

**VIJEĆE MINISTARA
BOSNE I HERCEGOVINE**

1296

Na temelju članka 7. stavak (4) i članka 22. stavak (2) Zakona o Proračunu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu ("Službeni glasnik BiH", br. 104/13 i 60/14), članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), članka 2. st. (1) i (2) i članka 3. stavak (2) Odluke o načinu raspodjele sredstava uplaćenih na ime dodijeljene dozvole za Univerzalne mobilne telekomunikacijske sustave ("Službeni glasnik BiH", br. 50/10, 68/12 i 49/13), na prijedlog Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na 110. sjednici, održanoj 23. listopada 2014. godine, donijelo je

**ODLUKU
O NAČINU KORIŠTENJA NAMJENSKIH SREDSTAVA
UPLAĆENIH NA IME DODIJELJENE DOZVOLE ZA
UNIVERZALNE MOBILNE TELEKOMUNIKACIJSKE
SUSTAVE U 2014. GODINI**

**Članak 1.
(Predmet Odluke)**

Ovom Odlukom utvrđuje se način korištenja namjenskih sredstava koja će se uplatiti na ime dodijeljene dozvole za Univerzalne mobilne telekomunikacijske sustave u 2014. godini, u iznosu od 17.602.470,00 KM.

**Članak 2.
(Korištenje namjenskih sredstava)**

- (1) Financijska sredstva iz članka 1. ove Odluke u iznosu od 2.640.370,50 KM (15%) se usmjeravaju za razvoj sektora telekomunikacija, a koristit će se sukladno posebnoj odluci Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.

- (2) Financijska sredstva iz članka 1. ove Odluke u iznosu od 14.962.099,50 KM (85%) usmjeravaju se za financiranje pripreme i izgradnje putne infrastrukture, kao i za druge aktivnosti vezane za pripremu i izgradnju putne infrastrukture, i to za:

- a) izgradnju i nadzor nad izgradnjom međudržavnog mosta Gradiška, na autocesti Banja Luka - Gradiška - Okučani, u iznosu od 8.000.000,00 KM;
- b) izgradnju i nadzor nad izgradnjom međudržavnog mosta Svilaj, na autocesti na Koridoru Vc, u iznosu od 4.161.482,00 KM, od čega za vođenje arbitražnog postupka u predmetu Strabag AG protiv Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine - SSA predmet broj AA524 u iznosu od 150.000,00 KM, i to za:
- 1) uplatu početnog depozita u iznosu od 48.895,75 KM,
- 2) plaćanje pravnih usluga u spomenutom predmetu u iznosu od 101.104,25 KM,
- c) izradu planersko-studijske dokumentacije za Jadran-sko-jonsku autocestu, na dijelu kroz Bosnu i Hercegovinu (Počitelj - Neum - Trebinje - granica sa Crnom Gorom), u iznosu od 2.800.617,50 KM.

Članak 3.

(Provođenje postupka javne nabavke)

- (1) Angažiranje izvođača radova i pružatelja usluga za realiziranje ove Odluke provodi se sukladno Zakonu o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 49/04, 19/05, 52/05, 94/05, 8/06, 24/06, 70/06, 12/09 i 60/10) i podzakonskim aktima donesenim na temelju ovog Zakona.
- (2) Upravljanje projektima i angažiranje izvođača radova i pružatelja usluga iz članka 2. stavak (2) toč. a), b) i c) ove Odluke, provodi Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine.

Članak 4.

(Evidencija korištenja namjenskih sredstava)

Evidenciju korištenja namjenskih sredstava, kao program posebne namjene, vodi Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine, za projekte iz članka 2. stavak (2) toč. a), b) i c) ove Odluke.

Članak 5.

(Realiziranje Odluke)

- (1) Za realiziranje ove Odluke zadužuju se Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine i Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine.
- (2) U cilju realiziranja alineje 1) i 2) točka b) stavak (2) ove Odluke, Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine i Pravobraniteljstvo Bosne i Hercegovine, uz suglasnost Ministarstva financija i trezora Bosne i Hercegovine, dužni su utvrditi procedure kojima će definirati način korištenja ovih sredstava.

Članak 6.

(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 171/14

23. listopada 2014. godine
Sarajevo

Predsjedatelj

Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, v. r.

Na osnovu člana 7. stav (4) i člana 22. stav (2) Zakona o Budžetu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu ("Službeni glasnik BiH", br. 104/13 i 60/14), člana 17. Zakona o Savjetu ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), člana 2. st. (1) i (2) i člana 3. stav (2) Odluke o načinu raspodjele sredstava uplaćenih na ime dodijeljene dozvole za Univerzalne mobilne telekomunikacione sisteme ("Službeni glasnik BiH", br. 50/10, 68/12 i 49/13), na prijedlog Ministarstva komunikacija i transporta Bosne i Hercegovine, Savjet ministara Bosne i Hercegovine na 110. sjednici, održanoj 23. oktobra 2014. godine, donio je

**ОДЛУКУ
О НАЧИНУ КОРИШЋЕЊА НАМЈЕНСКИХ
СРЕДСТАВА УПЛАЋЕНИХ НА ИМЕ ДОДИЈЕЉЕНЕ
ДОЗВОЛЕ ЗА УНИВЕРЗАЛНЕ МОБИЛНЕ
ТЕЛЕКОМУНИКАЦИОНЕ СИСТЕМЕ У 2014.
ГОДИНИ**

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Овом Одлуком утврђује се начин коришћења намјенских средстава која ће се уплатити на име додијељене дозволе за Универзалне мобилне телекомуникационе системе у 2014. години, у износу од 17.602.470,00 КМ.

Члан 2.

(Коришћење намјенских средстава)

- (1) Финансијска средства из члана 1. ове Одлуке у износу од 2.640.370,50 КМ (15%) се усмјеравају за развој сектора телекомуникација, а користиће се у складу са посебном одлуком Савјета министара Босне и Херцеговине.
- (2) Финансијска средства из члана 1. ове Одлуке у износу од 14.962.099,50 КМ (85%) усмјеравају се за финансирање припреме и изградње путне инфраструктуре, као и за друге активности везане за припрему и изградњу путне инфраструктуре, и то за:

- a) изградњу и надзор над изградњом међудржавног моста Градишка, на аутопуту Бањалука - Градишка - Окучани, у износу од 8.000.000,00 КМ;
- b) изградњу и надзор над изградњом међудржавног моста Свилај, на аутопуту на Коридору 5ц, у износу од 4.161.482,00 КМ, од чега за вођење арбитражног поступка у предмету Strabag AG против Министарства комуникација и транспорта Босне и Херцеговине - SSA предмет број AA524 у износу од 150.000,00 КМ, и то за:
 - 1) уплату почетног депозита у износу од 48.895,75 КМ,
 - 2) плаћање правних услуга у поменутом предмету у износу од 101.104,25 КМ,
- c) израду планерско-студијске документације за Јадранско-јонски аутопут, на дијелу кроз Босну и Херцеговину (Почитељ - Неум - Требиње - граница са Црном Гором), у износу од 2.800.617,50 КМ.

Члан 3.

(Провођење поступка јавне набавке)

- (1) Ангажовање извођача радова и пружаоца услуга за реализовање ове Одлуке проводи се у складу са Законом о јавним набавкама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 49/04, 19/05, 52/05, 94/05, 8/06, 24/06, 70/06, 12/09 и 60/10) и подзаконским актима донесеним на основу овог Закона.
- (2) Управљање пројектима и ангажовање извођача радова и пружаоца услуга из члана 2. став (2) тач. а), б) и ц) ове Одлуке, проводи Министарство комуникација и транспорта Босне и Херцеговине.

Члан 4.

(Евиденција коришћења намјенских средстава)

Евиденцију коришћења намјенских средстава, као програм посебне намјене, води Министарство комуникација и транспорта Босне и Херцеговине, за пројекте из члана 2. став (2) тач. а), б) и ц) ове Одлуке.

Члан 5.

(Реализовање Одлуке)

- (1) За реализовање ове Одлуке задужују се Министарство комуникација и транспорта Босне и Херцеговине и Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине.
- (2) У циљу реализовања alineje 1) и 2) тачка б) став (2) ове Одлуке, Министарство комуникација и транспорта Босне и Херцеговине и Правобранилаштво Босне и Херцеговине, уз сагласност Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине, дужни су да утврде процедуре којима ће дефинисати начин коришћења ових средстава.

Члан 6.

(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу narednog дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 171/14
23. октобра 2014. године
СарајевоПредсједавајући
Савјета министара БиХ
Вјекослав Беванда, с. р.

Na osnovu člana 7. stav (4) i člana 22. stav (2) Zakona o Budžetu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu ("Službeni glasnik BiH", br. 104/13 i 60/14), člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i

Bosne i Hercegovine, za projekte iz člana 2. stav (2) tač. a), b) i c) ove Odluke.

**ODLUKU
O NAČINU KORIŠTENJA NAMJENSKIH SREDSTAVA
UPLAĆENIH NA IME DODIJELJENE DOZVOLE ZA
UNIVERZALNE MOBILNE TELEKOMUNIKACIONE
SISTEME U 2014. GODINI**

Član 1.

(Predmet Odluke)

Ovom Odlukom utvrđuje se način korištenja namjenskih sredstava koja će se uplatiti na ime dodijeljene dozvole za Univerzalne mobilne telekomunikacione sisteme u 2014. godini, u iznosu od 17.602.470,00 KM.

Član 2.

(Korištenje namjenskih sredstava)

- (1) Finansijska sredstva iz člana 1. ove Odluke u iznosu od 2.640.370,50 KM (15%) se usmjeravaju za razvoj sektora telekomunikacija, a koristit će se u skladu sa posebnom odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.
- (2) Finansijska sredstva iz člana 1. ove Odluke u iznosu od 14.962.099,50 KM (85%) usmjeravaju se za finansiranje pripreme i izgradnje putne infrastrukture, kao i za druge aktivnosti vezane za pripremu i izgradnju putne infrastrukture, i to za:
- a) izgradnju i nadzor nad izgradnjom međudržavnog mosta Gradiška, na autocesti Banja Luka - Gradiška - Okučani, u iznosu od 8.000.000,00 KM;
 - b) izgradnju i nadzor nad izgradnjom međudržavnog mosta Svilaj, na autocesti na Koridoru Vc, u iznosu od 4.161.482,00 KM, od čega za vođenje arbitražnog postupka u predmetu Strabag AG protiv Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine - SSA predmet broj AA524 u iznosu od 150.000,00 KM, i to za:
 - 1) uplatu početnog depozita u iznosu od 48.895,75 KM,
 - 2) plaćanje pravnih usluga u spomenutom predmetu u iznosu od 101.104,25 KM,
 - c) izradu planersko-studijske dokumentacije za Jadranko-jonsku autocestu, na dijelu kroz Bosnu i Hercegovinu (Počitelj - Neum - Trebinje - granica sa Crnom Gorom), u iznosu od 2.800.617,50 KM.

Član 3.

(Provođenje postupka javne nabavke)

- (1) Angažiranje izvođača radova i pružatelja usluga za realiziranje ove Odluke provodi se u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 49/04, 19/05, 52/05, 94/05, 8/06, 24/06, 70/06, 12/09 i 60/10) i podzakonskim aktima donesenim na osnovu ovog Zakona.
- (2) Upravljanje projektima i angažiranje izvođača radova i pružatelja usluga iz člana 2. stav (2) tač. a), b) i c) ove Odluke, provodi Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine.

Član 4.

(Evidencija korištenja namjenskih sredstava)

Evidenciju korištenja namjenskih sredstava, kao program posebne namjene, vodi Ministarstvo komunikacija i prometa

Član 5.

(Realiziranje Odluke)

- (1) Za realiziranje ove Odluke zadužuju se Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine i Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine.
- (2) U cilju realiziranja alineje 1) i 2) tačka b) stav (2) ove Odluke, Ministarstvo komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine i Pravobranilaštvo Bosne i Hercegovine, uz saglasnost Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine, dužni su utvrditi procedure kojima će definirati način korištenja ovih sredstava.

Član 6.

(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 171/14
23. oktobra 2014. godine
Saraјеvo

Predsjedavajući
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, s. r.

1297

Na temelju članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a sukladno članku 3. Odluke o usvajanju Politike softvera u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 88/07), na prijedlog Ministarstva komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 109. sjednici održanoj 01. listopada 2014. godine, donijelo je

ODLUKU

O USVAJANJU DOKUMENTA O MODALITETIMA PLANIRANJA, RAZVITKA I IMPLEMENTACIJE PROGRAMSKIH RJEŠENJA U INSTITUCIJAMA BOSNE I HERCEGOVINE

Članak 1.

(Predmet Odluke)

Ovom Odlukom usvaja se Dokument o modalitetima planiranja, razvitka i implementacije programskih rješenja u institucijama Bosne i Hercegovine.

Članak 2.

(Djelokrug primjene)

Dokument o modalitetima planiranja, razvitka i implementacije programskih rješenja u institucijama Bosne i Hercegovine primjenjuje se u svim institucijama Bosne i Hercegovine.

Članak 3.

(Dokument)

Dokument o modalitetima planiranja, razvitka i implementacije programskih rješenja u institucijama Bosne i Hercegovine je sastavni dio ove Odluke.

Članak 4.

(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu narednog dana od dana objave u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 172/14
01. listopada 2014. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, v. r.

MODALITET PLANIRANJA, RAZVITKA I IMPLEMENTACIJE PROGRAMSKIH RJEŠENJA U INSTITUCIJAMA BOSNE I HERCEGOVINE

Dokument "Modalitet planiranja, razvitka i implementacije programskih rješenja u institucijama Bosne i Hercegovine" daje smjernice i definiše način na koji institucije Bosne i Hercegovine pristupaju planiranju, razvitku i implementaciji programskih rješenja koja su izvodljiva i pouzdano rade unutar zadanih granica, odnosno koja zadovoljavaju poslovne ciljeve, prema zahtjevima korisnika, u prihvatljivom vremenu i po opravdanoj cijeni, a sukladno najboljim praksama i poznatim metodama koje se koriste u svijetu.

Ovaj dokument u metodološkom smislu definiše način na koji institucija Bosne i Hercegovine pristupa planiranju, razvitku i implementaciji programskih rješenja kroz specifikaciju:

- strukture timova koji sudjeluju u razvojnom procesu i njihovih pojedinačnih uloga,
- vještine koje moraju posjedovati akteri u razvojnom procesu,
- produkte razvojnog procesa,
- procesa koji se odvijaju tijekom razvojnog ciklusa,
- aktivnosti koje se izvršavaju,
- kontrolnih točaka u razvojnom procesu,
- preporučenih tehnika i alata i
- standarda kvalitete.

Standardi i preporuke koji su navedeni u ovom dokumentu daju glavne smjernice o:

- I. Općem pristupu razvojnom procesu,
- II. Metodologiji strateškog planiranja informacijskih tehnologija,
- III. Metodologiji razvitka i eksploatacije informacijskih sustava,
- IV. Metodologiji vođenja projekata.

Ovaj dokument daje integralni pogled na procese, kao što

su:

- Planiranje i razvitak programskih rješenja
- Svakodnevni menadžment informacijskih tehnologija
- Organizacijske promjene usljed uvođenja IT baziranih rješenja
- Upravljanje promjenama tijekom razvitka i implementacije programskih rješenja

U smislu ovoga dokumenta pojmovi imaju sljedeće značenje:

1. **Hardver** je materijalna osnova informacijskog sustava, u koju ubrajamo: računalo, ulazno - izlazne uređaje, uređaje za prijenos podataka na daljinu i ostalu opremu neophodnu za obradu, prikaz, razmjenu i dijeljenje podataka.
2. **Informacija** je rezultat obrade, manipulacije, organiziranja i interpretacije podataka koji daju određeno znanje primatelju.
3. **Institucije Bosne i Hercegovine, (Institucije)** su Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, sve agencije, direkcije, te ostale institucije osnovane od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, a sukladno Zakonu o upravi i Zakonu o ministarstvima i drugim tijelima uprave Bosne i Hercegovine.
4. **Informacijsko-komunikacijske tehnologije - IKT (engl. Information and Communications Technology, ICT)** predstavljaju skup informacijskih tehnologija koje se koriste u procesu prikupljanja, odabira, obrade, prijenosa, verifikacije, skladištenja, prikaza, objavljivanja i dijeljenja informacija u procesima komunikacije, kod kojih su jasno razdvojene komponente informacije i komunikacije.

5. **Informacijski sustav** predstavlja sustav za prikupljanje, obradu, prijenos, pohranu i distribuciju informacija, te ih čini dostupnim i uporabljivim.
6. **Informacijske tehnologije** podrazumijevaju različite elemente i vještine za kreiranje, obradu, razmjenu i pohranu informacija uporabom elektroničkih računala i pripadajućeg softvera.
7. **Internet** je globalna računalska mreža, sačinjena od velikog broja međusobno povezanih računalskih mreža i uređaja, koja omogućuje razmjenu podataka između računala.
8. **Interoperabilnost** predstavlja sposobnost informacijskih i komunikacijskih sustava i poslovnih procesa da podrže protok podataka i omoguće razmjenu informacija i znanja.
9. **Komunikacija** predstavlja razmjenu ili prenošenje informacija između određenog broja sudionika, putem javno dostupnih elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga.
10. **Podatak** označava svako predstavljanje činjenica, informacija ili koncepata u obliku koji je pogodan za njihovu obradu u računalskom sustavu.
11. **Proces** predstavlja skup povezanih, strukturiranih i koordiniranih aktivnosti koje kombiniraju raspoložive resurse, kako bi na temelju određenih ulaznih parametara proizveli određene izlaze krajnjim korisnicima.
12. **Računalska mreža** je skup međusobno povezanih elektroničkih uređaja i računala koji međusobno komuniciraju razmjenjujući podatke.
13. **Rizik** je svaki potencijalni uzrok koji može nanijeti štetu podatku ili informacijskom sustavu u kojem se koriste podaci.
14. **Sigurnost informacijskog sustava** osigurava odgovarajuću zaštitu informacija od širokog spektra prijetnji u cilju osiguranja kontinuiteta poslovanja i minimiziranja poslovnih šteta unutar organizacije.
15. **Softver** predstavlja uređeni skup naredbi koje služe za upravljanje radom računala, kao i za rješavanje određenog zadatka pomoću računala.
16. **Standard** je dokument za opću i višekratnu uporabu, donesen konsenzusom i odobren od priznatog tijela, koji sadrži pravila, smjernice ili karakteristike aktivnosti ili njihove rezultate i koji ima za cilj postizanje optimalne razine urednosti u datom kontekstu.

I. Opći pristup razvojnom procesu

Da bi pristupili razvojnom procesu softverskog rješenja u Institucijama Bosne i Hercegovine, potrebno je prvo definirati tipove programskih rješenja koja će se koristiti, gdje na temelju toga, poduzimaju se sve potrebne radnje i koraci koje će pomoći u odabiru najboljih i najefikasnijih programskih rješenja koja će zadovoljiti poslovne potrebe tih institucija.

Tipovi programskih rješenja:

- A. *Standardna rješenja sa niskim stupnjem prilagodbe (tzv. "off the shelf" proizvodi).*

Ovi proizvodi su softverski proizvodi koji su usklađeni za određenu namjenu i dostupni su široj javnosti. Takvi proizvodi su dizajnirani da budu potpuno funkcionalno uporabljivi od strane korisnika. Bitno je naglasiti da kod ovakvih rješenja proizvođači softverskog rješenja su ujedno i jedini vlasnici softverskog koda toga proizvoda, dok institucije imaju pravo korištenja usluga tog rješenja sukladno licencijama i uvjetima nabave takvog softverskog rješenja.

Prednosti korištenja standardnih rješenja sa niskim stupnjem prilagodbe su sljedeći:

- Povećana pouzdanost koja se ogleda u činjenici da su raspoloživa rješenja, i njene komponente već isprobane, testirane, moguće pogreške ispravljene i sl.,
- Smanjena financijska neizvjesnost oko mogućeg prekoračenja predviđenih troškova ili rokova što je karakteristično kod razvika programskih rješenja.
- Djelotvornija uporaba specijalista, obzirom da specijalisti (projektanti, programeri) ponovnim korištenjem postojećih standardnih rješenja ne gube vrijeme i energiju za razvijanje programskih rješenja koji već postoje.
- Udovoljavanje standardima gdje neke komponente se smatraju gotovo standardnim. Korištenje poznatih komponenti kod korisnika razvija osjećaj pouzdanosti.

Mogući problemi korištenja standardnih rješenja sa niskim stupnjem prilagodbi su sljedeći:

- Pomanjkanje kontrole nad performansama gdje sustav može biti manje učinkovit nego što se očekivalo.
- Problemi sa interoperabilnošću kada se koriste različiti sustavi koji trebaju raditi isti posao ili na drugačiji način.
- Nema kontrole nad evolucijom sustava gdje neke verzije nisu kompatibilne s ranije proizvedenim standardnim rješenjima.
- Dodana financijska izdvajanja koje je potrebno izdvojiti ukoliko se želi osigurati podršku proizvođača za vrijeme korištenje rješenja.

Primjer standardnih rješenja sa niskim stupnjem prilagodbi su proizvodi kao što su programski paketi za uredsko poslovanje (npr. Microsoft Office), programi za upravljanje dokumentima (npr. Lotus Domino), softveri za obradu grafičkog prikaza, antivirusni softveri i sl.

B. Standardna rješenja sa visokim stupnjem prilagodbe.

Ovi proizvodi su softverski proizvodi koji su prilagođeni specifičnim potrebama i nisu dostupni široj javnosti. Oni su dizajnirani da mogu funkcionirati kao jedna cjelina ili kao neovisni moduli koji mogu biti međusobno integrirani i često interoperabilni sa drugim sustavima. Ova softverska rješenja često zahtijevaju i namjenski hardverski proizvod koji će opslužiti takav softverski proizvod. Bitno je naglasiti da kod ovakvih rješenja proizvođači softverskog rješenja su ujedno i jedini vlasnici softveskog koda toga proizvoda, dok institucije imaju pravo korištenje usluga tog rješenja sukladno licencijama i uvjetima nabave takvoga softverskog rješenja.

Prednosti korištenja standardnih rješenja sa visokim stupnjem prilagodbe su isti kao i kod standardnih rješenja niskog stupnja prilagodbe.

Mogući problemi korištenja standardnih rješenja sa visokim stupnjem prilagodbe su sljedeći:

- Poteškoće pri pronalaženju odgovarajućih komponenti, gdje ako se željene komponente ne pronađu, onda se korigiraju postavljeni zahtjevi, pa se po korigiranim zahtjevima ponavlja proces traženja odgovarajućih rješenja.
- Pomanjkanje volje razvojnog tima da prihvati ideju korištenja standardnog rješenja, jer često razvojni tim preferira vlastiti razvitak programskog rješenja nego ugrađivati nova standardna rješenja.
- Moguće povećanje troškova održavanja takvih rješenja.

Primjer standardnih rješenja sa niskim stupnjem prilagodbe su sustavi za planiranje resursa poduzeća (ERP- Enterprise resource planning) kao što su eBS Oracle, SAP, BAAN, J.D. Edwards, Peoplesoft rješenja i sl.

C. Namjenski razvitak programskih rješenja

Ovi proizvodi su softverski proizvodi koji su dizajnirani za određenu instituciju i kao takvi posjeduju specifične karakteristike namijenjene za obavljanje posebnih poslova iz domena rada institucije. Takvi proizvodi mogu da sadrže iste i/ili slične karakteristike drugih dostupnih proizvoda na tržištu. Oni također mogu biti interoperabilni i nadograđivi sa drugim sustavima. Institucija koja je dala razviti ili razvija takvo rješenje u većini slučajeva je i jedini vlasnik nad softverskim kodom tog proizvoda kao ujedno i vlasnik licencije toga proizvoda.

I.1. Planiranje i razvitak softverskog rješenja

Planiranje i razvitak softverskog rješenja se bazira na grafičkom mapiranju podataka i informacija sa softverskim aplikacijama i procesima koji sakupljaju, upravljaju i transformiraju te podatke i informacije. Kako bi dobili najadekvatnija rješenja koja će zadovoljiti naše zahtjeve, potrebno je definirati razloge zbog kojih treba uopće planirati programska rješenja kao i adekvatan pristup za razvika programskih rješenja.

Polazna točka planiranja razvika programskog rješenja treba osigurati:

- jasnu definiciju čime će se programsko rješenje baviti
- zadatke i ciljeve programskog rješenja
- uloge unutar timova za razvoj programskog rješenja
- potrebne aplikacije i podatke koje se razvijaju, koriste ili planiraju koristiti unutar sustava
- raspoložive resurse (osoblje, tehnička sredstva, tehnologija, financijska sredstva i sl.).

Planiranje i izbor odgovarajućih metodologija koje spadaju u namjenska programska rješenja u Institucijama Bosne i Hercegovine mogu biti vlastita ili vanjska razvojna rješenja.

Izbor rješenja ovisi od raspoloživih tehničkih i finansijskih kapaciteta sa kojima raspolaže Institucija koja želi razvijati programsko rješenje.

I.1.1 Vlastiti razvitak programskih rješenja

Razna programska rješenja su smanjila ljudski napor i povećali dostupnosti servisa u svim sferama poslovanja. Glavni cilj programskih rješenja koja su vlastito razvijena treba da se fokusira na poboljšanje poslovnih procesa i poboljšanje učinkovitosti svakodnevnog rada uposlenih.

Prije početka vlastitog razvika programskih rješenja, institucija treba da imenuje radnu skupinu (tzv. *kupac*) koja će procijeniti potrebe institucije za vlastiti razvitak programskog rješenja, te na temelju preporuka radne skupine da se odluči za tip rješenja koji najviše odgovara.

Prednosti ovakvoga pristupa su mnogobrojne; Programska rješenja koja su razvijena vlastitim snagama se lakše razvijaju i prihvataju od strane uposlenih, obzirom da je razvojni tim detaljno upoznat sa strukturom, poslovnim procesima i zahtjevima uposlenih unutar institucije. Oni mogu lakše ažurirati sadržaj programskog rješenja sa novijim mogućnostima i opcijama koje su sukladni svjetskim standardima i trendovima pomoću alata i znanja koje imaju, kao i učiniti koordinaciju poslovnih procesa baziranih na razvijenim rješenjima unutar institucije, znatno bolju i učinkovitiju. Bitno je naglasiti da takva rješenja ne zahtijevaju uporabu licencija, što uveliko uvodi značajne finansijske uštede.

Nedostaci vlastitog razvika su u tome da ovaj pristup zahtijeva značajno vrijeme za razvitak, implementaciju, testiranje i puštanje u rad takvoga rješenja, što čini da razvitak takovoga rješenja bude skuplji u nekim slučajevima i dugotrajniji a može povećati gomilanje zaostalog posla.

Preporučuje se da institucije Bosne i Hercegovine koriste vlastita programska rješenja kada se radi o programskom rješenju koja je specifična njihovim potrebama a da kao takva ne postoje

gotova rješenja na tržištu, ili postoje dodani ili posebni razlozi kao što su povećana tajnost podataka i zaštita IS koji se koristi u instituciji.

O metodama vlastitog razvitka programskog rješenja bit će govora u dijelu "Metodologija razvitka i eksploatacije informacijskih sustava".

I.1.2 Vanjski razvoj programskih rješenja – Outsourcing

Outsourcing predstavlja proces isključivanja svih aktivnosti i poslova iz institucije koji nisu od strateškog značenja, što znači da se određeni broj aktivnosti prepušta onima koji će ih obaviti brže, bolje i jeftinije, dok se svi raspoloživi resursi institucije usmjeravaju na temeljnu djelatnost.

Odluka da se vanjski razvitak programskih rješenja povjeri firmama koji se bave informatičkim uslugama, stvara mogućnost da se informatičari unutar organizacije maksimalno koncentriraju na one aktivnosti koje su od najvećeg strateškog značaja, pošto su oslobođeni brige o razvitku programskih rješenja.

Institucijama se preporučuje da posežu za outsourcingom, odnosno privremenom ili trajnom izmiještanju sekundarnih poslova kompanijama kojima one predstavljaju primarnu djelatnost, u slučajevima potrebe za:

- smanjenjem troškova
- nedostatak kvalitetnih stručnih kadrova
- fokusiranje na temeljnu djelatnost institucije
- ubrzanje realizacije projekta

Kod svakog planiranja i dogovaranja outsourcing projekata institucija treba imati u vidu backourcing (tj. proces u kojem institucija ponovno preuzima odgovornost za IT funkcije koje su prijetodno "outsourcane" i vraća te funkcije u okvire vlastite organizacije.) odnosno raskid poslovne veze, koje treba predvidjeti kao mogući događaj ili opciju u budućnosti.

Najbolji put za uspješni backourcing jeste razvijanje outsourcing strategije i procesa ugovaranja i upravljanja koji omogućava više opcija za instituciju koja izlazi iz odnosa sa dobavljačem i ponovo preuzima vlasništvo i odgovornost za svoje operacije.

I.1.2.1 Sastavljanje i modifikiranje sporazuma o razini usluge - SLA

Sporazum o razini usluge (engl. Service Level Agreement - SLA), je sporazum čija je uspostava, praćenje i upravljanje važan dio procesa outsourcinga. SLA može biti dio ugovora ili zaseban dokument, ali je u svakom slučaju primarni alat u upravljanju outsourcingom.

Temeljna odrednica outsourcinga je sporazum o razini usluge, odnosno jasno definiranje usluge sa pripadajućom metrikom i sankcijama u slučaju nepoštivanja iste. Ključno je definiranje kvalitete usluga na način koji je jasan i razumljiv objema stranama.

Vrlo je bitno ugovorom predvidjeti i mogućnost izmjene prvobitnog sporazuma, jer na primjer kod outsourcinga usluga, svaki poslovni odnos može biti različit, pa se tada određuju nova ili izmijenjena prava i obveze u tim poslovnim odnosima.

II. Metodologija strateškog planiranja Informacijskih tehnologija

Strateško planiranje informacijskih tehnologija je rezultat smišljene intersekcije polja planiranja, strategije i informacijske tehnologije. Te tri komponente imaju suštinsku ulogu u oblikovanju procesa strateškog planiranja IT-a.

Strateško planiranje informacijskih tehnologija koristi se u svrhu povezivanja informacijskih tehnologija i planiranja informacijskih sustava sa stratejskim poslovnim planovima, pomaganju u razvrstavanju kontrolinih mehanizama koji su namijenjeni za implementaciju planova te stvaranjem arhitekturnog okvira u kojem će daljnja analiza i oblikovanje

omogućiti da posebno razvijene baze podataka i informacijski podsustavi i moduli mogu usklađeno da se koriste i funkcioniraju osiguravajući na taj način konzistentnosti informacija.

Strateško planiranje IT u institucijama Bosne i Hercegovine je bitno zbog potreba da se sistematično i redovito istraži neizvjesnost i rizici pri uporabi koji se mogu javljati uporabom takvih tehnologija, kao i zbog prirode brzog razvitka IT i neprekidne promjene okruženja i kompleksnosti koje uvode te tehnologije.

Informacijske tehnologije oblikuju strateško planiranje IT, u smislu funkcionalnih područja koja trebaju biti obuhvaćena, a to su:

A. Tehničko područje

Tehničko područje se bavi različitim komponentama i tehnologijama koje se koriste u instituciji. Tehničko područje ima sljedeće elemente:

- Aplikacijska infrastruktura - ona se fokusira na opis trenutačno korištenih aplikacija u institucijama i na poboljšanju infrastrukture kako bi omogućili optimalno korištenje aplikacija.
- Sistemska infrastruktura - ona se fokusira na fizičke aspekte hardverskih i softverskih imovina u IT odjelima.
- Mrežna infrastruktura - sastoji se od svih aspekata odjela koji se bavi mrežnom infrastrukturom, kao što su topologije, hosting-a, konektivnosti mreže i sl.

B. Organizacijsko područje

Organizacijsko područje se koristi za procjenu ljudskih resursa u IT odjelu u odnosu na instituciju. Organizacijsko područje ima sljedeće elemente:

- Regulatorni - koncentruje se na svim regulatornim pitanjima koja se odnose na IT odjele institucija.
- Ljudski resursi - uključuje upravljanje znanjem, procjenu vještina, razvitak karijere, upošljavanje i upravljanje ljudskim resursima.
- Organizacijski - opisuje i ocjenjuje strukturu organizacije IT odjela.

C. Procesno područje

Svi poslovni procesi koji se odnose na odjel IT se rješavaju u procesnom području. Procesno područje ima sljedeće elemente:

- Planiranje - koje uključuje sve administrativne aspekte planiranja i kontrole projekata i operacija IT odjela.
- Upravljanje servisima - fokusira se na upravljanje, podršku i isporuci IT servisa unutar institucije.
- Upravljanje sigurnošću - uključuje procjenu trenutačne sigurnosne politike i procedure.
- Upravljanje poslovnim procesom (engl. Business Process Management - BPM) - što uključuje procjenu, modularanje, i poboljšanje reinženjeringa svih aktualnih procesa u IT odjelu, kao što su upravljanje promjenama i upravljanje podacima.

D. Servisno područje

Ovo područje se fokusira na procjenu svih pruženih usluga IT odjela. Ovo područje treba biti uređeno kao servisni katalog, u kojoj su sve usluge koje se nude od strane IT odjela dokumentirane i dostavljene korisnicima. Sporazum o razini usluge (SLA) treba biti također uključen u servisnom katalogu kako bi pružili korisnicima punu korist od IT odjela.

II.1 Svakodnevni menadžment informacijskih tehnologija

Upravljanje informacijskim tehnologijama predstavlja skup procesa koji će omogućiti učinkovito i efektivno korištenje IT resursa. Krajnji cilj upravljanja informacijskih tehnologija je bolje, brže, jeftinije poslovanje, to jest postizanje poslovnih rezultata.

Da bi uspješno upravljali informacijskim tehnologijama, potrebno je obuhvatiti sljedeća područja u svakodnevnim aktivnostima upravljanja:

- a) Strateška prilagodba - fokusira se na osiguravanju povezanosti poslovnih i IT planova, određivanju, održavanju i potvrđivanju IT vrijednosti te prilagođavanju IT aktivnosti sukladno poslovnim operacijama.
- b) Vrijednost isporuke - fokusira se na izvršavanju vrijednosti poduhvata tijekom ciklusa isporuke, osiguravajući da IT donosi obećane prednosti u odnosu na strategije, koncentrirajući se na optimizaciji troškova i dokazivanju svojstvene vrijednosti IT.
- c) Upravljanje resursima - fokusira se na optimalno ulaganje i pravilno upravljanje kritičnim IT resursima, kao što su: aplikacije, podaci, infrastruktura i ljudi.
- d) Upravljanje rizicima - fokusira se na zahtjevima podizanja svijesti o rizicima od strane svih uposlenih, razumijevanju uvjeta usklađenosti, transparentnosti o značajnim rizicima unutar organizacije i ugrađivanju mjera odgovornosti za upravljanje rizicima u IT odjelima.
- e) Mjerenje performansi - fokusira se na praćenju i nadziranju provedbe strategije, završetak projekta, korištenje resursa, procesa rada i dostava servisa.

Upravljanje IT-om nije jednokratni poduhvat ili nešto što se postiže za kratak rok ili postavljanje striktnih pravila. Upravljanje IT-om zahtijeva predanost od vrha organizacije kako bi ulijevali bolji način poslovanja sa upravom i kontrolu IT. Upravljanje je neprestana aktivnost koja zahtijeva stalni odziv na brzomijenjajuće okruženje IT-a.

Institucije Bosne i Hercegovine trebaju adekvatno prilagoditi svoj okvir upravljanja IT-om. Treba težiti da institucije što manje pišu svoje nove organizacijsko-specifične materijale, koliko je to moguće, nego postojeće upute dopuniti principima, strukturama, industrijskim standardima i praktičnim edukacijama koje su svjetski priznata i zadovoljavaju principe interoperabilnosti.

Upravljanje informacijskim tehnologijama mora biti institucionalizirano unutar organizacije od vrha do dna. Stoga se preporučuje institucijama Bosne i Hercegovine da se opredijele za dobre i ustaljene prakse svakodnevnog upravljanja IT koje se ogleda u usvajanju IT industrijskih standarda kao što su:

- ISO 38500:2008 - standard za korporativno upravljanje informacijskim tehnologijama, koji pruža izgrađeni okvir za bolje razumijevanje zakonske, regulatorne i etičke obveze u vezi korištenja IT u njihovoj organizaciji.
- ISO 27000 serija sigurnosnih standarda koji pruža opis procesa upravljanja rizikom informacijske sigurnosti i aktivnosti tog procesa.
- COBIT (engl. Control Objectives for Information and related Technology) definira radni okvir koji određuje način implementacije upravljanja informacijskim i komunikacijskim sustavima i tehnologijama. Glavni cilj COBIT-a je da razvije jasne preporuke, dobre sigurnosne prakse i kontrole aplikacija informacijskih tehnologija državne institucije.
- ITIL (Information Technology Infrastructure Library) je skup koncepata i najboljih praksi za upravljanje uslugama IT-a. Cilj ITIL-a je uskladiti IT i poslovanje organizacije kroz implementaciju relevantnih komponenti ITIL-a, na temelju dokumentiranih preporuka i kroz kontinuirano poboljšavanje.

Upravljanje IT-om ne smije se smatrati samo kao trošak za poslovanje. Ono se treba smatrati kao pozitivan način za pružanje

stvarne vrijednosti koja se ogleda u tome kako se IT sredstva koriste učinkovito, inovativno i na odgovarajući način, bez rasipanja.

III. Metodologije razvitka i eksploatacije informacijskih sustava

Metodologija razvitka informacijskih sustava osigurava potpunu kontrolu i koordinaciju svih aktivnosti koje treba sprovesti da bi se proizveo željeni informacijski sustav i ispunili ciljevi projekta.

Temeljni ciljevi razvitka informacijskih sustava trebaju se fokusirati na izgradnju sustava koji radi i koji je pouzdan, unutar zadanih granica, koji zadovoljava poslovne ciljeve, prema zahtjevima korisnika u prihvatljivom vremenu i po opravdanoj cijeni.

Razvitak i eksploatacija informacijskih sustava treba da se izvodi pomoću odgovarajućih modula koji su namijenjeni za to. U nastavku navodimo nekoliko svjetski poznatih modula koji se koriste za razvitak i eksploataciju informacijskih sustava.

A. Vodopadni modul (waterfall model)

Ovo je linearni modul procesa razvitka programskog rješenja. Njegov naziv potječe od načina na koji su u njemu razvojne faze međusobno povezane. Faze su povezane kaskadnom vezom koja se ostvaruje tako što se na narednu fazu prelazi tek nakon završetka prethodne faze. Izlaz iz prethodne faze se proslijeđuje narednoj fazi kao ulaz.

Vodopadni modul razvitka programske podrške se sastoji od pet faza:

- Faza definicije i analiza zahtjeva korisnika: gdje se utvrđuju zahtjevi koje sustav treba da zadovolji. Pri analizi zahtjeva moraju se uzeti u obzir aktivnosti i ograničenja koji postoje u sustavu.
- Faza oblikovanja sustava: gdje se generira sustav koji daje plan rješenja. Plan uključuje komponente i algoritme koji će biti korišteni, kao i arhitekturu sustava.
- Faza implementacije i testiranje jedinica sustava: gdje programeri pišu i testiraju programski kod prema utvrđenim zahtjevima klijenta.
- Faza integracije i testiranje sustava: gdje se vrši integracijsko testiranje tijekom kog se moduli povezuju u jednu cjelinu. Na kraju ove faze provodi se završno testiranje u kome se provjerava da li sustav ispunjava postavljene zahtjeve korisnika.
- Faza puštanja u rad i održavanje: gdje se sustavi isporučuju i instaliraju u radnom okruženju i obavlja se obuka neposrednih korisnika. Održavanje u ovoj fazi podrazumijeva ispravljanje pogrešaka u sustavu koje se javljaju nakon njegove isporuke.

U svakoj fazi, mogu se definirati kritične točke koje predstavljaju repere na temelju kojih se lako može pratiti izvođenje programskog rješenja. Kritične točke mogu da budu sastanci u zakazanom terminu na kojima se prezentiraju rezultati ili informacije da su neki moduli završeni. Također, u svakoj fazi mogu se definirati međuproizvodi, na temelju kojih se dobiva uvid u trenutni stupanj razvitka programskog rješenja. Za razliku od kritičnih točaka, koje su više informativnog karaktera, međuproizvodi predstavljaju konkretne cjeline, npr. Istetstiran programski kod.

U svakoj fazi se definiraju kontrolne točke na kojima dolazi do slaganja između projektnog tima i kupaca ili projektnih dioničara u svezi isporuke i cilja projekta. Osim kontrolnih točaka, u svakoj fazi mogu se definirati i međuproizvodi, na temelju kojih se dobiva uvid u trenutni stupanj izvršenja projekta.

U procesu definiranja i stvaranja programskog rješenja uključeno je više sudionika koji mogu da imaju sljedeće uloge:

1. Kupac je institucija, organizacija, kompanija ili pojedinac koji naručuje programsko rješenje i financira njegov razvitak.
2. Korisnik je osoba ili više osoba koje će koristiti sustav.
3. Razvojni tim čine ga softverski inženjeri specijalizirani za različite aspekte razvitka. Jedan inženjer može imati više od jedne uloge u procesu razvitka rješenja. Uloge koje sudjeluju u procesu razvitka programskog rješenja metodologijom utemeljenom na vodopadnom modulu su:
 - Analitičar utvrđuje funkcionalnosti i osobine koje korisnik želi i dokumentuje njegove zahtjeve, također radi zajedno sa projektantima na generiranju opisa funkcija sustava.
 - Projektant projektuje sustav prema zadatim funkcionalnim zahtjevima i prosljeđuje ih programerima.
 - Programer piše programski kod na odgovarajućem programskom jeziku koristeći predviđeno razvojno okruženje.
 - Inženjer za testiranje: detaljno testira programski kod koji je napisao programer te vrši varifikaciju i validaciju sustava.
 - Inženjer za isporuku i održavanje: isporučuje i instalira softver u radnom okruženju, obučava korisnike za operativno korištenje sustava i bavi se poslovima održavanja sustava nakon njegove isporuke.

Ova metoda se preporučuje kod razvitka velikih programskih rješenja koja zahtijevaju velike investicije a ujedno imaju dobro i potpuno jasno definirano okruženje rada koji treba da se izvršava kaskadno ili točno u fazama poštujući redosljed od prvog do zadnjeg. Nedostaci ovoga modula su izraženi u neflekseibilnosti promjene u slučaju pogrešaka ili novih/promijenjenih zahtjeva korisnika tog rješenja. Razvijeni sustav se smatra neupotrebljiv dok nije u cjelosti gotov.

B. Spiralni modul

Ovaj modul zahtijeva da se u procesu razvitka programskog rješenja vodi računa o postojećim rizicima. To se postiže na način da se uobičajene aktivnosti razvitka programskog rješenja kombiniraju sa analizom rizika. Cilj je da se omogućiti upravljanje rizicima kako bi se smanjio njihov broj i olakšala njihova kontrola.

Spiralni modul se smatra iterativnim razvitkom programskog rješenja koji je nastao sa ciljem da objedini dobre osobine razvitka odozgo-nadolje (tj. dekompozicijom sustava na podsustave sa postupnim prelaskom na detalje) i odozdo-nagore (tj. projektiranje manjih cjelina koje se poslije nadograđuju i povezuju u kompletan sustav).

Implementacija ovoga modula treba da se razvija unutar 4 procesne faze, sljedećim redoslijedom:

- a) Faza postavljanje cilja gdje se identificiraju specifični ciljevi (opcije/alternative i ograničenja) koji izravno utječu na razine rizika i njihovo umanjivanje ili eliminaciju.
- b) Faza procjena rizika i njegovo smanjenje - analiziraju se rizici koji su utvrđeni u u opcijama i alternativama, te preslikavanje istih u aktivnosti koje će ih reducirati. U ovoj fazi se preporučuje provedba SWOT analize rizika. Ishod Analize rizika će rezultirati u evoluciji prototipova.
- c) Faza razvitka i validacija gdje se analizom prototipa slijedi razvitak programskog rješenja. U ranim spiralama se dobiva koncept, međutim, kasnije spirale

nose sve detaljnije aktivnosti koje su bazirane na odabiru modula organizacije, kao što su:

- i. projektna organizacija (osoblje organizirano unutar projekta)
- ii. funkcionalna organizacija (osoblje organizirano po funkcionalnim odgovornostima, a pojedina funkcija može podupirati više projekata)
- iii. matrična organizacija (osoblje izmiješano u različitim projektima).
- d) Faza planiranje gdje se trenutni tok razvitka projekta ispituje i planiraju se faze (ciklusi spirale) od koncepta do produkta.

U svakoj fazi se definiraju kontrolne točke na kojima dolazi do slaganja između projektnog tima i kupaca u svezi isporuke i cilja projekta.

U procesu definiranja i stvaranja programskog rješenja koriste se iste uloge kao kod vodopadnog modula (pogledati vodopadni modul).

Ovaj modul se preporučuje kad imamo potrebu smanjiti rizik razvitka programskog rješenja, obzirom da se ovaj sustav razvija na način da se najprije izdvoje karakteristike sa najvišim prioritetom, a zatim se na temelju njih razvija prototip koji se financijski lako procjenjuje. Nakon testiranja prototipa, željene izmjene se unose u novi sustav, te na taj način razvitka minimizira se rizik i pogreške pri izradi programskog rješenja i dobiva se financijski okvir koštanja takovga programskog rješenja. U slučaju da se utvrdi da je rizik razvitka prevelik, projekat se prekida i pristupa se iznalaženju drugog rješenja.

C. (Razvitak temeljen na osobinama –engl. Feature Driven Development–FDD)

Ova metoda se fokusira se na dizajnu i razvitku sustava, te naglašava kvalitetu kroz cijeli razvojni proces i uključuje česte i "opipljive" isporuke programske podrške, kao i precizno nadgledanje napretka projekta, što iziskuje dosta truda i ulaganja u temeljne procese istraživanja, razvitka, testiranja i evaluacije.

FDD se sastoji od pet faza:

- a) Faza razvoja modula. Tijekom ovoga procesa definira se razina zahtjevnosti projekta i ciljanog sustava pri čemu se pažnja ne posvećuje detaljima, nego je bitno shvatiti i razumjeti područje u kojem će se razvijani sustav primjenjivati.
- b) Faza kreiranje liste osobina na temelju podataka o razini zahtjevnosti projekta i ciljanog sustava pristupa se identifikaciji svih "poslovnih aktivnosti - osobina" zahtijevanih od strane krajnjeg korisnika koje trebaju biti implementirane u programskom rješenju. Sustav se raščlanjuje na manje dijelove koji sadrže određene funkcionalnosti sustava te se svaka pojedinačno realizira.
- c) Faza planiranje na temelju osobina gdje se pristupa stvaranju globalnog plana, na način da se liste osobina poredaju po prioritetima i ovisnostima o ostalim osobinama, te se dodjeljuju glavnim programerima
- d) Faza dizajniranje prema osobinama u ovoj fazi se definiraju funkcionalnosti koje trebaju biti razvijene u određenom vremenskom intervalu prema potvrđenim osobinama. Pri tome se izrađuje detaljni dijagram sekvenci za svaku funkcionalnost.
- e) Faza razvitak prema osobinama. Na temelju definiranog dizajna započinje se programiranje potrebnih funkcionalnosti. Pri tome nakon temeljnog razvitka slijedi provjera koda i pojedinačno testiranje, te na kraju uključivanje u stabilno izdanje sustava.

U svakoj fazi se definiraju kontrolne točke na kojima dolazi do slaganja između projektnog tima i kupaca ili projektnih dioničara u svezi isporuke i cilja projekta.

U procesu definiranja i stvaranja softverskog proizvoda uključeno je više sudionika koji (pored ranije definiranog kupca i korisnika) su u sastavu razvojnog tima i njega čine softverski inženjeri specijalizirani za različite aspekte razvitka. Jedan inženjer može imati više od jedne uloge u procesu razvitka rješenja. Uloge koje sudjeluju u procesu razvitka softvera metodologijom utemeljenom na osobinama su:

- Projekt menadžer: administrativni vođa projekta odgovoran za izvješćivanje o napretku, upravljanju proračunom i upravljanje resursima uključujući ljude, opremu i prostor.
- Glavni arhitekt: odgovoran za cjelokupni dizajn sustava uključujući tekuće radionice s timom.
- Razvojni menadžer: odgovoran za vođenje svakodnevnih razvojnih aktivnosti uključujući rješavanje konflikata oko resursa.
- Glavni programer: iskusni razvojni programer koji djeluje kao vođa tima, mentor i programer za skupinu od tri do šest programera.
- Vlasnik klase: odgovoran za dizajniranje, kodiranje, testiranje i dokumentiranje novih svojstava u klase.
- Stručnjak u određenoj domeni: klijenti, sponzori, poslovni analitičari itd. koji imaju duboko znanje o proizvodu koji se razvija.
- Tim koji razvija određeno svojstvo: (eng. Feature team) privremena skupina razvojnih programera koja radi na određenoj osobini. Kada je osobina implementirana, tim se raspušta te formira novi za novu osobinu.

Ova metoda omogućuje česte i vremenske predvidljive isporuke funkcionalnih komponenata sustava, ona se preporučuje za primjenu na velikim i kompleksnim sustavima (npr. Javna uprava). Također može biti primjenjiva i na novim projektima koji tek počinju i na projektima koji poboljšavaju postojeći kod.

Nedostatak ove metode je u tome što zahtijeva dosta truda i ulaganja u temeljne procese istraživanja, razvitka, testiranja i evaluacije.

D. Ekstremno programiranje (engl. Extreme Programming - XP)

Ova metoda se smatra jedna od najpopularnijih Agilnih metoda. Njihova temeljna ideja je da naglase ulogu fleksibilnosti u spretnom i brzom razvitku programskog rješenja. XP metoda obuhvaća skup tehnika u kojima se naglašavaju kreativnosti timskog rada uz minimizaciju prekomjernog administriranja. Tim koji razvija programsko rješenje ima dobru suradnju sa klijentima i sve napore usmjerava na kratkim iteracijama koje korisnicima daju izravan i koristan rezultat. Ovakav pristup ide na uštrb planiranja i izradi obujma dokumentacije na projektu.

Ova metoda se koristi kod sustava koji se svakih nekoliko mjeseci trebaju mijenjati ili prilagoditi nekoj specifičnoj potrebi. To znači da je cilj isporučivati programe onda kad su potrebni i u obliku u kojem su potrebni.

Da bi programsko rješenje bilo realizirano, potrebno je definirati određene aktivnosti koje razvojni tim treba da izvrši. Aktivnosti su usmjerene ka postizanju visoke kvalitete u što kraćem roku i uz manje troškova. One se sporovde na način koji je striktno propisan obveznim praksama.

Ekstremno programiranje se sastoji od šest faza:

- a) Faza istraživanja gdje kupac piše svoje zahtjeve na kartice o onom što bi želio da bude uključeno u prvo izdanje ove metodologije tzv. korisničke priče (engl. user stories). Kupac treba biti uvijek dostupan da bi razjasnio pitanja u svezi zahtjeva i da im dodijeli prioritete.
- b) Faza planiranja gdje se postavljaju prioritete na korisničkim zahtjevima i određuju koje će se kartice

sa korisničkim zahtjevom koristiti za izradu prvog malog izdanja sustava.

- c) Faza iteracije do izdavanja u kojoj se uključuje nekoliko iteracija sustava prije prvog izdanja.
- d) Faza produkcije u kojoj se izvršava dodano testiranje i provjera performansi sustava prije nego se sustav može isporučiti klijentu.
- e) Faza održavanja sustava gdje se mogu zahtijevati novi ljudi unutar projektnog tima kao i promjenu strukture tima.
- f) Faza smrti se podrazumijeva kada sustav u svakom drugom pogledu zadovoljava klijentove zahtjeve.

U procesu definiranja i stvaranja softverskog proizvoda uključeno je više sudionika koji (pored ranije definiranog kupca i korisnika) su u sastavu razvojnog tima i njega čine softverski inženjeri specijalizirani za različite aspekte razvitka. Jedan inženjer može imati više od jedne uloge u procesu razvitka rješenja. Uloge koje sudjeluju u procesu razvitka softvera metodologijom utemeljenom na XP, u biti čine male i srednje razvojne timove od 3 do 20 osoba u ovisnosti od obujma projektnog zadatka. Uloge definirane XP metodologijom su:

- Menadžer: formira tim te upravlja njime i njegovim problemima
- Trener: uči članove tima o XP metodologiji te prati slijede li se procesi XP-a. Trener je uobičajeno programer, a ne menadžer.
- Tragač (eng. tracker): prikuplja korisničke priče i napredak u slučajevima testova prihvatanja s ciljem izrade vidljivog zidnog grafa. Tragač je programer.
- Programer: piše testove, dizajnira i kodira, ali također identificira i procjenjuje zadatke i korisničke priče. Ova osoba također može biti tester.
- Tester: pomaže kupcu pisati i razvijati testove.
- Kupac: piše korisničke priče i testove prihvatanja te odabira korisničke priče koje će se raditi u određenoj iteraciji.

Opisane uloge ne moraju uvijek da pripadaju različitim sudionicima. U nekim manjim projektima, ista osoba ili skupina može da ima dvije ili čak i više uloga.

Ova metoda se preporučuje u domenima gdje se naglašava kreativnost timskog rada uz minimizaciju prekomjernog administriranja. Prednosti ove metode je u tome što dopušta razvojnom timu da se fokusira na izradu programskog rješenja, ne vodeći mnogo računa o dokumentaciji i sastancima. Kraće vrijeme razvitka programskog rješenja izravno utječe i na smanjenju troškova samog razvitka, dok je rizik smanjen time što se izmjene prihvaćaju u svakom trenutku razvitka, uz permanentno postojanje validnog radnog koda.

Međutim, ova metoda se ne preporučuje ukoliko postoji otpor ovakvom načinu programiranja, u velikim timovima i nefleksibilnim okolinama, tamo gdje je potrebna opsežna dokumentacija i gdje se povratne informacije dugo čekaju te u okolini gdje je prekovremeni rad uobičajen ili ljudi u timu ne žele (ili ne mogu) komunicirati.

E. Scrum

Ova metodologija predstavlja metodu upravljanja projektima koja se oslanja na brze, prilagodljive i samoorganizirajuće razvojne timove koji rade nove ili poboljšane verzije sustava u okolini (npr. zahtjevi, vremenski okvir, sredstva, tehnologija) koja se neprekidno mijenja.

Scrum se sastoji se od tri faze:

- a) Faza prije igre sastoji se od:
 - i. Planiranje: obuhvaća definiranje sustava koji će se razvijati. Stvara se lista koja definira sve osobe koje treba sadržavati finalni proizvod, a bazirana je na trenutačnim saznanjima. Nakon

toga, vrši se dodjela prioriteta za zahtjeve te se procjenjuje potreban intenzivni rad za njihovu realizaciju.

- ii. Arhitektura na visokoj razini: planira se dizajn sustava na temelju podataka iz kreiranih listi. Ako se radi o poboljšavanju postojećeg sustava, uočavaju se promjene koje je potrebno provesti za implementaciju stavki iz liste, kao i problemi koji mogu iz toga nastati.
- b) Faza razvitka (igre): unutar faze razvitka promatraju se i kontroliraju različite varijable okoline i tehničke varijable (vremenski okvir, kvaliteta, zahtjevi, sredstva, tehnologije i alati za implementaciju) koje se mogu mijenjati tijekom procesa neprekidno, kako bi se mogla fleksibilno prilagoditi promjenama. U ovoj fazi se sustav razvija iterativno u ciklusima (sprintovima) u kojima se razvija nova funkcionalnost ili poboljšava postojeća.
- c) Faza poslije igre: u ovoj fazi nema više starih zahtjeva za raditi niti se mogu izmišljati novi zahtjevi. Sustav je spreman za isporuku te se radi priprema za to. Priprema uključuje testiranje, integraciju i dokumentiranje.

U procesu definiranja i stvaranja softverskog proizvoda uključeno je više sudionika koji (pored ranije definiranog kupca i korisnika) su u sastavu razvojnog tima i njega čine softverski inženjeri specijalizirani za različite aspekte razvitka. Jedan inženjer može imati više od jedne uloge u procesu razvoja rješenja. Uloge koje sudjeluju u procesu razvitka softvera metodologijom utemeljenom na Scrum, u biti čine male razvojne timove od 5 do 10 osoba u ovisnosti od obujma projektnog zadatka. Uloge definirane Scrum metodologijom su:

- Scrum Master je odgovoran za osiguravanje da se projekt izvodi prema pravilima, vrijednostima i fazama Scrum-a te da napreduje bez značajnih prepreka kako je planirano, kako bi se osigurala maksimalna produktivnost. Suraduje sa projektnim timom, kupcem i upraviteljima.
- Vlasnik projekta je službeno odgovoran za projekt, te za upravljanje, kontrolu i vidljivost listi zahtjeva. On donosi konačne odluke o zadacima, sudjeluje u procjeni intenzivnog rada za stavke iz listi zahtjeva i pretvara stavke iz listi u osobine programskog rješenja koje je potrebno implementirati. Njega postavlja Scrum Master, kupac i uprava.
- Scrum tim je projektni tim koji ima ovlasti da odlučuje o aktivnostima potrebnim za ostvarivanje ciljeva iz svakog Srinta, te se može samostalno organizirati. Scrum tim je uključen u procjenu rada, stvaranje i pregledavanje listi i predlaganje uočenih prepreka koje treba izbaciti iz projekta.
- Kupac sudjeluje u zadacima vezanim za uspostavu listi zahtjeva za sustav koji se razvija ili poboljšava.
- Uprava je odgovorna za donošenje konačnih odluka kao i za praćenje donesenih standarda i dogovora. Uprava također sudjeluje u postavljanju ciljeva i zahtjeva.

Scrum pomaže u poboljšanju postojećih inženjerskih postupaka unutar organizacije budući da uključuje upravljačke aktivnosti koje imaju cilj da sistemski uočavaju nedostatke u razvojnom procesu. Propisuje načine upravljanja zahtjevima, iteracijama razvitka, implementacijom i isporukom. Ova metodologija se može primijeniti za upravljanje bilo kojom inženjerskom praksom, ali preporučuje se kod razvitka finansijskih, Internet i medicinskih aplikacija.

III.1 Upravljanje promjenama tijekom razvitka i implementacije programskih rješenja

Temeljni je zadatak upravljanja promjenama osigurati da promjene koje se dešavaju tijekom razvitka i implementacije programskih rješenja ne naruše sigurnost i funkcionalnost informacijskog sustava.

Upravljanje promjenama uključuje i upravljanje novim verzijama programskog rješenja koji se implementira, kao i upravljanje programskim ispravkama (engl. Patch), gdje je potrebno sistemski pratiti objavljivanje programskih ispravki i njihove izmjene, ovisno o procjeni prednosti i nedostataka implementirati.

Uvođenje promjena kao proces upravljanja promjenama koje institucije treba da koriste prilikom uvođenja programskog rješenja su:

- A. Neposredno uvođenje podrazumijeva početak rada novog sustava uz istodobni prestanak rada starog sustava. Provodi se na određeni dan, uobičajeno nakon završetka poslovnog razdoblja, po mogućnosti na kraju sedmice. Mogući problemi su pojava pogrešaka koje nisu bile uočene tijekom testiranja, nepredviđeno preopterećenje opreme u punom pogonu. Nedostatak je neposredna izloženost korisnika pogreškama sustava.
- B. Paralelno uvođenje podrazumijeva istodobni rad starog i novog sustava tako dugo dok se ne pokaže da novi sustav ispravno radi i da su se korisnici navikli na novi način rada. Bitno je manje rizičan postupak u odnosu na neposredno uvođenje. Nedostatak je potreba za dvostrukom obradom istih podataka, u starom i u novom sustavu, što stvara otpor korisnika.

Korisnici programskog rješenja mogu biti raspoređeni na različitim lokacijama. Probno uvođenje je neposredno/paralelno uvođenje sustava na jednoj lokaciji, a zatim i na ostalim lokacijama, nakon što se utvrdi da sustav ispravno radi. Postupno uvođenje je uvođenje skupina lokacija, dok istodobno uvođenje predstavlja samo jedno uvođenje na svim lokacijama. Modularno uvođenje je postupna zamjena starog sustava novim, uvođenjem po dijelovima.

III.2 Organizacijske promjene usljed uvođenja IT rješenja

Organizacijske promjene koje se dešavaju usljed uvođenja IT rješenja predstavljaju uvođenje novih postupaka ili procesa radi koji su bazirani na informacijskim tehnologijama radi usklađivanja organizacije s dinamičnim zahtjevima poslovne okoline. Promjene se pokreću radi dostignuća precizno definiranih ciljeva poput, primjerice poboljšanja produktivnosti, veće učinkovitosti, uvođenje novih proizvoda ili usluga.

Kako bi uspješno implementirali organizacijske promjene, potrebno je:

- a) Dijagnosticirati trenutno stanje organizacije. To uključuje identificiranje problema koji želimo riješiti, dodjeljujući razinu važnosti za svaku od njih, i ocijeniti vrstu promjena potrebnih za rješavanje problema.
- b) Dizajnirati željeni i budući položaj organizacije. To uključuje zamišljanje organizacije u idealnoj situaciji nakon implementacije promjene, te prenošenje tu viziju svima koji su uključeni u promjenama, kao i jasno dizajnirane načine za novu promjenu.
- c) Implementirati promjene, to uključuje upravljanje promjenama efektivno. Korisno bi bilo izraditi plan, izdvojiti sredstva, te imenovati ključnu osobu da preuzme odgovornosti za proces promjene.

III.2.1 Prvorazredne promjene

To su inkrementalne promjene, koje mogu uključiti podešavanje sustava, procesa ili struktura. One su osmišljene promjene koje ne mijenjaju radikalno način razumijevanja ili poslovanja, nego poboljšavaju utvrđene poslovne operacije kroz, primjerice, povećanje produktivnosti, učinkovitosti, propusnost, rukovanje transakcijama, ili smanjenjem troškova. Automatizacija postojećih zadataka i procesa stvara informatičke sustave koji održavaju i time zadržavaju i potvrđuju organizacijski status quo. To rezultira inkrementalne promjene u postojećim praksama i odnosima koje ne zahtijevaju temeljne različite pretpostavke, procese ili strukture.

III.2.2 Drugorazredne promjene

Drugorazredne promjene transformiraju prirodu poslovanja organizacije (tranzicijske promjene), one dakle zamjenjuju postojeće okvire i procese koji se obavljaju u organizaciji. Drugorazredne promjene nisu namijenjene za poboljšanje produktivnosti i smanjenje troškova, nego za promjenu načina poslovanja organizacije.

Fokus je ovdje na inovacijama, na primjer, stvaranje novih proizvodnih procesa, nove strukture, različite proizvode i usluge, kovanje novih odnosa s klijentima i dobavljačima. Imajte na umu da su više diskontinuirane promjene u informacijskoj tehnologiji potaknute različitim uvjetima okoline, uključujući i povećane složenosti, turbulencije i globalizacije. Dok implementatori namjeravaju poboljšati produktivnost i smanjiti troškove, njihov primarni cilj je promijeniti utvrđene pretpostavke i način poslovanja.

Potrebno je naglasiti da IT tehnološka rješenja zahtijevaju uključenost svakog pojedinca u organizaciji i njegovu spremnost na promjenu postojećeg ponašanja i načina razmišljanja. Međutim treba imati na umu da ako previše forsiramo promjenu doći će do konflikta. Šteta od konflikta može biti veća od koristi promjene.

IV. Metodologija upravljanja projektima

Metodologija upravljanja projektima je skup međusobno ovisnih aktivnosti koje se izvode kako bi se postigao predviđeni skup proizvoda, rezultata ili usluga. Dobra metodologija sadrži sve važne faze upravljanja projektima, bez obzira radilo se o tradicionalnom ili agilnom pristupu.

Metodologija upravljanja projektima je alat u rukama vještog i iskusnog vođe projekata. On kao odgovorna osoba rukovodi planiranjem, realizacijom i kontrolom projekta za koji je zadužen. Zbog toga njome mora da se obuhvati:

- Planiranje svih aktivnosti na projektu, uključujući dostupnost materijalnih, ljudskih, finansijskih tehničkih i drugih resursa.
- Učinkovito praćenje i kontrolu svih radova, materijalnih i finansijskih tokova na projektu, s ciljem pravodobnog poduzimanja potrebnih akcija i sprječavanja nepotrebnih iznenađenja po okončanju projekta.
- Pravodobno vođenje kompletne dokumentacije o projektu.

Institucije trebaju da se opredijele za jednu metodologiju pristupa upravljanju projekata, vodeći računa o primjenljivosti unutar postojeće institucije. Izvjesno je da niti jedna od navedenih metodologija pristupa neće zadovoljiti sve naše želje kod realizacije projekata.

IV.1 Tradicionalni pristup upravljanje projektima

Tradicionalni pristup upravljanju projektom temelji se na upravljanju ljudima. Temeljni principi uključuju niz tehnika za planiranje, predviđanje i kontrolu aktivnosti radi postizanja željenoga rezultata prema zadanim specifikacijama u određenom

vremenu i s određenim troškovima. U tradicionalnom pristupu plan je temelj svega jer predstavlja, ne samo opis poslova i vremena potrebnoga za njihovu provedbu, nego i alat za donošenje odluka.

Tradicionalni pristup upravljanje projektima se dijeli u 5 faza kako slijedi:

- a) Faza pokretanja (engl. Initiating) - definiranje i odobravanje projekta.
- b) Faza planiranja (engl. Planning) - planiranje akcija za postizanje cilja, gdje se određuju zadatci i dodjeljuju određenim članovima ekipe prema potrebnim vještinama za ispunjenje zadatka.
- c) Faza izvršenja (engl. Executing) - izvršenje je potrebno kontrolirati da li se odvija prema planiranim aktivnostima tj. koordiniranje ljudskim i drugim resursim u svrhu sprovedbe definiranog plana projekta.
- d) Faza praćenja i kontrole (engl. Monitoring and Controlling) - praćenje i kontroliranje napretka projekta radi uočavanja odstupanja od plana i poduzimanja potrebnih akcija.
- e) Faza zatvaranja (engl. Closing) - prihvatanje proizvoda, usluge ili rezultata i završetak projekta.

Veliki naglasak u tradicionalnom pristupu iskazan je za područje upravljanja kvalitetom, kako proizvoda, usluge ili procesa kao završnoga izlaza iz projekta, tako i samoga procesa upravljanja projektom.

Institucijama Bosne i Hercegovine preporučuju se dva pristupa koji se najviše koriste kod tradicionalnog upravljanja projektima:

- PRINCE2™ (Projects IN Controlled Environments)
PRINCE2 je procesno zasnovana metoda, koja omogućava učinkovito upravljanje projektima i pokriva područje organizacije, upravljanja te nadzora nad projektom u kontroliranim uvjetima. Cilj ove metodologije je da omogućiti uspješno postizanje željenog rezultata, na vrijeme i unutar planiranog proračuna.
PRINCE2 opisuje postupke za koordinaciju ljudi i aktivnosti u projektu, kako dizajnirati i nadzirati projekt, što učiniti ako je potrebno prilagoditi projekt ili, ako se projekt ne razvija kao što je planirano. Ovom metodom svaki proces je specificiran sa svojim ključnim ulazima i izlazima i točno određenim ciljevima i aktivnosti koje treba poduzeti, koje omogućuje automatsku kontrolu odstupanja od plana. PRINCE2 metoda omogućuje učinkovitu kontrolu nad resursima obzirom da je podijeljena u fazama koje su prilagodljive. Na temelju pažljivog praćenja projekta, može biti izveden u kontroliranom i organiziranom načinu. Zbog činjenice da je PRINCE2 strukturirana, razumljiva i priznata metoda daje zajednički jezik svim sudionicima u projektu. Različite uloge i odgovornosti za upravljanje projektom su potpuno opisane i prilagođene kako bi odgovarale složenosti projekta i organizacijskim sposobnostima.
PRINCE2 je međunarodno priznati standard, kojeg upotrebljava engleska vlada, te brojne odvojene organizacije, kako u Velikoj Britaniji tako i drugdje u svijetu
- PMI Project Management Body of Knowledge - PMBOK®
Pristup je osnovan na Project Management Institute (PMI) standardu i njegovoj primjeni, a koji je priznat kao ANSI i IEEE standard. Vodič kroz PMBOK

identificira onu podskupinu znanja (procesе, вјештине, алате и технике) о управљању пројектима која је опћенито призната као доказана пракса. Користећи израз "опћенито призната" PMI изражава да су описано знанје и пракса примјениви на већину пројеката већину времена и да постоји консензус о њиховој вриједности и корисности.

Главне поставке PMI стандарда су слjedeће:

- уобличавање вођења пројекта у стандардизирани процес примјенив на све врсте и величине пројеката;
- у сваком се наведеном процесу користе знанја из једног или више подручја управљања пројектом (управљање cjеловитошћу пројекта, пројектним опсегом, временом, трошковима, квалитетом, људским ресурсима, комуникацијама, ризикима и набавом),
- управљање пројектом остварује се кроз примјену и интеграцију skupина процесa (иницијација, планирање, provedба, праћење и контрола те затварање).

Опћенито, традиционални је приступ врло робустан и омогућује примјену од најједноставнијих до најкомплициранијих пројеката, јер се током пројекта увијек примјењују идентични кораци.

IV.2 Agilni pristup управљање пројектима

Agilni pristup је развијен како би дао одговоре на све веће захтјеве за контролу трошкова, узимајући у обзир вријеме, брзину развита и велике промјене које треба подузети при управљању пројектима.

Agilno управљање пројектом темљи се на традиционалном приступу управљања пројектима и његових пет фаза, али су те фазе замијенјене, како би омогућиле другачији приступ управљању.

Agilni pristup управљање пројектима се дијели у 5 фаза како сlijеди:

- a) Фаза планирања (engl. Envision) - одредити визију и doseг пројекта те пројектну организацију.
- b) Фаза нагађања (engl. speculate) - развити modul одређен карактеристикама, функционалношћу, временске одреднице те plan iteracija за остварење визије.
- c) Фаза истраживања (engl. Explore) - испоручити testirane дијелове у кратким раздобљима те стално тражити начин за smanjenje ризика и nesigurnosti unutar пројект.
- d) Фаза прилагођавања (engl. Adapt) - pregledati испоручене резултате, тренутачну ситуацију и понашање развојног тима те прилагодити ukoliko је потребно.
- e) Фаза затварања (engl. Close) - завршити пројект, пренијети кључне ствари које су се научиле у току самог рада на пројекту.

Институцијама Босне и Херцеговине препоручују се два приступа који се највише користе код agilnog управљања пројектима:

- Ekstremno управљање пројектима
Ekstremno управљање пројектима (engl. Extreme Project Management) је настао на темљу екстремног програмирања. XP има само један циљ, завршити пројекат на којем се ради примјењујући низ једноставних принципа. Више о овој методи је описано у поглављу III Metodologija razvitka i eksploatacije informacijskog sustava točka D.
- SCRUM
SCRUM је најпознатија agilna metodologija управљање пројектима и темљи се на организовању пројекта на основна временска раздобља која се називају "sprintevima". SCRUM је утемљен на теорији empirijske контроле процесa, односно, tvrdnjama да знанје долази из искуства и одлучивања темљених на

poznatom. Ова metodologija користи iterativni inkrementalni pristup ради оптимизације предвидивости и контроле ризика. Више о овој методи је описано у поглављу III Metodologija razvitka i eksploatacije informacijskih sustava točka E.

Agilno управљање наглашава iterativni pristup пројекту, и то га чини да је примјенив на пројектима са тимовима мање или средње величине, како би се постигли најбољи резултати, највећи ступањ продуктивности и очувала стабилност пројекта.

На основу члана 17. Закона о Савјету министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), а у складу са чланом 3. Одлуке о усвајању Политике софтвера у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 88/07), на приједлог Министарства комуникација и транспорта Босне и Херцеговине, Савјет министара Босне и Херцеговине, на 109. сједници одржаној 01. октобра 2014. године, донио је

ОДЛУКУ О УСВАЈАЊУ ДОКУМЕНТА О МОДАЛИТЕТИМА ПЛАНИРАЊА, РАЗВОЈА И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ПРОГРАМСКИХ РЈЕШЕЊА У ИНСТИТУЦИЈАМА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Овом Одлуком усваја се Документ о модалитетима планирања, развоја и имплементације програмских рјешења у институцијама Босне и Херцеговине.

Члан 2.

(Дјелокруг примјене)

Документ о модалитетима планирања, развоја и имплементације програмских рјешења у институцијама Босне и Херцеговине примјењује се у свим институцијама Босне и Херцеговине.

Члан 3.

(Документ)

Документ о модалитетима планирања, развоја и имплементације програмских рјешења у институцијама Босне и Херцеговине је саставни дио ове Одлуке.

Члан 4.

(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 172/14
01. октобра 2014. године
Сарајево

Председавајући
Савјета министара БиХ
Вјекослав Беванда, с. р.

МОДАЛИТЕТ ПЛАНИРАЊА, РАЗВОЈА И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ПРОГРАМСКИХ РЈЕШЕЊА У ИНСТИТУЦИЈАМА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Документ "Модалитет планирања, развоја и имплементације програмских рјешења у институцијама Босне и Херцеговине" даје смјернице и дефинише начин на који институције Босне и Херцеговине приступају планирању, развоју и имплементацији програмских рјешења која су изводљива и поуздано раде у оквиру задатих граница, односно која задовољавају пословне циљеве, према захтјевима корисника, у прихватљивом времену и по оправданој цијени, а у складу са најбољим праксама и познатим методама које се користе у свијету.

Овај документ у методолошком смислу дефинише начин на који институција Босне и Херцеговине приступа планирању, развоју и имплементацији програмских рјешења кроз спецификацију:

- структуре тимова који учествују у развојном процесу и њихових појединачних улога,
- вјештине које морају посједовати актери у развојном процесу,
- продукте развојног процеса,
- процеса који се одвијају током развојног циклуса,
- активности које се извршавају,
- контролних тачака у развојном процесу,
- препоручених техника и алата и
- стандарда квалитета.

Стандарди и препоруке који су наведени у овом документу дају главне смјернице о:

- I. Општем приступу развојном процесу,
- II. Методологији стратешког планирања информациононих технологија,
- III. Методологији развоја и експлоатације информациононих система
- IV. Методологији вођења пројеката.

Овај документ даје интегрални поглед на процесе, као што су:

- Планирање и развој програмских рјешења
- Свакодневни менаџмент информациононих технологија
- Организационе промјене услед увођења ИТ базираних рјешења
- Управљање промјенама током развоја и имплементације програмских рјешења

У смислу овог документа појмови имају следеће значење:

1. **Хардвер** је материјална основа информационог система, у коју убрјамо: рачунар, улазно - излазне уређаје, уређаје за пренос података на даљину и осталу опрему неопходну за обраду, приказ, размјену и дијелење података.
2. **Информација** је резултат обраде, манипулације, организовања и интерпретације података који дају одређено знање примаоцу.
3. **Институције Босне и Херцеговине, (Институције)** су Савјет министара Босне и Херцеговине, све агенције, дирекције, те остале институције основане од стране Савјета министара Босне и Херцеговине и Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, а у складу са Законом о управи и Законом о министарствима и другим органима управе Босне и Херцеговине.
4. **Информационо-комуникационе технологије - ИКТ (енгл. Information and Communications Technology, ICT)** представљају групу информациононих технологија које се користе у процесу прикупљања, одабира, обраде, преноса, верификације, складиштења, приказа, објављивања и дијелења информација у процесима комуникације, код којих су јасно раздвојене компоненте информације и комуникације.
5. **Информациони систем** представља систем за прикупљање, обраду, пренос, похрану и дистрибуцију информација, те их чини доступним и употребљивим.
6. **Информационе технологије** подразумевају различите елементе и вјештине за креирање, обраду, размјену и похрану информација

употребом електронских рачунара и припадајућег софтвера.

7. **Интернет** је глобална рачунарска мрежа, сачињена од великог броја међусобно повезаних рачунарских мрежа и уређаја, која омогућава размјену података између рачунара.
8. **Интероперабилност** представља способност информациононих и комуникационих система и пословних процеса да подрже проток података и омогуће размјену информација и знања.
9. **Комуникација** представља размјену или преношење информација између одређеног броја учесника, путем јавно доступних електронских комуникационих мрежа и услуга.
10. **Податак** означава свако представљање чињеница, информација или концепата у облику који је погодан за њихову обраду у рачунарском систему.
11. **Процес** представља групу повезаних, структурираних и координисаних активности које комбинују расположиве ресурсе, како би на основу одређених улазних параметара произвели одређене излазе крајњим корисницима.
12. **Рачунарска мрежа** је скуп међусобно повезаних електронских уређаја и рачунара који међусобно комуницирају размјењујући податке.
13. **Ризик** је сваки потенцијални узрок који може нанијети штету податку или информационом систему у којем се користе подаци.
14. **Безбједност информационог система** обезбјеђује одговарајућу заштиту информација од широког спектра пријетњи у циљу обезбјеђења континуитета пословања и минимизације пословних штета у оквиру организације.
15. **Софтвер** представља уређени скуп наредби које служе за управљање радом рачунара, као и за рјешавање одређеног задатка помоћу рачунара.
16. **Стандард** је документ за општу и виšekратну употребу, донесен консензусом и одобрен од признатог органа, који садржи правила, смјернице или карактеристике активности или њихове резултате и који има за циљ постизање оптималног нивоа уређености у датом контексту.

I. Општи приступ развојном процесу

Да би приступили развојном процесу софтверског рјешења у Институцијама Босне и Херцеговине, потребно је прво дефинисати типове програмских рјешења која ће се користити, гдје на основу тога, предузимају се све потребне радње и кораци које ће помоћи у одабиру најбољих и најефикаснијих програмских рјешења која ће задовољити пословне потребе тих институција.

Типови програмских рјешења:

- A. *Стандардна рјешења са ниским степеном прилагођења (тзв. "of the shelf" производи).*

Ови производи су софтверски производи који су усклађени за одређену намјену и доступни су широј јавности. Такви производи су дизајнирани да буду потпуно функционално употребљиви од стране корисника. Битно је нагласити да код оваквих рјешења произвођачи софтверског рјешења су уједно и једини власници софтверског кода тог производа, док институције имају право коришћења услуга тог рјешења у складу са лиценцама и условима набавке таквог софтверског рјешења.

Предности коришћења стандардних рјешења са ниским степеном прилагођења су следећи:

- Повећана поузданост која се огледа у чињеници да су расположива рјешења, и њене компоненте већ испробане, тестиране, могуће грешке исправљене и сл.,
- Смањена финансијска неизвјесност око могућег прекорачења предвиђених трошкова или рокова што је карактеристично код развоја програмских рјешења.
- Дјелотворнија употреба специјалиста, обзиром да специјалисти (пројектанти, програмери) поновним коришћењем постојећих стандардних рјешења не губе вријеме и енергију за развијање програмских рјешења који већ постоје.
- Удовољавање стандардима гдје неке компоненте се сматрају готово стандардним. Коришћење познатих компоненти код корисника развија осјећај поузданости.

Могући проблеми коришћења стандардних рјешења са ниским степеном прилагођења су следећи:

- Помањање контроле над перформансама гдје систем може бити мање ефикасан него што се очекивало.
- Проблеми са интероперабилношћу када се користе различити системи који требају радити исти посао или на другачији начин.
- Нема контроле над еволуцијом система гдје неке верзије нису компатибилне с раније произведеним стандардним рјешењима.
- Додатна финансијска издвајања које је потребно издвојити уколико се жели обезбиједити подршку произвођача за вријеме коришћења рјешења.

Примјер стандардних рјешења са ниским степеном прилагођења су производи као што су програмски пакети за канцеларијско пословање (нпр. Microsoft Office), програми за управљање документима (нпр. Lotus Domino), софтвери за обраду графичког приказа, антивирусни софтвери и сл.

Б. Стандардна рјешења са високим степеном прилагођења.

Ови производи су софтверски производи који су прилагођени специфичним потребама и нису доступни широј јавности. Они су дизајнирани да могу функционисати као једна цјелина или као независни модели који могу бити међусобно интегрисани и често интероперабилни са другим системима. Ова софтверска рјешења често захтијевају и намјенски хардверски производ који ће опслужити такав софтверски производ. Битно је нагласити да код оваквих рјешења произвођачи софтверског рјешења су уједно и једини власници софтверског кода тог производа, док институције имају право коришћење услуга тог рјешења у складу са лиценцама и условима набавке таквог софтверског рјешења.

Предности коришћења стандардних рјешења са високим степеном прилагођења су исти као и код стандардних рјешења ниског степена прилагођења.

Могући проблеми коришћења стандардних рјешења са високим степеном прилагођења су следећи:

- Потешкоће при проналажењу одговарајућих компоненти, гдје ако се жељене компоненте не пронађу, онда се коригују постављени захтјеви, па се по коригованим захтјевима понавља процес тражења одговарајућих рјешења.
- Помањање воље развојног тима да прихвати идеју коришћења стандардног рјешења, јер често развојни тим преферира властити развој програмског рјешења него уграђивати нова стандардна рјешења.

- Могуће повећање трошкова одржавања таквих рјешења.

Примјер стандардних рјешења са ниским степеном прилагођења су системи за планирање ресурса предузећа (ERP- Enterprise resource planning) као што су eBS Oracle, SAP, BAAN, J.D. Edwards, Peoplesoft рјешења и сл.

Ц. Намјенски развој програмских рјешења

Ови производи су софтверски производи који су дизајнирани за одређену институцију и као такви посједују специфичне карактеристике намијењене за обављање посебних послова из домена рада институције. Такви производи могу да садрже исте и/или сличне карактеристике других доступних производа на тржишту. Они такође могу бити интероперабилни и надоградиви са другим системима. Институција која је дала развити или развија такво рјешење у већини случајева је и једини власник над софтверским кодом тог производа као уједно и власник лиценце тог производа.

1.1. Планирање и развој софтверског рјешења

Планирање и развој софтверског рјешења се базира на графичком мапирању података и информација са софтверским апликацијама и процесима који сакупљају, управљају и трансформишу те податке и информације. Како би добили најадекватнија рјешења која ће задовољити наше захтјеве, потребно је дефинисати разлоге због којих треба уопште планирати програмска рјешења као и адекватан приступ за развоја програмских рјешења.

Полазна тачка планирања развоја програмског рјешења треба обезбиједити:

- јасну дефиницију чиме ће се програмско рјешење бавити
- задатке и циљеве програмског рјешења
- улоге у оквиру тимова за развој програмског рјешења
- потребне апликације и податке које се развијају, користе или планирају користити у оквиру система
- расположиве ресурсе (особље, техничка средства, технологија, финансијска средства и сл.).

Планирање и избор одговарајућих методологија које спадају у намјенска програмска рјешења у Институцијама Босне и Херцеговине могу бити властита или спољна развојна рјешења.

Избор рјешења зависи од расположивих техничких и финансијских капацитета са којима располаже Институција која жели развити програмско рјешење.

1.1.1 Властити развој програмских рјешења

Разна програмска рјешења су смањила људски напор и повећали доступност сервиса у свим сферама пословања. Главни циљ програмских рјешења која су властито развијена треба да се фокусира на побољшају пословних процеса и побољшању ефикасности свакодневног рада запослених.

Прије почетка властитог развоја програмских рјешења, институција треба да именује радну групу (тзв. *купац*) која ће процијенити потребе институције за властити развој програмског рјешења, те на основу препорука радне групе да се одлучи за тип рјешења који највише одговара.

Предности оваквог приступа су многобројне; Програмска рјешења која су развијена властитим снагама се лакше развијају и прихватају од стране запослених, обзиром да је развојни тим детаљно упознат са структуром, пословним процесима и захтјевима запослених у оквиру институције. Они могу лакше ажурирати садржај програмског рјешења са новијим могућностима и опцијама које су у складу са свјетским стандардима и трендовима помоћу алата и знања

које имају, као и учинити координацију пословних процеса базираних на развијеним рјешењима у оквиру институције, знатно бољу и ефикаснију. Битно је нагласити да таква рјешења не захтијевају употребу лиценца, што увелико уводи значајне финансијске уштеде.

Недостаци властитог развоја су у томе да овај приступ захтијева значајно вријеме за развој, имплементацију, тестирање и пуштање у рад таквог рјешења, што чини да развој таквог рјешења буде скупљи у неким случајевима и дуготрајнији а може повећати гомилање заосталог посла.

Препоручује се да институције Босне и Херцеговине користе властита програмска рјешења када се ради о програмском рјешењу која је специфична њиховим потребама а да као таква не постоје готова рјешења на тржишту, или постоје додатни или посебни разлози као што су повећана тајност података и заштита ИС који се користи у институцији.

О методама властитог развоја програмског рјешења биће говора у дијелу "Методологија развоја и експлоатације информационих система".

1.1.2 Спољни развој програмских рјешења – Outsourcing

Outsourcing представља процес искључивања свих активности и послова из институције који нису од стратешког значења, што значи да се одређени број активности препушта онима који ће их обавити брже, боље и јефтиније, док се сви расположиви ресурси институције усмјеравају на основну дјелатност.

Одлука да се спољни развој програмских рјешења повјери фирмама који се баве информатичким услугама, ствара могућност да се информатичари у оквиру организације максимално концентришу на оне активности које су од највећег стратешког значаја, пошто су ослобођени бриге о развоју програмских рјешења.

Институцијама се препоручује да посежу за оутсорцингом, односно привременом или трајном измијештању секундарних послова компанијама којима оне представљају примарну дјелатност, у случајевима потребе за:

- смањењем трошкова
- недостатак квалитетних стручних кадрова
- фокусирање на основну дјелатности институције
- убрзање реализације пројекта

Код сваког планирања и договарања outsourcing пројеката институција треба имати у виду backourcing (тј. процес у којем институција поново преузима одговорност за ИТ функције које су претходно "outsourcane" и враћа те функције у оквиру властите организације.) односно раскид пословне везе, које треба предвидјети као могући догађај или опцију у будућности.

Најбољи пут за успјешни бацксоурцинг јесте развијање оутсорцинг стратегије и процеса уговарања и управљања који омогућава више опција за институцију која излази из односа са добављачем и поново преузима власништво и одговорност за своје операције.

1.1.2.1 Састављање и модификовање споразума о нивоу услуге - SLA

Споразум о нивоу услуге (енгл. Service Level Agreement - SLA), је споразум чије је успостављање, праћење и управљање важан дио процеса оутсорцинга. SLA може бити дио уговора или засебан документ, али је у сваком случају примарни алат у управљању оутсорцингом.

Основна одредница оутсорцинга је споразум о нивоу услуге, односно јасно дефинисање услуге са припадајућом метриком и санкцијама у случају непоштовања исте. Кључно

је дефинисање квалитета услуга на начин који је јасан и разумљив објема странама.

Врло је битно уговором предвидјети и могућност измјене првобитног споразума, јер на примјер код оутсорцинга услуга, сваки пословни однос може бити различит, па се тада одређују нова или измијењена права и обавезе у тим пословним односима.

II. Методологија стратешког планирања Информационих технологија

Стратешко планирање информационих технологија је резултат смишљене интерсекције поља планирања, стратегије и информационе технологије. Те три компоненте имају суштинску улогу у обликовању процеса стратешког планирања ИТ-а.

Стратешко планирање информационих технологија користи се у сврху повезивања информационих технологија и планирања информационих система са стратегијским пословним плановима, помагању у разврставању контролних механизма који су намијењени за имплементацију планова те стварањем архитектуралног оквира у којем ће даља анализа и обликовање омогућити да посебно развијене базе података и информациони подсистеми и модели могу усклађено да се користе и функционишу обезбјеђујући на тај начин конзистенности информација.

Стратешко планирање ИТ у институцијама Босне и Херцеговине је битно због потреба да се систематично и редовно истражи неизвјесност и ризици при употреби који се могу јављати употребом таквих технологија, као и због природе брзог развоја ИТ и непрекидне промјене окружења и комплексности које уводе те технологије.

Информационе технологије обликују стратешко планирање ИТ, у смислу функционалних подручја која требају бити обухваћена, а то су:

A. Техничко подручје

Техничко подручје се бави различитим компонентама и техногијама које се користе у институцији. Техничко подручје има следеће елементе:

- Апликациона инфраструктура - она се фокусира на опис тренутно коришћених апликација у институцијама и на побољшању инфраструктуре како би омогућили оптимално коришћење апликација.
- Системска инфраструктура - она се фокусира на физичке аспекте хардверских и софтверских имовина у ИТ одјелима.
- Мрежна инфраструктура - састоји се од свих аспеката одјела који се бави мрежном инфраструктуром, као што су топологије, хостинг-а, конективности мреже и сл.

B. Организационо подручје

Организационо подручје се користи за процјену људских ресурса у ИТ одјелу у односу на институцију. Организационо подручје има следеће елементе:

- Регулаторни - концентрује се на свим регулаторним питањима која се односе на ИТ одјеле институција.
- Људски ресурси - укључује управљање знањем, процјену вјештина, развој каријере, запошљавање и управљање људским ресурсима.
- Организационо - описује и оцјењује структуру организације ИТ одјела.

Ц. Процесно подручје

Сви пословни процеси који се односе на одјел ИТ се рјешавају у процесном подручју. Процесно подручје има следеће елементе:

- Планирање - које укључује све административне аспекте планирања и контроле пројеката и операција ИТ одјела.
- Управљање сервисима - фокусира се на управљање, подршку и испоруци ИТ сервиса у оквиру институције.
- Управљање безбједношћу - укључује процјену тренутне безбједносне политике и процедуре.
- Управљање пословним процесом (енгл. Business Process Management - BPM) – што укључује процјену, моделирање, и побољшање реинженеринга свих актуелних процеса у ИТ одјелу, као што су управљање промјенама и управљање подацима.

Д. Сервисно подручје

Ово подручје се фокусира на процјену свих пружених услуга ИТ одјела. Ово подручје треба бити уређено као сервисни каталог, у којој су све услуге које се нуде од стране ИТ одјела документисане и достављене корисницима. Споразум о нивоу услуге (SLA) треба бити такође укључен у сервисном каталогу како би пружили корисницима пуну корист од ИТ одјела.

II.1 Свакодневни менаџмент информационих технологија

Управљање информационим технологијама представља скуп процеса који ће омогућити ефикасно и ефективно коришћење ИТ ресурса. Крајњи циљ управљања информационих технологија је боље, брже, јефтиније пословање, то јест постизање пословних резултата.

Да би успјешно управљали информационим технологијама, потребно је обухватати следећа подручја у свакодневним активностима управљања:

- а) Стратешко прилагођавање - фокусира се на обезбјеђењу повезаности пословних и ИТ планова, одређивању, одржавању и потврђивању ИТ вриједности те прилагођавању ИТ активности у складу са пословним операцијама.
- б) Вриједност испоруке - фокусира се на извршавању вриједности подухвата током циклуса испоруке, обезбјеђујући да ИТ доноси обећане предности у односу на стратегије, концентришући се на оптимизирању трошкова и доказивању својствене вриједности ИТ.
- ц) Управљање ресурсима - фокусира се на оптимално улагање и правилно управљање критичним ИТ ресурсима, као што су: апликације, подаци, инфраструктура и људи.
- д) Управљање ризицима - фокусира се на захтјевима подизања свијести о ризицима од стране свих запослених, разумијевању услова усклађености, транспарентности о значајним ризицима у оквиру организације и уграђивању мјера одговорности за управљање ризицима у ИТ одјелима.
- е) Мјерење перформанси - фокусира се на праћењу и надзирању провођења стратегије, завршетак пројекта, коришћење ресурса, процеса рада и достава сервиса.

Управљање ИТ-ом није једнократни подухват или нешто што се постиже за кратак рок или постављање стриктних правила. Управљање ИТ-ом захтијева преданост од врха организације како би улијевали бољи начин пословања са управом и контролу ИТ. Управљање је непрестана

активност која захтијева стални одзив на брзмијењајуће окружење ИТ-а.

Институције Босне и Херцеговине требају адекватно прилагодити свој оквир управљања ИТ-ом. Треба тежити да институције што мање пишу своје нове организационе-специфичне материјале, колико је то могуће, него постојећа упуства допунити принципима, структурама, индустријским стандардима и практичним едукацијама које су свјетски призната и задовољавају принципе интероперабилности.

Управљање информационим технологијама мора бити институционализовано у оквиру организације од врха до дна. Ради тога се препоручује институцијама Босне и Херцеговине да се определијеле за добре и устаљене праксе свакодневног управљања ИТ које се огледа у усвајању ИТ индустријских стандарда као што су:

- ISO 38500:2008 - стандард за корпоративно управљање информационим технологијама, који пружа изграђени оквир за боље разумијевање законске, регулаторне и етичке обавезе у вези коришћења ИТ у њиховој организацији.
- ISO 27000 серија безбједносних стандарда који пружа опис процеса управљања ризиком информационе безбједности и активности тог процеса.
- COBIT (енгл. Control OBjectives for Information and related Technology) дефинише радни оквир који одређује начин имплементације управљања информационим и комуникационим системима и технологијама. Главни циљ COBIT-а је да развије јасне препоруке, добре безбједносне праксе и контроле апликација информационих технологија државне институције.
- ITIL (Information Technology Infrastructure Library) је скуп концепата и најбољих пракси за управљање услугама ИТ-а. Циљ ITIL-а је ускладити ИТ и пословање организације кроз имплементацију релевантних компоненти ITIL-а, на основу документованих препорука и кроз континуирано побољшавање.

Управљање ИТ-ом не смије се сматрати само као трошак за пословање. Оно се треба сматрати као позитиван начин за пружање стварне вриједности која се огледа у томе како се ИТ средства користе ефикасно, иновативно и на одговарајући начин, без расипања.

III. Методологије развоја и експлоатације информационих система

Методологија развоја информационих система обезбјеђује потпуну контролу и координацију свих активности које треба спровести да би се произвео жељени информациони систем и испунили циљеви пројекта.

Основни циљеви развоја информационих система требају се фокусирати на изградњу система који ради и који је поуздан, у оквиру задатих граница, који задовољава пословне циљеве, према захтјевима корисника у прихватљивом времену и по оправданој цијени.

Развој и експлоатација информационих система треба да се изводи помоћу одговарајућих модела који су намијењени за то. У наставку наводимо неколико свјетски познатих модела који се користе за развој и експлоатацију информационих система.

А. Водонадни модел (waterfall model)

Ово је линеарни модел процеса развоја програмског рјешења. Његов назив потиче од начина на који су у њему развојне фазе међусобно повезане. Фазе су повезане каскадном везом која се остварује тако што се на наредну

фазу прелази тек након завршетка претходне фазе. Излаз из претходне фазе се просљеђује наредној фази као улаз.

Водопадни модел развоја програмске подршке се састоји од пет фаза:

- Фаза дефиниције и анализа захтјева корисника: гдје се утврђују захтјеви које систем треба да задовољи. При анализи захтјева морају се узети у обзир активности и ограничења који постоје у систему.
- Фаза обликовања система: гдје се генерише систем који даје план рјешења. План укључује компоненте и алгоритме који ће бити коришћени, као и архитектуру система.
- Фаза имплементације и тестирање јединица система: гдје програмери пишу и тестирају програмски код према утврђеним захтјевима клијента.
- Фаза интеграције и тестирање система: гдје се врши интеграционо тестирање током ког се модели повезују у једну цјелину. На крају ове фазе проводи се завршно тестирање у коме се провјерава да ли систем испуњава постављене захтјеве корисника.
- Фаза пуштања у рад и одржавање: гдје се системи испоручују и инсталирају у радном окружењу и обавља се обука непосредних корисника. Одржавање у овој фази подразумијева исправљање грешака у систему које се јављају након његове испоруке.

У свакој фази, могу се дефинисати критичне тачке које представљају репере на основу којих се лако може пратити извођење програмског рјешења. Критичне тачке могу да буду састанци у заказаном термину на којима се презентују резултати или информације да су неки модели завршени. Такође, у свакој фази могу се дефинисати међупроизводи, на основу којих се добија увид у тренутни степен развоја програмског рјешења. За разлику од критичних тачака, које су више информативног карактера, међупроизводи представљају конкретне цјелине, нпр. Истетстиран програмски код.

У свакој фази се дефинишу контролне тачке на којима долази до слагања између пројектног тима и купаца или пројектних дионичара у вези испоруке и циља пројекта. Осим контролних тачака, у свакој фази могу се дефинисати и међупроизводи, на основу којих се добија увид у тренутни степен извршења пројекта.

У процесу дефинисања и стварања програмског рјешења укључено је више учесника који могу да имају сљедеће улоге:

1. Купац је институција, организација, компанија или појединац који наручује програмско рјешење и финансира његов развој.
2. Корисник је лице или више лица која ће користити систем.
3. Развојни тим чине га софтверски инжењери специјализовани за различите аспекте развоја. Један инжењер може имати више од једне улоге у процесу развоја рјешења. Улоге које учествују у процесу развоја програмског рјешења методологијом заснованом на водопадном моделу су:
 - Аналитичар утврђује функционалности и особине које корисник жели и документује његове захтјеве, такође ради заједно са пројектантима на генерисању описа функција система.
 - Пројектант пројектује систем према задатим функционалним захтјевима и просљеђује их програмерима.

- Програмер пише програмски код на одговарајућем програмском језику користећи предвиђено развојно окружење.
- Инжењер за тестирање: детаљно тестира програмски код који је написао програмер те врши верификацију и валидацију система.
- Инжењер за испоруку и одржавање: испоручује и инсталира софтвер у радном окружењу, обучава кориснике за оперативно коришћење система и бави се пословима одржавања система након његове испоруке.

Ова метода се препоручује код развоја великих програмских рјешења која захтијевају велике инвестиције а уједно имају добро и потпуно јасно дефинисано окружење рада који треба да се извршава каскадно или тачно у фазама поштујући редослед од првог до задњег. Недостатци овог модела су изражени у нефлексебилности промјене у случају грешака или нових/промијењених захтјева корисника тог рјешења. Развијени систем се сматра неупотребљив док није у потпуности готов.

Б. Спирални модел

Овај модел захтијева да се у процесу развоја програмског рјешења води рачуна о постојећим ризицима. То се постиже на начин да се уобичајене активности развоја програмског рјешења комбинују са анализом ризика. Циљ је да се омогући управљање ризицима како би се смањило њихов број и олакшала њихова контрола.

Спирални модел се сматра итеративним развојем програмског рјешења који је настао са циљем да обједини добре особине развоја одозго-надоле (тј. декомпозицијом система на подсистеме са постепеним преласком на детаље) и одоздо-нагоре (тј. пројектовање мањих цјелина које се послје надограђују и повезују у комплетан систем).

Имплементација овог модела треба да се развија у оквиру 4 процесне фазе, сљедећим редоследом:

- а) Фаза постављање циља гдје се идентификују специфични циљеви (опције/алтернативе и ограничења) који директно утичу на нивое ризика и њихово умањење или елиминацију.
- б) Фаза процјена ризика и његово смањење - анализирају се ризици који су утврђени у опцијама и алтернативама, те фотокопирање истих у активности које ће их редуковати. У овој фази се препоручује провођење SWOT анализе ризика. Исход Анализе ризика ће резултовати у еволуцији прототипова.
- ц) Фаза развој и валидација гдје се анализом прототипа слиједи развој програмског рјешења. У раним спиралама се добија концепт, међутим, касније спирале носе све детаљније активности које су базиране на одабиру модела организације, као што су:
 - i. пројектна организација (особље организовано у оквиру пројекта)
 - ii. функционална организација (особље организовано по функционалним одговорностима, а поједина функција може подржавати више пројеката)
 - iii. матрична организација (особље измијешано у различитим пројектима).
- д) Фаза планирање гдје се тренутни ток развоја пројекта испитује и планирају се фазе (циклуси спирале) од концепта до продукта.

У свакој фази се дефинишу контролне тачке на којима долази до слагања између пројектног тима и купаца у вези испоруке и циља пројекта.

У процесу дефинисања и стварања програмског рјешења користе се исте улоге као код водопадног модела (погледати водопадни модел).

Овај модел се препоручује кад имамо потребу смањити ризик развоја програмског рјешења, обзиром да се овај систем развија на начин да се најприје издвоје карактеристике са највишим приоритетом, а затим се на основу њих развија прототип који се финансијски лако процјењује. Након тестирања прототипа, жељене измјене се уносе у нови систем, те на тај начин развоја минимизује се ризик и грешке при изради програмског рјешења и добија се финансијски оквир коштања таквог програмског рјешења. У случају да се утврди да је ризик развоја превелик, пројекат се прекида и приступа се изналагању другог рјешења.

Ц. (Развој заснован на особинама—(енгл. Feature Driven Development—FDD))

Ова метода се фокусира на дизајну и развоју система, те наглашава квалитет кроз цијели развојни процес и укључује честе и "опипљиве" испоруке програмске подршке, као и прецизно надгледање напретка пројекта, што захтијева доста труда и улагања у основне процесе истраживања, развоја, тестирања и евалуације.

FDD се састоји од пет фаза:

- а) Фаза развоја модела. Током овог процеса дефинише се ниво захтјевности пројекта и циљаног система при чему се пажња не посвећује детаљима, него је битно схватити и разумјети подручје у којем ће се развијати систем примјењивати.
- б) Фаза креирање листе особина на основу података о нивоу захтјевности пројекта и циљаног система приступа се идентификацији свих "пословних активности - особина" захтијеваних од стране крајњег корисника које требају бити имплементирани у програмском рјешењу. Систем се рашчлањује на мање дијелове који садрже одређене функционалности система те се свака појединачно реализује.
- ц) Фаза планирање на основу особина гдје се приступа стварању глобалног плана, на начин да се листе особина поредају по приоритетима и зависностима о осталим особинама, те се додјељују главним програмерима.
- д) Фаза дизајнирање према особинама у овој фази се дефинишу функционалности које требају бити развијене у одређеном временском интервалу према потврђеним особинама. При томе се израђује детаљни дијаграм секвенци за сваку функционалност.
- е) Фаза развој према особинама. На основу дефинисаног дизајна започиње се програмирање потребних функционалности. При томе након основног развоја слиједи провјера кода и појединачно тестирање, те на крају укључивање у стабилно издање система.

У свакој фази се дефинишу контролне тачке на којима долази до слагања између пројектног тима и купаца или пројектних дионичара у вези испоруке и циља пројекта.

У процесу дефинисања и стварања софтверског производа укључено је више учесника који (поред раније дефинисаног купца и корисника) су у саставу развојног тима и њега чине софтверски инжењери специјализовани за различите аспекте развоја. Један инжењер може имати више од једне улоге у процесу развоја рјешења. Улоге које учествују у процесу развоја софтвера методологијом заснованом на особинама су:

- Пројект менаџер: административни вођа пројекта одговоран за извјештавање о напретку, управљању буџетом и управљање ресурсима укључујући људе, опрему и простор.
- Главни архитект: одговоран за цјелокупни дизајн система укључујући текуће радионице с тимом.
- Развојни менаџер: одговоран за вођење свакодневних развојних активности укључујући рјешавање конфликта око ресурса.
- Главни програмер: искусни развојни програмер који дјелује као вођа тима, ментор и програмер за групу од три до шест програмера.
- Власник класе: одговоран за дизајнирање, кодирање, тестирање и документовање нових својстава у класе.
- Стручњак у одређеном домену: клијенти, спонзори, пословни аналитичари итд. који имају дубоко знање о производу који се развија.
- Тим који развија одређено својство: (енг. Feature team) привремена група развојних програмера која ради на одређеној особини. Када је особина имплементирана, тим се распушта те формира нови за нову особину.

Ова метода омогућава честе и временске предвидљиве испоруке функционалних компонената система, она се препоручује за примјену на великим и комплексним системима (нпр. Јавна управа). Такође може бити примјењива и на новим пројектима који тек почињу и на пројектима који побољшавају постојећи код.

Недостатак ове методе је у томе што захтијева доста труда и улагања у основне процесе истраживања, развоја, тестирања и евалуације.

Д. Екстремно програмирање (енгл. Extreme Programming —XP)

Ова метода се сматра једна од најпопуларнијих Агилних метода. Њихова основна идеја је да нагласе улогу флексибилности у спретном и брзом развоју програмског рјешења. XP метода обухвата скуп техника у којима се наглашавају креативности тимског рада уз минимизацију прекомерног администровања. Тим који развија програмско рјешење има добру сарадњу са клијентима и све напоре усмјерава ка кратким итерацијама које корисницима дају директан и користан резултат. Овакав приступ иде на штету планирању и изради обимне документације на пројекту.

Ова метода се користи код система који се сваких неколико мјесеци требају мијењати или прилагодити некој специфичној потреби. То значи да је циљ испоручивати програме онда кад су потребни и у облику у којем су потребни.

Да би програмско рјешење било реализовано, потребно је дефинисати одређене активности које развојни тим треба да изврши. Активности су усмјерене ка постизању високог квалитета у што краћем року и уз мање трошкова. Оне се спроводе на начин који је стриктно прописан обавезним праксама.

Екстремно програмирање се састоји од шест фаза:

- а) Фаза истраживања гдје купац пише своје захтјеве на картице о оном што би желио да буде укључено у прво издање ове методологије тзв. корисничке приче (енгл. user stories). Купац треба бити увијек доступан да би разјаснио питања у вези захтјева и да им додијели приоритете.
- б) Фаза планирања гдје се постављају приоритети на корисничким захтјевима и одређују које ће се картице са корисничким захтјевом користити за израду првог малог издања система.

- ц) Фаза итерације до издавања у којој се укључује неколико итерација система прије првог издања.
- д) Фаза продукције у којој се извршава додатно тестирање и провјера перформанси система прије него се систем може испоручити клијенту.
- е) Фаза одржавања система гдје се могу захтијевати нови људи у оквиру пројектног тима као и промјену структуре тима.
- ф) Фаза смрти се подразумијева када систем у сваком другом погледу задовољава клијентове захтјеве

У процесу дефинисања и стварања софтверског производа укључено је више учесника који (пored раније дефинисаног купца и корисника) су у саставу развојног тима и њега чине софтверски инжењери специјализовани за различите аспекте развоја. Један инжењер може имати више од једне улоге у процесу развоја рјешења. Улоге које учествују у процесу развоја софтвера методологијом заснованом на XP, у бити чине мале и средње развојне тимове од 3 до 20 особа у зависности од обима пројектног задатка. Улоге дефинисане XP методологијом су:

- Менаџер: формира тим те управља њиме и његовим проблемима
- Тренер: учи чланове тима о XP методологији те прати слиједи ли се процеси XP-а. Тренер је уобичајено програмер, а не менаџер.
- Трагач (енг. tracker): прикупља корисничке приче и напредак у случајевима тестова прихватања с циљем израде видљивог зидног графа. Трагач је програмер.
- Програмер: пише тестове, дизајнира и кодира, али такође идентификује и процјењује задатке и корисничке приче. Ово лице такође може бити тестер.
- Тестер: помаже купцу писати и развијати тестове.
- Купац: пише корисничке приче и тестове прихватања те одабира корисничке приче које ће се радити у одређеној итерацији.

Описане улоге не морају увијек да припадају различитим учесницима. У неким мањим пројектима, исто лице или група може да има двије или чак и више улога.

Ова метода се препоручује у доменима гдје се наглашава креативност тимског рада уз минимизацију прекомјерног администрирања. Предност ове методе је у томе што допушта развојном тиму да се фокусира на израду програмског рјешења, не водећи много рачуна о документацији и састанцима. Краће вријеме развоја програмског рјешења директно утиче и на смањењу трошкова самог развоја, док је ризик смањен тиме што се измјене прихватају у сваком тренутку развоја, уз перманентно постојање валидног радног кода.

Међутим, ова метода се не препоручује уколико постоји отпoр оваквом начину програмирања, у великим тимовима и нефлексибилним околинама, тамо гдје је потребна опсежна документација и гдје се повратне информације дуго чекају те у околини гдје је прекoвремени рад уобичајен или људи у тиму не желе (или не могу) комуницирати.

E. Scrum

Ова методологија представља методу управљања пројектима која се ослања на брзе, прилагодљиве и самоорганизујуће развојне тимове који раде нове или побољшане верзије система у околини (нпр. захтјеви, временски оквир, средства, технологија) која се непрекидно мијења.

Scrum се састоји се од три фазе:

- а) Фаза прије игре састоји се од:

- i. Планирање: обухвата дефинисање система који ће се развијати. Ствара се листа која дефинише све особине које треба садржавати финални производ, а базирана је на тренутним сазнањима. Након тога, врши се додјела приоритета за захтјеве те се процјењује потребан интензивни рад за њихову реализацију.

- ii. Архитектура на високом нивоу: планира се дизајн система на основу података из креираних листи. Ако се ради о побољшавању постојећег система, уочавају се промјене које је потребно провести за имплементацију ставки из листе, као и проблеми који могу из тога настати.

- б) Фаза развоја (игре): у оквиру фазе развоја проматрају се и контролишу различите варијабле околине и техничке варијабле (временски оквир, квалитет, захтјеви, средства, технологије и алати за имплементацију) које се могу мијењати током процеса непрекидно, како би се могла флексибилно прилагодити промјенама. У овој фази се систем развија итеративно у циклусима (спринтовима) у којима се развија нова функционалност или побољшава постојећа.

- ц) Фаза после игре: у овој фази нема више старих захтјева за радити нити се могу измишљати нови захтјеви. Систем је спреман за испоруку те се ради припрема за то. Припрема укључује тестирање, интеграцију и документирање.

У процесу дефинисања и стварања софтверског производа укључено је више учесника који (пored раније дефинисаног купца и корисника) су у саставу развојног тима и њега чине софтверски инжењери специјализовани за различите аспекте развоја. Један инжењер може имати више од једне улоге у процесу развоја рјешења. Улоге које учествују у процесу развоја софтвера методологијом заснованом на Scrum, у бити чине мале развојне тимове од 5 до 10 лица у зависности од обима пројектног задатка. Улоге дефинисане Scrum методологијом су:

- Scrum Master је одговоран за обезбјеђивање да се пројект изводи према правилима, вриједностима и фазама Scrum-а те да напредује без значајних препрека како је планирано, како би се обезбиједила максимална продуктивност. Сарађује са пројектним тимом, купцем и управитељима.
- Власник пројекта је службено одговоран за пројект, те за управљање, контролу и видљивост листи захтјева. Он доноси коначне одлуке о задацима, учествује у процјени интензивног рада за ставке из листи захтјева и претвара ставке из листи у особине програмског рјешења које је потребно имплементирати. Њега поставља Scrum Master, купац и управа.
- Scrum тим је пројектни тим који има овлашћења да одлучује о активностима потребним за остваривање циљева из сваког Sprints, те се може самостално организовати. Scrum тим је укључен у процјену рада, стварање и прегледавање листи и предлагање уочених препрека које треба избацити из пројекта.
- Купац учествује у задацима везаним за успостављање листи захтјева за систем који се развија или побољшава.

- Управа је одговорна за доношење коначних одлука као и за праћење донесених стандарда и договора. Управа такође учествује у постављању циљева и захтјева.

Scrum помаже у побољшању постојећих инжењерских поступака у оквиру организације будући да укључује управљачке активности које имају циљ да системски уочавају недостатке у развојном процесу. Прописује начине управљања захтјевима, итерацијама развоја, имплементацијом и испоруком. Ова методологија се може примјенити за управљање било којом инжењерском праксом, али препоручује се код развоја финансијских, Интернет и медицинских апликација.

III.1 Управљање промјенама током развоја и имплементације програмских рјешења

Основни је задатак управљања промјенама обезбиједити да промјене које се дешавају током развоја и имплементације програмских рјешења не наруше безбједност и функционалност информационог система.

Управљање промјенама укључује и управљање новим верзијама програмског рјешења који се имплементира, као и управљање програмским исправкама (енгл. Patch), гдје је потребно системски пратити објављивање програмских исправки и њихове измјене, зависно о процјени предности и недостатака имплементирати.

Увођење промјена као процес управљања промјенама које институције треба да користе приликом увођења програмског рјешења су:

- A. Непосредно увођење подразумијева почетак рада новог система уз истовремени престанак рада старог система. Проводи се на одређени дан, уобичајено након завршетка пословног периода, по могућности на крају седмице. Могући проблеми су појава грешака које нису биле уочене током тестирања, непредвиђено преоптерећење опреме у пуном погону. Недостатак је непосредна изложеност корисника грешкама система.
- B. Паралелно увођење подразумијева истовремени рад старог и новог система тако дуго док се не покаже да нови систем исправно ради и да су се корисници навикли на нови начин рада. Битно је мање ризичан поступак у односу на непосредно увођење. Недостатак је потреба за двоструком обрадом истих података, у старом и у новом систему, што ствара отпор корисника.

Корисници програмског рјешења могу бити распоређени на различитим локацијама. Пробно увођење је непосредно/паралелно увођење система на једној локацији, а затим и на осталим локацијама, након што се утврди да систем исправно ради. Поступно увођење је увођење група локација, док истовремено увођење представља само једно увођење на свим локацијама. Модуларно увођење је поступна замјена старог система новим, увођењем по дијеловима.

III.2 Организационе промјене услед увођења ИТ рјешења

Организационе промјене које се дешавају услед увођења ИТ рјешења представљају увођење нових поступака или процеса ради којих су базирани на информационим технологијама ради усклађивања организације с динамичним захтјевима пословне околине. Промјене се покрећу ради достигнућа прецизно дефинисаних циљева попут, примјера побољшања продуктивности, веће ефикасности, увођење нових производа или услуга.

Како би успјешно имплементирали организационе промјене, потребно је:

- a) Дијагностификовати тренутно стање организације. То укључује идентификацију проблема који желимо ријешити, додјелујући ниво важности за сваку од њих, и оцијенити врсту промјена потребних за рјешавање проблема.
- b) Дизајнирати жељени и будући положај организације. То укључује замишљање организације у идеалној ситуацији након имплементације промјене, те преносећи ту визију свима који су укључени у промјенама, као и јасно дизајниране начине за нову промјену.
- ц) Имплементирати промјене, то укључује управљање промјенама ефективно. Корисно би било израдити план, издвојити средства, те именовати кључно лице да преузме одговорности за процес промјене.

III.2.1 Првостепенне промјене

То су инкременталне промјене, које могу укључити подешавање система, процеса или структура. Оне су осмишљене промјене које не мијењају радикално начин разумијевања или пословања, него побољшавају утврђене пословне операције кроз, примјер, повећање продуктивности, ефикасности, пропусности, руковање трансакцијама, или смањењем трошкова. Аутоматизација постојећих задатака и процеса ствара информатичке системе који одржавају и тиме задржавају и потврђују организациони статус quo. То резултује инкременталне промјене у постојећим праксама и односима које не захтијевају основне различите претпоставке, процесе или структуре.

III.2.2 Другостепенне промјене

Другостепенне промјене трансформишу природу пословања организације (транзиционе промјене), оне дакле замјењују постојеће оквири и процесе који се обављају у организацији. Другостепенне промјене нису намијењене за побољшање продуктивности и смањење трошкова, него за промјену начина пословања организације.

Фокус је овдје на иновацијама, на примјер, стварање нових производних процеса, нове структуре, различите производе и услуге, ковање нових односа с клијентима и добављачима. Имајте на уму да су више дисконтинуиране промјене у информационој технологији подстакнуте различитим условима околине, укључујући и повећане сложености, турбуленције и глобализације. Док имплементатори намјеравају побољшати продуктивност и смањити трошкове, њихов примарни циљ је промијенити утврђене претпоставке и начин пословања.

Потребно је нагласити да ИТ технолошка рјешења захтијевају укљученост сваког појединца у организацији и његову спремност на промјену постојећег понашања и начина размишљања. Међутим треба имати на уму да ако превише форсирамо промјену доћи ће до конфликта. Штета од конфликта може бити већа од користи промјене.

IV. Методологија управљања пројектима

Методологија управљања пројектима је скуп међусобно зависних активности које се изводе како би се постигао предвиђени скуп производа, резултата или услуга. Добра методологија садржи све важне фазе управљања пројектима, без обзира радило се о традиционалном или агилном приступу.

Методологија управљања пројектима је алат у рукама вјештог и искусног вође пројекта. Он као одговорно лице руководи планирањем, реализацијом и контролом пројекта за који је задужен. Због тога њоме мора да се обухвати:

- Планирање свих активности на пројекту, укључујући доступност материјалних, људских, финансијских, техничких и других ресурса.
- Ефикасно праћење и контролу свих радова, материјалних и финансијских токова на пројекту, с циљем правовременог предузимања потребних акција и спречавања непотребних изненађења по окончању пројекта.
- Правовремено вођење комплетне документације о пројекту.

Институције требају да се определије за једну методологију приступа управљању пројекта, водећи рачуна о примјенљивости у оквиру постојеће институције. Извјесно је да нити једна од наведених методологија приступа неће задовољити све наше жеље код реализације пројекта.

IV.1 Традиционални приступ управљање пројектима

Традиционални приступ управљање пројектом заснива се на управљању људима. Основни принципи укључују низ техника за планирање, предвиђање и контролу активности ради постизања жељеног резултата према заданим спецификацијама у одређеном времену и с одређеним трошковима. У традиционалном приступу план је основ свега јер представља, не само опис послова и времена потребног за њихово провођење, него и алат за доношење одлука.

Традиционални приступ управљање пројектима се дијели у 5 фаза како слиједи:

- а) Фаза покретања (енгл. Initiating) - дефинисање и одобравање пројекта
- б) Фаза планирања (енгл. Planning) - планирање акција за постизање циља, гдје се одређују задаци и додјељују одређеним члановима екипе према потребним вјештинама за испуњење задатка.
- ц) Фаза извршења (енгл. Executing), извршење је потребно контролисати да ли се одвија према планираним активностима тј. координација људским и другим ресурсима у сврху спровођења дефинисаног плана пројекта.
- д) Фаза праћења и контроле (енгл. Monitoring and Controlling), праћење и контролисање напретка пројекта ради уочавања одступања од плана и предузимања потребних акција.
- е) Фаза затварања (енгл. Closing), прихватање производа, услуге или резултата и завршетак пројекта.

Велики нагласак у традиционалном приступу исказан је за подручје управљања квалитетом, како производа, услуге или процеса као завршног излаза из пројекта, тако и самога процеса управљања пројектом.

Институцијама Босне и Херцеговине препоручују се два приступа који се највише користе код традиционалног управљања пројектима:

- PRINCE2™ (Projects IN Controlled Environments)
PRINCE2 је процесно заснована метода, која омогућава ефикасно управљање пројектима и покрива подручје организације, управљања те надзора над пројектом у контролисаним условима. Циљ ове методологије је да омогући успјешно постизање жељеног резултата, на вријеме и у оквиру планираног буџета.
PRINCE2 описује поступке за координацију људи и активности у пројекту, како дизајнирати и надzirати пројект, што учинити ако је потребно прилагодити пројект или, ако се пројект не развија као што је планирано. Овом методом сваки процес

је спецификован са својим кључним улазима и излазима и тачно одређеним циљевима и активностима које треба предузети, које омогућава аутоматску контролу одступања од плана. PRINCE2 метода омогућава ефикасну контролу над ресурсима обзиром да је подијељена у фазама које су прилагодљиве. На основу пажљивог праћења пројекта, може бити изведен у контролисаном и организованом начину. Због чињенице да је PRINCE2 структурирана, разумљива и призната метода даје заједнички језик свим учесницима у пројекту. Различите улоге и одговорности за управљање пројектом су потпуно описане и прилагођене како би одговарале сложености пројекта и организационим способностима.

PRINCE2 је међународно признати стандард, којег употребљава енглеска влада, те бројне одвојене организације, како у Великој Британији тако и другдје у свијету.

- PMI Project Management Body of Knowledge - PMBOK®

Приступ је основан на Project Management Institute (PMI) стандарду и његовој примјени, а који је признат као ANSI и IEEE стандард. Водич кроз PMBOK идентификује ону подгрупу знања (процесе, вјештине, алате и технике) о управљању пројектима која је опште призната као доказана пракса. Користећи израз "опште призната" PMI изражава да су описано знање и пракса примјениви на већину пројеката већину времена и да постоји консензус о њиховој вриједности и корисности.

Главне поставке PMI стандарда су сљедеће:

- уобличавање вођења пројекта у стандардизовани процес примјенив на све врсте и величине пројеката;
- у сваком се наведеном процесу користе знања из једног или више подручја управљања пројектом (управљање цијеловитишћу пројекта, пројектним обимом, временом, трошковима, квалитетом, људским ресурсима, комуникацијама, ризицима и набавком),
- управљање пројектом остварује се кроз примјену и интеграцију група процеса (иницијација, планирање, провођења, праћење и контрола те затварање).

Уопште, традиционални је приступ врло робусан и омогућава примјену од најједноставнијих до најкомпликованијих пројеката, јер се током пројекта увијек примјењују идентични кораци.

IV.2 Агилни приступ управљање пројектима

Агилни приступ је развијен како би дао одговоре на све веће захтјеве за контролу трошкова, узимајући у обзир вријеме, брзину развоја и велике промјене које треба предузети при управљању пројектима.

Агилно управљање пројектом заснива се на традиционалном приступу управљања пројектима и његових пет фаза, али су те фазе замијењене, како би омогућиле другачији приступ управљању.

Агилни приступ управљање пројектима се дијели у 5 фаза како слиједи:

- а) Фаза планирања (енгл. Envision) - одредити визију и опсег пројекта те пројектну организацију.
- б) Фаза нагађања (енгл. speculate) - развити модел одређен карактеристикама, функционалношћу,

временске одреднице те план итерација за остварење визије.

- ц) Фаза истраживања (енгл. Explore) - испоручити тестиране дијелове у кратким периодима те стално тражити начин за смањење ризика и несигурности у оквиру пројекат.
- д) Фаза прилагођавања (енгл. Adapt) - прегледати испоручене резултате, тренутну ситуацију и понашање развојног тима те прилагодити уколико је потребно.
- е) Фаза затварања (енгл. Close) - завршити пројект, пренијети кључне ствари које су се научиле у току самог рада на пројекту.

Институцијама Босне и Херцеговине препоручују се два приступа који се највише користе код агилног управљања пројектима:

- Екстремно управљање пројектима.
Екстремно управљање пројектима (енгл. Extreme Project Management) је настао на основу екстремног програмирања. XP има само један циљ, завршити пројекат на којем се ради примјењујући низ једноставних принципа. Више о овој методи је описано у глави III Методологија развоја и експлоатације информационих система тачка Д.
- SCRUM
SCRUM је најпознатија агилна методологија управљање пројектима и заснива се на организовању пројекта на основне временске периоде који се називају "спринтевима". SCRUM је заснован на теорији емпиријске контроле процеса, односно, тврдњама да знање долази из искуства и одлучивања основних на познатом. Ова методологија користи итеративни инкрементални приступ ради оптимизације предвидивости и контроле ризика. Више о овој методи је описано у поглављу III Методологија развоја и експлоатације информационих система тачка Е.

Агилно управљање наглашава итеративни приступ пројекту, и то га чини да је примјењив на пројектима са тимовима мање или средње величине, како би се постигли најбољи резултати, највећи степен продуктивности и очувала стабилност пројекта.

На основу члана 17. Закона о Вјећу министара Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 и 24/08), а у складу са чланом 3. Одлуке о усвајању Политике софтвера у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 88/07), на приједлог Министарства комуникација и промета Босне и Херцеговине, Вјеће министара Босне и Херцеговине, на 109. сједници одржаној 01. октобра 2014. године, донјело је

ОДЛУКУ О УСВАЈАЊУ ДОКУМЕНТА О MODALITETIMA PLANIRANJA, RAZVOJA I IMPLEMENTACIJE PROGRAMSKIH RJEŠENJA U INSTITUCIJAMA BOSNE I HERCEGOVINE

Члан 1.
(Предмет Одлуке)

Овом Одлуком усваја се Документ о modalitetima planiranja, razvoja i implementacije programskih rješenja u institucijama Bosne i Hercegovine.

Члан 2.
(Дјелокруг примјене)

Документ о modalitetima planiranja, razvoja i implementacije programskih rješenja u institucijama Bosne i Hercegovine primjenjuje se u svim institucijama Bosne i Hercegovine.

Члан 3.
(Документ)

Документ о modalitetima planiranja, razvoja i implementacije programskih rješenja u institucijama Bosne i Hercegovine je sastavni dio ove Odluke.

Члан 4.
(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у "Службеном гласнику БиХ".

VM број 172/14
01. октобра 2014. године
Сарајево

Предсједavajuћи
Вјећа министара БиХ
Вјекослав Бевода, с. р.

MODALITET PLANIRANJA, RAZVOJA I IMPLEMENTACIJE PROGRAMSKIH RJEŠENJA U INSTITUCIJAMA BOSNE I HERCEGOVINE

Документ "Modalitet planiranja, razvoja i implementacije programskih rješenja u institucijama Bosne i Hercegovine" daje smjernice i definira način na koji institucije Bosne i Hercegovine pristupaju planiranju, razvoju i implementaciji programskih rješenja koja su izvodljiva i pouzdano rade u okviru zadatih granica, odnosno koja zadovoljavaju poslovne ciljeve, prema zahtjevima korisnika, u prihvatljivom vremenu i po opravdanoj cijeni, a u skladu sa najboljim praksama i poznatim metodama koje se koriste u svijetu.

Овај документ у методолошком смислу дефинира начин на који институција Босне и Херцеговине приступа планирању, развоју и имплементацији програмских рјешења кроз спецификацију:

- структуре тимова који учествују у развојном процесу и њихових појединачних улога,
- вјештине које морају посједовати актери у развојном процесу,
- производе развојног процеса,
- процеса који се одвијају током развојног циклуса,
- активности које се извршавају,
- контролних тачака у развојном процесу,
- препоручених техника и алата и
- стандарда квалитета.

Стандарди и препоруке који су наведени у овом документу дају главне смјернице о:

- I. Опћем приступу развојном процесу,
- II. Методологији стратешког планирања информационих технологија,
- III. Методологији развоја и експлоатације информационих система.
- IV. Методологији вођења пројеката.

Овај документ даје интегрални поглед на процесе, као што су:

- Планирање и развој програмских рјешења
- Сvakodnevni menadžment информационих технологија
- Организационе промјене услед увођења IT базираних рјешења
- Управљање промјенама током развоја и имплементације програмских рјешења

У смислу овог документа појмови имају сљедиће значење:

1. **Hardver** је материјална основа информационог система, у коју убрајамо: рачунар, улазно - излазне уређаје, уређаје за пријенос података на даљину и

- ostalu opremu neophodnu za obradu, prikaz, razmjenu i dijeljenje podataka.
2. **Informacija** je rezultat obrade, manipulacije, organiziranja i interpretacije podataka koji daju određeno znanje primaocu.
 3. **Institucije Bosne i Hercegovine, (Institucije)** su Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, sve agencije, direkcije, te ostale institucije osnovane od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, a u skladu sa Zakonom o upravi i Zakonom o ministarstvima i drugim tijelima uprave Bosne i Hercegovine.
 4. **Informaciono-komunikacione tehnologije - IKT (engl. Information and Communications Technology, ICT)** predstavljaju skup informacionih tehnologija koje se koriste u procesu prikupljanja, odabira, obrade, prijenosa, verifikacije, skladištenja, prikaza, objavljivanja i dijeljenja informacija u procesima komunikacije, kod kojih su jasno razdvojene komponente informacije i komunikacije.
 5. **Informacioni sistem** predstavlja sistem za prikupljanje, obradu, prijenos, pohranu i distribuciju informacija, te ih čini dostupnim i upotrebljivim.
 6. **Informacione tehnologije** podrazumijevaju različite elemente i vještine za kreiranje, obradu, razmjenu i pohranu informacija upotrebom elektronskih računara i pripadajućeg softvera.
 7. **Internet** je globalna računarska mreža, sačinjena od velikog broja međusobno povezanih računarskih mreža i uređaja, koja omogućava razmjenu podataka između računara.
 8. **Interoperabilnost** predstavlja sposobnost informacionih i komunikacionih sistema i poslovnih procesa da podrže protok podataka i omoguće razmjenu informacija i znanja.
 9. **Komunikacija** predstavlja razmjenu ili prenošenje informacija između određenog broja učesnika, putem javno dostupnih elektronskih komunikacionih mreža i usluga.
 10. **Podatak** označava svako predstavljanje činjenica, informacija ili koncepata u obliku koji je pogodan za njihovu obradu u računarskom sistemu.
 11. **Proces** predstavlja skup povezanih, struktuiranih i koordinisanih aktivnosti koje kombiniraju raspoložive resurse, kako bi na osnovu određenih ulaznih parametara proizveli određene izlaze krajnjim korisnicima.
 12. **Računarska mreža** je skup međusobno povezanih elektronskih uređaja i računara koji međusobno komuniciraju razmjenjujući podatke.
 13. **Rizik** je svaki potencijalni uzrok koji može nanijeti štetu podatku ili informacionom sistemu u kojem se koriste podaci.
 14. **Sigurnost informacionog sistema** osigurava odgovarajuću zaštitu informacija od širokog spektra prijetnji u cilju osiguranja kontinuiteta poslovanja i minimiziranja poslovnih šteta u okviru organizacije.
 15. **Softver** predstavlja uređeni skup naredbi koje služe za upravljanje radom računara, kao i za rješavanje određenog zadatka pomoću računara.
 16. **Standard** je dokument za opću i višekratnu upotrebu, donesen konsenzusom i odobren od priznatog tijela, koji sadrži pravila, smjernice ili karakteristike aktivnosti ili njihove rezultate i koji ima za cilj postizanje optimalnog nivoa urednosti u datom kontekstu.

I. Opći pristup razvojnom procesu

Da bi pristupili razvojnom procesu softverskog rješenja u Institucijama Bosne i Hercegovine, potrebno je prvo definirati tipove programskih rješenja koja će se koristiti, gdje na osnovu toga, preduzimaju se sve potrebne radnje i koraci koje će pomoći u odabiru najboljih i najefikasnijih programskih rješenja koja će zadovoljiti poslovne potrebe tih institucija.

Tipovi programskih rješenja:

A. Standardna rješenja sa niskim stepenom prilagođenja (tzv. "off the shelf" proizvodi).

Ovi proizvodi su softverski proizvodi koji su usklađeni za određenu namjenu i dostupni su široj javnosti. Takvi proizvodi su dizajnirani da budu potpuno funkcionalno upotrebljivi od strane korisnika. Bitno je naglasiti da kod ovakvih rješenja proizvođači softverskog rješenja su ujedno i jedini vlasnici softverskog koda tog proizvoda, dok institucije imaju pravo korištenja usluga tog rješenja u skladu sa licencama i uvjetima nabavke takvog softverskog rješenja.

Prednosti korištenja standardnih rješenja sa niskim stepenom prilagođenja su slijedeći:

- Povećana pouzdanost koja se ogleda u činjenici da su raspoloživa rješenja, i njene komponente već isprobane, testirane, moguće greške ispravljene i sl.,
- Smanjena finansijska neizvjesnost oko mogućeg prekoračenja predviđenih troškova ili rokova što je karakteristično kod razvoja programskih rješenja.
- Djelotvornija upotreba specijalista, obzirom da specijalisti (projektanti, programeri) ponovnim korištenjem postojećih standardnih rješenja ne gube vrijeme i energiju za razvijanje programskih rješenja koji već postoji.
- Udovoljavanje standardima gdje neke komponente se smatraju gotovo standardnim. Korištenje poznatih komponenti kod korisnika razvija osjećaj pouzdanosti.

Mogući problemi korištenja standardnih rješenja sa niskim stepenom prilagođenja su slijedeći:

- Pomanjkanje kontrole nad performansama gdje sistem može biti manje efikasan nego što se očekivalo.
- Problemi sa interoperabilnošću kada se koriste različiti sistemi koji trebaju raditi isti posao ili na drugačiji način.
- Nema kontrole nad evolucijom sistema gdje neke verzije nisu kompatibilne s ranije proizvedenim standardnim rješenjima.
- Dodatna finansijska izdvajanja koje je potrebno izdvojiti ukoliko se želi osigurati podršku proizvođača za vrijeme korištenja rješenja.

Primjer standardnih rješenja sa niskim stepenom prilagođenja su proizvodi kao što su programski paketi za uredsko poslovanje (npr. Microsoft Office), programi za upravljanje dokumentima (npr. Lotus Domino), softveri za obradu grafičkog prikaza, antivirusni softveri i sl.

B. Standardna rješenja sa visokim stepenom prilagođenja.

Ovi proizvodi su softverski proizvodi koji su prilagođeni specifičnim potrebama i nisu dostupni široj javnosti. Oni su dizajnirani da mogu funkcionirati kao jedna cjelina ili kao nezavisni modeli koji mogu biti međusobno integrirani i često interoperabilni sa drugim sistemima. Ova softverska rješenja često zahtijevaju i namjenski hardverski proizvod koji će opslužiti takav softverski proizvod. Bitno je naglasiti da kod ovakvih rješenja proizvođači softverskog rješenja su ujedno i jedini vlasnici softverskog koda tog proizvoda, dok institucije imaju pravo korištenje usluga tog rješenja u skladu sa licencama i uvjetima nabavke takvog softverskog rješenja.

Prednosti korištenja standardnih rješenja sa visokim stepenom prilagođenja su isti kao i kod standardnih rješenja niskog stepena prilagođenja.

Mogući problemi korištenja standardnih rješenja sa visokim stepenom prilagođenja su sljedeći:

- Poteškoće pri pronalaženju odgovarajućih komponenti, gdje ako se željene komponente ne pronađu, onda se korigiraju postavljeni zahtjevi, pa se po korigiranim zahtjevima ponavlja proces traženja odgovarajućih rješenja.
- Pomanjkanje volje razvojnog tima da prihvati ideju korištenja standardnog rješenja, jer često razvojni tim preferira vlastiti razvoj programskog rješenja nego ugrađivati nova standardna rješenja.
- Moguće povećanje troškova održavanja takvih rješenja

Primjer standardnih rješenja sa niskim stepenom prilagođenja su sistemi za planiranje resursa poduzeća (ERP-Enterprise resource planning) kao što su eBS Oracle, SAP, BAAN, J.D. Edwards, Peoplesoft rješenja i sl.

C. Namjenski razvoj programskih rješenja

Ovi proizvodi su softverski proizvodi koji su dizajnirani za određenu instituciju i kao takvi posjeduju specifične karakteristike namijenjene za obavljanje posebnih poslova iz domena rada institucije. Takvi proizvodi mogu da sadrže iste i/ili slične karakteristike drugih dostupnih proizvoda na tržištu. Oni takođe mogu biti interoperabilni i nadogradivi sa drugim sistemima. Institucija koja je dala razviti ili razvija takvo rješenje u većini slučajeva je i jedini vlasnik nad softverskim kodom tog proizvoda kao ujedno i vlasnik licence tog proizvoda.

I.1. Planiranje i razvoj softverskog rješenja

Planiranje i razvoj softverskog rješenja se bazira na grafičkom mapiranju podataka i informacija sa softverskim aplikacijama i procesima koji sakupljaju, upravljaju i transformišu te podatke i informacije. Kako bi dobili najadekvatnija rješenja koja će zadovoljiti naše zahtjeve, potrebno je definirati razloge zbog kojih treba uopće planirati programska rješenja kao i adekvatan pristup za razvoj programskih rješenja.

Polazna tačka planiranja razvoj programskog rješenja treba osigurati:

- jasnu definiciju čime će se programsko rješenje baviti
- zadatke i ciljeve programskog rješenja
- uloge u okviru timova za razvitak programskog rješenja
- potrebne aplikacije i podatke koje se razvijaju, koriste ili planiraju koristiti u okviru sistema
- raspoložive resurse (osoblje, tehnička sredstva, tehnologija, finansijska sredstva i sl.).

Planiranje i izbor odgovarajućih metodologija koje spadaju u namjenska programska rješenja u Institucijama Bosne i Hercegovine mogu biti vlastita ili vanjska razvojna rješenja.

Izbor rješenja zavisi od raspoloživih tehničkih i finansijskih kapaciteta sa kojima raspolaže Institucija koja želi razvijati programsko rješenje.

I.1.1 Vlastiti razvoj programskih rješenja

Razna programska rješenja su smanjila ljudski napor i povećali dostupnosti servisa u svim sferama poslovanja. Glavni cilj programskih rješenja koja su vlastito razvijena treba da se fokusira na poboljšanje poslovnih procesa i poboljšanje efikasnosti svakodnevnog rada zaposlenih.

Prije početka vlastitog razvoja programskih rješenja, institucija treba da imenuje radnu grupu (tzv. *kupac*) koja će procijeniti potrebe institucije za vlastiti razvoj programskog

rješenja, te na osnovu preporuka radne grupe da se odluči za tip rješenja koji najviše odgovara.

Prednosti ovakvog pristupa su mnogobrojne; Programska rješenja koja su razvijena vlastitim snagama se lakše razvijaju i prihvataju od strane zaposlenih, obzirom da je razvojni tim detaljno upoznat sa strukturom, poslovnim procesima i zahtjevima zaposlenih u okviru institucije. Oni mogu lakše ažurirati sadržaj programskog rješenja sa novijim mogućnostima i opcijama koje su u skladu sa svjetskim standardima i trendovima pomoću alata i znanja koje imaju, kao i učiniti koordinaciju poslovnih procesa baziranih na razvijenim rješenjima u okviru institucije, znatno bolju i efikasniju. Bitno je naglasiti da takva rješenja ne zahtijevaju upotrebu licenca, što uveliko uvodi značajne finansijske uštede.

Nedostaci vlastitog razvoja su u tome da ovaj pristup zahtijeva značajno vrijeme za razvoj, implementaciju, testiranje i puštanje u rad takvog rješenja, što čini da razvoj takvog rješenja bude skuplji u nekim slučajevima i dugotrajniji a može povećati gomilanje zaostalog posla.

Preporučuje se da institucije Bosne i Hercegovine koriste vlastita programska rješenja kada se radi o programskom rješenju koja je specifična njihovim potrebama a da kao takva ne postoje gotova rješenja na tržištu, ili postoje dodatni ili posebni razlozi kao što su povećana tajnost podataka i zaštita IS koji se koristi u instituciji.

O metodama vlastitog razvoja programskog rješenja bit će govora u dijelu "Metodologija razvoja i eksploatacije informacionih sistema".

I.1.2 Vanjski razvoj programskih rješenja – Outsourcing

Outsourcing predstavlja proces isključivanja svih aktivnosti i poslova iz institucije koji nisu od strateškog značenja, što znači da se određeni broj aktivnosti prepušta onima koji će ih obaviti brže, bolje i jeftinije, dok se svi raspoloživi resursi institucije usmjeravaju na osnovnu djelatnost.

Odluka da se vanjski razvoj programskih rješenja povjeri firmama koji se bave informatičkim uslugama, stvara mogućnost da se informatičari u okviru organizacije maksimalno koncentrišu na one aktivnosti koje su od najvećeg strateškog značaja, pošto su oslobođeni brige o razvoju programskih rješenja.

Institucijama se preporučuje da posežu za outsourcingom, odnosno privremenom ili trajnom izmiještanju sekundarnih poslova kompanijama kojima one predstavljaju primarnu djelatnost, u slučajevima potrebe za:

- smanjenjem troškova
- nedostatak kvalitetnih stručnih kadrova
- fokusiranje na osnovnu djelatnost institucije
- ubrzanje realizacije projekta

Kod svakog planiranja i dogovaranja outsourcing projekata institucija treba imati u vidu back sourcing (tj. proces u kojem institucija ponovo preuzima odgovornost za IT funkcije koje su prethodno "outsourcane" i vraća te funkcije u okvire vlastite organizacije.) odnosno raskid poslovne veze, koje treba predvidjeti kao mogući događaj ili opciju u budućnosti.

Najbolji put za uspješni back sourcing jeste razvijanje outsourcing strategije i procesa ugovaranja i upravljanja koji omogućava više opcija za instituciju koja izlazi iz odnosa sa dobavljačem i ponovo preuzima vlasništvo i odgovornost za svoje operacije.

I.1.2.1 Sastavljanje i modificiranje sporazuma o nivou usluge - SLA

Sporazum o nivou usluge (engl. Service Level Agreement - SLA), je sporazum čije je uspostavljanje, praćenje i upravljanje važan dio procesa outsourcinga. SLA može biti dio ugovora ili zaseban dokument, ali je u svakom slučaju primarni alat u upravljanju outsourcingom.

Osnovna odrednica outsourcinga je sporazum o nivou usluge, odnosno jasno definiranje usluge sa pripadajućom metrikom i sankcijama u slučaju nepoštovanja iste. Ključno je definiranje kvaliteta usluga na način koji je jasan i razumljiv objema stranama.

Vrlo je bitno ugovorom predvidjeti i mogućnost izmjene prvobitnog sporazuma, jer na primjer kod outsourcinga usluga, svaki poslovni odnos može biti različit, pa se tada određuju nova ili izmijenjena prava i obaveze u tim poslovnim odnosima.

II. Metodologija strateškog planiranja Informacionih tehnologija

Strateško planiranje informacionih tehnologija je rezultat smišljene intersekcije polja planiranja, strategije i informacione tehnologije. Te tri komponente imaju suštinsku ulogu u oblikovanju procesa strateškog planiranja IT-a.

Strateško planiranje informacionih tehnologija koristi se u svrhu povezivanja informacionih tehnologija i planiranja informacionih sistema sa stratejskim poslovnim planovima, pomaganju u razvrstavanju kontrolnih mehanizama koji su namijenjeni za implementaciju planova te stvaranjem arhitekturnog okvira u kojem će dalja analiza i oblikovanje omogućiti da posebno razvijene baze podataka i informacioni podsistemi i modeli mogu usklađeno da se koriste i funkcioniraju osiguravajući na taj način konzistentnosti informacija.

Strateško planiranje IT u institucijama Bosne i Hercegovine je bitno zbog potreba da se sistematično i redovno istraži neizvjesnost i rizici pri upotrebi koji se mogu javljati upotrebom takvih tehnologija, kao i zbog prirode brzog razvoja IT i neprekidne promjene okruženja i kompleksnosti koje uvode te tehnologije.

Informacione tehnologije oblikuju strateško planiranje IT, u smislu funkcionalnih područja koja trebaju biti obuhvaćena, a to su:

A. Tehničko područje

Tehničko područje se bavi različitim komponentama i tehnologijama koje se koriste u instituciji. Tehničko područje ima slijedeće elemente:

- Aplikaciona infrastruktura - ona se fokusira na opis trenutno korištenih aplikacija u institucijama i na poboljšanje infrastrukture kako bi omogućili optimalno korištenje aplikacija.
- Sistemska infrastruktura - ona se fokusira na fizičke aspekte hardverskih i softverskih imovina u IT odjelima.
- Mrežna infrastruktura - sastoji se od svih aspekata odjela koji se bavi mrežnom infrastrukturom, kao što su topologije, hostinga, konektivnosti mreže i sl.

B. Organizaciono područje

Organizaciono područje se koristi za procjenu ljudskih resursa u IT odjelu u odnosu na instituciju. Organizaciono područje ima slijedeće elemente:

- Regulatorni - koncentruje se na svim regulatornim pitanjima koja se odnose na IT odjele institucija.
- Ljudski resursi - uključuje upravljanje znanjem, procjenu vještina, razvoj karijere, zapošljavanje i upravljanje ljudskim resursima.
- Organizaciono - opisuje i ocjenjuje strukturu organizacije IT odjela.

C. Procesno područje

Svi poslovni procesi koji se odnose na odjel IT se rješavaju u procesnom području. Procesno područje ima slijedeće elemente:

- Planiranje - koje uključuje sve administrativne aspekte planiranja i kontrole projekata i operacija IT odjela.

- Upravljanje servisima - fokusira se na upravljanje, podršku i isporuci IT servisa u okviru institucije.
- Upravljanje sigurnošću - uključuje procjenu trenutne sigurnosne politike i procedure.
- Upravljanje poslovnim procesom (engl. Business Process Management - BPM) – što uključuje procjenu, modeliranje, i poboljšanje reinženjeringa svih aktuelnih procesa u IT odjelu, kao što su upravljanje promjenama i upravljanje podacima.

D. Servisno područje

Ovo područje se fokusira na procjenu svih pruženih usluga IT odjela. Ovo područje treba biti uređeno kao servisni katalog, u kojoj su sve usluge koje se nude od strane IT odjela dokumentirane i dostavljene korisnicima. Sporazum o nivou usluge (SLA) treba biti takođe uključen u servisnom katalogu kako bi pružili korisnicima punu korist od IT odjela.

II.1 Svakodnevni menadžment informacionih tehnologija

Upravljanje informacionim tehnologijama predstavlja skup procesa koji će omogućiti efikasno i efektivno korištenje IT resursa. Krajnji cilj upravljanja informacionih tehnologija je bolje, brže, jeftinije poslovanje, to jest postizanje poslovnih rezultata.

Da bi uspješno upravljali informacionim tehnologijama, potrebno je obuhvatiti slijedeća područja u svakodnevnom aktivnostima upravljanja:

- Strateško prilagođavanje - fokusira se na osiguravanju povezanosti poslovnih i IT planova, određivanju, održavanju i potvrđivanju IT vrijednosti te prilagođavanju IT aktivnosti u skladu sa poslovnim operacijama.
- Vrijednost isporuke - fokusira se na izvršavanju vrijednosti poduhvata tokom ciklusa isporuke, osiguravajući da IT donosi obećane prednosti u odnosu na strategije, koncentrirajući se na optimizaciji troškova i dokazivanju svojstvene vrijednosti IT.
- Upravljanje resursima - fokusira se na optimalno ulaganje i pravilno upravljanje kritičnim IT resursima, kao što su: aplikacije, podaci, infrastruktura i ljudi.
- Upravljanje rizicima - fokusira se na zahtjevima podizanja svijesti o rizicima od strane svih zaposlenih, razumijevanju uvjeta usklađenosti, transparentnosti o značajnim rizicima u okviru organizacije i ugrađivanju mjera odgovornosti za upravljanje rizicima u IT odjelima.
- Mjerenje performansi - fokusira se na praćenju i nadziranju provođenja strategije, završetak projekta, korištenje resursa, procesa rada i dostava servisa.

Upravljanje IT-om nije jednokratni poduhvat ili nešto što se postiže za kratak rok ili postavljanje striktnih pravila. Upravljanje IT-om zahtijeva predanost od vrha organizacije kako bi ulijevali bolji način poslovanja sa upravom i kontrolu IT. Upravljanje je neprestana aktivnost koja zahtijeva stalni odziv na brzomijenjajuće okruženje IT-a.

Institucije Bosne i Hercegovine trebaju adekvatno prilagoditi svoj okvir upravljanja IT-om. Treba težiti da institucije što manje pišu svoje nove organizacione-specifične materijale, koliko je to moguće, nego postojeća uputstva dopuniti principima, strukturama, industrijskim standardima i praktičnim edukacijama koje su svjetski priznata i zadovoljavaju principe interoperabilnosti.

Upravljanje informacionim tehnologijama mora biti institucionalizirano u okviru organizacije od vrha do dna. Radi toga se preporučuje institucijama Bosne i Hercegovine da se opredijele za dobre i ustaljene prakse svakodnevnog upravljanja

IT koje se ogleda u usvajanju IT industrijskih standarda kao što su:

- ISO 38500:2008 - standard za korporativno upravljanje informacionim tehnologijama, koji pruža izgrađeni okvir za bolje razumijevanje zakonske, regulatorne i etičke obaveze u vezi korištenja IT u njihovoj organizaciji.
- ISO 27000 serija sigurnosnih standarda koji pruža opis procesa upravljanja rizikom informacione sigurnosti i aktivnosti tog procesa.
- COBIT (engl. Control OBjectives for Information and related Technology) definira radni okvir koji određuje način implementacije upravljanja informacionim i komunikacionim sistemima i tehnologijama. Glavni cilj COBIT-a je da razvije jasne preporuke, dobre sigurnosne prakse i kontrole aplikacija informacionih tehnologija državne institucije.
- ITIL (Information Technology Infrastructure Library) je skup koncepata i najboljih praksi za upravljanje uslugama IT-a. Cilj ITIL-a je uskladiti IT i poslovanje organizacije kroz implementaciju relevantnih komponenti ITIL-a, na osnovu dokumentiranih preporuka i kroz kontinuirano poboljšavanje.

Upravljanje IT-om ne smije se smatrati samo kao trošak za poslovanje. Ono se treba smatrati kao pozitivan način za pružanje stvarne vrijednosti koja se ogleda u tome kako se IT sredstva koriste efikasno, inovativno i na odgovarajući način, bez rasipanja.

III. Metodologije razvoja i eksploatacije informacionih sistema

Metodologija razvoja informacionih sistema osigurava potpunu kontrolu i koordinaciju svih aktivnosti koje treba sprovesti da bi se proizveo željeni informacioni sistem i ispunili ciljevi projekta.

Osnovni ciljevi razvoja informacionih sistema trebaju se fokusirati na izgradnju sistema koji radi i koji je pouzdan, u okviru zadatih granica, koji zadovoljava poslovne ciljeve, prema zahtjevima korisnika u prihvatljivom vremenu i po opravdanoj cijeni.

Razvoj i eksploatacija informacionih sistema treba da se izvodi pomoću odgovarajućih modela koji su namijenjeni za to. U nastavku navodimo nekoliko svjetski poznatih modela koji se koriste za razvoj i eksploataciju informacionih sistema.

A. Vodopadni model (waterfall model)

Ovo je linearni model procesa razvoja programskog rješenja. Njegov naziv potječe od načina na koji su u njemu razvojne faze međusobno povezane. Faze su povezane kaskadnom vezom koja se ostvaruje tako što se na narednu fazu prelazi tek nakon završetka prethodne faze. Izlaz iz prethodne faze se proslijeđuje narednoj fazi kao ulaz.

Vodopadni model razvoja programske podrške se sastoji od pet faza:

- Faza definicije i analiza zahtjeva korisnika: gdje se utvrđuju zahtjevi koje sistem treba da zadovolji. Pri analizi zahtjeva moraju se uzeti u obzir aktivnosti i ograničenja koji postoje u sistemu.
- Faza oblikovanja sistema: gdje se generiše sistem koji daje plan rješenja. Plan uključuje komponente i algoritme koji će biti korišteni, kao i arhitekturu sistema.
- Faza implementacije i testiranje jedinica sistema: gdje programeri pišu i testiraju programski kod prema utvrđenim zahtjevima klijenta.
- Faza integracije i testiranje sistema: gdje se vrši integraciono testiranje tokom kog se modeli povezuju

u jednu cjelinu. Na kraju ove faze provodi se završno testiranje u kome se provjerava da li sistem ispunjava postavljene zahtjeve korisnika.

- Faza puštanja u rad i održavanje: gdje se sistemi isporučuju i instaliraju u radnom okruženju i obavlja se obuka neposrednih korisnika. Održavanje u ovoj fazi podrazumijeva ispravljanje grešaka u sistemu koje se javljaju nakon njegove isporuke.

U svakoj fazi, mogu se definirati kritične tačke koje predstavljaju repere na osnovu kojih se lako može pratiti izvođenje programskog rješenja. Kritične tačke mogu da budu sastanci u zakazanom terminu na kojima se prezentiraju rezultati ili informacije da su neki modeli završeni. Takođe, u svakoj fazi mogu se definirati međuproizvodi, na osnovu kojih se dobija uvid u trenutni stepen razvoja programskog rješenja. Za razliku od kritičnih tačaka, koje su više informativnog karaktera, međuproizvodi predstavljaju konkretne cjeline, npr. Itestiran programski kod.

U svakoj fazi se definiraju kontrolne tačke na kojima dolazi do slaganja između projektnog tima i kupaca ili projektnih dioničara u vezi isporuke i cilja projekta. Osim kontrolnih tačaka, u svakoj fazi mogu se definirati i međuproizvodi, na osnovu kojih se dobija uvid u trenutni stepen izvršenja projekta.

U procesu definiranja i stvaranja programskog rješenja uključeno je više učesnika koji mogu da imaju slijedeće uloge:

1. Kupac je institucija, organizacija, kompanija ili pojedinac koji naručuje programsko rješenje i finansira njegov razvoj.
2. Korisnik je osoba ili više osoba koje će koristiti sistem.
3. Razvojni tim čine ga softverski inženjeri specijalizirani za različite aspekte razvoja. Jedan inženjer može imati više od jedne uloge u procesu razvoja rješenja. Uloge koje učestvuju u procesu razvoja programskog rješenja metodologijom zasnovanom na vodopadnom modelu su:
 - Analitičar utvrđuje funkcionalnosti i osobine koje korisnik želi i dokumentuje njegove zahtjeve, takođe radi zajedno sa projektantima na generiranju opisa funkcija sistema.
 - Projektant projektuje sistem prema zadatim funkcionalnim zahtjevima i proslijeđuje ih programerima.
 - Programer piše programski kod na odgovarajućem programskom jeziku koristeći predviđeno razvojno okruženje.
 - Inženjer za testiranje: detaljno testira programski kod koji je napisao programer te vrši varifikaciju i validaciju sistema.
 - Inženjer za isporuku i održavanje: isporučuje i instalira softver u radnom okruženju, obučava korisnike za operativno korištenje sistema i bavi se poslovima održavanja sistema nakon njegove isporuke.

Ova metoda se preporučuje kod razvoja velikih programskih rješenja koja zahtijevaju velike investicije a ujedno imaju dobro i potpuno jasno definirano okruženje rada koji treba da se izvršava kaskadno ili tačno u fazama poštujući redoslijed od prvog do zadnjeg. Nedostaci ovog modela su izraženi u neflekseibilnosti promjene u slučaju grešaka ili novih/promijenjenih zahtjeva korisnika tog rješenja. Razvijeni sistem se smatra neupotrebljiv dok nije u potpunosti gotov.

B. Spiralni model

Ovaj model zahtijeva da se u procesu razvoja programskog rješenja vodi računa o postojećim rizicima. To se postiže na način da se uobičajene aktivnosti razvoja programskog rješenja kombinuju sa analizom rizika. Cilj je da se omogući upravljanje

rizicima kako bi se smanjio njihov broj i olakšala njihova kontrola.

Spiralni model se smatra iterativnim razvojem programskog rješenja koji je nastao sa ciljem da objedini dobre osobine razvoja odozgo-nadole (tj. dekompozicijom sistema na podsisteme sa postepenim prelaskom na detalje) i odozdo-nagore (tj. projektiranje manjih cjelina koje se poslije nadograđuju i povezuju u kompletan sistem).

Implementacija ovog modela treba da se razvija u okviru 4 procesne faze, slijedećim redoslijedom:

- a) Faza postavljanje cilja gdje se identificiraju specifični ciljevi (opcije/alternative i ograničenja) koji direktno utječu na nivoe rizika i njihovo umanjenje ili eliminaciju.
- b) Faza procjena rizika i njegovo smanjenje - analiziraju se rizici koji su utvrđeni u opcijama i alternativama, te fotokopiranje istih u aktivnosti koje će ih reducirati. U ovoj fazi se preporučuje provođenje SWOT analize rizika. Ishod Analize rizika će rezultirati u evoluciji prototipova.
- c) Faza razvoj i validacija gdje se analizom prototipa slijedi razvoj programskog rješenja. U ranim spiralama se dobija koncept, međutim, kasnije spirale nose sve detaljnije aktivnosti koje su bazirane na odabiru modela organizacije, kao što su:
 - i. projektna organizacija (osoblje organizirano u okviru projekta)
 - ii. funkcionalna organizacija (osoblje organizirano po funkcionalnim odgovornostima, a pojedina funkcija može podržavati više projekata)
 - iii. matrična organizacija (osoblje izmiješano u različitim projektima).
- d) Faza planiranje gdje se trenutni tok razvoja projekta ispituje i planiraju se faze (ciklusi spirale) od koncepta do produkta.

U svakoj fazi se definiraju kontrolne tačke na kojima dolazi do slaganja između projektnog tima i kupaca u vezi isporuke i cilja projekta.

U procesu definiranja i stvaranja programskog rješenja koriste se iste uloge kao kod vodopadnog modela (pogledati vodopadni model).

Ovaj model se preporučuje kad imamo potrebu smanjiti rizik razvoja programskog rješenja, obzirom da se ovaj sistem razvija na način da se najprije izdvoje karakteristike sa najvišim prioritetom, a zatim se na osnovu njih razvija prototip koji se finansijski lako procjenjuje. Nakon testiranja prototipa, željene izmjene se unose u novi sistem, te na taj način razvoja minimizira se rizik i greške pri izradi programskog rješenja i dobija se finansijski okvir koštanja takvog programskog rješenja. U slučaju da se utvrdi da je rizik razvoja prevelik, projekat se prekida i pristupa se iznalaženju drugog rješenja.

C. (Razvoj zasnovan na osobinama—(engl. Feature Driven Development – FDD)

Ova metoda se fokusira na dizajnu i razvoju sistema, te naglašava kvalitet kroz cijeli razvojni proces i uključuje česte i "opipljive" isporuke programske podrške, kao i precizno nadgledanje napretka projekta, što iziskuje dosta truda i ulaganja u osnovne procese istraživanja, razvoja, testiranja i evaluacije.

FDD se sastoji od pet faza:

- a) Faza razvoja modela. Tokom ovog procesa definira se nivo zahtjevnosti projekta i ciljanog sistema pri čemu se pažnja ne posvećuje detaljima, nego je bitno shvatiti i razumjeti područje u kojem će se razvijani sistem primjenjivati.
- b) Faza kreiranje liste osobina na osnovu podataka o nivou zahtjevnosti projekta i ciljanog sistema pristupa

se identifikaciji svih "poslovnih aktivnosti - osobina" zahtijevanih od strane krajnjeg korisnika koje trebaju biti implementirane u programskom rješenju. Sistem se raščlanjuje na manje dijelove koji sadrže određene funkcionalnosti sistema te se svaka pojedinačno realizira.

- c) Faza planiranje na osnovu osobina gdje se pristupa stvaranju globalnog plana, na način da se liste osobina poredaju po prioritetima i zavisnostima o ostalim osobinama, te se dodjeljuju glavnim programerima.
- d) Faza dizajniranje prema osobinama u ovoj fazi se definiraju funkcionalnosti koje trebaju biti razvijene u određenom vremenskom intervalu prema potvrđenim osobinama. Pri tome se izrađuje detaljni dijagram sekvenci za svaku funkcionalnost.
- e) Faza razvoj prema osobinama. Na osnovu definiranog dizajna započinje se programiranje potrebnih funkcionalnosti. Pri tome nakon osnovnog razvoja slijedi provjera koda i pojedinačno testiranje, te na kraju uključivanje u stabilno izdanje sistema.

U svakoj fazi se definiraju kontrolne tačke na kojima dolazi do slaganja između projektnog tima i kupaca ili projektnih dioničara u vezi isporuke i cilja projekta.

U procesu definiranja i stvaranja softverskog proizvoda uključeno je više učesnika koji (pored ranije definiranog kupca i korisnika) su u sastavu razvojnog tima i njega čine softverski inženjeri specijalizirani za različite aspekte razvoja. Jedan inženjer može imati više od jedne uloge u procesu razvoja rješenja. Uloge koje učestvuju u procesu razvoja softvera metodologijom zasnovanom na osobinama su:

- Projekt menadžer: administrativni vođa projekta odgovoran za izvještavanje o napretku, upravljanju budžetom i upravljanje resursima uključujući ljude, opremu i prostor.
- Glavni arhitekt: odgovoran za cjelokupni dizajn sistema uključujući tekuće radionice s timom.
- Razvojni menadžer: odgovoran za vođenje svakodnevnih razvojnih aktivnosti uključujući rješavanje konflikata oko resursa.
- Glavni programer: iskusni razvojni programer koji djeluje kao vođa tima, mentor i programer za grupu od tri do šest programera.
- Vlasnik klase: odgovoran za dizajniranje, kodiranje, testiranje i dokumentiranje novih svojstava u klase.
- Stručnjak u određenom domenu: klijenti, sponzori, poslovni analitičari itd. koji imaju duboko znanje o proizvodu koji se razvija.
- Tim koji razvija određeno svojstvo: (eng. Feature team) privremena grupa razvojnih programera koja radi na određenoj osobini. Kada je osobina implementirana, tim se raspušta te formira novi za novu osobinu.

Ova metoda omogućava česte i vremenske predvidljive isporuke funkcionalnih komponenta sistema, ona se preporučuje za primjenu na velikim i kompleksnim sistemima (npr. Javna uprava). Takođe može biti primjenjiva i na novim projektima koji tek počinju i na projektima koji poboljšavaju postojeći kod.

Nedostatak ove metode je u tome što zahtijeva dosta truda i ulaganja u osnovne procese istraživanja, razvoja, testiranja i evaluacije.

D. Ekstremno programiranje (engl. Extreme Programming - XP)

Ova metoda se smatra jedna od najpopularnijih Agilnih metoda. Njihova osnovna ideja je da naglase ulogu fleksibilnosti u spretnom i brzom razvoju programskog rješenja. XP metoda obuhvata skup tehnika u kojima se naglašavaju kreativnosti

timskog rada uz minimizaciju prekomjernog administriranja. Tim koji razvija programsko rješenje ima dobru saradnju sa klijentima i sve napore usmjerava ka kratkim iteracijama koje korisnicima daju direktan i koristan rezultat. Ovakav pristup ide na uštrb planiranju i izradi obimne dokumentacije na projektu.

Ova metoda se koristi kod sistema koji se svakih nekoliko mjeseci trebaju mijenjati ili prilagoditi nekoj specifičnoj potrebi. To znači da je cilj isporučivati programe onda kad su potrebni i u obliku u kojem su potrebni.

Da bi programsko rješenje bilo realizirano, potrebno je definirati određene aktivnosti koje razvojni tim treba da izvrši. Aktivnosti su usmjerene ka postizanju visokog kvaliteta u što kraćem roku i uz manje troškova. One se sprovode na način koji je striktno propisan obaveznim praksama.

Ekstremno programiranje se sastoji od šest faza:

- a) Faza istraživanja gdje kupac piše svoje zahtjeve na kartice o onom što bi želio da bude uključeno u prvo izdanje ove metodologije tzv. korisničke priče (engl. user stories). Kupac treba biti uvijek dostupan da bi razjasnio pitanja u vezi zahtjeva i da im dodijeli prioritete.
- b) Faza planiranja gdje se postavljaju prioriteta na korisničkim zahtjevima i određuju koje će se kartice sa korisničkim zahtjevom koristiti za izradu prvog malog izdanja sistema.
- c) Faza iteracije do izdavanja u kojoj se uključuje nekoliko iteracija sistema prije prvog izdanja.
- d) Faza produkcije u kojoj se izvršava dodatno testiranje i provjera performansi sistema prije nego se sistem može isporučiti klijentu.
- e) Faza održavanja sistema gdje se mogu zahtijevati novi ljudi u okviru projektnog tima kao i promjenu strukture tima.
- f) Faza smrti se podrazumijeva kada sistem u svakom drugom pogledu zadovoljava klijentove zahtjeve.

U procesu definiranja i stvaranja softverskog proizvoda uključeno je više učesnika koji (pored ranije definiranog kupca i korisnika) su u sastavu razvojnog tima i njega čine softverski inženjeri specijalizirani za različite aspekte razvoja. Jedan inženjer može imati više od jedne uloge u procesu razvoja rješenja. Uloge koje učestvuju u procesu razvoja softvera metodologijom zasnovanom na XP, u biti čine male i srednje razvojne timove od 3 do 20 osoba u zavisnosti od obima projektnog zadatka. Uloge definirane XP metodologijom su:

- Menadžer: formira tim te upravlja njime i njegovim problemima
- Trener: uči članove tima o XP metodologiji te prati slijede li se procesi XP-a. Trener je uobičajeno programer, a ne menadžer.
- Tragač (eng. tracker): prikuplja korisničke priče i napredak u slučajevima testova prihvatanja s ciljem izrade vidljivog zidnog grafa. Tragač je programer.
- Programer: piše testove, dizajnira i kodira, ali takođe identifikuje i procjenjuje zadatke i korisničke priče. Ova osoba takođe može biti tester.
- Tester: pomaže kupcu pisati i razvijati testove.
- Kupac: piše korisničke priče i testove prihvatanja te odabira korisničke priče koje će se raditi u određenoj iteraciji.

Opisane uloge ne moraju uvijek da pripadaju različitim učesnicima. U nekim manjim projektima, ista osoba ili grupa može da ima dvije ili čak i više uloga.

Ova metoda se preporučuje u domenima gdje se naglašava kreativnost timskog rada uz minimizaciju prekomjernog administriranja. Prednost ove metode je u tome što dopušta razvojnom timu da se fokusira na izradu programskog rješenja,

ne vodeći mnogo računa o dokumentaciji i sastancima. Kraće vrijeme razvoja programskog rješenja direktno utječe i na smanjenje troškova samog razvoja, dok je rizik smanjen time što se izmjene prihvataju u svakom trenutku razvoja, uz permanentno postojanje validnog radnog koda.

Međutim, ova metoda se ne preporučuje ukoliko postoji otpor ovakvom načinu programiranja, u velikim timovima i nefleksibilnim okolinama, tamo gdje je potrebna opsežna dokumentacija i gdje se povratne informacije dugo čekaju te u okolini gdje je prekovremeni rad uobičajen ili ljudi u timu ne žele (ili ne mogu) komunicirati.

E. Scrum

Ova metodologija predstavlja metodu upravljanja projektima koja se oslanja na brze, prilagodljive i samoorganizirajuće razvojne timove koji rade nove ili poboljšane verzije sistema u okolini (npr. zahtjevi, vremenski okvir, sredstva, tehnologija) koja se neprekidno mijenja.

Scrum se sastoji se od tri faze:

- a) Faza prije igre sastoji se od:
 - i. Planiranje: obuhvata definiranje sistema koji će se razvijati. Stvara se lista koja definira sve osobine koje treba sadržavati finalni proizvod, a bazirana je na trenutnim saznanjima. Nakon toga, vrši se dodjela prioriteta za zahtjeve te se procjenjuje potreban intenzivni rad za njihovu realizaciju.
 - ii. Arhitektura na visokom nivou: planira se dizajn sistema na osnovu podataka iz kreiranih listi. Ako se radi o poboljšavanju postojećeg sistema, uočavaju se promjene koje je potrebno provesti za implementaciju stavki iz liste, kao i problemi koji mogu iz toga nastati.
- b) Faza razvoja (igre): u okviru faze razvoja promatraju se i kontroliraju različite varijable okoline i tehničke varijable (vremenski okvir, kvalitet, zahtjevi, sredstva, tehnologije i alati za implementaciju) koje se mogu mijenjati tokom procesa neprekidno, kako bi se mogla fleksibilno prilagoditi promjenama. U ovoj fazi se sistem razvija iterativno u ciklusima (sprintovima) u kojima se razvija nova funkcionalnost ili poboljšava postojeća.
- c) Faza poslije igre: u ovoj fazi nema više starih zahtjeva za raditi niti se mogu izmišljati novi zahtjevi. Sistem je spreman za isporuku te se radi priprema za to. Priprema uključuje testiranje, integraciju i dokumentiranje.

U procesu definiranja i stvaranja softverskog proizvoda uključeno je više učesnika koji (pored ranije definiranog kupca i korisnika) su u sastavu razvojnog tima i njega čine softverski inženjeri specijalizirani za različite aspekte razvoja. Jedan inženjer može imati više od jedne uloge u procesu razvoja rješenja. Uloge koje učestvuju u procesu razvoja softvera metodologijom zasnovanom na Scrum, u biti čine male razvojne timove od 5 do 10 osoba u zavisnosti od obima projektnog zadatka. Uloge definirane Scrum metodologijom su:

- Scrum Master je odgovoran za osiguravanje da se projekt izvodi prema pravilima, vrijednostima i fazama Scrum-a te da napreduje bez značajnih prepreka kako je planirano, kako bi se osigurala maksimalna produktivnost. Saraduje sa projektnim timom, kupcem i upraviteljima.
- Vlasnik projekta je službeno odgovoran za projekt, te za upravljanje, kontrolu i vidljivost listi zahtjeva. On donosi konačne odluke o zadacima, učestvuje u procjeni intenzivnog rada za stavke iz listi zahtjeva i pretvara stavke iz listi u osobine programskog rješenja

koje je potrebno implementirati. Njega postavlja Scrum Master, kupac i uprava.

- Scrum tim je projektni tim koji ima ovlaštenja da odlučuje o aktivnostima potrebnim za ostvarivanje ciljeva iz svakog Srinta, te se može samostalno organizirati. Scrum tim je uključen u procjenu rada, stvaranje i pregledavanje listi i predlaganje uočenih prepreka koje treba izbaciti iz projekta.
- Kupac učestvuje u zadacima vezanim za uspostavu listi zahtjeva za sistem koji se razvija ili poboljšava.
- Uprava je odgovorna za donošenje konačnih odluka kao i za praćenje donesenih standarda i dogovora. Uprava takođe učestvuje u postavljanju ciljeva i zahtjeva.

Scrum pomaže u poboljšanju postojećih inženjerskih postupaka u okviru organizacije budući da uključuje upravljačke aktivnosti koje imaju cilj da sistemski uočavaju nedostatke u razvojnom procesu. Propisuje načine upravljanja zahtjevima, iteracijama razvoja, implementacijom i isporukom. Ova metodologija se može primijeniti za upravljanje bilo kojom inženjerskom praksom, ali preporučuje se kod razvoja finansijskih, Internet i medicinskih aplikacija.

III.1 Upravljanje promjenama tokom razvoja i implementacije programskih rješenja

Osnovni je zadatak upravljanja promjenama osigurati da promjene koje se dešavaju tokom razvoja i implementacije programskih rješenja ne naruše sigurnost i funkcionalnost informacionog sistema.

Upravljanje promjenama uključuje i upravljanje novim verzijama programskog rješenja koji se implementira, kao i upravljanje programskim ispravkama (engl. Patch), gdje je potrebno sistemski pratiti objavljivanje programskih ispravki i njihove izmjene, zavisno o procjeni prednosti i nedostataka implementirati.

Uvođenje promjena kao proces upravljanja promjenama koje institucije treba da koriste prilikom uvođenja programskog rješenja su:

- A. Neposredno uvođenje podrazumijeva početak rada novog sistema uz istovremeni prestanak rada starog sistema. Provodi se na određeni dan, uobičajeno nakon završetka poslovnog perioda, po mogućnosti na kraju sedmice. Mogući problemi su pojava grešaka koje nisu bile uočene tokom testiranja, nepredviđeno preopterećenje opreme u punom pogonu. Nedostatak je neposredna izloženost korisnika greškama sistema.
- B. Paralelno uvođenje podrazumijeva istovremeni rad starog i novog sistema tako dugo dok se ne pokaže da novi sistem ispravno radi i da su se korisnici navikli na novi način rada. Bitno je manje rizičan postupak u odnosu na neposredno uvođenje. Nedostatak je potreba za dvostrukom obradom istih podataka, u starom i u novom sistemu, što stvara otpor korisnika.

Korisnici programskog rješenja mogu biti raspoređeni na različitim lokacijama. Probno uvođenje je neposredno/paralelno uvođenje sistema na jednoj lokaciji, a zatim i na ostalim lokacijama, nakon što se utvrdi da sistem ispravno radi. Postupno uvođenje je uvođenje grupa lokacija, dok istovremeno uvođenje predstavlja samo jedno uvođenje na svim lokacijama. Modularno uvođenje je postupna zamjena starog sistema novim, uvođenjem po dijelovima.

III.2 Organizacione promjene usljed uvođenja IT rješenja

Organizacione promjene koje se dešavaju usljed uvođenja IT rješenja predstavljaju uvođenje novih postupaka ili procesa radi kojih su bazirani na informacionim tehnologijama radi usklađivanja organizacije s dinamičnim zahtjevima poslovne

okoline. Promjene se pokreću radi dostignuća precizno definiranih ciljeva poput, primjerice poboljšanja produktivnosti, veće efikasnosti, uvođenje novih proizvoda ili usluga.

Kako bi uspješno implementirali organizacione promjene, potrebno je:

- a) Dijagnosticirati trenutno stanje organizacije. To uključuje identifikaciju problema koji želimo riješiti, dodjeljujući nivo važnosti za svaku od njih, i ocijeniti vrstu promjena potrebnih za rješavanje problema.
- b) Dizajnirati željeni i budući položaj organizacije. To uključuje zamišljanje organizacije u idealnoj situaciji nakon implementacije promjene, te prenošenje tu viziju svima koji su uključeni u promjenama, kao i jasno dizajnirane načine za novu promjenu.
- c) Implementirati promjene, to uključuje upravljanje promjenama efektivno. Korisno bi bilo izraditi plan, izdvojiti sredstva, te imenovati ključnu osobu da preuzme odgovornosti za proces promjene.

III.2.1 Prvorazredne promjene

To su inkrementalne promjene, koje mogu uključiti podešavanje sistema, procesa ili struktura. One su osmišljene promjene koje ne mijenjaju radikalno način razumijevanja ili poslovanja, nego poboljšavaju utvrđene poslovne operacije kroz, primjer, povećanje produktivnosti, efikasnosti, propusnost, rukovanje transakcijama, ili smanjenjem troškova. Automatizacija postojećih zadataka i procesa stvara informatičke sisteme koji održavaju i time zadržavaju i potvrđuju organizacioni status quo. To rezultira inkrementalne promjene u postojećim praksama i odnosima koje ne zahtijevaju osnovne različite pretpostavke, procese ili strukture.

III.2.2 Drugorazredne promjene

Drugorazredne promjene transformišu prirodu poslovanja organizacije (tranzicione promjene), one dakle zamjenjuju postojeće okvire i procese koji se obavljaju u organizaciji. Drugorazredne promjene nisu namijenjene za poboljšanje produktivnosti i smanjenje troškova, nego za promjenu načina poslovanja organizacije.

Fokus je ovdje na inovacijama, na primjer, stvaranje novih proizvodnih procesa, nove strukture, različite proizvode i usluge, kovanje novih odnosa s klijentima i dobavljačima. Imajte na umu da su više diskontinuirane promjene u informacionoj tehnologiji podstaknute različitim uvjetima okoline, uključujući i povećane složenosti, turbulencije i globalizacije. Dok implementatori namjeravaju poboljšati produktivnost i smanjiti troškove, njihov primarni cilj je promijeniti utvrđene pretpostavke i način poslovanja

Potrebno je naglasiti da IT tehnološka rješenja zahtijevaju uključenost svakog pojedinca u organizaciji i njegovu spremnost na promjenu postojećeg ponašanja i načina razmišljanja. Međutim treba imati na umu da ako previše forsiramo promjenu doći će do konflikta. Šteta od konflikta može biti veća od koristi promjene.

IV. Metodologija upravljanja projektima

Metodologija upravljanja projektima je skup međusobno ovisnih aktivnosti koje se izvode kako bi se postigao predviđeni skup proizvoda, rezultata ili usluga. Dobra metodologija sadrži sve važne faze upravljanja projektima, bez obzira radilo se o tradicionalnom ili agilnom pristupu.

Metodologija upravljanja projektima je alat u rukama vještog i iskusnog vođe projekata. On kao odgovorno lice rukovodi planiranjem, realizacijom i kontrolom projekta za koji je zadužen. Zbog toga njome mora da se obuhvatiti:

- Planiranje svih aktivnosti na projektu, uključujući dostupnost materijalnih, ljudskih, finansijskih, tehničkih i drugih resursa.
- Efikasno praćenje i kontrolu svih radova, materijalnih i finansijskih tokova na projektu, s ciljem pravovremenog preduzimanja potrebnih akcija i sprječavanja nepotrebnih iznenađenja po okončanju projekta.
- Pravovremeno vođenje kompletne dokumentacije o projektu.

Institucije trebaju da se opredijele za jednu metodologiju pristupa upravljanju projekata, vodeći računa o primjenljivosti u okviru postojeće institucije. Izvjesno je da niti jedna od navedenih metodologija pristupa neće zadovoljiti sve naše želje kod realizacije projekata.

IV.1 Tradicionalni pristup upravljanje projektima

Tradicionalni pristup upravljanju projektom zasniva se na upravljanju ljudima. Osnovni principi uključuju niz tehnika za planiranje, predviđanje i kontrolu aktivnosti radi postizanja željenoga rezultata prema zadanim specifikacijama u određenom vremenu i s određenim troškovima. U tradicionalnom pristupu plan je osnov svega jer predstavlja, ne samo opis poslova i vremena potrebnog za njihovo provođenje, nego i alat za donošenje odluka.

Tradicionalni pristup upravljanja projektima se dijeli u 5 faza kako slijedi:

- a) Faza pokretanja (engl. Initiating) - definiranje i odobravanje projekta
- b) Faza planiranja (engl. Planning) - planiranje akcija za postizanje cilja, gdje se određuju zadaci i dodjeljuju određenim članovima ekipe prema potrebnim vještinama za ispunjenje zadatka.
- c) Faza izvršenja (engl. Executing) - izvršenje je potrebno kontrolirati da li se odvija prema planiranim aktivnostima tj. koordiniranje ljudskim i drugim resursima u svrhu sprovođenja definiranog plana projekta.
- d) Faza praćenja i kontrole (engl. Monitoring and Controlling) - praćenje i kontroliranje napretka projekta radi uočavanja odstupanja od plana i preduzimanja potrebnih akcija.
- e) Faza zatvaranja (engl. Closing) - prihvatanje proizvoda, usluge ili rezultata i završetak projekta.

Veliki naglasak u tradicionalnom pristupu iskazan je za područje upravljanja kvalitetom, kako proizvoda, usluge ili procesa kao završnoga izlaza iz projekta, tako i samoga procesa upravljanja projektom.

Institucijama Bosne i Hercegovine preporučuju se dva pristupa koji se najviše koriste kod tradicionalnog upravljanja projektima:

- PRINCE2™ (Projects IN Controlled Environments)
PRINCE2 je procesno zasnovana metoda, koja omogućava efikasno upravljanje projektima i pokriva područje organizacije, upravljanja te nadzora nad projektom u kontroliranim uvjetima. Cilj ove metodologije je da omogući uspješno postizanje željenog rezultata, na vrijeme i u okviru planiranog budžeta.
PRINCE2 opisuje postupke za koordinaciju ljudi i aktivnosti u projektu, kako dizajnirati i nadzirati projekt, što učiniti ako je potrebno prilagoditi projekt ili, ako se projekt ne razvija kao što je planirano. Ovom metodom svaki proces je specificiran sa svojim ključnim ulazima i izlazima i tačno određenim ciljevima i aktivnosti koje treba preduzeti, koje omogućava automatsku kontrolu odstupanja od plana.

PRINCE2 metoda omogućava efikasnu kontrolu nad resursima obzirom da je podijeljena u fazama koje su prilagodljive. Na osnovu pažljivog praćenja projekta, može biti izveden u kontroliranom i organiziranom načinu. Zbog činjenice da je PRINCE2 strukturirana, razumljiva i priznata metoda daje zajednički jezik svim učesnicima u projektu. Različite uloge i odgovornosti za upravljanje projektom su potpuno opisane i prilagođene kako bi odgovarale složenosti projekta i organizacionim sposobnostima.

PRINCE2 je međunarodno priznati standard, kojeg upotrebljava engleska vlada, te brojne odvojene organizacije, kako u Velikoj Britaniji tako i drugdje u svijetu.

- PMI Project Management Body of Knowledge – PMBOK®

Pristup je osnovan na Project Management Institute (PMI) standardu i njegovoj primjeni, a koji je priznat kao ANSI i IEEE standard. Vodič kroz PMBOK identificira onu podgrupu znanja (proces, vještine, alate i tehnike) o upravljanju projektima koja je općenito priznata kao dokazana praksa. Koristeći izraz "općenito priznata" PMI izražava da su opisano znanje i praksa primjenjivi na većinu projekata većinu vremena i da postoji konsenzus o njihovoj vrijednosti i korisnosti.

Glavne postavke PMI standarda su sljedeće:

- uobličavanje vođenja projekta u standardizirani proces primjenjiv na sve vrste i veličine projekata;
- u svakom se navedenom procesu koriste znanja iz jednog ili više područja upravljanja projektom (upravljanje cjelovitošću projekta, projektom obimom, vremenom, troškovima, kvalitetom, ljudskim resursima, komunikacijama, rizicima i nabavkom),
- upravljanje projektom ostvaruje se kroz primjenu i integraciju grupa procesa (inicijacija, planiranje, provođenje, praćenje i kontrola te zatvaranje).

Općenito, tradicionalni je pristup vrlo robustan i omogućuje primjenu od najjednostavnijih do najkompliciranijih projekata, jer se tokom projekta uvijek primjenjuju identični koraci.

IV.2 Agilni pristup upravljanje projektima

Agilni pristup je razvijen kako bi dao odgovore na sve veće zahtjeve za kontrolu troškova, uzimajući u obzir vrijeme, brzinu razvoja i velike promjene koje treba preduzeti pri upravljanju projektima.

Agilno upravljanje projektom zasniva se na tradicionalnom pristupu upravljanja projektima i njegovih pet faza, ali su te faze zamijenjene, kako bi omogućile drugačiji pristup upravljanju.

Agilni pristup upravljanje projektima se dijeli u 5 faza kako slijedi:

- a) Faza planiranja (engl. Envision) - odrediti viziju i doseg projekta te projektnu organizaciju.
- b) Faza nagađanja (engl. speculate) - razviti model određen karakteristikama, funkcionalnošću, vremenske odrednice te plan iteracija za ostvarenje vizije.
- c) Faza istraživanja (engl. Explore) - isporučiti testirane dijelove u kratkim periodima te stalno tražiti način za smanjenje rizika i nesigurnosti u okviru projekta.
- d) Faza prilagođavanja (engl. Adapt) - pregledati isporučene rezultate, trenutnu situaciju i ponašanje razvojnog tima te prilagoditi ukoliko je potrebno.

- e) Faza zatvaranja (engl. Close) - završiti projekt, prenijeti ključne stvari koje su se naučile u toku samog rada na projektu.

Institucijama Bosne i Hercegovine preporučuju se dva pristupa koji se najviše koriste kod agilnog upravljanja projektima:

- Ekstremno upravljanje projektima.
Ekstremno upravljanje projektima (engl. Extreme Project Management) je nastao na osnovu ekstremnog programiranja. XP ima samo jedan cilj, završiti projektat na kojem se radi primjenjujući niz jednostavnih principa. Više o ovoj metodi je opisano u poglavlju III Metodologija razvoja i eksploatacije informacionih sistema tačka D.
- SCRUM
SCRUM je najpoznatija agilna metodologija upravljanje projektima i zasniva se na organiziranju projekta na osnovne vremenske periode koji se nazivaju "sprintevima". SCRUM je zasnovan na teoriji empirijske kontrole procesa, odnosno, tvrdnjama da znanje dolazi iz iskustva i odlučivanja osnovnih na poznatom. Ova metodologija koristi iterativni inkrementalni pristup radi optimizacije predvidivosti i kontrole rizika. Više o ovoj metodi je opisano u poglavlju III Metodologija razvoja i eksploatacije informacionih sistema tačka E.

Agilno upravljanje naglašava iterativni pristup projektu, i to ga čini da je primjenljiv na projektima sa timovima manje ili srednje veličine, kako bi se postigli najbolji rezultati, najveći stepen produktivnosti i očuvala stabilnost projekta.

1298

Na temelju članka 17. Zakona o financiranju institucija Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 i 32/13), članka 14. stavka (2) Zakona o Proračunu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 104/13) i Odluke o prijenosu ovlasti predsjedatelju i zamjenicima predsjedatelja Vijeća ministara Bosne i Hercegovine za interventno korištenje proračunske pričuve ("Službeni glasnik BiH", broj 12/14), predsjedatelj Vijeća ministara Bosne i Hercegovine donio je

ODLUKU

O INTERVENTNOM KORIŠTENJU SREDSTAVA TEKUĆE PRORAČUNSKE PRIČUVE

Članak 1.

(Predmet Odluke)

Odobravaju se sredstva za interventno korištenje tekuće proračunske pričuve Proračuna institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu u iznosu od 200 KM Bilijar savezu Bosne i Hercegovine u svrhu jednokratne pomoći za odlazak na Svjetsko prvenstvo u bilijaru.

Članak 2.

(Nadležnost za realizaciju)

Za realizaciju ove odluke zaduženo je Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine u skladu sa Zakonom o financiranju institucija Bosne i Hercegovine, a uplatu će izvršiti na žiro-račun Bilijar saveza Bosne i Hercegovine.

Članak 3.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-50-2-2855-1/14
23. listopada 2014. godine
Sarajevo

Predsjedatelj
Vijeća ministara BiH
Vjekoslav Bevanda, v. r.

На основу члана 17. Закона о финансирању институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 и 32/13), члана 14. става (2) Закона о Буџету институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину ("Службени гласник БиХ", број 104/13) и Одлуке о преносу овлашћења председавајућем и замјеницима председавајућег Савјета министара Босне и Херцеговине за интервентно кориштење буџетске резерве ("Службени гласник БиХ", број 12/14), председавајући Савјета министара Босне и Херцеговине донио је

ОДЛУКУ

О ИНТЕРВЕНТНОМ КОРИШТЕЊУ СРЕДСТАВА ТЕКУЋЕ БУЏЕТСКЕ РЕЗЕРВЕ

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Одобравају се средства за интервентно кориштење текуће буџетске резерве Буџета институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине за 2014. годину у износу од 200 КМ Билијар савезу Босне и Херцеговине у сврху једнократне помоћи за одлазак на Светско првенство у билијару.

Члан 2.

(Надлежност за реализацију)

За реализацију ове одлуке задужено је Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине у складу са Законом о финансирању институција Босне и Херцеговине, а уплату ће извршити на жиро-рачун Билијане савеза Босне и Херцеговине.

Члан 3.

(Ступање на снагу)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-50-2-2855-1/14
23. октобра 2014. године
Сарајево

Предсједавајући
Савјета министара БиХ
Вјекослав Беванда, с. р.

Na osnovu člana 17. Zakona o finansiranju institucija Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 61/04, 49/09, 42/12, 87/12 i 32/13), člana 14. stava (2) Zakona o Budžetu institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine za 2014. godinu ("Službeni glasnik BiH", broj 104/13) i Odluke o prijenosu ovlaštenja predsjedavajućem i zamjenicima predsjedavajućeg Vijeća ministara Bosne i Hercegovine za interventno korištenje budžetske rezerve ("Službeni glasnik BiH", broj 12/14), predsjedavajući Vijeća ministara Bosne i Hercegovine donio je

Hercegovina dobila po Aneksu "C" Sporazuma o pitanjima sukcesije ("Službeni glasnik BiH", broj 10/01).

Pripadajući iznos sredstava utvrđuje se sukladno odredbama članka 8. stavak 2. Zakona o raspodjeli, namjeni i korištenju finansijskih sredstava dobivenih po Aneksu "C" Sporazuma o pitanjima sukcesije ("Službeni glasnik BiH", broj 76/09).

Raspoloživa sredstva su uplaćena dana 17.10.2014. godine, nalaze se na računu broj 062124 - Sredstva sukcesije BiH-MFT-Klirinški podračun i iznose od **USD-a 616.934,12**.

Članak 2.

(Raspodjela sredstava)

Raspodjela sredstava vrši se na temelju članka 8. Zakona o raspodjeli, namjeni i korištenju finansijskih sredstava dobivenih po Aneksu "C" Sporazuma o pitanjima sukcesije (u daljem tekstu: Zakon), kojim je utvrđeno da se raspoloživa sredstva dijele primjenom sljedećih procenata i to: za institucije BiH 10%, za Brčko Distrikt 3%, za Federaciju BiH 58% i za Republiku Srpsku 29%.

Sredstva iz članka 1. ove Instrukcije u iznosu od **USD-a 616.934,12**, (sredstva raspoloživa na računu 062124 - **USD-a 616.934,12** kod Centralne banke BiH) dijele se kako slijedi:

- Za potrebe institucija Bosne i Hercegovine 10%
61.693,40 USD-a
- Za potrebe Federacije Bosne i Hercegovine 58%
357.821,79 USD-a
- Za potrebe Republike Srpske 29%
178.910,90 USD-a
- Za potrebe Brčko-Distrikta 3%
18.508,03 USD-a

UKUPNO USD 616.934,12

Članak 3.

(Обрачун и трансфер средстава)

Обрачун и пренос средстава raspoloživih у USD извршиће се по курсу CB BiH на дан преноса средстава.

Transfere sredstava utvrđenih u članku 2. ove odluke izvršiće Ministarstvo finansija i trezora BiH.

Članak 4.

(Ступање на снагу)

Ova instrukcija stupa na snagu danom potpisivanja, a objaviće se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 08-02-2-8392-1/14
22. listopada 2014. godine

Ministar
Dr. Nikola Špirić, v. r.

На основу члана 8. став 2. Закона о расподјели, намјени и кориштењу финансијских средстава добивених по Анексу "Ц" Споразума о питањима сукцесије ("Службени гласник БиХ", број 76/09) и члана 99. став 3. Закона о управи ("Службени гласник БиХ", број 32/02 и 102/09), Министарство финансија и трезора БиХ доноси

ИНСТРУКЦИЈУ О РАСПОДЈЕЛИ РАСПОЛОЖИВИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА СУКЦЕСИЈЕ

Члан 1.

(Предмет инструкције)

Овом инструкцијом утврђује се припадајући износ и расподјела расположивих новчаних средстава која се налазе на рачунима Министарства финансија и трезора БиХ, а које је Босна и Херцеговина добила по Анексу "Ц" Споразума о питањима сукцесије ("Службени гласник БиХ", број 10/01).

Припадајући износ средстава утврђује се сходно одредбама члана 8. став 2. Закона о расподјели, намјени и кориштењу финансијских средстава добивених по Анексу

"Ц" Споразума о питањима сукцесије ("Службени гласник БиХ", број 76/09).

Расположива средства су уплаћена дана 17.10.2014. године, налазе се на рачуну број: 062124 - Средства сукцесије БиХ-МФТ-Клириншки подрачун и износе од **USD-a 616.934,12**.

Члан 2.

(Расподјела средстава)

Расподјела средстава врши се на основу члана 8. Закона о расподјели, намјени и кориштењу финансијских средстава добивених по Анексу "Ц" Споразума о питањима сукцесије (у даљем тексту: Закон), којим је утврђено да се расположива средства дијеле примјеном следећих процената и то: за институције БиХ 10%, за Брчко Дистрикт 3%, за Федерацију БиХ 58% и за Републику Српску 29%.

Средства из члана 1. ове Инструкције у износу од **USD-a 616.934,12**, (средства расположива на рачуну 062124-**USD-a 616.934,12** код Централне банке БиХ) дијеле се како слиједи:

- За потребе институција Босне и Херцеговине 10%
61.693,40 USD-a
- За потребе Федерације Босне и Херцеговине 58%
357.821,79 USD-a
- За потребе Републике Српске 29%
178.910,90 USD-a
- За потребе Брчко-Дистрикта 3%
18.508,03 USD-a

УКУПНО USD 616.934,12

Члан 3.

(Обрачун и трансфер средстава)

Обрачун и пренос средстава расположивих у USD извршиће се по курсу ЦБ БиХ на дан преноса средстава.

Трансфере средстава утврђених у члану 2. ове одлуке извршиће Министарство финансија и трезора БиХ.

Члан 4.

(Ступање на снагу)

Ова инструкција ступа на снагу даном потписивања, а објавиће се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 08-02-2-8392-1/14
22. октобра 2014. године

Министар
Др Никола Шпирић, с. р.

На основу члана 8. став 2. Закона о расподјели, намјени и кориштењу финансијских средстава добивених по Анексу "Ц" Споразума о питањима сукцесије ("Службени гласник БиХ", број 76/09) и члана 99. став 3. Закона о управи ("Службени гласник БиХ", број 32/02 и 102/09), Министарство финансија и трезора БиХ доноси

ИНСТРУКЦИЈУ О РАСПОДЈЕЛИ РАСПОЛОЖИВИХ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА СУКЦЕСИЈЕ

Члан 1.

(Предмет инструкције)

Овом инструкцијом утврђује се припадајући износ и расподјела расположивих новчаних средстава која се налазе на рачунима Министарства финансија и трезора БиХ, а које је Босна и Херцеговина добила по Анексу "Ц" Споразума о питањима сукцесије ("Службени гласник БиХ", број 10/01).

Припадајући износ средстава утврђује се сходно одредбама члана 8. став 2. Закона о расподјели, намјени и кориштењу финансијских средстава добивених по Анексу "Ц" Споразума о питањима сукцесије ("Службени гласник БиХ", број 76/09).

Raspoloživa sredstva su uplaćena dana 17.10.2014. godine, nalaze se na računu broj: 062124-Sredstva sukcesije BiH-MFT-Klirinški podračun i iznose od **USD-a 616.934,12**.

Član 2.

(Raspodjela sredstava)

Raspodjela sredstava vrši se na osnovu člana 8. Zakona o raspodjeli, namjeni i korištenju finansijskih sredstava dobivenih po Aneksu "C" Sporazuma o pitanjima sukcesije (u daljem tekstu: Zakon), kojim je utvrđeno da se raspoloživa sredstva dijele primjenom sljedećih procenata i to: za institucije BiH 10%, za Brčko Distrikt 3%, za Federaciju BiH 58% i za Republiku Srpsku 29%.

Sredstva iz člana 1. ove Instrukcije u iznosu od **USD-a 616.934,12**, (sredstva raspoloživa na računu 062124 - **USD-a 616.934,12** kod Centralne banke BiH) dijele se kako slijedi:

- Za potrebe institucija Bosne i Hercegovine 10%
61.693,40 USD-a
- Za potrebe Federacije Bosne i Hercegovine 58%
357.821,79 USD-a
- Za potrebe Republike Srpske 29%
178.910,90 USD-a
- Za potrebe Brčko-Distrikta 3%
18.508,03 USD-a

UKUPNO USD 616.934,12

Član 3.

(Obračun i transfer sredstava)

Obračun i prenos sredstava raspoloživih u USD izvršiće se po kursu CB BiH na dan prenosa sredstava.

Transfere sredstava utvrđenih u članu 2. ove odluke izvršiće Ministarstvo finansija i trezora BiH.

Član 4.

(Stupanje na snagu)

Ova instrukcija stupa na snagu danom potpisivanja, a objaviće se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 08-02-2-8392-1/14
22. oktobra 2014. godine

Ministar
Dr. Nikola Špirić, s. r.

KONKURENCIJSKO VIJEĆE BOSNE I HERCEGOVINE

1303

Na temelju članka 25. stavak (1) točka e), članka 42. stavak (2), a u svezi s člankom 12. i 14. Zakona o konkurenciji ("Službeni glasnik BiH", br. 48/05, 76/07 i 80/09), a rješavajući po Prijavi koncentracije gospodarskog subjekta United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L - 2560 Luksemburg, Veliko Vojvodstvo Luksemburg, podnesenoj putem odvjetnika Nihada Sijerčića, Trg djece Sarajeva 1/V, BBI centar, 71000 Sarajevo, zaprimljenoj dana 6.8.2014. godine pod brojem 04-26-1-028-II/14, Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine, na 96. (devedesetšestoj) sjednici održanoj dana 25.9.2014. godine, je donijelo

ZAKLJUČAK

- Odbacuje se Prijava koncentracije gospodarskog subjekta United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L - 2560 Luksemburg, Veliko Vojvodstvo Luksemburg, radi neispunjavanja uvjeta za Prijavu koncentracije, u smislu članka 14. stavak (1) Zakona o konkurenciji.
- Ovaj Zaključak bit će objavljen u "Službenom glasniku BiH", službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Obrazloženje

Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Konkurencijsko vijeće) je dana 6.8.2014. godine zaprimilo, pod brojem 04-26-1-028-II/14 od dana 6.8.2014. godine, Prijavu koncentracije (u daljnjem tekstu: Prijava) gospodarskog subjekta United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L - 2560 Luksemburg, Veliko Vojvodstvo Luksemburg (u daljnjem tekstu: United Media ili Podnositelj prijave), zastupan po odvjetniku Nihadu Sijerčiću, Trg djece Sarajeva 1/V, BBI centar, 71000 Sarajevo s namjerom stjecanja kontrole nad gospodarskim subjektom Orlando Klinci d.o.o., Ulica grada Vukovara 269/D, Zagreb, Republika Hrvatska (u daljnjem tekstu: ORLANDO).

Konkurencijsko vijeće je zatražilo dopunu Prijave aktom broj 04-26-1-028-1-II/14 dana 13.8.2014. godine, na što je Podnositelj prijave istu dopunio podneskom zaprimljenim pod brojem 04-26-1-028-2-II/14 od dana 13.8.2014. godine

Konkurencijsko vijeće uvidom u podnesenu Prijavu je utvrdilo istu potpunom i kompletnom, u smislu članka 30. stavak (1) Zakona o konkurenciji (u daljnjem tekstu: Zakon) i čl. 9. i 11. Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterija za ocjenu koncentracija gospodarskih subjekata ("Službeni glasnik BiH", broj 34/10), te je Podnositelju prijave izdalo, u smislu članka 30. stavak (3) Zakona, Potvrdu o kompletnoj i urednoj prijavi, aktom broj 04-26-1-028-3-II/14 dana 25.9.2014. godine.

Podnositelj prijave je naveo, u smislu članka 30. stavak (2) Zakona, da će podnijeti zahtjev za ocjenu koncentracije i nadležnom tijelu za zaštitu konkurencije Republike Srbije, Republike Makedonije i Republike Crne Gore.

Konkurencijsko vijeće u postupku ocjene Prijave je utvrdilo sljedeće činjenice:

Prijava je podnesena u propisanom roku, u smislu članka 16. stavak (1) Zakona.

1. Sudionici koncentracije

1.1. Gospodarski subjekt United Media

Gospodarski subjekt United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L - 2560 Luksemburg, Veliko Vojvodstvo Luksemburg registriran pod matičnim brojem: B 184939 u ožujku 2014. godine u Registru trgovine i društava, u vlasništvu je gospodarskog subjekta Kohlberg Kravis Roberts & Co. L.P (matični broj: 26-0426107), West 57th Street, Suite 4200, New York, New York 10019, Sjedinjene Američke Države (u daljnjem tekstu: "KKR").

Pretežite registrirane djelatnosti gospodarskog subjekta United Media su proizvodnja, distribucija i emitiranje TV programa/kanala.

Pretežita registrirana djelatnost gospodarskog subjekta "KKR" je tržište kapitala za kompanije. U Bosni i Hercegovini se bavi distribucijom TV programa (Sport Klub, Ultra i Cinemania kanali) putem telekomunikacijskih operatera.

Gospodarski subjekt "KKR" u Bosni i Hercegovini je prisutan preko povezanih gospodarskih subjekata:

Tablica 1.

R.b.	Naziv gospodarskog subjekta ¹ (..)**	Vlasnički udjel (%)*
1.	(..)**	(..)**
2.	(..)**	(..)**
3.	(..)**	(..)**
4.	(..)**	(..)**
5.	(..)**	(..)**

Izvor: Podaci iz Prijave *svaki od navedenih gospodarskih subjekata su neizravno pod kontrolom gospodarskog subjekta Adria BidCO B.V, koji je pod kontrolom gospodarskog subjekta "KKR";

.... (..)**

¹ (..)** - Podaci predstavljaju poslovnu tajnu, u smislu člana 38. Zakona o konkurenciji

1.2. Gospodarski subjekt ORLANDO

Gospodarski subjekt "ORLANDO KLINCI" d.o.o., Ulica grada Vukovara 269/D, Zagreb, Republika Hrvatska, registriran kod Trgovačkog suda u Zagrebu, Republika Hrvatska, pod matičnim brojem: 080662280, u vlasništvu je fizičke osobe Orsat Zovko, (..) ** sa tržišnim udjelom od 50,0% i fizičkog lica Ivan Čaleta (..) ** sa tržišnim udjelom od 50,0%.

Pretežite registrirane djelatnosti gospodarskog subjekta ORLANDO su proizvodnja i distribucija dva televizijska programa (Orlando Kids i Bambino).

Gospodarski subjekt ORLANDO nema povezanih privrednih subjekata u Bosni i Hercegovini.

Fizička osoba Ivan Čaleta (jedan od vlasnika gospodarskog subjekta ORLANDO) je (..) **.

2. Pravni temelj i oblik predmetne koncentracije

Pravni temelj koncentracije je Ugovor o kupoprodaji udjela, zaključen dana 31.7.2014. godine između gospodarskog subjekta United Media (kupac) i fizičkih osoba Zovko Orsata i Ivana Čaleta (prodavatelji). Podnositelj prijave na temelju predložene transakcije će steći 100,0% vlasničkog udjela u temeljnom kapitalu gospodarskog subjekta ORLANDO.

Nakon sprovođenja koncentracije, gospodarski subjekt "KKR" će posredstvom gospodarskog subjekta United Media posjedovati 100,0% vlasničkog udjela u gospodarskom subjektu ORLANDO.

Sukladno naprijed navedenom, a na temelju članka 12. stavak (1) točka b) pod 1. Zakona, pravni oblik koncentracije je stjecanje kontrole jednog gospodarskog (gospodarski subjekt "KKR") nad drugim gospodarskim subjektom (gospodarski subjekt "ORLANDO") kupovinom većinskog udjela temeljnog kapitala.

3. Pravni okvir ocjene koncentracije

Konkurencijsko vijeće u provođenju postupka ocjene predmetne koncentracije je primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), te Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracija gospodarskih subjekata.

4. Mjerodavno tržište

Mjerodavno tržište koncentracije, u smislu članka 3. Zakona, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, čini tržište određenih proizvoda/usluga koje su predmet obavljanja djelatnosti na određenom zemljopisnom tržištu.

Prema odredbi članka 4. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno tržište u proizvodnom smislu obuhvata sve proizvode i/ili usluge koje potrošači i/ili korisnici smatraju međusobno zamjenjivim, pod prihvatljivim uvjetima, imajući u vidu posebno njihove bitne značajke, kvalitetu, uobičajenu namjenu, način uporabe, uvjete prodaje i cijene.

Nadalje prema članku 5. Odluke o utvrđivanju mjerodavnog tržišta, mjerodavno tržište u zemljopisnom smislu obuhvata cjelokupan ili dio teritorija Bosne i Hercegovine na kojem gospodarski subjekt djeluje u prodaji i/ili kupnji mjerodavnog proizvoda pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uvjetima i koji to tržište bitno razlikuje od uvjeta tržišne konkurencije na susjednim zemljopisnim tržištima.

Podnositelj prijave je naveo da je mjerodavno tržište proizvoda/usluga tržište proizvodnje i emitiranja plaćenog televizijskog sadržaja.

Gospodarski subjekt ORLANDO je ostvario prihod na mjerodavnom tržištu u Bosni i Hercegovini putem ugovora o

distribuciji svojih kanala, zaključenih sa gospodarskim subjektima - (..) **.

Slijedom navedenog, mjerodavno tržište predmetne koncentracije je tržište proizvodnje i emitiranja plaćenog televizijskog sadržaja u Bosni i Hercegovini.

4.1. Analiza mjerodavnog tržišta koncentracije

Prikaz procjene tržišnih udjela na tržištu proizvodnje i emitiranja plaćenog televizijskog sadržaja za sudionike koncentracije i konkurente, u 2013. godini:

Tablica 2.

R.b.	Gospodarski subjekt	Tržišni udjel (%)
1.	KKR	(..) **
2.	ORLANDO (Ciljno društvo)	(..) **
3.	OBN d.o.o. Sarajevo	(..) **
4.	PINK BH d.o.o. Sarajevo	(..) **
5.	FTV d.d. Sarajevo	(..) **
6.	BHRT d.d. Sarajevo	(..) **
7.	RTRS d.d. Banja Luka	(..) **
8.	BN d.o.o. Bijeljina	(..) **
9.	HAYAT d.o.o. Sarajevo	(..) **
10.	TV 1 d.o.o. Sarajevo	(..) **
11.	PINK KIDS	(..) **
12.	DISNEY XD, DISNEY	(..) **
13.	Ostali	(..) **
	Ukupno 1+2	(..) **
	Ukupno	(..) **

Izvor: Podaci iz Prijave

Analizom podataka (Tablica 2.), Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da zajednički tržišni udjel sudionika koncentracije na mjerodavnom tržištu nije veći od 40,0%.

5. Obveza prijave koncentracije

Obveza prijave koncentracije nastaje, u smislu odredbe članka 14. stavak (1) Zakona, kada sudionici koncentracije prodajom roba i/ili usluga ostvare na svjetskom tržištu 100.000.000,00 KM po završnom računu u godini koja je prethodila koncentraciji, i kada ukupni godišnji prihodi svakog od najmanje dva gospodarska subjekta sudionika koncentracije ostvareni prodajom roba i/ili usluga na tržištu Bosne i Hercegovine iznose najmanje 8.000.000,00 KM po završnom računu u godini koja je prethodila koncentraciji, ili ako je njihov zajednički udjel na mjerodavnom tržištu veći od 40,0%.

Ukupni godišnji prihodi gospodarskih subjekata sudionika koncentracije (i povezanih gospodarskih subjekata), na dan 31.12.2013. godine:

Tablica 3.

KM	KKR GRUPA	ORLANDO
Svijet	(..) **	(..) **
Bosna i Hercegovina	(..) **	(..) **

Izvor: Podaci iz Prijave

Godišnji prihodi sudionika koncentracije (Tablica 3.) predstavljaju ukupne prihode (bez poreza na dodatnu vrijednost i drugih poreza koji se izravno odnose na sudionike koncentracije na tržištu Bosne i Hercegovine), u smislu članka 9. točka h) Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracija gospodarskih subjekata.

Konkurencijsko vijeće je utvrdilo (Tablica 3.) da su sudionici predmetne koncentracije ispunili uvjet ukupnog godišnjeg prihoda na svjetskom tržištu, u smislu članka 14. stavak (1) točka a) Zakona, ali nisu ispunili uvjet ukupnog godišnjeg prihoda na tržištu Bosne i Hercegovine, niti udjel od najmanje 40,0% na mjerodavnom tržištu (Tablica 2.), u smislu članka 14. stavak (1) točka b) Zakona.

Na temelju navedenog, Konkurencijsko vijeće je odlučilo kao u izreci ovoga Zaključka.

6. Administrativna pristojba

Podnositelj prijave na ovaj Zaključak, sukladno članku 2. tarifni broj 108. točka 3) Odluke o visini administrativnih pristojbi u svezi s procesnim radnjama pred Konkurencijskim vijećem ("Službeni glasnik BiH", br. 30/06 i 18/11) je dužan platiti administrativnu pristojbu u iznosu od 1.000,00 KM, u korist Proračuna institucija Bosne i Hercegovine.

7. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovoga Zaključka nije dozvoljen priziv.

Nezadovoljna stranka može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana primitka, odnosno objave ovoga Zaključka.

Broj 04-26-1-028-5-II/14

25. rujna 2014. godine

Sarajevo

Predsjednik

Gordan Raspudić, v. r.

Na osnovu člana 25. stav (1) tачка е), člana 42. став (2), а у вези с чланом 12. и 14. Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09), а рјешавајући по Пријави концентрације привредног субјекта United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L - 2560 Луксембург, Велико Војводство Луксембург, поднесеној путем адвоката Нихада Сијерчића, Трг дјече Сарајева 1/V, ББИ центар, 71000 Сарајево, запримљеној дана 6.8.2014. године под бројем 04-26-1-028-II/14, Конкуренијски савјет Босне и Херцеговине, на 96. (деведесетшестој) сједници одржаној дана 25.9.2014. године, је донио

ЗАКЉУЧАК

- Одбацује се Пријава концентрације привредног субјекта United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L - 2560 Луксембург, Велико Војводство Луксембург, ради неиспуњавања услова за Пријаву концентрације, у смислу члана 14. став (1) Закона о конкуренцији.
- Овај Закључак биће објављен у "Службеном гласнику БиХ", службеним гласницима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Образложење

Конкуренијској савјет Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Конкуренијски савјет) је дана 6.8.2014. године запримио, под бројем 04-26-1-028-II/14 од дана 6.8.2014. године, Пријаву концентрације (у даљем тексту: Пријава) привредног субјекта United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L - 2560 Луксембург, Велико Војводство Луксембург (у даљем тексту: United Media или Подносилац пријаве), заступан по адвокату Нихаду Сијерчићу, Трг дјече Сарајева 1/V, ББИ центар, 71000 Сарајево с намјером стицања контроле над привредним субјектом Орландо Клинци д.о.о., Улица града Вуковара 269/Д, Загреб, Република Хрватска (у даљем тексту: ОРЛАНДО).

Конкуренијски савјет је затражио допуну Пријаве актом број: 04-26-1-028-1-II/14 дана 13.8.2014. године, на што је Подносилац пријаве исту допуну поднео под запримљеним под бројем 04-26-1-028-2-II/14 од дана 13.8.2014. године.

Конкуренијски савјет увидом у поднесу Пријаву је утврдио исту потпуно и комплетном, у смислу члана 30. став (1) Закона о конкуренцији (у даљем тексту: Закон) и чл. 9. и 11. Одлуке о начину подношења пријаве и критеријумима за оцјену концентрација привредних субјеката ("Службени гласник БиХ", број 34/10), те је

Подносиоцу пријаве издао, у смислу члана 30. став (3) Закона, Потврду о комплетној и уредној пријави, актом број 04-26-1-028-3-II/14 дана 25.9.2014. године.

Подносилац пријаве је навео, у смислу члана 30. став (2) Закона, да ће поднијети захтјев за оцјену концентрације и надлежном тијелу за заштиту конкуренције Републике Србије, Републике Македоније и Републике Црне Горе.

Конкуренијски савјет у поступку оцјене Пријаве је утврдио следеће чињенице:

Пријава је поднесена у прописаном року, у смислу члана 16. став (1) Закона.

1. Учесници концентрације

1.1. Привредни субјекат United Media

Привредни субјекат United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L - 2560 Луксембург, Велико Војводство Луксембург регистрован под матичним бројем: Б 184939 у марту 2014. године у Регистру трговине и друштава, је у власништву привредног субјекта Kohlberg Kravis Roberts & Co. L.P (матични број: 26-0426107), West 57th Street, Suite 4200, New York, New York 10019, Сједињене Америчке Државе (у даљем тексту: "KKR").

Претежне регистроване дјелатности привредног субјекта United Media су производња, дистрибуција и емитовање ТВ програма/канала.

Претежна регистрована дјелатност привредног субјекта "KKR" је тржиште капитала за компаније. У Босни и Херцеговини се бави дистрибуцијом ТВ програма (Спорт Клуб, Ултра и Цинеманиа канали) путем телекомуникационих оператера.

Привредни субјекат "KKR" у Босни и Херцеговини је присутан преко повезаних привредних субјеката:

Табела 1.

Р.б.	Назив привредног субјекта ¹ (..)**	Власничко учешће (%) [*]
1.	(..)**	(..)**
2.	(..)**	(..)**
3.	(..)**	(..)**
4.	(..)**	(..)**
5.	(..)**	(..)**

Извор: Подаци из Пријаве *сваки од наведених привредних субјеката су индиректно под контролом привредног субјекта Adria BidCO B.V, који је под контролом привредног субјекта "KKR";

... (..)**

1.2. Привредни субјекат ОРЛАНДО

Привредни субјекат "ОРЛАНДО КЛИНЦИ" д.о.о., Улица града Вуковара 269/Д, Загреб, Република Хрватска, регистрован код Трговачког суда у Загребу, Република Хрватска, под матичним бројем 080662280, у власништву је физичког лица Орсат Зовко, (..)** са тржишним учешћем од 50,0% и физичког лица Иван Ђалета, (..)** тржишним учешћем од 50,0%.

Претежне регистроване дјелатности привредног субјекта ОРЛАНДО су производња и дистрибуција два телевизијска програма (Орландо Кидс и Бамбино).

Привредни субјекат ОРЛАНДО нема повезаних привредних субјеката у Босни и Херцеговини.

Физичко лице Иван Ђалета (један од власника привредног субјекта ОРЛАНДО) је (..)**.

2. Правни основ и облик предметне концентрације

Правни основ концентрације је Уговор о купопродаји учешћа, закључен дана 31.7.2014. године између привредног субјекта United Media (купац) и физичких лица Зовко Орсата

¹ Подаци представљају пословну тајну, у смислу члана 38. Закона о конкуренцији

и Ивана Талете (продавци). Подносилац пријаве на основу предложене трансакције ће стећи 100,0% власничког учешћа у основном капиталу привредног субјекта ОРЛАНДО.

Након спровођења концентрације, привредни субјекат "KKR" ће посредством привредног субјекта United Media посједовати 100,0% власничког учешћа у привредном субјекту ОРЛАНДО.

У складу са напријед наведеним, а на основу члана 12. став (1) тачка б) под 1. Закона, правни облик концентрације је стицање контроле једног привредног (привредни субјекат "KKR") над другим привредним субјектом (привредни субјекат "ОРЛАНДО") куповином већинског учешћа основног капитала.

3. Правни оквир оцјене концентрације

Конкуренијски савјет у провођењу поступка оцјене предметне концентрације је примијенио одредбе Закона, Одлуке о утврђивању релевантног тржишта ("Службени гласник БиХ", бр. 18/06 и 34/10), те Одлуке о начину подношења пријаве и критеријумима за оцјену концентрације привредних субјеката.

4. Релевантно тржиште

Релевантно тржиште концентрације, у смислу члана 3. Закона, те чл. 4. и 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, чини тржиште одређених производа/услуга које су предмет обављања дјелатности на одређеном географском тржишту.

Према одредби члана 4. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно тржиште у производном смислу обухвата све производе и/или услуге које потрошачи и/или корисници сматрају међусобно замјењивим, под прихватљивим условима, имајући у виду посебно њихове битне карактеристике, квалитет, уобичајену намјену, начин употребе, услове продаје и цијене.

Надаље према члану 5. Одлуке о утврђивању релевантног тржишта, релевантно тржиште у географском смислу обухвата целокупну или дио територије Босне и Херцеговине на којој привредни субјекат дјелује у продаји и/или куповини релевантног производа под једнаким или довољно уједначеним условима и који то тржиште битно разликује од услова тржишне конкуренције на сусједним географским тржиштима.

Подносилац пријаве је навео да је релевантно тржиште производа/услуга тржиште производње и емитовања плаћеног телевизијског садржаја.

Привредни субјекат ОРЛАНДО је остварио приход на релевантном тржишту у Босни и Херцеговини путем уговора о дистрибуцији својих канала, закључених са привредним субјектима - (..)**.

Слиједом наведеног релевантно тржиште предметне концентрације је тржиште производње и емитовања плаћеног телевизијског садржаја у Босни и Херцеговини.

4.1. Анализа релевантног тржишта концентрације

Приказ процјене тржишних учешћа на тржишту производње и емитовања плаћеног телевизијског садржаја за учеснике концентрације и конкуренте, у 2013. години:

Табела 2.

Р.б.	Привредни субјекат	Тржишно учешће (%)
1.	KKK	(..)**
2.	ОРЛАНДО (Циљно друштво)	(..)**
3.	ОБН д.о.о. Сарајево	(..)**
4.	ПИНК БХ д.о.о. Сарајево	(..)**
5.	ФТВ д.д. Сарајево	(..)**
6.	БХРТ д.д. Сарајево	(..)**

7.	РТРС д.д. Бања Лука	(..)**
8.	БН д.о.о. Бијељина	(..)**
9.	НАУАТ д.о.о. Сарајево	(..)**
10.	ТВ 1 д.о.о. Сарајево	(..)**
11.	ПИНК КИДС	(..)**
12.	DISNEY XD, DISNEY	(..)**
13.	Остали	(..)**
	Укупно 1+2	(..)**
	Укупно	(..)**

Извор: Подаци из Пријаве

Анализом података (Табела 2.), Конкуренијски савјет је утврдио да заједничко тржишно учешће учесника концентрације на релевантном тржишту није веће од 40,0%.

5. Обавеза пријаве концентрације

Обавеза пријаве концентрације настаје, у смислу одредбе члана 14. став (1) Закона, када учесници концентрације продајом роба и/или услуга остваре на свјетском тржишту 100.000.000,00 КМ по завршном рачуну у години која је претходила концентрацији, и када укупни годишњи приходи сваког од најмање два привредна субјекта учесника концентрације остварени продајом роба и/или услуга на тржишту Босне и Херцеговине износе најмање 8.000.000,00 КМ по завршном рачуну у години која је претходила концентрацији, или ако је њихово заједничко учешће на релевантном тржишту веће од 40,0%.

Укупни годишњи приходи привредних субјеката учесника концентрације (и повезаних привредних субјеката), на дан 31.12.2013. године:

Табела 3.

КМ	KKR ГРУПА	ОРЛАНДО
Свијет	(..)**	(..)**
Босна и Херцеговина	(..)**	(..)**

Извор: Подаци из Пријаве

Годишњи приходи учесника концентрације (Табела 3.) представљају укупне приходе (без пореза на додатну вриједност и других пореза који се директно односе на учеснике концентрације на тржишту Босне и Херцеговине), у смислу члана 9. тачка х) Одлуке о начину подношења пријаве и критеријумима за оцјену концентрације привредних субјеката.

Конкуренијски савјет је утврдио (Табела 3.) да су учесници предметне концентрације испунили услов укупног годишњег прихода на свјетском тржишту, у смислу члана 14. став (1) тачка а) Закона, али нису испунили услов укупног годишњег прихода на тржишту Босне и Херцеговине, нити учешће од најмање 40,0% на релевантном тржишту (Табела 2.), у смислу члана 14. став (1) тачка б) Закона.

На основу наведеног Конкуренијски савјет је одлучио као у диспозитиву овог Закључка.

6. Административна такса

Подносилац пријаве на овај Закључак, у складу са чланом 2. тарифни број 108. тачка 3) Одлуке о висини административних такси у вези с процесним радњама пред Конкуренијским савјетом ("Службени гласник БиХ", бр. 30/06 и 18/11) је дужан платити административну таксу у износу од 1.000,00 КМ, у корист Буџета институција Босне и Херцеговине.

7. Поука о правном лијеку

Против овог Закључка није дозвољена жалба.

Незадовољна странка може покренути управни спор пред Судом Босне и Херцеговине у року од 30 дана од дана пријема, односно објаве овог Закључка.

Број 04-26-1-028-5-II/14
25. септембра 2014. године
Сарајево

Предсједник
Гордан Распудић, с. р.

На основу члана 25. став (1) тачка е), члана 42. став (2), а у веzi с чланом 12. и 14. Закона о конкуренцији ("Службени гласник БиХ", бр. 48/05, 76/07 и 80/09), а рјешавајући по Пријави концентрације привредног субјекта United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L - 2560 Луксембург, Велико Војводство Луксембург, поднесеној путем адвоката Нихада Сијерчића, Трг дјеце Сарајева 1/В, ББИ центар, 71000 Сарајево, запримљеној дана 6.8.2014. године под бројем 04-26-1-028-II/14, Конкуренцијско вјеће Босне и Херцеговине, на 96. (деведесетшестог) сједници одржаној дана 25.9.2014. године, је донијело

ZAKLJUČAK

1. Odbacuje se Prijava koncentracije privrednog subjekta United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L-2560 Luksemburg, Veliko Vojvodstvo Luksemburg, radi neispunjavanja uslova za Prijavu koncentracije, u smislu члана 14. став (1) Закона о конкуренцији.
2. Ovaj Zaključak bit će objavljen u "Службеном гласнику БиХ", службеним гласилима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Образложење

Конкуренцијско вјеће Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Конкуренцијско вјеће) је дана 6.8.2014. године запримilo, под бројем 04-26-1-028-II/14 од дана 6.8.2014. године, Пријаву концентрације (у даљем тексту: Пријава) привредног субјекта United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L-2560 Луксембург, Велико Војводство Луксембург (у даљем тексту: United Media или Подносилац пријаве), заступан по адвокату Нихаду Сијерчићу, Трг дјеце Сарајева 1/В, ББИ центар, 71000 Сарајево с намјером стичања контроле над привредним субјектом Orlando Klinci d.o.o., Улица града Вуковара 269/Д, Загреб, Република Хрватска (у даљем тексту: ORLANDO).

Конкуренцијско вјеће је затражило допуну Пријаве актом број 04-26-1-028-1-II/14 дана 13.8.2014. године, на што је Подносилац пријаве исту допунio поднеском запримљеним под бројем 04-26-1-028-2-II/14 од дана 13.8.2014. године

Конкуренцијско вјеће увидом у поднесу Пријаву је утврдило исту потпуном и комплетном, у смислу члана 30. став (1) Закона о конкуренцији (у даљем тексту: Закон) и чл. 9. и 11. Одлуке о начину подношења пријаве и критерија за оцјену концентрација привредних субјекта ("Службени гласник БиХ", број 34/10), те је Подносиоцу пријаве издало, у смислу члана 30. став (3) Закона, Потврду о комплетној и uredној пријави, актом број 04-26-1-028-3-II/14 дана 25.9.2014. године.

Подносилац пријаве је навео, у смислу члана 30. став (2) Закона, да ће поднијети захтјев за оцјену концентрације и надлежном тијелу за заштиту конкуренције Републике Србије, Републике Македоније и Републике Црне Горе.

Конкуренцијско вјеће у поступку оцјене Пријаве је утврдило сlijедеће чињенице:

Пријава је поднесена у propisanom року, у смислу члана 16. став (1) Закона.

1. Учесници концентрације

1.1. Привредни субјект United Media

Привредни субјект United Media S.à.r.l., 16-18, rue du Strasbourg, L-2560 Луксембург, Велико Војводство Луксембург регистрован под матичним бројем: B 184939 у марту 2014. године у Регистру трговине и друштava, је у власништву привредног субјекта Kohlberg Kravis Roberts & Co. L.P (матични број: 26-0426107), West 57th Street, Suite 4200, New York, New York 10019, Сједињене Америчке Државе (у даљем тексту: "KKR").

Претежне регистроване дјелатности привредног субјекта United Media су производња, дистрибуција и емитовање TV програма/каналa.

Претежна регистрована дјелатност привредног субјекта "KKR" је тржиште капитала за компаније. У Босни и Херцеговини се бави дистрибуцијом TV програма (Sport Klub, Ultra и Cinemania канали) путем телекомуникационих оператера.

Привредни субјект "KKR" у Босни и Херцеговини је присутан преко повезаних привредних субјектата:

Табела 1.

R.b.	Назив привредног субјекта ¹ (..)**	Власнички удио (%)*
1.	(..)**	(..)**
2.	(..)**	(..)**
3.	(..)**	(..)**
4.	(..)**	(..)**
5.	(..)**	(..)**

Извор: Подаци из Пријаве *svaki од наведених привредних субјектата су индиректно под контролом привредног субјекта Adria BidCO B.V, који је под контролом привредног субјекта "KKR";

.... (..)**

1.2. Привредни субјект ORLANDO

Привредни субјект "ORLANDO KLINCI" d.o.o., Улица града Вуковара 269/Д, Загреб, Република Хрватска, регистрован код Трговачког суда у Загребу, Република Хрватска, под матичним бројем: 080662280, у власништву је физичког лица Orsat Zovko, (..)** са тржишним удјелом од 50,0% и физичког лица Ivan Čaleta, (..)** са тржишним удјелом од 50,0%.

Претежне регистроване дјелатности привредног субјекта ORLANDO су производња и дистрибуција два телевизијска програма (Orlando Kids и Bambino).

Привредни субјект ORLANDO нема повезаних привредних субјектата у Босни и Херцеговини.

Физичко лице Ivan Čaleta (један од власника привредног субјекта ORLANDO) је (..)**.

2. Правни основ и облик предметне концентрације

Правни основ концентрације је Уговор о купопродаји удјела, закључен дана 31.7.2014. године између привредног субјекта United Media (купac) и физичких лица Zovko Orsata и Ivana Čaleta (prodavci). Подносилац пријаве на основу предложене трансакције ће стећи 100,0% власничког удјела у основном капиталу привредног субјекта ORLANDO.

Након спровођења концентрације, привредни субјект "KKR" ће посредством привредног субјекта United Media посједовати 100,0% власничког удјела у привредном субјекту ORLANDO.

У складу са напrijед наведеним, а на основу члана 12. став (1) тачка б) под 1. Закона, правни облик концентрације је стичање контроле једног привредног (привредни субјект "KKR") над другим привредним субјектом (привредни субјекат "ORLANDO") куповином већинског удјела основног капитала.

¹ (..)** - Подаци представљају пословну тајну, у смислу члана 38. Закона о конкуренцији

3. Pravni okvir ocjene koncentracije

Konkurencijsko vijeće u provođenju postupka ocjene predmetne koncentracije je primijenilo odredbe Zakona, Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta ("Službeni glasnik BiH", br. 18/06 i 34/10), te Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracija privrednih subjekata.

4. Relevantno tržište

Relevantno tržište koncentracije, u smislu člana 3. Zakona, te čl. 4. i 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, čini tržište određenih proizvoda/usluga koje su predmet obavljanja djelatnosti na određenom geografskom tržištu.

Prema odredbi člana 4. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište u proizvodnom smislu obuhvaća sve proizvode i/ili usluge koje potrošači i/ili korisnici smatraju međusobno zamjenjivim, pod prihvatljivim uslovima, imajući u vidu posebno njihove bitne karakteristike, kvalitet, uobičajenu namjenu, način upotrebe, uslove prodaje i cijene.

Nadalje prema članu 5. Odluke o utvrđivanju relevantnog tržišta, relevantno tržište u geografskom smislu obuhvata cjelokupnu ili dio teritorije Bosne i Hercegovine na kojoj privredni subjekt djeluje u prodaji i/ili kupovini relevantnog proizvoda pod jednakim ili dovoljno ujednačenim uslovima i koji to tržište bitno razlikuje od uslova tržišne konkurencije na susjednim geografskim tržištima.

Podnosilac prijave je naveo da je relevantno tržište proizvoda/usluga tržište proizvodnje i emitovanja plaćenog televizijskog sadržaja.

Privredni subjekat ORLANDO je ostvario prihod na relevantnom tržištu u Bosni i Hercegovini putem ugovora o distribuciji svojih kanala, zaključenih sa privrednim subjektima - (..)**.

Slijedom navedenog relevantno tržište predmetne koncentracije je tržište proizvodnje i emitovanja plaćenog televizijskog sadržaja u Bosni i Hercegovini.

4.1. Analiza relevantnog tržišta koncentracije

Prikaz procjene tržišnih udjela na tržištu proizvodnje i emitovanja plaćenog televizijskog sadržaja za učesnike koncentracije i konkurente, u 2013. godini:

Tabela 2.

R.b.	Privredni subjekt	Tržišni udio (%)
1.	KKR	(..)**
2.	ORLANDO (Ciljno društvo)	(..)**
3.	OBN d.o.o. Sarajevo	(..)**
4.	PINK BH d.o.o. Sarajevo	(..)**
5.	FTV d.d. Sarajevo	(..)**
6.	BHRT d.d. Sarajevo	(..)**
7.	RTRS d.d. Banja Luka	(..)**
8.	BN d.o.o. Bijeljina	(..)**
9.	HAYAT d.o.o. Sarajevo	(..)**
10.	TV 1 d.o.o. Sarajevo	(..)**
11.	PINK KIDS	(..)**
12.	DISNEY XD, DISNEY	(..)**
13.	Ostali	(..)**
	Ukupno 1+2	(..)**
	Ukupno	(..)**

Izvor: Podaci iz Prijave

Analizom podataka (Tabela 2.), Konkurencijsko vijeće je utvrdilo da zajednički tržišni udio učesnika koncentracije na relevantnom tržištu nije veći od 40,0%.

5. Obaveza prijave koncentracije

Obaveza prijave koncentracije nastaje, u smislu odredbe člana 14. stav (1) Zakona, kada učesnici koncentracije prodajom roba i/ili usluga ostvare na svjetskom tržištu 100.000.000,00 KM

po završnom računu u godini koja je prethodila koncentraciji, i kada ukupni godišnji prihodi svakog od najmanje dva privredna subjekta učesnika koncentracije ostvareni prodajom roba i/ili usluga na tržištu Bosne i Hercegovine iznose najmanje 8.000.000,00 KM po završnom računu u godini koja je prethodila koncentraciji, ili ako je njihov zajednički udio na relevantnom tržištu veći od 40,0%.

Ukupni godišnji prihodi privrednih subjekata učesnika koncentracije (i povezanih privrednih subjekata), na dan 31.12.2013. godine:

Tabela 3.

KM	KKR GRUPA	ORLANDO
Svijet	(..)**	(..)**
Bosna i Hercegovina	(..)**	(..)**

Izvor: Podaci iz Prijave

Godišnji prihodi učesnika koncentracije (Tabela 3.) predstavljaju ukupne prihode (bez poreza na dodatnu vrijednost i drugih poreza koji se direktno odnose na učesnike koncentracije na tržištu Bosne i Hercegovine), u smislu člana 9. tačka h) Odluke o načinu podnošenja prijave i kriterijima za ocjenu koncentracija privrednih subjekata.

Konkurencijsko vijeće je utvrdilo (Tabela 3.) da su učesnici predmetne koncentracije ispunili uslov ukupnog godišnjeg prihoda na svjetskom tržištu, u smislu člana 14. stav (1) tačka a) Zakona, ali nisu ispunili uslov ukupnog godišnjeg prihoda na tržištu Bosne i Hercegovine, niti udjel od najmanje 40,0% na relevantnom tržištu (Tabela 2.), u smislu člana 14. stav (1) tačka b) Zakona.

Na osnovu navedenog Konkurencijsko vijeće je odlučilo kao u dispozitivu ovog Zaključka.

6. Administrativna taksa

Podnosilac prijave na ovaj Zaključak, u skladu sa članom 2. tarifni broj 108. tačka 3) Odluke o visini administrativnih taksi u vezi s procesnim radnjama pred Konkurencijskim vijećem ("Službeni glasnik BiH", br. 30/06 i 18/11) je dužan platiti administrativnu taksu u iznosu od 1.000,00 KM, u korist Budžeta institucija Bosne i Hercegovine.

7. Pouka o pravnom lijeku

Protiv ovog Zaključka nije dozvoljena žalba.

Nezadovoljna stranka može pokrenuti upravni spor pred Sudom Bosne i Hercegovine u roku od 30 dana od dana prijema, odnosno objave ovog Zaključka.

Broj 04-26-1-028-5-II/14

25. septembra 2014. godine

Sarajevo

Predsjednik

Gordan Raspudić, s. r.

AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU BOSNE I HERCEGOVINE

1304

Na temelju čl. 28. stavak (3) i 29. stavak (5) Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 12/02, 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/06, 43/09, 8/10 i 40/12), Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine, po službenoj dužnosti, donosi

RJEŠENJE

- ANDREJ RODINIS, imenuje se za zamjenika direktora Arhiva Bosne i Hercegovine - rukovodeći državni službenik na položaju sekretara sa posebnim zadatkom, počev od 01.11.2014. godine.
- Imenovanom pripada plaća iz B7 platnog razreda državnih službenika.

3. Ovo rješenje objavit će se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 03-34-2-51-23/13
22. listopada 2014. godine
Sarajevo

Direktor
Neven Akšamija, v. r.

Na osnovu čl. 28. stav (3) i 29. stav (5) Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 12/02, 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/06, 43/09, 8/10 i 40/12), Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine, po službenoj dužnosti, donosi

RJEŠENJE

1. АНДРЕЈ РОДИНИС, именује се за замјеника директора Архива Босне и Херцеговине - руководиоци државни службеник на положају секретара са посебним задатком, почев од 01.11.2014. године.
2. Именованом припада плата из Б7 платног разреда државних службеника.
3. Ово рјешење објавиће се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 03-34-2-51-23/13
22. октобра 2014. године
Сарајево

Директор
Невен Акшамиа, с. р.

Na osnovu čl. 28. stav (3) i 29. stav (5) Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 12/02, 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/06, 43/09, 8/10 i 40/12), Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine, po službenoj dužnosti, donosi

RJEŠENJE

1. ANDREJ RODINIS, именује се за замјеника директора Архива Босне и Херцеговине - руководиоци државни службеник на положају секретара са посебним задатком, почев од 01.11.2014. године.
2. Именованом припада плата из Б7 платног разреда државних службеника.
3. Ово рјешење објавиће се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 03-34-2-51-23/13
22. октобра 2014. године
Сарајево

Директор
Невен Акшамиа, с. р.

USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE

1305

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u plenarnom sazivu, u predmetu broj **AP 1781/11**, rješavajući apelaciju **Esada Mulavdića i Raseme Mulavdić**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak 2. točka b), članka 59. st. 1. i 2. i članka 62. stavak 1. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Tudor Pantiru, dopredsjednik
Miodrag Simović, dopredsjednik
Seada Palavrić, dopredsjednica
Mato Tadić, sudac
Constance Grewe, sutkinja
Mirsad Čeman, sudac
Margarita Čaca-Nikolovska, sutkinja
Zlatko M. Knežević, sudac
na sjednici održanoj 25. rujna 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Esada Mulavdića i Raseme Mulavdić**.
Utvrdjuje se povreda prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Ukidaju se Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 70 0 P 000383 09 Rev od 10. veljače 2011. godine i Presuda Kantonalnog suda u Tuzli broj 003-0-Gž-07-000643 od 27. siječnja 2009. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Tuzli, koji je dužan po žurnom postupku donijeti novu odluku, sukladno članku II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Nalaže se Kantonalom sudu u Tuzli da, sukladno članku 63. stavak 5. Pravila Ustavnog suda, u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke obavjesti Ustavni sud o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Esad Mulavdić i Rasema Mulavdić (u daljnjem tekstu: apelanti), koje zastupa Suad Kumrić, odvjetnik iz Tuzle, podnijeli su 18. travnja 2011. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 70 0 P 000383 09 Rev od 10. veljače 2011. godine i Presude Kantonalnog suda u Tuzli (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 003-0-Gž-07-000643 od 27. siječnja 2009. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 22. st. 1. i 2. Pravila Ustavnog suda ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 60/05, 64/08 i 51/09) koja su važila u vrijeme poduzimanja navedenih radnji, od Vrhovnog suda, Kantonalnog suda, Općinskog suda u Živinicama (u daljnjem tekstu: Općinski sud) i sudionika u postupku, tuženog DD RMU Banovići iz Banovića (u daljnjem tekstu: tuženi) zatraženo je 12. veljače 2014. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Vrhovni i Kantonalni sud su dostavili odgovore 24. veljače 2014. godine, a tuženi je odgovor dostavio 20. veljače 2014. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz navoda apelanata i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

5. Presudom Općinskog suda broj P-822/05 od 22. rujna 2006. godine (stavak I. izreke presude) utvrđeno je da su apelanti ispunili zakonske uvjete za kupovinu jednosobnog stana koji se nalazi u Banovićima (u daljnjem tekstu: predmetni stan), po strukturi bliže označenog izrekom presude, koji je tuženi dužan prodati apellantima u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva, tj. od 18. ožujka 2004. godine, a to nije učinio. Stavkom II. izreke presude utvrđeno je da ova presuda zamjenjuje ugovor o kupovini stana na temelju koje apelanti stječu osnovu da postanu suvlasnici predmetnog stana ukoliko tuženom uplate iznos od 14.241,90 KM u certifikatima, što je tuženi dužan priznati i trpjeti da se apelanti u knjigama etažnog vlasništva, odnosno do njihovog formiranja, polaganjem ovog ugovora u odgovarajuću evidenciju suda upišu kao suvlasnici sa dijelom ½.

6. Općinski sud je ocjenom izvedenih dokaza utvrdio da je nepobitno da je tuženi apellantu Esadu Mulavdiću kao svom

radniku Odlukom broj 1865/04 od 14. travnja 2004. godine dodijelio na korištenje predmetni stan, da je pravna osnova za dodjelu predmetnog stana, kako je to navedeno u obrazloženju navedene odluke, bila Odluka pravnog prednika tuženog DP RMU "Tito" Banovići (u daljnjem tekstu: pravni prednik tuženog) broj 828-2/2 od 5. prosinca 1989. godine, kojom mu je prvobitno bio dodijeljen na korištenje stan u Ulici Veljka Vlahovića broj 114 nositelja stanarskog prava Milana Lazića. Pravni prednik tuženog je dodjelom apelantima stana nositelja stanarskog prava Milana Lazića (u daljnjem tekstu: raniji nositelj stanarskog prava) istodobno ovoj osobi dodijelio na korištenje predmetni stan koji je u momentu dodjele bio u izgradnji (izgradnja predmetnog stana je završena 1996. godine) zbog čega se raniji nositelj stanarskog prava u predmetni stan nije nikad uselio. Općinski sud je, dalje, utvrdio da je raniji nositelj stanarskog prava početkom ratnih dešavanja u BiH napustio stan u Ulici Veljka Vlahovića broj 114 u koji su se apelanti uselili 14. ožujka 1997. godine. Pošto je raniji nositelj stanarskog prava tražio vraćanje u posjed tog stana i koji mu je vraćen u posjed, apelanti su se iz navedenog stana iselili, nakon čega im je tuženi Odlukom broj 1865/04 od 12. travnja 2004. godine dodijelio na korištenje predmetni stan, dakle, stan u koji se trebao useliti raniji nositelj stanarskog prava. Apelanti su se u predmetni stan uselili 31. svibnja 2004. godine, kada su sa Službom za prostorno uređenje, stambeno-komunalne poslove i razvoj Općine Banovići zaključili Ugovor o korištenju tog stana broj 06/1-23-959/04, a 8. lipnja 2004. godine su tuženom podnijeli zahtjev za kupovinu predmetnog stana, a ugovor je tuženi dostavio Kantonalnom pravobraniteljstvu Tuzlanskog kantona (u daljnjem tekstu: Pravobraniteljstvo) radi ovjere. Pravobraniteljstvo je aktom broj Su-130/04-IX od 9. lipnja 2005. godine predmetni ugovor vratilo tuženom uz obrazloženje da u konkretnom slučaju, prema odredbama Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo (u daljnjem tekstu: Zakon o prodaji stanova), nisu ispunjeni uvjeti za otkup predmetnog stana, jer u spisu predmeta nema podataka da su apelanti na predmetnom stanu stekli stanarsko pravo do 6. prosinca 2000. godine, niti su kod nadležnog suda pokrenuli postupak radi utvrđenja da su na navedenom stanu stekli stanarsko pravo. Nakon ocjene izvedenih dokaza Općinski sud je ukazao da je odredbom članka 2. Zakona o vraćanju, dodjeli i prodaji stanova ("Službene novine FBiH" broj 28/05) propisano da se stanovi iz članka 13. Zakona o prestanku primjene Zakona o napuštenim stanovima (u daljnjem tekstu: Zakon o prestanku primjene Zakona) vraćaju davatelju stana na korištenje pod uvjetom da su na području općine na čijem teritoriju se nalaze takvi stanovi izvršena rješenja po svim zahtjevima za vraćanje u posjed stana. Dalje, Općinski sud je utvrdio da je predmetni stan vraćen u posjed tuženom na njegov zahtjev, koji, dalje, primjenom članka 7. navedenog zakona raspolaže stanovima vraćenim rješenjem nadležnog tijela na način da stanove dodijeli po prioritetu obiteljima svojih radnika poginulih u ratu, radnicima-ratnim vojnim invalidima i invalidima rada, radnicima demobiliziranim borcima, umirovljenicima, odnosno radnicima koji do dana stupanja na snagu ovog zakona nisu na drugi način riješili svoje stambeno pitanje, te deficitarnim kadrovima. Prema tome, pošto nije uslijedila realizacija Ugovora o kupoprodaji stana, što proizlazi iz akta Pravobraniteljstva od 9. juna 2005. godine, Općinski sud je, pozivajući se na odredbu članka 7. stavak 4. Zakona o prodaji stanova, odlučio kao u izreci presude, ocijenivši utemeljenim tužbeni zahtjev apelanata.

7. Presudom Kantonalnog suda broj 003-0-Gž-07-000643 od 27. siječnja 2009. godine priziv tuženog je uvažen, prvostupajnska presuda je preinačena i tužbeni zahtjev apelanata je u cijelosti odbijen kao neutemeljen. Kantonalni sud je naveo da je uvidom u spise predmeta utvrdio da je prvostupajnska presuda

utemeljena na pogrešnoj primjeni materijalnog prava, odredbama Zakona o vraćanju, dodjeli i prodaji stanova kojima su regulirani uvjeti i način vraćanja stanova davatelju stanova na korištenje, dodjela i prodaja stanova iz članka 13. Zakona o prestanku primjene Zakona, dakle, stanova na kojima je postojalo stanarsko pravo i koji su bili napušteni nakon 30. travnja 1991. godine (članak 3. Zakona), a koji se, zbog prestanka stanarskog prava na temelju čl. 5. i 12. navedenog zakona, vraćaju na raspolaganje davatelju stana na korištenje. Ovo zbog toga što iz spisa predmeta ne slijedi da je predmetni stan imao status napuštenog stana, u smislu Zakona o prestanku primjene Zakona, niti je dodjela tog stana apelantu izvršena prema odredbama navedenog zakona. S tim u svezi, Kantonalni sud je podsjetio da je člankom 46. stavak 1. Zakona o prodaji stanova propisano da ugovori o korištenju stana koji su zaključeni sukladno odredbama Zakona o stambenim odnosima (u daljnjem tekstu: ZSO) do stupanja na snagu ovog zakona prestaju važiti najkasnije u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ovog zakona, a stavkom 2. istog zakona propisano je da osobe koje su do isteka roka iz stavka 1. ovog članka, tj. do 6. prosinca 2000. godine, stekle stanarsko pravo ili pravnu osnovu za zakonito useljenje sukladno odredbama ZSO imaju pravo otkupiti stan po odredbama ovog zakona. Također, Odlukom Vlade Federacije BiH o privremenom uređivanju prodaje stanova (točka IVa) propisano je da se zahtjev za kupovinu stana na kojem je stečeno stanarsko pravo do 6. prosinca 2000. godine podnosi u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ove odluke. Kantonalni sud je, dalje, podsjetio da je točkom Xe) Odluke propisana posebna zaštita osobama koje su do 6. prosinca 2000. godine kod nadležnog suda pokrenule postupak radi stjecanja stanarskog prava, tako što im je utvrđeno pravo na zaključenje ugovora o korištenju stana koji im je vlasnik stana dodijelio u postupku izvršenja sudskih odluka, kao i pravo da podnesu zahtjev za kupovinu tog stana, koje pripada i osobama kojima je do 6. prosinca 2000. godine rješenjem dodijeljen stan u izgradnji. Međutim, Kantonalni sud smatra da sadržaj iznesenih činjeničnih navoda apelanata, kao i izvedenih dokaza ne upućuju na postojanje takve pravne situacije koja bi opravdala utemeljenost tužbenog zahtjeva apelanata, jer iz spisa predmeta proizlazi da je tuženi apelantu Esadu Mulavdiću predmetni stan dodijelio na korištenje Odlukom broj 1865/04 od 14. travnja 2004. godine, dakle, nakon 6. prosinca 2000. godine, do kojeg nadnevka se, sukladno odredbama Zakona o prodaji stanova, moglo stjecati stanarsko pravo, a niti da je do dodjele stana došlo u postupku izvršenja odluke suda. Prema tome, Kantonalni sud je zaključio da pravo apelanata na otkup predmetnog stana nije moglo biti utemeljeno na odredbi članka 46. stavak 2. Zakona o prodaji stanova, ni na odredbi točke Xe) Odluke Vlade FBiH o privremenom uređivanju prodaje stanova zbog čega je primjenom članka 229. toč. 2. i 4. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) odlučio kao u izreci presude.

8. Vrhovni sud je Presudom broj 70 0 P 000383 09 Rev reviziju apelanata odbio kao neutemeljenu, kao i zahtjev da im tuženi naknadi troškove parničnog postupka.

9. Vrhovni sud je presudu Kantonalnog suda ocijenio kao pravilnu i na zakonu utemeljenu zbog čega je odbio kao neutemeljene navode apelanata o pogrešnoj primjeni materijalnog prava u smislu da je drugostupajnski sud u konkretnom slučaju bio dužan primijeniti odredbu članka 46. stavak 2. Zakona o prodaji stanova i točku Xe) Odluke Vlade FBiH o privremenom uređivanju prodaje stanova. U svezi s tim je podsjetio da je člankom 46. stavak 2. Zakona o prodaji stanova propisano da osobe koje su do isteka roka iz stavka 1. ovog članka (6. prosinca 2000. godine) stekle stanarsko pravo ili pravnu osnovu za zakonito useljenje sukladno odredbama ZSO imaju pravo otkupiti stan po odredbama ovog zakona. Imajući u

vidu da su se apelanti u predmetni stan uselili nakon dodjele 14. travnja 2004. godine, dakle, nakon 6. prosinca 2000. godine, to, prema ocjeni Vrhovnog suda, nije bilo mjesta za primjenu članka 46. stavak 2. Zakona o prodaji stanova zbog čega smatra da apelantima, u smislu članka 7. st. 3. i 4. navedenog zakona, ne pripada pravo na otkup stana. Također, Vrhovni sud je ocijenio neutemeljenim navode apelanata da je u konkretnom slučaju Kantonalni sud bio dužan primijeniti točku Xe) stavak 2. Odluke Vlade FBiH o privremenom uređivanju prodaje stanova, kojom je propisano da osobe koje su do 6. prosinca 2000. godine kod nadležnog suda pokrenule postupak radi stjecanja stanarskog prava na zaključenje ugovora o korištenju stana koji im je vlasnik dodijelio u postupku izvršenja sudske odluke imaju pravo podnijeti zahtjev za kupovinu stana u roku od tri mjeseca od dana zaključenja ugovora o korištenju stana. Navedeno zbog toga što se ova odredba odnosi na osobe koje su posjedovale i koristile stan u času stupanja na snagu navedene odluke (17. srpnja 2002. godine), što u konkretnom predmetu u odnosu na apelante očito nije bio slučaj. Vrhovni sud, također, smatra da su neutemeljene tvrdnje apelanata da odluka o dodjeli predmetnog stana predstavlja nastavak okončanja postupka raspodjele stanova povodom koje je pravni prednik tuženog apelantu Esadu Mulavdiću dodijelio odlukom od 5. prosinca 1989. godine.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

10. Apelanti osporavaju presudu Vrhovnog i Kantonalnog suda, smatrajući da im je navedenim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, pravo na dom iz članka II/3.(f) Ustava BiH i članka 8. Europske konvencije, pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, pravo na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije. Apelanti prvenstveno navode da im je pobijanim odlukama povrijeđeno pravo na imovinu. Smatraju da se navedene presude temelje na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava, jer su ti sudovi u istim ili sličnim predmetima (koje apelanti dostavljaju uz apelaciju) različito primijenili materijalno pravo, odredbu članka 46. Zakona o prodaji stanova i odredbu članka Xe) Odluke Vlade FBiH o privremenom uređivanju prodaje stanova, što je, kako tvrde, kao posljedicu imalo povredu njihovog prava na nediskriminaciju.

b) Odgovor na apelaciju

11. Vrhovni sud u odgovoru na apelaciju navodi da ostaje pri obrazloženju svoje presude, jer smatra da apelantima nisu povrijeđena prava koja navode u apelaciji, pa predlaže da se apelacija odbije kao neutemeljena.

12. Kantonalni sud navode apelanata smatra neutemeljenim o čemu je u svojoj presudi, kako ističe, dao jasne i argumentirane razloge, pa predlaže da se apelacija odbije kao neutemeljena.

13. Tuženi u odgovoru na apelaciju navodi da su netočni navodi apelanata da su Kantonalni i Vrhovni sud proizvoljno primijenili materijalno pravo. Navodi da je u konkretnoj pravnoj stvari nepobitno trebalo primijeniti članak 46. Zakona o prodaji stanova i članak Xe) Odluke Vlade FBiH. Naime, imajući u vidu činjenice da su se apelanti uselili u predmetni stan nakon što ga je dodijelio tuženi 12. travnja 2004. godine, dakle, nakon 6. prosinca 2000. godine, smatra da se u konkretnom slučaju nije mogla primijeniti odredba članka 46. stavak 2. Zakona o prodaji stanova, te da samim tim apelantima ne pripada pravo na otkup predmetnog stana.

V. Relevantni propisi

14. **Zakon o stambenim odnosima** ("Službeni list SRBiH" br. 14/84, 12/87 i 36/89, te "Službene novine FBiH" br. 11/98, 38/98, 12/99 i 19/99) u relevantnom dijelu glasi:

Član 11.

Stanarsko pravo građanin stiče danom zakonitog useljenja u stan.

Zakonitim useljenjem u stan smatra se useljenje izvršeno na osnovu ugovora o korištenju stana zaključenog na osnovu odgovarajućeg akta ili drugog akta utvrđenog ovim zakonom koji predstavlja punovažan osnov za useljenje u stan.

15. **Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo** ("Službene novine FBiH" br. 27/97, 11/98, 22/99, 7/00, 32/01, 61/01, 15/02, 54/04, 36/06, 51/07, 72/08 i 23/09) u relevantnom dijelu glasi:

Član 46. stav 1. i 2.

Ugovori o korištenju stana zaključeni u skladu sa odredbama Zakona o stambenim odnosima do stupanja na snagu ovog zakona prestaju važiti najkasnije u roku od tri godina od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Osobe koje su do isteka roka stava 1. ovog člana stekle stanarsko pravo ili pravni osnov za zakonito useljenje u skladu sa odredbama Zakona o stambenim odnosima, imaju pravo otkupa stana po odredbama ovog zakona.

16. **Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o privremenom uređivanju prodaje stanova** ("Službene novine FBiH" br. 11/98 do 32/02) u relevantnom dijelu glasi:

Tačka IVa

Zahtjev za kupovinu stana na kojem je stečeno stanarsko pravo do 6. decembra 2000. godine, podnosi se u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ove odluke.

Tačka Xe

Osobe koje su do 6. decembra 2000. godine kod nadležnog organa pokrenule postupak prenosa stanarskog prava po odredbama Zakona o stambenim odnosima a do tog dana nije doneseno prvostepeno rješenje ili je rješenje bilo poništeno i predmet vraćen prvostepenom organu na ponovni postupak, imaju pravo da podnesu zahtjev za kupovinu stana u roku od tri mjeseca od dana kada im je pravosnažnom odlukom utvrđeno stanarsko pravo.

Osobe kojima je do 6. decembra 2000. godine rješenjem dodijeljen stan u izgradnji, stan u postupku eksproprijacije, odnosno stan za koji nije izvršen tehnički prijem, imaju pravo na zaključenje ugovora o korišćenju stana u skladu sa odredbama Zakona o stambenim odnosima i pravo da podnesu zahtjev za kupovinu stana u roku od tri mjeseca od dana zaključenja ugovora.

[]

VI. Dopustivost

17. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacijsku nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmetom spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

18. Sukladno članku 18. stavak 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku koji je koristio.

19. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 70 0 P 000383 09 Rev od 10. veljače 2011. godine protiv koje nema drugih učinkovitih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Potom, osporenu presudu

apelant je primio 23. ožujka 2011. godine a apelacija je podnesena 18. travnja 2011. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 16. stavak 1. Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je apelacija očigledno (*prima facie*) neutemeljena.

20. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. 1, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

21. Apelanti osporavaju presude Vrhovnog i Kantonalnog suda, prvenstveno ukazujući na povredu prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, potom, povredu prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, prava na dom iz članka II/3.(f) Ustava BiH i članka 8. Europske konvencije i pravo na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije.

Pravo na imovinu

22. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode [...], što uključuje:

k) Pravo na imovinu.

Članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju u relevantnom dijelu glasi:

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na nesmetano uživanje svoje imovine. Nitko ne može biti lišen svoje imovine osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utječu na pravo države da primjenjuje takve zakone koje smatra potrebnim da bi nadzirala korištenje imovine sukladno općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

23. Ustavni sud podsjeća da članak 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju sadrži tri različita pravila. Prvo pravilo, koje se nalazi u prvoj rečenici prvog stavka, opće je naravi i izražava princip mirnog uživanja u imovini. Drugo pravilo, sadržano u drugoj rečenici istog stavka, određuje da se lišavanje imovine može desiti pod određenim uvjetima. Treće pravilo, sadržano u stavku 2. istog članka, dozvoljava da države potpisnice imaju pravo, između ostalog, kontrolirati korištenje imovine sukladno javnom interesu. Sva tri pravila su međusobno povezana i nisu u međusobnoj kontradikciji, a drugo i treće pravilo se odnose na određene slučajeve miješanja države u pravo na mirno uživanje imovine i trebaju se promatrati u svjetlu prvog pravila (vidi, Europski sud za ljudska prava, *Holy Monasteries protiv Grčke*, presuda od 9. prosinca 1994. godine, serija A broj 301-A, stavak 51).

24. Ustavni sud ukazuje na konzistentnu praksu Europskog suda i vlastitu jurisprudenciju prema kojim koncept "imovina" u prvom dijelu članka 1. ima autonomno značenje koje nije ograničeno vlasništvom na fizičkim dobrima i neovisno je o formalnoj klasifikaciji u domaćem pravu: određena druga prava i interesi koji konstituiraju imovinu mogu se, također, smatrati "imovinskim pravima" i zbog toga predstavljati "imovinu" u smislu članka 1. Protokola broj 1 (vidi, Europski sud, *Iatridis protiv Grčke* [GC], broj 31107/96, ECHR 1999-II, stavak 54).

25. U konkretnom slučaju potrebno je odgovoriti na pitanje potpada li zahtjev apelanata da sud donese presudu koja će zamijeniti kupoprodajni ugovor na predmetnom stanu pod primjenu članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

26. Osporenim odlukama odbijen je kao neutemeljen tužbeni zahtjev apelanata kojim su tražili da se utvrdi da su ispunili uvjete za kupovinu predmetnog stana pozivanjem sudova na odredbu članka 46. stavak 1. Zakona o prodaji stanova i točku IVa) Odluke Vlade FBiH o privremenom uređivanju prodaje stanova, te uz obrazloženje da su apelanti stanarsko pravo stekli nakon 6. prosinca 2000. godine. Međutim, Ustavni sud podsjeća da su, u smislu članka 11. ZSO (stanarsko pravo stječe se zakonitim useljenjem u stan, a zakonitim useljenjem u stan smatra se useljenje izvršeno na temelju ugovora o korištenju stana zaključenog na temelju odgovarajućeg akta ili drugog akta utvrđenog ovim zakonom koji predstavlja punovažnu osnovu za useljenje u stan), apelanti stanarsko pravo na predmetnom stanu stekli zakonitim useljenjem na temelju odluke tuženog, tj. Odlukom broj 1865/04 od 12. travnja 2004. godine (31. svibnja 2004. godine), te da su 31. svibnja 2004. godine sa Službom za prostorno uređenje, stambeno-komunalne poslove i razvoj Općine Banovići zaključili ugovor o korištenju stana. Dakle, u konkretnom slučaju je nesporno da su apelanti, u smislu citirane odredbe ZSO, imali legitimno očekivanje, da su ispunili zakonske uvjete da sa tuženim zaključe ugovor o kupovini predmetnog stana, jer su stanarsko pravo ne svojom krivnjom stekli protekom roka propisanog Zakonom o prodaji stanova, a da će Pravobraniteljstvo, također ocjenjujući situaciju u koju su dovedeni, a ne dosljednim tumačenjem navedenog zakona, ovjerom ugovora omogućiti im da pristupe otkupu predmetnog stana. Iz navedenog slijedi da se odlučivanje o tužbenom zahtjevu apelanata ticalo odlučivanja o njihovim imovinskim pravima u smislu članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, pa je osporenim odlukama kojim je njihov tužbeni zahtjev odbijen došlo do miješanja u njihovo pravo.

27. Sljedeće pitanje na koje Ustavni sud treba odgovoriti jeste je li miješanje u apellantovo pravo na imovinu bilo sukladno zakonu.

28. U svezi s tim, Ustavni sud zapaža da je osporenim presudama tužbeni zahtjev apelanata odbijen kao neutemeljen, jer im je predmetni stan dodijeljen odlukom tuženog 12. srpnja 2004. godine, dakle, nakon 6. prosinca 2000. godine, kada se po zakonu više nije moglo steći stanarsko pravo, tako da se ni pravo apelanata na otkup predmetnog stana nije moglo temeljiti na odredbama Zakona o prodaji stanova. Ustavni sud smatra da su osporene presude donesene sukladno relevantnim odredbama Zakona o prodaji stanova, konkretno članku 46. stavak 1, kojim je propisano da ugovori o korištenju stana zaključeni sukladno odredbama ZSO prestaju važiti u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ovog zakona (6. prosinca 2000. godine), te točki IVa) Odluke Vlade Federacije o privremenom uređivanju prodaje stanova kojom je propisano da se zahtjev za kupovinu stana na kojem je stečeno stanarsko pravo do 6. prosinca 2000. godine podnosi u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ove odluke.

29. Iz navedenog proizlazi pravna osnova za donošenje osporenih odluka propisana u navedenim propisima koji ispunjavaju uvjete u pogledu dostupnosti, tj. pristupačnosti (objavljeni su u službenom glasniku koji je javno glasilo) i jasnoće (obzirom na to da su citirane odredbe dovoljno jasno formuliране u smislu da svatko može ocijeniti kakve će biti posljedice njegovog ponašanja). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud zaključuje da je "miješanje" u pravo apelanata na imovinu izvršeno sukladno zakonu.

30. Međutim, postavlja se pitanje zadovoljava li u okolnostima konkretnog slučaja miješanje i razuman odnos proporcionalnosti između općeg interesa i interesa pojedinaca. U svezi s tim, Ustavni sud, slijedeći vlastitu praksu i praksu Europskog suda, ukazuje na to da u svakom pojedinom slučaju mora postojati "pravičan odnos" između zahtjeva javnog interesa

koji se želi postići i zaštite temeljnih prava pojedinaca, što nije moguće postići ako apelant mora snositi "poseban i pretjeran teret" (vidi, Europski sud za ljudska prava, *James i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 21. veljače 1986. godine, serija A broj 98, st. 46. i 50).

31. Ustavni sud primjećuje da je tuženi apelantu Esadu Mulavdiću kao svom radniku odlukom od 14. travnja 2004. godine dodijelio na korištenje predmetni stan, a povod za dodjelu tog stana je bila Odluka pravnog prednika tuženog broj 828-2/2 od 5. prosinca 1989. godine kojom mu je prvobitno bio dodijeljen na korištenje stan u Ulici Veljka Vlahovića broj 114 ranijeg nositelja stanarskog prava kojem je tuženi dodijelio na korištenje predmetni stan. Pošto zgrada u kojoj se predmetni stan nalazio u momentu dodjele ranijem nositelju stanarskog prava nije bila izgrađena (izgradnja stana završena je tek 1996. godine), to se on iz objektivnih razloga nije nikad uselio u predmetni stan, te pošto je početkom ratnih dešavanja napustio BiH i stan u Ulici Veljka Vlahovića broj 114, apelanti su se na temelju odluke pravnog prednika tuženog u navedeni stan uselili 14. ožujka 1997. godine. Međutim, pošto je raniji nositelj stanarskog prava tražio vraćanje u posjed navedenog stana koji je proglašen napuštenim i koji mu je vraćen u posjed, apelanti su se iz njega morali iseliti. Ustavni sud, dalje, zapaža da je tuženi nakon toga apelantima Odlukom broj 1865/04 od 14. travnja 2004. godine dodijelio na korištenje predmetni stan u koji su se apelanti uselili 31. svibnja 2004. godine, kada su sa nadležnom službom Općine Banovići zaključili Ugovor o korištenju tog stana broj 06/1-23-959/04, a nakon čega su tuženom 8. lipnja 2004. godine podnijeli zahtjev za njegovu kupovinu.

32. Ustavni sud smatra da su apelanti u specifičnim okolnostima konkretnog slučaja dovedeni u situaciju da ne mogu ostvariti pravo na otkup predmetnog stana, posebice imajući u vidu činjenicu da su i pravni prednik tuženog, kao i sam tuženi, dodjelom apelantima prvo stana u Ulici Veljka Vlahovića, a potom dodjelom predmetnog stana iskazali volju da riješe njihovo stambeno pitanje, a da su apelanti zaključivanjem ugovora o korištenju predmetnog stana nepobitno pokazali volju i da ga realiziraju. Prema tome, dosljedna primjena zakona u konkretnom slučaju ne zadovoljava pravičan odnos proporcionalnosti između zaštite općeg interesa i interesa pojedinca, te apelanti moraju snositi poseban i pretjeran teret.

33. Stoga, Ustavni sud zaključuje da je povrijeđeno pravo apelanata na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Ostali navodi

34. Apelanti, također, smatraju da im je osporenim presudama povrijeđeno i pravo na pravično suđenje, pravo na dom i pravo na nediskriminaciju a navode o kršenju ovih prava apelanti dovode u svezu sa povredom prava na imovinu. Prema tome, obzirom na zaključke u svezi sa pravom na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju, Ustavni sud smatra da nije potrebno posebice ispitivati navode apelanata o povredi prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, prava na dom iz članka II/3.(f) Ustava BiH i članka 8. Europske konvencije i prava na nediskriminaciju iz članka II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i članka 14. Europske konvencije.

VIII. Zaključak

35. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda prava na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju kada je miješanje u pravo na imovinu zasnovano na zakonu i radi ostvarivanja legitimnog cilja, ali je u specifičnim okolnostima konkretnog

slučaja narušen razuman odnos proporcionalnosti, tako da apelanti moraju snositi pretjeran teret.

36. Na temelju članka 59. st. 1. i 2. članka 62. stavak 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

37. U smislu članka 43. Pravila Ustavnog suda, aneks ove odluke čini izdvojeno mišljenje predsjednice Valerija Galić koje je protivno odluci, a kojem se pridružuje sudac Mato Tadić.

38. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, v. r.

Izdvojeno mišljenje predsjednice Valerija Galić protivno odluci

Sukladno članku 43. stavak 1. Pravila Ustavnog suda BiH ("Službeni glasnik BiH" br. 22/14 i 57/14), izdvojila sam mišljenje protivno odluci većine sudaca Ustavnog suda BiH u navedenom predmetu zbog toga što smatram da pobijanim presudama Vrhovnog suda Federacije BiH i Kantonalnog suda u Tuzli nisu povrijeđena apelanatova ustavna prava, jer su, prema mojem mišljenju, u pobijanim odlukama redoviti sudovi dali jasne i precizne razloge i konzistentne argumente u prilog svojem odlučanju. Obzirom na to da su se apelanti u sporni stan uselili nakon što im je dodijeljen predmetni stan 12. travnja 2004. godine, dakle, nakon 6. prosinca 2000. godine (do kada se, u pravilu, prema pozitivnim propisima moglo stjecati stanarsko pravo), smatram da su redoviti sudovi pravilno zaključili da se u odnosu na apelante nije mogla primijeniti odredba članka 46. stavak 2. Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo, pa im, u smislu članka 7. st. 3. i 4. navedenog zakona, ne pripada pravo na otkup stana. S tim u svezi, smatram da apelantima nije povrijeđeno pravo na imovinu u smislu pravila, odnosno standarda iz članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Уставни суд Босне и Херцеговине у пленарном сазиву, у предмету број АП 1781/11, рјешавајући апелацију **Есада Мулавдића и Расеме Мулавдић**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став 2 тачка б), члана 59 ст. 1 и 2 и члана 62 став 1 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 22/14 и 57/14), у саставу:

Валерија Галић, председница
Тудор Пантић, потпредседник
Миодраг Симић, потпредседник
Сеада Палаврић, потпредседница
Мато Тодић, судија
Constance Grewe, судија
Мирсад Ђеман, судија
Маргарита Џаца-Николовска, судија
Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 25. септембра 2014. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ Усваја се апелација **Есада Мулавдића и Расеме Мулавдић**.

Утврђује се повреда права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Укидају се Пресуда Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 70 0 П 000383 09 Рев од 10. фебруара 2011.

године и Пресуда Кантоналног суда у Тузли број 003-0-Гж-07-000643 од 27. јануара 2009. године.

Предмет се враћа Кантоналном суду у Тузли, који је дужан да по хитном поступку донесе нову одлуку, у складу са чланом II/3к) Устава Босне и Херцеговине и чланом 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Налаже се Кантоналом суду у Тузли да, у складу са чланом 63 став 5 Правила Уставног суда, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке обавјести Уставни суд о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и у "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Есад Мулавдић и Расема Мулавдић (у даљњем тексту: апеланти), које заступа Суад Кумрић, адвокат из Тузле, поднијели су 18. априла 2011. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Врховни суд) број 70 0 П 000383 09 Рев од 10. фебруара 2011. године и Пресуде Кантоналног суда у Тузли (у даљњем тексту: Кантонални суд) број 003-0-Гж-07-000643 од 27. јануара 2009. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 22 ст. 1 и 2 Правила Уставног суда ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 60/05, 64/08 и 51/09) која су важила у вријеме предузимања наведених радњи, од Врховног суда, Кантоналног суда, Општинског суда у Живиницама (у даљњем тексту: Општински суд) и учесника у поступку, туженог ДД РМУ Бановићи из Бановића (у даљњем тексту: тужени) затражено је 12. фебруара 2014. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Врховни и Кантонални суд су доставили одговоре 24. фебруара 2014. године, а тужени је одговор доставио 20. фебруара 2014. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из навода апеланата и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на сљедећи начин:

5. Пресудом Општинског суда број П-822/05 од 22. септембра 2006. године (став I изреке пресуде) утврђено је да су апеланти испунили законске услове за куповину једноснобног стана који се налази у Бановићима (у даљњем тексту: предметни стан), по структури ближе означеног изреком пресуде, који је тужени дужан да прода апелантима у року од три мјесеца од дана подношења захтјева, тј. од 18. марта 2004. године, а то није учинио. Ставом II изреке пресуде утврђено је да ова пресуда замјењује уговор о куповини стана на основу које апеланти стичу основ да постану сувласници предметног стана уколико туженом уплате износ од 14.241,90 КМ у сертификатима, што је тужени дужан да призна и трпи да се апеланти у књигама етажне својине, односно до њиховог формирања, полагањем овог уговора у одговарајућу евиденцију суда упишу као сувласници са дијелом $\frac{1}{2}$.

6. Општински суд је оцјеном изведених доказа утврдио да је неспорно да је тужени апеланту Есаду Мулавдићу као свом раднику Одлуком број 1865/04 од 14. априла 2004. године додијелио на коришћење предметни стан, да је правни основ за додјелу предметног стана, како је то наведено у образложењу наведене одлуке, била Одлука

правног предника туженог ДД РМУ "Тито" Бановићи (у даљњем тексту: правни предник туженог) број 828-2/2 од 5. децембра 1989. године, којом му је првобитно био додијелен на коришћење стан у Улици Вељка Влаховића број 114 носиоца станарског права Милана Лазића. Правни предник туженог је додјелом апелантима стана носиоца станарског права Милана Лазића (у даљњем тексту: ранији носилац станарског права) истовремено овом лицу додијелио на коришћење предметни стан који је у моменту додјеле био у изградњи (изградња предметног стана је завршена 1996. године) због чега се ранији носилац станарског права у предметни стан није никад уселио. Општински суд је, даље, утврдио да је ранији носилац станарског права почетком ратних дешавања у БиХ напустио стан у Улици Вељка Влаховића број 114 у који су се апеланти уселили 14. марта 1997. године. Пошто је ранији носилац станарског права тражио враћање у посјед тог стана и који му је враћен у посјед, апеланти су се из наведеног стана иселили, након чега им је тужени Одлуком број 1865/04 од 12. априла 2004. године додијелио на коришћење предметни стан, дакле, стан у који је требало да се усели ранији носилац станарског права. Апеланти су се у предметни стан уселили 31. маја 2004. године, када су са Службом за просторно уређење, стамбено-комуналне послове и развој Општине Бановићи закључили Уговор о коришћењу тог стана број 06/1-23-959/04, а 8. јуна 2004. године су туженом поднијели захтјев за куповину предметног стана, а уговор је тужени доставио Кантоналном правобранилаштву Тузланског кантона (у даљњем тексту: Правобранилаштво) ради овјере. Правобранилаштво је актом број Су-130/04-ИХ од 9. јуна 2005. године предметни уговор вратило туженом уз образложење да у конкретном случају, према одредбама Закона о продаји станова на којима постоји станарско право (у даљњем тексту: Закон о продаји станова), нису испуњени услови за откуп предметног стана, јер у спису предмета нема података да су апеланти на предметном стану стекли станарско право до 6. децембра 2000. године, нити су код надлежног суда покренули поступак ради утврђења да су на наведеном стану стекли станарско право. Након оцјене изведених доказа Општински суд је указао да је одредбом члана 2 Закона о враћању, додјели и продаји станова ("Службене новине ФБиХ" број 28/05) прописано да се станови из члана 13 Закона о престанку примјене Закона о напуштеним становима (у даљњем тексту: Закон о престанку примјене Закона) враћају даваоцу стана на коришћење под условом да су на подручју општине на чијој територији се налазе такви станови извршена рјешења по свим захтјевима за враћање у посјед стана. Даље, Општински суд је утврдио да је предметни стан враћен у посјед туженом на његов захтјев, који, даље, примјеном члана 7 наведеног закона располаже становима враћеним рјешењем надлежног органа на начин да станове додијели по приоритету породицама својих радника погинулих у рату, радницима-ратним војним инвалидима и инвалидима рада, радницима демобилисаним борцима, пензионерима, односно радницима који до дана ступања на снагу овог закона нису на други начин ријешили своје стамбено питање, те дефицитарним кадровима. Према томе, пошто није успијела реализација Уговора о купопродаји стана, што произилази из акта Правобранилаштва од 9. јуна 2005. године, Општински суд је, позивајући се на одредбу члана 7 став 4 Закона о продаји станова, одлучио као у изреци пресуде, оцијенивши основаним тужбени захтјев апеланата.

7. Пресудом Кантоналног суда број 003-0-Гж-07-000643 од 27. јануара 2009. године жалба туженог је уважена, првостепена пресуда је преиначена и тужбени захтјев

апеланата је у цијелости одбијен као неоснован. Кантонални суд је навео да је увидом у списе предмета утврдио да је првостепена пресуда утемељена на погрешној примјени материјалног права, одредбама Закона о враћању, додјели и продаји станова којима су регулисани услови и начин враћања станова даваоцу станова на коришћење, додјела и продаја станова из члана 13 Закона о престанку примјене Закона, дакле, станова на којима је постојало станарско право и који су били напуштени након 30. априла 1991. године (члан 3 Закона), а који се, због престанка станарског права на основу чл. 5 и 12 наведеног закона, враћају на располагање даваоцу стана на коришћење. Ово због тога што из списка предмета не слиједи да је предметни стан имао статус напуштеног стана, у смислу Закона о престанку примјене Закона, нити је додјела тог стана апеланту извршена према одредбама наведеног закона. С тим у вези, Кантонални суд је подсетио да је чланом 46 став 1 Закона о продаји станова прописано да уговори о коришћењу стана који су закључени у складу са одредбама Закона о стамбеним односима (у даљем тексту: ЗСО) до ступања на снагу овог закона престају да важе најкасније у року од три године од дана ступања на снагу овог закона, а ставом 2 истог закона прописано је да лица која су до истека рока из става 1 овог члана, тј. до 6. децембра 2000. године, стекла станарско право или правни основ за законито усељење у складу са одредбама ЗСО имају право да откупе стана по одредбама овог закона. Такође, Одлуком Владе Федерације БиХ о привременом уређивању продаје станова (тачка IVа) прописано је да се захтјев за куповину стана на којем је стечено станарско право до 6. децембра 2000. године подноси у року од три мјесеца од дана ступања на снагу ове одлуке. Кантонални суд је, даље, подсетио да је тачком Хе) Одлуке прописана посебна заштита лицима која су до 6. децембра 2000. године код надлежног суда покренула поступак ради стицања станарског права, тако што им је утврђено право на закључење уговора о коришћењу стана који им је власник стана додијелио у поступку извршења судских одлука, као и право да поднесу захтјев за куповину тог стана, које припада и лицима којима је до 6. децембра 2000. године рјешењем додијељен стан у изградњи. Међутим, Кантонални суд сматра да садржина изнесених чињеничних навода апеланата, као и изведених доказа не упућују на постојање такве правне ситуације која би оправдала основаност тужбеног захтјева апеланата, јер из списка предмета произилази да је тужени апеланту Есаду Мулавдићу предметни стан додијелио на коришћење Одлуком број 1865/04 од 14. априла 2004. године, дакле, након 6. децембра 2000. године, до којег датума се, сходно одредбама Закона о продаји станова, могло стицати станарско право, а нити да је до додјеле стана дошло у поступку извршења одлуке суда. Према томе, Кантонални суд је закључио да право апеланата на откуп предметног стана није могло бити засновано на одредби члана 46 став 2 Закона о продаји станова, ни на одредби тачке Хе) Одлуке Владе ФБиХ о привременом уређивању продаје станова због чега је примјеном члана 229 тач. 2 и 4 Закона о парничном поступку (у даљем тексту: ЗПП) одлучио као у изреци пресуде.

8. Врховни суд је Пресудом број 70 0 П 000383 09 Рев ревизију апеланата одбио као неосновану, као и захтјев да им тужени накнади трошкове парничног поступка.

9. Врховни суд је пресуду Кантоналног суда оцијенио као правилну и на закону засновану због чега је одбио као неосноване наводе апеланата о погрешној примјени материјалног права у смислу да је другостепени суд у конкретном случају био дужан да примијени одредбу члана

46 став 2 Закона о продаји станова и тачку Хе) Одлуке Владе ФБиХ о привременом уређивању продаје станова. У вези с тим је подсетио да је чланом 46 став 2 Закона о продаји станова прописано да лица која су до истека рока из става 1 овог члана (6. децембра 2000. године) стекла станарско право или правни основ за законито усељење у складу са одредбама ЗСО имају право да откупе стан по одредбама овог закона. Имајући у виду да су се апеланти у предметни стан уселили након додјеле 14. априла 2004. године, дакле, након 6. децембра 2000. године, то, према оцјени Врховног суда, није било мјеста за примјену члана 46 став 2 Закона о продаји станова због чега сматра да апелантима, у смислу члана 7 ст. 3 и 4 наведеног закона, не припада право на откуп стана. Такође, Врховни суд је оцијенио неоснованим наводе апеланата да је у конкретном случају Кантонални суд био дужан да примијени тачку Хе) став 2 Одлуке Владе ФБиХ о привременом уређивању продаје станова, којом је прописано да лица која су до 6. децембра 2000. године код надлежног суда покренула поступак ради стицања станарског права на закључење уговора о коришћењу стана који им је власник додијелио у поступку извршења судске одлуке имају право да поднесу захтјев за куповину стана у року од три мјесеца од дана закључења уговора о коришћењу стана. Наведено због тога што се ова одредба односи на лица која су посједовала и користила стан у часу ступања на снагу наведене одлуке (17. јула 2002. године), што у конкретном предмету у односу на апеланте очито није био случај. Врховни суд, такође, сматра да су неосноване тврдње апеланата да одлука о додјели предметног стана представља наставак окончања поступка расподеле станова поводом које је правни предник туженог апеланту Есаду Мулавдићу додијелио одлуком од 5. децембра 1989. године.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

10. Апеланти оспоравају пресуду Врховног и Кантоналног суда, сматрајући да им је наведеним пресудама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, право на дом из члана II/3ф) Устава БиХ и члана 8 Европске конвенције, право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, право на недискриминацију из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције. Апеланти првенствено наводе да им је побијаним одлукама повријеђено право на имовину. Сматрају да се наведене пресуде темеље на произвољној примјени материјалног права, јер су ти судови у истим или сличним предметима (које апеланти достављају уз апелацију) различито примијенили материјално право, одредбу члана 46 Закона о продаји станова и одредбу члана Хе) Одлуке Владе ФБиХ о привременом уређивању продаје станова, што је, како тврде, као посљедицу имало повреду њиховог права на недискриминацију.

б) Одговор на апелацију

11. Врховни суд у одговору на апелацију наводи да остаје при образложењу своје пресуде, јер сматра да апелантима нису повријеђена права која наводе у апелацији, па предлаже да се апелација одбије као неоснована.

12. Кантонални суд наводе апеланата сматра неоснованим о чему је у својој пресуди, како истиче, дао јасне и аргументоване разлоге, па предлаже да се апелација одбије као неоснована.

13. Тужени у одговору на апелацију наводи да су нетачни наводи апеланата да су Кантонални и Врховни суд произвољно примијенили материјално право. Наводи да је у

конкретној правној ствари неспорно требало примјенити члан 46 Закона о продаји станова и члан Хе) Одлуке Владе ФБиХ. Наиме, имајући у виду чињенице да су се апеланти уселили у предметни стан након што га је додјелио тужени 12. априла 2004. године, дакле, након 6. децембра 2000. године, сматра да се у конкретном случају није могла примјенити одредба члана 46 став 2 Закона о продаји станова, те да самим тим апелантима не припада право на откуп предметног стана.

V. Релевантни прописи

14. **Закон о стамбеним односима** ("Службени лист СРБиХ" бр. 14/84, 12/87 и 36/89, те "Службене новине ФБиХ" бр. 11/98, 38/98, 12/99 и 19/99) у релевантном дијелу гласи:

Члан 11.

Станарско право грађанин стиче даном законитог усељења у стан.

Законитим усељењем у стан сматра се усељење извршено на основу уговора о кориштењу стана закљученог на основу одговарајућег акта или другог акта утврђеног овим законом који представља пуноважан основ за усељење у стан.

15. **Закон о продаји станова на којима постоји станарско право** ("Службене новине ФБиХ" бр. 27/97, 11/98, 22/99, 7/00, 32/01, 61/01, 15/02, 54/04, 36/06, 51/07, 72/08 и 23/09) у релевантном дијелу гласи:

Члан 46. став 1. и 2.

Уговори о кориштењу стана закључени у складу са одредбама Закона о стамбеним односима до ступања на снагу овог закона престају важити најкасније у року од три година од дана ступања на снагу овог закона.

Особе које су до истека рока става 1. овог члана стекле станарско право или правни основ за законито усељење у складу са одредбама Закона о стамбеним односима, имају право откупа стана по одредбама овог закона.

16. **Одлука о измјенама и допунама Одлуке о привременом уређивању продаје станова** ("Службене новине ФБиХ" бр. 11/98 до 32/02) у релевантном дијелу гласи:

Тачка IVa

Захтјев за куповину стана на којем је стечено станарско право до 6. децембра 2000. године, подноси се у року од три мјесеца од дана ступања на снагу ове одлуке.

Тачка Хе

Особе које су до 6. децембра 2000. године код надлежног органа покренуле поступак преноса станарског права по одредбама Закона о стамбеним односима а до тог дана није донесено првостепено рјешење или је рјешење било поништено и предмет враћен првостепеном органу на поновни поступак, имају право да поднесу захтјев за куповину стана у року од три мјесеца од дана када им је правоснажном одлуком утврђено станарско право.

Особе којима је до 6. децембра 2000. године рјешењем додјељен стан у изградњи, стан у поступку експропријације, односно стан за који није извршен технички пријем, имају право на закључење уговора о кориштењу стана у складу са одредбама Закона о стамбеним односима и право да поднесу захтјев за куповину стана у року од три мјесеца од дана закључења уговора.

[]

VI. Допустивост

17. У складу са чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону

надлежност у питањима која су садржана у овом уставу када она постану предмет спора због пресуде било којег суда у Босни и Херцеговини.

18. У складу са чланом 18 став 1 Правила Уставног суда, Уставни суд може разматрати апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме побија, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о последњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

19. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Врховног суда број 70 0 П 000383 09 Рев од 10. фебруара 2011. године против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апелант је примио 23. марта 2011. године а апелација је поднесена 18. априла 2011. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 16 став 1 Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. 3 и 4 Правила Уставног суда, јер не постоји неки други формални разлог због којег апелација није допуштена, нити је апелација очигледно (*prima facie*) неоснована.

20. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. 1, 3 и 4 Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

21. Апеланти оспоравају пресуде Врховног и Кантоналног суда, првенствено указујући на повреду права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, затим, повреду права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, права на дом из члана II/3ф) Устава БиХ и члана 8 Европске конвенције и право на недискриминацију из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције.

Право на имовину

22. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе [...], што укључује:

к) Право на имовину.

Члан 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију у релевантном дијелу гласи:

Свако физичко или правно лице има право на неметано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права.

Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примјењује такве законе које сматра потребним да би надзирала кориштење имовине у складу са општим интересима или да би обезбиједила наплату пореза или других доприноса или казни.

23. Уставни суд подсјећа да члан 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију садржи три различита правила. Прво правило, које се налази у првој реченици првог става, опште је природе и изражава принцип мирног уживања у имовини. Друго правило, садржано у другој реченици истог става, одређује да лишавање имовине може да се деси под одређеним условима. Треће правило, садржано у ставу 2 истог члана, дозвољава да државе потписнице имају право, између осталог, да контролишу кориштење имовине у складу с јавним интересом. Сва три правила су међусобно повезана и нису у међусобној контрадикцији, а друго и треће

правило се односе на одређене случајеве мијешања државе у право на мирно уживање имовине и треба да се посматрају у свјетлу првог правила (види, Европски суд за људска права, *Holy Monasteries protiv Грчке*, пресуда од 9. децембра 1994. године, серија А број 301-А, став 51).

24. Уставни суд указује на конзистентну праксу Европског суда и сопствену јуриспруденцију према којим концепт "имовина" у првом дијелу члана 1 има аутономно значење које није ограничено својном на физичким добрима и независно је од формалне класификације у домаћем праву: одређена друга права и интереси који конституишу имовину могу се, такође, сматрати "имовинским правима" и због тога представљати "имовину" у смислу члана 1 Протокола број 1 (види, Европски суд, *Iatridis protiv Грчке* [GC], број 31107/96, ECHR 1999-II, став 54).

25. У конкретном случају потребно је одговорити на питање да ли захтјев апеланата да суд донесе пресуду која ће замијенити купопродајни уговор на предметном стану потпада под примјену члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

26. Оспореним одлукама одбијен је као неоснован тужбени захтјев апеланата којим су тражили да се утврди да су испунили услове за куповину предметног стана позивањем судова на одредбу члана 46 став 1 Закона о продаји станова и тачку IVa) Одлуке Владе ФБиХ о привременом уређивању продаје станова, те уз образложење да су апеланти станарско право стекли након 6. децембра 2000. године. Међутим, Уставни суд подсјећа да су, у смислу члана 11 ЗСО (станарско право стиче се законитим усељењем у стан, а законитим усељењем у стан сматра се усељење извршено на основу уговора о коришћењу стана закљученог на основу одговарајућег акта или другог акта утврђеног овим законом који представља пуноважан основ за усељење у стан), апеланти станарско право на предметном стану стекли законитим усељењем на основу одлуке туженог, тј. Одлуком број 1865/04 од 12. априла 2004. године (31. маја 2004. године), те да су 31. маја 2004. године са Службом за просторно уређење, стамбено-комуналне послове и развој Општине Бановићи закључили уговор о коришћењу стана. Дакле, у конкретном случају је неспорно да су апеланти, у смислу цитиране одредбе ЗСО, имали легитимно очекивање, да су испунили законске услове да са туженим закључе уговор о куповини предметног стана, јер су станарско право не својом кривицом стекли протеклом рока прописаног Законом о продаји станова, а да ће Правобранилаштво, такође оцјењујући ситуацију у коју су доведени, а не досљедним тумачењем наведеног закона, овјером уговора омогућити им да приступе откупу предметног стана. Из наведеног слиједи да се одлучивање о тужбеном захтјеву апеланата тичало одлучивања о њиховим имовинским правима у смислу члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, па је оспореним одлукама којим је њихов тужбени захтјев одбијен дошло до мијешања у њихово право.

27. Сљедеће питање на које Уставни суд треба да одговори јесте да ли је мијешање у апелантово право на имовину било са законом.

28. У вези с тим, Уставни суд запажа да је оспореним пресудама тужбени захтјев апеланата одбијен као неоснован, јер им је предметни стан додијелен одлуком туженог 12. јула 2004. године, дакле, након 6. децембра 2000. године, када се по закону више није могло стећи станарско право, тако да се ни право апеланата на откуп предметног стана није могло заснивати на одредбама Закона о продаји станова. Уставни суд сматра да су оспорене пресуде донесене у

складу са релевантним одредбама Закона о продаји станова, конкретно чланом 46 став 1, којим је прописано да уговори о коришћењу стана закључени у складу са одредбама ЗСО престају да важе у року од три године од дана ступања на снагу овог закона (6. децембра 2000. године), те тачком IVa) Одлуке Владе Федерације о привременом уређивању продаје станова којом је прописано да се захтјев за куповину стана на којем је стечено станарско право до 6. децембра 2000. године подноси у року од три мјесеца од дана ступања на снагу ове одлуке.

29. Из наведеног произилази правни основ за доношење оспорених одлука прописан у наведеним прописима који испуњавају услове у погледу доступности, тј. приступачности (објављени су у службеном гласнику који је јавно гласило) и јасноће (с обзиром на то да су цитиране одредбе довољно јасно формулисане у смислу да свако може оцијенити какве ће бити посљедице његовог понашања). Имајући у виду наведено, Уставни суд закључује да је "мијешање" у право апеланата на имовину извршено у складу са законом.

30. Међутим, поставља се питање да ли у околностима конкретног случаја мијешање задовољава и разуман однос пропорционалности између општег интереса и интереса појединаца. У вези с тим, Уставни суд, слиједећи сопствену праксу и праксу Европског суда, указује на то да у сваком поједином случају мора да постоји "правичан однос" између захтјева јавног интереса који се жели постићи и заштите основних права појединаца, што није могуће постићи ако апелант мора да сноси "посебан и претјеран терет" (види, Европски суд за људска права, *James и други против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 21. фебруара 1986. године, серија А број 98, ст. 46 и 50).

31. Уставни суд примјећује да је тужени апеланту Есаду Мулавићу као свом раднику одлуком од 14. априла 2004. године додијелио на коришћење предметни стан, а повод за додјелу тог стана је била Одлука правног предника туженог број 828-2/2 од 5. децембра 1989. године којом му је првобитно био додијелен на коришћење стан у Улици Вељка Влаховића број 114 ранијег носиоца станарског права којем је тужени додијелио на коришћење предметни стан. Пошто зграда у којој се предметни стан налазио у моменту додјеле ранијем носиоцу станарског права није била изградња (изградња стана завршена је тек 1996. године), то се он из објективних разлога није никад уселио у предметни стан, те пошто је почетком ратних дешавања напустио БиХ и стан у Улици Вељка Влаховића број 114, апеланти су се на основу одлуке правног предника туженог у наведени стан уселили 14. марта 1997. године. Међутим, пошто је ранији носилац станарског права тражио враћање у посјед наведеног стана који је проглашен напуштеним и који му је враћен у посјед, апеланти су се из њега морали иселити. Уставни суд, даље, запажа да је тужени након тога апелантима Одлуком број 1865/04 од 14. априла 2004. године додијелио на коришћење предметни стан у који су се апеланти уселили 31. маја 2004. године, када су са надлежном службом Општине Бановићи закључили Уговор о коришћењу тог стана број 06/1-23-959/04, а након чега су туженом 8. јуна 2004. године поднијели захтјев за његову куповину.

32. Уставни суд сматра да су апеланти у специфичним околностима конкретног случаја доведени у ситуацију да не могу остварити право на откуп предметног стана, посебно имајући у виду чињеницу да су и правни предник туженог, као и сам тужени, додјелом апелантима прво стана у Улици Вељка Влаховића, а затим додјелом предметног стана исказали вољу да ријеше њихово стамбено питање, а да су

апеланти закључивањем уговора о коришћењу предметног стана неспорно показали вољу и да га реализују. Према томе, досљедна примјена закона у конкретном случају не задовољава правичан однос пропорционалности између заштите општег интереса и интереса појединца, те апеланти морају сносити посебан и претјеран терет.

33. Стога, Уставни суд закључује да је повријеђено право апеланата на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Остали наводи

34. Апеланти, такође, сматрају да им је оспореним пресудама повријеђено и право на правично суђење, право на дом и право на недискриминацију а наводе о кршењу ових права апеланти доводе у везу са повредом права на имовину. Према томе, с обзиром на закључке у вези са правом на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, Уставни суд сматра да није потребно да посебно испитује наводе апеланата о повреди права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, права на дом из члана II/3ф) Устава БиХ и члана 8 Европске конвенције и права на недискриминацију из члана II/4 Устава Босне и Херцеговине и члана 14 Европске конвенције.

VIII. Закључак

35. Уставни суд закључује да постоји повреда права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију када је мијешање у право на имовину засновано на закону и ради остваривања легитимног циља, али је у специфичним околностима конкретног случаја нарушен разуман однос пропорционалности, тако да апеланти морају да снесу претјеран терет.

36. На основу члана 59 ст. 1 и 2 члана 62 став 1 Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

37. У смислу члана 43 Правила Уставног суда, анекс ове одлуке чини изузето мишљење предсједнице Валерије Галић које је супротно одлуци, а којем се придружује судија Мато Тадић.

38. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједница
Уставног суда Босне и Херцеговине
Валерија Галић, с. р.

Издвојено мишљење предсједнице Валерије Галић супротно одлуци

У складу са чланом 43 став 1 Правила Уставног суда БиХ ("Службени гласник БиХ" бр. 22/14 и 57/14), издвојила сам мишљење супротно одлуци већине судија Уставног суда БиХ у наведеном предмету због тога што сматрам да оспореним пресудама Врховног суда Федерације БиХ и Кантоналног суда у Тузли нису повријеђена апелантова уставна права, јер су, према мом мишљењу, у оспореним одлукама редовни судови дали јасне и прецизне разлоге и конзистентне аргументе у прилог свом одлучењу. С обзиром на то да су се апеланти у спорни стан уселили након што им је додијељен предметни стан 12. априла 2004. године, дакле, након 6. децембра 2000. године (до када се, у правилу, према позитивним прописима могло стицати станарско право), сматрам да су редовни судови правилно закључили да у односу на апеланте није могла да се примијени одредба

члана 46 став 2 Закона о продаји станова на којима постоји станарско право, па им, у смислу члана 7 ст. 3 и 4 наведеног закона, не припада право на откуп стана. С тим у вези, сматрам да апелантима није повријеђено право на имовину у смислу правила, односно стандарда из члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода.

Уставни суд Босне и Херцеговине у пленарном сазиву, у предмету број **AP 1781/11**, рјешавајући апелацију **Esada Mulavdića i Raseme Mulavdić**, на основу члана VI/3.b) Устава Босне и Херцеговине, члана 57. став 2. тачка б), члана 59. ст. 1. и 2. и члана 62. став 1. Правила Уставног суда Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 22/14 и 57/14), у саставу:

Valerija Galić, predsjednica
Tudor Pantiru, potpredsjednik
Miodrag Simović, potpredsjednik
Seada Palavrić, potpredsjednica
Mato Tadić, sudija
Constance Grewe, sutkinja
Mirsad Ćeman, sudija
Margarita Caca-Nikolovska, sutkinja
Zlatko M. Knežević, sudija

на сједници одржаној 25. септембра 2014. године donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Esada Mulavdića i Raseme Mulavdić**.

Utvrđuje se povreda prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Ukidaju se Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 70 0 P 000383 09 Rev od 10. februara 2011. godine i Presuda Kantonalnog suda u Tuzli broj 003-0-Gž-07-000643 od 27. januara 2009. godine.

Predmet se vraća Kantonalnom sudu u Tuzli, koji je dužan da po hitnom postupku donese novu odluku, u skladu sa članom II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Nalaže se Kantonalom sudu u Tuzli da, u skladu sa članom 63. stav 5. Pravila Ustavnog suda, u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke obavjesti Ustavni sud o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i u "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Esad Mulavdić i Rasema Mulavdić (u daljnjem tekstu: apelanti), koje zastupa Suad Kumrić, advokat iz Tuzle, podnijeli su 18. aprila 2011. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vrhovni sud) broj 70 0 P 000383 09 Rev od 10. februara 2011. godine i Presude Kantonalnog suda u Tuzli (u daljnjem tekstu: Kantonalni sud) broj 003-0-Gž-07-000643 od 27. januara 2009. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 22. st. 1. i 2. Pravila Ustavnog suda ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 60/05, 64/08 i 51/09) koja su važila u vrijeme preduzimanja navedenih radnji, od Vrhovnog suda, Kantonalnog suda, Općinskog suda u Živinicama (u daljnjem tekstu: Općinski sud) i učesnika u

postupku, tuženog DD RMU Banovići iz Banovića (u daljnjem tekstu: tuženi) zatraženo je 12. februara 2014. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Vrhovni i Kantonalni sud su dostavili odgovore 24. februara 2014. godine, a tuženi je odgovor dostavio 20. februara 2014. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz navoda apelanata i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način:

5. Presudom Općinskog suda broj P-822/05 od 22. septembra 2006. godine (stav I izreke presude) utvrđeno je da su apelanti ispunili zakonske uvjete za kupovinu jednosobnog stana koji se nalazi u Banovićima (u daljnjem tekstu: predmetni stan), po strukturi bliže označenog izrekom presude, koji je tuženi dužan da proda apelantima u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva, tj. od 18. marta 2004. godine, a to nije učinio. Stavom II izreke presude utvrđeno je da ova presuda zamjenjuje ugovor o kupovini stana na temelju koje apelanti stječu osnov da postanu suvlasnici predmetnog stana ukoliko tuženom uplate iznos od 14.241,90 KM u certifikatima, što je tuženi dužan da prizna i trpi da se apelanti u knjigama etažnog vlasništva, odnosno do njihovog formiranja, polaganjem ovog ugovora u odgovarajuću evidenciju suda upišu kao suvlasnici sa dijelom ½.

6. Općinski sud je ocjenom izvedenih dokaza utvrdio da je nesporno da je tuženi apelantu Esadu Mulavdiću kao svom radniku Odlukom broj 1865/04 od 14. aprila 2004. godine dodijelio na korištenje predmetni stan, da je pravni osnov za dodjelu predmetnog stana, kako je to navedeno u obrazloženju navedene odluke, bila Odluka pravnog prednika tuženog DP RMU "Tito" Banovići (u daljnjem tekstu: pravni prednik tuženog) broj 828-2/2 od 5. decembra 1989. godine, kojom mu je prvobitno bio dodijeljen na korištenje stan u Ulici Veljka Vlahovića broj 114 nosioca stanarskog prava Milana Lazića. Pravni prednik tuženog je dodjelom apelantima stana nosioca stanarskog prava Milana Lazića (u daljnjem tekstu: raniji nosilac stanarskog prava) istovremeno ovom licu dodijelio na korištenje predmetni stan koji je u momentu dodjele bio u izgradnji (izgradnja predmetnog stana je završena 1996. godine) zbog čega se raniji nosilac stanarskog prava u predmetni stan nije nikad uselio. Općinski sud je, dalje, utvrdio da je raniji nosilac stanarskog prava početkom ratnih dešavanja u BiH napustio stan u Ulici Veljka Vlahovića broj 114 u koji su se apelanti uselili 14. marta 1997. godine. Pošto je raniji nosilac stanarskog prava tražio vraćanje u posjed tog stana i koji mu je vraćen u posjed, apelanti su se iz navedenog stana iselili, nakon čega im je tuženi Odlukom broj 1865/04 od 12. aprila 2004. godine dodijelio na korištenje predmetni stan, dakle, stan u koji je trebalo da se useli raniji nosilac stanarskog prava. Apelanti su se u predmetni stan uselili 31. maja 2004. godine, kada su sa Službom za prostorno uređenje, stambeno- komunalne poslove i razvoj Općine Banovići zaključili Ugovor o korištenju tog stana broj 06/1-23-959/04, a 8. juna 2004. godine su tuženom podnijeli zahtjev za kupovinu predmetnog stana, a ugovor je tuženi dostavio Kantonalnom pravobranilaštvu Tuzlanskog kantona (u daljnjem tekstu: Pravobranilaštvo) radi ovjere. Pravobranilaštvo je aktom broj Su-130/04-IX od 9. juna 2005. godine predmetni ugovor vratilo tuženom uz obrazloženje da u konkretnom slučaju, prema odredbama Zakona o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo (u daljnjem tekstu: Zakon o prodaji stanova), nisu ispunjeni uvjeti za otkup predmetnog stana, jer u spisu predmeta nema podataka da su apelanti na predmetnom stanu stekli stanarsko pravo do 6. decembra 2000. godine, niti su kod nadležnog suda pokrenuli postupak radi utvrđenja da su na navedenom stanu

stekli stanarsko pravo. Nakon ocjene izvedenih dokaza Općinski sud je ukazao da je odredbom člana 2. Zakona o vraćanju, dodjeli i prodaji stanova ("Službene novine FBiH" broj 28/05) propisano da se stanovi iz člana 13. Zakona o prestanku primjene Zakona o napuštenim stanovima (u daljnjem tekstu: Zakon o prestanku primjene Zakona) vraćaju davaocu stana na korištenje pod uvjetom da su na području općine na čijoj teritoriji se nalaze takvi stanovi izvršena rješenja po svim zahtjevima za vraćanje u posjed stana. Dalje, Općinski sud je utvrdio da je predmetni stan vraćen u posjed tuženom na njegov zahtjev, koji, dalje, primjenom člana 7. navedenog zakona raspolaže stanovima vraćenim rješenjem nadležnog organa na način da stanove dodijeli po prioritetu porodicama svojih radnika poginulih u ratu, radnicima-ratnim vojnim invalidima i invalidima rada, radnicima demobiliziranim borcima, penzionerima, odnosno radnicima koji do dana stupanja na snagu ovog zakona nisu na drugi način riješili svoje stambeno pitanje, te deficitarnim kadrovima. Prema tome, pošto nije uslijedila realizacija Ugovora o kupoprodaji stana, što proizlazi iz akta Pravobranilaštva od 9. juna 2005. godine, Općinski sud je, pozivajući se na odredbu člana 7. stav 4. Zakona o prodaji stanova, odlučio kao u izreci presude, ocijenivši osnovanim tužbeni zahtjev apelanata.

7. Presudom Kantonalnog suda broj 003-0-Gž-07-000643 od 27. januara 2009. godine žalba tuženog je uvažena, prvostepena presuda je preinačena i tužbeni zahtjev apelanata je u cijelosti odbijen kao neosnovan. Kantonalni sud je naveo da je uvidom u spise predmeta utvrdio da je prvostepena presuda utemeljena na pogrešnoj primjeni materijalnog prava, odredbama Zakona o vraćanju, dodjeli i prodaji stanova kojima su regulirani uvjeti i način vraćanja stanova davaocu stanova na korištenje, dodjela i prodaja stanova iz člana 13. Zakona o prestanku primjene Zakona, dakle, stanova na kojima je postojalo stanarsko pravo i koji su bili napušteni nakon 30. aprila 1991. godine (član 3. Zakona), a koji se, zbog prestanka stanarskog prava na osnovu čl. 5. i 12. navedenog zakona, vraćaju na raspolaganje davaocu stana na korištenje. Ovo zbog toga što iz spisa predmeta ne slijedi da je predmetni stan imao status napuštenog stana, u smislu Zakona o prestanku primjene Zakona, niti je dodjela tog stana apelantu izvršena prema odredbama navedenog zakona. S tim u vezi, Kantonalni sud je podsjetio da je članom 46. stav 1. Zakona o prodaji stanova propisano da ugovori o korištenju stana koji su zaključeni u skladu sa odredbama Zakona o stambenim odnosima (u daljnjem tekstu: ZSO) do stupanja na snagu ovog zakona prestaju da važe najkasnije u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ovog zakona, a stavom 2. istog zakona propisano je da lica koja su do isteka roka iz stava 1. ovog člana, tj. do 6. decembra 2000. godine, stekli stanarsko pravo ili pravni osnov za zakonito useljenje u skladu sa odredbama ZSO imaju pravo da otkupe stana po odredbama ovog zakona. Također, Odlukom Vlade Federacije BiH o privremenom uređivanju prodaje stanova (tačka IVa) propisano je da se zahtjev za kupovinu stana na kojem je stečeno stanarsko pravo do 6. decembra 2000. godine podnosi u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ove odluke. Kantonalni sud je, dalje, podsjetio da je tačkom Xe) Odluke propisana posebna zaštita licima koja su do 6. decembra 2000. godine kod nadležnog suda pokrenula postupak radi stjecanja stanarskog prava, tako što im je utvrđeno pravo na zaključenje ugovora o korištenju stana koji im je vlasnik stana dodijelio u postupku izvršenja sudskih odluka, kao i pravo da podnesu zahtjev za kupovinu tog stana, koje pripada i licima kojima je do 6. decembra 2000. godine rješenjem dodijeljen stan u izgradnji. Međutim, Kantonalni sud smatra da sadržina iznesenih činjeničnih navoda apelanata, kao i izvedenih dokaza ne upućuju na postojanje takve pravne situacije koja bi opravdala osnovanost tužbenog zahtjeva apelanata, jer iz spisa predmeta proizlazi da je tuženi apelantu Esadu Mulavdiću predmetni stan

dodijelio na korištenje Odlukom broj 1865/04 od 14. aprila 2004. godine, dakle, nakon 6. decembra 2000. godine, do kojeg datuma se, shodno odredbama Zakona o prodaji stanova, moglo stjecati stanarsko pravo, a niti da je do dodjele stana došlo u postupku izvršenja odluke suda. Prema tome, Kantonalni sud je zaključio da pravo apelanata na otkup predmetnog stana nije moglo biti utemeljeno na odredbi člana 46. stav 2. Zakona o prodaji stanova, ni na odredbi tačke Xe) Odluke Vlade FBiH o privremenom uređivanju prodaje stanova zbog čega je primjenom člana 229. tač. 2. i 4. Zakona o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP) odlučio kao u izreci presude.

8. Vrhovni sud je Presudom broj 70 0 P 000383 09 Rev reviziju apelanata odbio kao neosnovanu, kao i zahtjev da im tuženi naknadi troškove parničnog postupka.

9. Vrhovni sud je presudu Kantonalnog suda ocijenio kao pravilnu i na zakonu utemeljenu zbog čega je odbio kao neosnovane navode apelanata o pogrešnoj primjeni materijalnog prava u smislu da je drugostepeni sud u konkretnom slučaju bio dužan da primijeni odredbu člana 46. stav 2. Zakona o prodaji stanova i tačku Xe) Odluke Vlade FBiH o privremenom uređivanju prodaje stanova. U vezi s tim je podsjetio da je članom 46. stav 2. Zakona o prodaji stanova propisano da lica koja su do isteka roka iz stava 1. ovog člana (6. decembra 2000. godine) stekla stanarsko pravo ili pravni osnov za zakonito useljenje u skladu sa odredbama ZSO imaju pravo da otkupe stan po odredbama ovog zakona. Imajući u vidu da su se apelanti u predmetni stan uselili nakon dodjele 14. aprila 2004. godine, dakle, nakon 6. decembra 2000. godine, to, prema ocjeni Vrhovnog suda, nije bilo mjesta za primjenu člana 46. stav 2. Zakona o prodaji stanova zbog čega smatra da apellantima, u smislu člana 7. st. 3. i 4. navedenog zakona, ne pripada pravo na otkup stana. Također, Vrhovni sud je ocijenio neosnovanim navode apelanata da je u konkretnom slučaju Kantonalni sud bio dužan da primijeni tačku Xe) stav 2. Odluke Vlade FBiH o privremenom uređivanju prodaje stanova, kojom je propisano da lica koja su do 6. decembra 2000. godine kod nadležnog suda pokrenula postupak radi stjecanja stanarskog prava na zaključenje ugovora o korištenju stana koji im je vlasnik dodijelio u postupku izvršenja sudske odluke imaju pravo da podnesu zahtjev za kupovinu stana u roku od tri mjeseca od dana zaključenja ugovora o korištenju stana. Navedeno zbog toga što se ova odredba odnosi na lica koja su posjedovala i koristila stan u času stupanja na snagu navedene odluke (17. jula 2002. godine), što u konkretnom predmetu u odnosu na apelante očito nije bio slučaj. Vrhovni sud, također, smatra da su neosnovane tvrdnje apelanata da odluka o dodjeli predmetnog stana predstavlja nastavak okončanja postupka raspodjele stanova povodom koje je pravni prednik tuženog apellantu Esadu Mulavdiću dodijelio odlukom od 5. decembra 1989. godine.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

10. Apelanti osporavaju presudu Vrhovnog i Kantonalnog suda, smatrajući da im je navedenim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, pravo na dom iz člana II/3.f) Ustava BiH i člana 8. Evropske konvencije, pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, pravo na nediskriminaciju iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije. Apelanti prvenstveno navode da im je pobijanim odlukama povrijeđeno pravo na imovinu. Smatraju da se navedene presude temelje na proizvoljnoj primjeni materijalnog prava, jer su ti sudovi u istim ili sličnim predmetima (koje apelanti dostavljaju uz apelaciju) različito primijenili materijalno pravo, odredbu člana 46. Zakona o prodaji

stanova i odredbu člana Xe) Odluke Vlade FBiH o privremenom uređivanju prodaje stanova, što je, kako tvrde, kao posljedicu imalo povredu njihovog prava na nediskriminaciju.

b) Odgovor na apelaciju

11. Vrhovni sud u odgovoru na apelaciju navodi da ostaje pri obrazloženju svoje presude, jer smatra da apellantima nisu povrijeđena prava koja navode u apelaciji, pa predlaže da se apelacija odbije kao neosnovana.

12. Kantonalni sud navode apelanata smatra neosnovanim o čemu je u svojoj presudi, kako ističe, dao jasne i argumentirane razloge, pa predlaže da se apelacija odbije kao neosnovana.

13. Tuženi u odgovoru na apelaciju navodi da su netačni navodi apelanata da su Kantonalni i Vrhovni sud proizvoljno primijenili materijalno pravo. Navodi da je u konkretnoj pravnoj stvari nesporno trebalo primijeniti član 46. Zakona o prodaji stanova i član Xe) Odluke Vlade FBiH. Naime, imajući u vidu činjenice da su se apelanti uselili u predmetni stan nakon što ga je dodijelio tuženi 12. aprila 2004. godine, dakle, nakon 6. decembra 2000. godine, smatra da se u konkretnom slučaju nije mogla primijeniti odredba člana 46. stav 2. Zakona o prodaji stanova, te da samim tim apellantima ne pripada pravo na otkup predmetnog stana.

V. Relevantni propisi

14. **Zakon o stambenim odnosima** ("Službeni list SRBiH" br. 14/84, 12/87 i 36/89, te "Službene novine FBiH" br. 11/98, 38/98, 12/99 i 19/99) u relevantnom dijelu glasi:

Član 11.

Stanarsko pravo građanin stiče danom zakonitog useljenja u stan.

Zakonitim useljenjem u stan smatra se useljenje izvršeno na osnovu ugovora o korištenju stana zaključenog na osnovu odgovarajućeg akta ili drugog akta utvrđenog ovim zakonom koji predstavlja punovažan osnov za useljenje u stan.

15. **Zakon o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo** ("Službene novine FBiH" br. 27/97, 11/98, 22/99, 7/00, 32/01, 61/01, 15/02, 54/04, 36/06, 51/07, 72/08 i 23/09) u relevantnom dijelu glasi:

Član 46. stav 1. i 2.

Ugovori o korištenju stana zaključeni u skladu sa odredbama Zakona o stambenim odnosima do stupanja na snagu ovog zakona prestaju važiti najkasnije u roku od tri godina od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Osobe koje su do isteka roka stava 1. ovog člana stekle stanarsko pravo ili pravni osnov za zakonito useljenje u skladu sa odredbama Zakona o stambenim odnosima, imaju pravo otkupa stana po odredbama ovog zakona.

16. **Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o privremenom uređivanju prodaje stanova** ("Službene novine FBiH" br. 11/98 do 32/02) u relevantnom dijelu glasi:

Tačka IVa

Zahtjev za kupovinu stana na kojem je stečeno stanarsko pravo do 6. decembra 2000. godine, podnosi se u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu ove odluke.

Tačka Xe

Osobe koje su do 6. decembra 2000. godine kod nadležnog organa pokrenule postupak prenosa stanarskog prava po odredbama Zakona o stambenim odnosima a do tog dana nije doneseno prvostepeno rješenje ili je rješenje bilo poništeno i predmet vraćen prvostepenom organu na ponovni postupak, imaju pravo da podnesu zahtjev za kupovinu stana u roku od tri mjeseca od dana kada im je pravosnažnom odlukom utvrđeno stanarsko pravo.

Osobe kojima je do 6. decembra 2000. godine rješenjem dodijeljen stan u izgradnji, stan u postupku eksproprijacije,

odnosno stan za koji nije izvršen tehnički prijem, imaju pravo na zaključenje ugovora o korišćenju stana u skladu sa odredbama Zakona o stambenim odnosima i pravo da podnesu zahtjev za kupovinu stana u roku od tri mjeseca od dana zaključenja ugovora.

[/]

VI. Dopustivost

17. U skladu sa članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

18. U skladu sa članom 18. stav 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

19. U konkretnom slučaju predmet osporavanja apelacijom je Presuda Vrhovnog suda broj 70 O P 000383 09 Rev od 10. februara 2011. godine protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant je primio 23. marta 2011. godine a apelacija je podnesena 18. aprila 2011. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 16. stav 1. Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki drugi formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je apelacija očigledno (*prima facie*) neosnovana.

20. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. 1, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da predmetna apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

21. Apelanti osporavaju presude Vrhovnog i Kantonalnog suda, prvenstveno ukazujući na povredu prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, zatim, povredu prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, prava na dom iz člana II/3.f) Ustava BiH i člana 8. Evropske konvencije i pravo na nediskriminaciju iz člana II/4. Ustava Bosne i Hercegovine i člana 14. Evropske konvencije.

Pravo na imovinu

22. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode [...], što uključuje:

k) Pravo na imovinu.

Član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju u relevantnom dijelu glasi:

Svako fizičko ili pravno lice ima pravo na nesmetano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utječu na pravo države da primjenjuje takve zakone koje smatra potrebnim da bi nadzirala korištenje imovine u skladu sa općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

23. Ustavni sud podsjeća da član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju sadrži tri različita pravila. Prvo pravilo, koje se nalazi u prvoj rečenici prvog stava, opće je prirode i izražava princip mimnog uživanja u imovini. Drugo pravilo,

sadržano u drugoj rečenici istog stava, određuje da lišavanje imovine može da se desi pod određenim uvjetima. Treće pravilo, sadržano u stavu 2. istog člana, dozvoljava da države potpisnice imaju pravo, između ostalog, da kontroliraju korištenje imovine u skladu s javnim interesom. Sva tri pravila su međusobno povezana i nisu u međusobnoj kontradikciji, a drugo i treće pravilo se odnose na određene slučajeve miješanja države u pravo na mirno uživanje imovine i treba da se posmatraju u svjetlu prvog pravila (vidi, Evropski sud za ljudska prava, *Holy Monasteries protiv Grčke*, presuda od 9. decembra 1994. godine, serija A broj 301-A, stav 51).

24. Ustavni sud ukazuje na konzistentnu praksu Evropskog suda i vlastitu jurisprudenciju prema kojim koncept "imovina" u prvom dijelu člana 1. ima autonomno značenje koje nije ograničeno vlasništvom na fizičkim dobrima i nezavisno je od formalne klasifikacije u domaćem pravu: određena druga prava i interesi koji konstituiraju imovinu mogu se, također, smatrati "imovinskim pravima" i zbog toga predstavljati "imovinu" u smislu člana 1. Protokola broj 1 (vidi, Evropski sud, *Iatridis protiv Grčke* [GC], broj 31107/96, ECHR 1999-II, stav 54).

25. U konkretnom slučaju potrebno je odgovoriti na pitanje da li zahtjev apelanata da sud donese presudu koja će zamijeniti kupoprodajni ugovor na predmetnom stanu potpada pod primjenu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

26. Osporenim odlukama odbijen je kao neosnovan tužbeni zahtjev apelanata kojim su tražili da se utvrdi da su ispunili uvjete za kupovinu predmetnog stana pozivanjem sudova na odredbu člana 46. stav 1. Zakona o prodaji stanova i tačku IVa) Odluke Vlade FBiH o privremenom uređivanju prodaje stanova, te uz obrazloženje da su apelanti stanarsko pravo stekli nakon 6. decembra 2000. godine. Međutim, Ustavni sud podsjeća da su, u smislu člana 11. ZSO (stanarsko pravo stječe se zakonitim useljenjem u stan, a zakonitim useljenjem u stan smatra se useljenje izvršeno na osnovu ugovora o korištenju stana zaključenog na osnovu odgovarajućeg akta ili drugog akta utvrđenog ovim zakonom koji predstavlja punovažan osnov za useljenje u stan), apelanti stanarsko pravo na predmetnom stanu stekli zakonitim useljenjem na temelju odluke tuženog, tj. Odlukom broj 1865/04 od 12. aprila 2004. godine (31. maja 2004. godine), te da su 31. maja 2004. godine sa Službom za prostorno uređenje, stambeno-komunalne poslove i razvoj Općine Banovići zaključili ugovor o korištenju stana. Dakle, u konkretnom slučaju je nesporno da su apelanti, u smislu citirane odredbe ZSO, imali legitimno očekivanje, da su ispunili zakonske uvjete da sa tuženim zaključe ugovor o kupovini predmetnog stana, jer su stanarsko pravo ne svojom krivicom stekli protekom roka propisanog Zakonom o prodaji stanova, a da će Pravobranilaštvo, također ocjenjujući situaciju u koju su dovedeni, a ne dosljednim tumačenjem navedenog zakona, ovjerom ugovora omogućiti im da pristupe otkupu predmetnog stana. Iz navedenog slijedi da se odlučivanje o tužbenom zahtjevu apelanata ticalo odlučivanja o njihovim imovinskim pravima u smislu člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, pa je osporenim odlukama kojim je njihov tužbeni zahtjev odbijen došlo do miješanja u njihovo pravo.

27. Sljedeće pitanje na koje Ustavni sud treba da odgovori jeste da li je miješanje u apellantovo pravo na imovinu bilo u skladu sa zakonom.

28. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je osporenim presudama tužbeni zahtjev apelanata odbijen kao neosnovan, jer im je predmetni stan dodijeljen odlukom tuženog 12. jula 2004. godine, dakle, nakon 6. decembra 2000. godine, kada se po zakonu više nije moglo steći stanarsko pravo, tako da se ni pravo apelanata na otkup predmetnog stana nije moglo temeljiti na odredbama Zakona o prodaji stanova. Ustavni sud smatra da su osporene presude donesene u skladu sa relevantnim odredbama

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 2433/14**, rješavajući apelaciju **Muhidina**

Bašića i drugih, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak 2. točka b) i članka 59. st. 1. i 3. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, dopredsjednik
Seada Palavrić, dopredsjednica
Mato Tadić, sudac
Mirsad Čeman, sudac
Zlatko M. Knežević, sudac

na sjednici održanoj 17. rujna 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija **Muhidina Bašića i Mirsada Šijaka** podnesena protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 007209 13 Kž od 5. studenoga 2013. godine i Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 007209 12 Kri od 18. siječnja 2013. godine

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Muhidin Bašić (u daljnjem tekstu: apelant Bašić) iz Sarajeva, kojeg zastupa Kerim Čelik, odvjetnik iz Sarajeva, podnio je 27. svibnja 2014. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) broj S1 1 K 007209 13 Kž od 5. studenoga 2013. godine i Presude Suda BiH broj S1 1 K 007209 12 Kri od 18. siječnja 2013. godine. Apelant je, također, podnio zahtjev za donošenje privremene mjere kojom bi Ustavni sud odložio izdržavanje kazne izrečene prema pravomoćnoj presudi do donošenja odluke o apelaciji. Apelacija je zavedena pod brojem AP 2433/14.

2. Mirsad Šijak (u daljnjem tekstu: apelant Šijak) iz Vareša, kojeg zastupa Fahrija Karkin, odvjetnik iz Sarajeva, podnio je 3. lipnja 2014. godine apelaciju Ustavnom sudu protiv Presude Suda BiH broj S1 1 K 007209 13 Kž od 5. studenoga 2013. godine i Presude Suda BiH broj S1 1 K 007209 12 Kri od 18. siječnja 2013. godine. Apelant je dopunio apelaciju 9. lipnja 2014. godine i 25. kolovoza 2014. godine. Apelant je, također, podnio zahtjev za donošenje privremene mjere kojom bi Ustavni sud odložio izdržavanje kazne izrečene prema pravomoćnoj presudi do donošenja odluke o apelaciji. Apelacija je zavedena pod brojem AP 2552/14.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. S obzirom na to da su Ustavnom sudu dostavljene dvije apelacije iz njegove nadležnosti koje se tiču iste činjenične i pravne osnove, Ustavni sud je, sukladno članku 32. stavak 1. Pravila Ustavnog suda, donio odluku o spajanju oba apelaciona predmeta u kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem AP 2433/14.

4. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i Tužiteljstva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužiteljstvo BiH) za apelanta Bašića je 14. srpnja 2014. godine zatraženo da dostave odgovore na apelaciju, a za apelanta Šijaka 15. srpnja 2014. godine.

5. Sud BiH je odgovor na apelaciju za oba apelanta dostavio 23. srpnja 2014. godine, a Tužiteljstvo BiH 21. srpnja 2014. godine.

III. Činjenično stanje

6. Činjenice predmeta koje proizlaze iz navoda apelanata i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

7. Presudom Suda BiH broj S1 1 K 007209 12 Kri od 18. siječnja 2013. godine apelanti su osuđeni zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz članka 173. stavak 1. točka e) Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZBiH), pa ih je Sud BiH osudio na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina. Prvostupanjsko vijeće Suda BiH (u daljnjem tekstu: Prvostupanjsko vijeće) utvrdilo je da su za vrijeme ratnog stanja u BiH i oružanog sukoba na području općine Vareš apelanti, kršeći odredbe članka 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata, 25. siječnja 1994. godine izvršili nasrtaj na osobno dostojanstvo prema civilnoj ženskoj osobi. Dalje, Prvostupanjsko vijeće je utvrdilo da su se u radnjama apelanata stekla sva bitna obilježja kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz članka 173. stavak 1) točka e) KZBiH u vezi s člankom 180. stavak 1) i člankom 29. KZBiH.

8. Sud BiH je na ročištu od 12. studenoga 2012. godine, nakon izvođenja materijalnih dokaza obrane i saslušanja apelanta Šijaka u svojstvu svjedoka, okončao dokazni postupak obrane. Tužiteljstvo BiH je predložilo saslušanje dva svjedoka i materijalne dokaze replike, nakon čega se obrana izjasnila da neće imati prijedloga za dokaze. Dalje se navodi da su na glavnoj raspravi od 19. studenoga 2012. godine saslušani predloženi svjedoci Tužiteljstva BiH u replici, te su uloženi određeni materijalni dokazi, a Sud BiH je izveo svoje dokaze saslušanjem R. A. u svojstvu svjedoka i zaštićene svjedokinje "A", kao i saslušanjem vještaka B. E., te uvođenjem materijalne dokumentacije. Prilikom ocjene dokaza izvedenih tijekom glavne rasprave, kako se navodi u presudi, Prvostupanjsko vijeće je poklonilo dužnu pozornost, između ostaloga, pojedinačnim okolnostima svjedoka, kao i njihovog mogućeg učesća u događajima i rizika da sebe inkriminiraju, te njihovom odnosu sa apelantima. Prvostupanjsko vijeće je, također, razmotrilo konzistentnost svjedočenja svakog svjedoka tijekom izravnog ili unakrsnog ispitivanja i usporedilo ga sa izjavama koje su dali tijekom istrage. Dovodeći u vezu sve provedene dokaze, Prvostupanjsko vijeće je utvrdilo da su se u radnjama apelanata stekla sva bitna obilježja kaznenog djela za koje se apelanti terete. Kako je Prvostupanjsko vijeće zaključilo, apelanti su u svojstvu saizvršitelja počinili kazneno djelo za koje su proglašeni krivim, postupajući s izravnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru poduzetih radnji. Postupajući prema naredbi Tužiteljstva BiH, vještaci su proveli psihijatrijsko-psihološko vještačenje oštećene, svjedokinje, "A", te sačinili pismeni nalaz i mišljenje, a na okolnosti kojeg intenziteta su traume koje je oštećena doživjela u vezi s događajem koji joj se desio, kakve su posljedice nastale za nju poslije doživljenih trauma i jesu li njezine psihološke reakcije-simptomi karakteristični i vezani za traumu silovanja. Tako su vještaci optužbe zaključili da su kod oštećene ustanovili postojanje simptoma silovane osobe, a taj zaključak je prihvatilo i Prvostupanjsko vijeće.

9. U pogledu pitanja materijalnog zakona koji treba primijeniti, s obzirom na vrijeme izvršenja kaznenog djela, Sud BiH navodi da je prihvatio pravnu kvalifikaciju optužbe, primijenivši odredbe važećeg KZBiH, te apelante osudio zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz članka 173. stavak 1. točka e) KZBiH. Prilikom odlučivanja Prvostupanjsko vijeće je, polazeći od zakonskog imperativa primjene blažeg zakona na učinitelje, ocijenilo vrijeme izvršenja kaznenog djela i odredbe materijalnog zakona koji je bio na snazi u to vrijeme, te odredbe kasnije donesenog zakona KZBiH i zaključilo da je u konkretnom slučaju ipak blaži važeći Kazneni zakon BiH. Pri odmjeravanju kazne za kazneno djelo za koje su apelanti proglašeni krivim Prvostupanjsko vijeće je, polazeći od svrhe kažnjavanja propisane člankom 39. KZBiH, te slijedeći

opća pravila za odmjerenje kazne iz članka 48. KZBiH, imalo u vidu način izvršenja kaznenog djela, odnosno činjenicu da su apelanti optuženi za izvršenje djela silovanja oštećene. Vijeće je uzelo u obzir sve okolnosti učinjenog kaznenog djela, a od olakšavajućih okolnosti je ocijenilo da apelanti imaju obitelj, njihovo korektno držanje tijekom postupka, njihovu neosuđivanost, te ih je u njihovoj ukupnosti ocijenilo osobito olakšavajućim smatrajući da će se i s ublaženom kaznom u trajanju od po sedam godina svakom apelantu u konkretnom slučaju postići svrha kažnjavanja.

10. Presudom Suda BiH broj S1 1 K 007209 13 Krž od 5. studenoga 2013. godine žalba branitelja apelanta Bašića je djelomično uvažena, pa je Presuda Suda BiH broj S1 1 K 007209 12 Kri od 18. siječnja 2013. godine preinačena u dijelu koji se odnosi na pravilnu primjenu Kaznenog zakona na način da se djelo za koje su apelanti kao saizvršitelji proglašeni krivim pravno kvalificira kao kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz članka 142. stavak 1. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: KZSFRJ) u vezi s člankom 22. istog zakona. Stavkom II iste presude su, kao neutemeljene, odbijene žalbe apelanta Šijaka i njegovog branitelja, pa je prvostupanska presuda u ostalom dijelu ostala neizmijenjena.

11. Kako je navedeno u drugostupanskoj presudi, branitelj apelanta Bašića je žalbu izjavio zbog bitnih povreda odredaba kaznenog postupka, povrede Kaznenog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, te odluke o kaznenopravnoj sankciji i troškovima postupka. Branitelj apelanta Šijaka pobijao je prvostupansku presudu zbog bitnih povreda odredaba kaznenog postupka i zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Apelacijsko vijeće Suda BiH (u daljnjem tekstu: Apelacijsko vijeće) utvrdilo je da nisu utemeljeni žalbeni prigovori obrane u odnosu na oba apelanta u smislu članka 297. stavak 1. t. j) i h) ZKPBiH, pa su prigovori odbijeni. Također, Apelacijsko vijeće je odbilo prigovore žalbi kojima se ukazuje na povredu prava na obranu odbijanjem izvođenja nekih dokaznih prijedloga obrane za koje je ocijenjeno da nisu nužni, kao i prigovore kojim se ukazuje na to da prvostupanska presuda ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama. U pogledu navoda da je sud povrijedio načelo koje se odnosi na pretpostavku nevinosti (*in dubio pro reo*), Apelacijsko vijeće zaključuje da je Prvostupansko vijeće ispitalo sve provedene dokaze, dalo njihovu potpunu ocjenu, kako svakog dokaza pojedinačno tako i u cjelini i njihovoj međusobnoj povezanosti, suprotstavljajući dokaze obrane i optužbe, te na temelju tako utvrđenog činjeničnog stanja donijelo odluku o pitanju krivice apelanata. Na temelju svega navedenog, Apelacijsko vijeće smatra da su neutemeljeni prigovori kojim se tvrdi da su postupanjem prvostupanskog suda koje se odnosi na ispravnost procesne strane predmeta uzrokovane bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz članka 297. stavak 2. ZKPBiH na štetu apelanata, pa ih je kao takve odbio. U vezi sa žalbenim prigovorom obrane apelanta Bašića da se prvostupanska presuda temelji isključivo na iskazu zaštićene svjedokinje "A", Apelacijsko vijeće navodi da je Prvostupansko vijeće svoju odluku u odlučujućoj mjeri temeljilo na iskazu oštećene "A" kao svjedoka pod mjerama zaštite, a ne kao "zaštićenog svjedoka", pa u konkretnom slučaju nije ostvarena bitna povreda odredaba kaznenog postupka iz članka 297. stavak 1. točka i) ZKPBiH, uslijed čega je valjalo istaknuti žalbeni prigovor prema ovoj podosnovi odbiti kao neutemeljen. I konačno, Apelacijsko vijeće je, vezano za prigovore koji se odnose na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje iz članka 299. ZKPBiH (status apelanata Bašića, alibi apelanata, kredibilitet svjedokinje "A", dijagnoza PTSP-a kod oštećene), utvrdilo da su prigovori neutemeljeni, dajući jasne razloge o njima.

12. Apelacijsko vijeće smatra da je prvostupanski sud na iscrpan i pravno korektan način u točki 84. prvostupanske presude iznio uvjerljive i u svemu dovoljne razloge zašto je smatrao, između ostaloga, pozivajući se i na odredbe članka 280. stavak 2. ZKPBiH, da opisane radnje apelanata treba kvalificirati kao saizvršiteljske. Prvostupanska presuda u navedenoj točki ističe da su saizvršiteljske radnje inkorporirane u činjenični supstrat optužnog akta, čime je i očuvan objektivni identitet između optužbe i presude. Imajući to u vidu, Apelacijsko vijeće nesumnjivo zaključuje da u činjeničnom opisu dispozitiva presude ne postoje nikakve manjkavosti koje bi dovele u sumnju ispravnost pravnih zaključaka prvostupanske presude vezano za institut saizvršiteljstva.

13. Imajući u vidu učinjeno kazneno djelo, u odnosu na žalbene prigovore o povredi Kaznenog zakona iz članka 298. ZKPBiH, Apelacijsko vijeće je zaključilo da su utemeljeni prigovori branitelja apelanta Bašića kojima je ukazano na pogrešnu primjenu materijalnog zakona u okviru Prvostupanskog vijeća, pa je sud povodom te žalbe, a primjenom odredbe članka 309. ZKPBiH, tj. načela *beneficium cohaesionis* i u odnosu na apelanta Šijaka prvostupansku presudu preinačio u pogledu pravne kvalifikacije kaznenog djela za koje su apelanti proglašeni krivim. Naime, prema ovoj pogodnosti, drugostupanski sud je u obvezi da pri postupanju povodom bilo čije žalbe u slučaju donošenja odluke u korist žalitelja te pogodnosti primijeni i na saoptužene koji nisu izjavili žalbu ili ne iz tih razloga ili ne u tom smislu. U pogledu izrečene kazne, Apelacijsko vijeće je zaključilo da je kazna od po sedam godina zatvora za učinjeno kazneno djelo adekvatna svim okolnostima i ličnosti apelanata kao učinitelja, te da će se njome u cijelosti ostvariti svrha kažnjavanja i to ne samo specijalne nego i generalne prevencije.

14. Uputnim aktom Suda BiH broj S1 1K 007209 14 Iks od 29. svibnja 2014. godine apelant Bašić je upućen na izdržavanje kazne u Kazneno-popravni zavod u Sarajevu, uz obvezu da se u navedeni zavod na izdržavanje kazne javi 23. lipnja 2014. godine.

15. Rješenjem Suda BiH broj S1 1K 007209 14 Iks od 18. lipnja 2014. godine odgođeno je izvršenje kazne zatvora apelantu Bašiću u trajanju od dva mjeseca. Istim rješenjem je utvrđeno da se apelant Bašić dužan javiti na izdržavanje kazne zatvora u Kazneno-popravni zavod u Sarajevu 23. kolovoza 2014. godine. Razmatrajući dio molbe koji se odnosi na navode apelanata Bašića da bi stupanjem na izdržavanje izrečene kazne zatvora bila ugrožena njegova osobna sigurnost i sigurnost njegove obitelji, Sud BiH je istakao da ti razlozi nisu propisani člankom 131. stavak 1. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 12/10, u daljnjem tekstu: ZIKS), kao okolnosti pod kojima je moguće usvojiti molbu za odgađanje izvršenja izrečene kazne zatvora.

16. Rješenjem Suda BiH broj S1 1K 007209 14 Iks odgođeno je izvršenje kazne zatvora apelantu Šijaku u trajanju od dva mjeseca. Istim rješenjem je utvrđeno da se apelant Šijak dužan javiti na izdržavanje kazne zatvora u Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa u Zenici 16. kolovoza 2014. godine.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

Apelacija broj AP 2433/14

17. Apelant Bašić navodi da su mu pobijanom presudom povrijeđeni pravo da ne bude podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni iz članka II/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija), pravo na pravičan postupak iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije i pravo na

djelotvoran pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije. Apelant nije posebno elaborirao navode u vezi s pravom na pravično suđenje. Apelant smatra da bi, ukoliko bi bio upućen na izdržavanje kazne zatvora, njegov život bio apsolutno ugrožen. Također, on navodi da bi njegovim odlaskom na izdržavanje kazne zatvora u opasnost bio doveden i život njegove obitelji, koja je već zaprimila brojne prijetnje. Apelant navodi da je razlog za usvajanje zahtjeva za donošenje privremene mjere i prioritarno postupanje prilikom donošenja odluke o apelaciji u meritumu činjenica da bi se time zaštitio ne samo apelant nego i država BiH. Ukoliko bi apelant prema odluci Suda BiH bio poslan na izdržavanje kazne zatvora, a koji mu je već prekršio pravo na pravično suđenje, pri čemu postoji realna opasnost od kršenja članka 3. Europske konvencije, Bosna i Hercegovina bi, kako navodi apelant, bila odgovorna i izložena aplikaciji pred Europskim sudom za ljudska prava u Strasbourgu, a što bi vjerovatno dovelo do plaćanja odštete. Apelant skreće pozornost Ustavnom sudu na to da je donošenje privremene mjere odlaganja izvršenja kazne postalo iznimno hitno, s obzirom na to da je apelant 24. svibnja 2014. godine putem pošte primio obavijest da se javi na izdržavanje kazne zatvora.

18. Na temelju navedenih razloga, apelant predlaže da Ustavni sud usvoji zahtjev za donošenje privremene mjere, odnosno da prioritarno odluči o ovoj apelaciji u meritumu, a sukladno praksi Ustavnog suda.

Navodi iz apelacije broj AP 2552/14

19. Apelant Šijak smatra da mu je pobijanim odlukama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije. On navodi da mu je pobijanim povredama povrijeđeno pravo na obranu i to proizvoljnom primjenom procesnog prava jer sud nije pravilno utvrdio vrijeme izvršenja kaznenog djela, zatim da ispravku optužnice nije izvršilo Tužiteljstvo BiH nego Prvostupanijsko vijeće, te je izrekom presude iznesena nova optužba u bitnim dijelovima u odnosu na optužnicu. Apelant Šijak navodi da su mu povrijeđena i procesna prava, jer je postupak koji je protiv njega vođen bio očito nepravilan budući da Sud BiH nije istinito i potpuno utvrdio činjenice koje su važne za donošenje zakonite odluke, da nije s jednakom pozornošću ispitivao i utvrđivao kako činjenice koje ga terete tako i one koje mu idu u korist, da je očito proizvoljno primijenio procesno pravo, što je sve dovelo do onemogućavanja prava na obranu i u konačnici do osuđujuće presude. U pogledu privremene mjere, apelant navodi da živi s majkom u zajedničkom obiteljskom kućanstvu i da je njegovoj majci potrebna stalna tuđa skrb i pomoć. Apelant smatra da je on jedini koji može svojoj majci pružiti pomoć i skrb, pa bi upućivanjem na izdržavanje kazne zatvora bilo ugroženo izdržavanje njegove stare majke koja je teško bolesna.

20. S obzirom na navedeno, apelant predlaže da Ustavni sud donese privremenu mjeru kojom se odlaže izvršenje kazne zatvora do donošenja konačne odluke Ustavnog suda o ovoj apelaciji.

b) Odgovor na apelaciju AP 2433/14

21. U odgovoru na apelaciju Sud BiH je naveo da je odgađanje izvršenja kazne zatvora za dva mjeseca dovoljno razdoblje za provođenje planiranog operativnog zahvata osuđenog na KCU Sarajevo, Klinici za opću i abdominalnu hirurgiju, kao i postoperativnog tretmana, nakon čega će osuđeni biti u mogućnosti stupiti na izdržavanje izrečene kazne zatvora, bez opasnosti za njegovo opće zdravstveno stanje. U pogledu apelantovih navoda da bi stupanjem na izdržavanje izrečene kazne zatvora bila ugrožena njegova osobna sigurnost i sigurnost njegove obitelji, Sud BiH ističe da ti razlozi nisu propisani

člankom 131. stavak 1. ZIKS-a kao okolnosti pod kojima je moguće usvojiti molbu za odgađanje izvršenja izrečene kazne zatvora. Stoga, Sud BiH predlaže da se apelantov prijedlog da mu se odgodi izvršenje kazne u cijelosti odbije kao neutemeljen.

22. U odgovoru na apelaciju Tužiteljstva BiH se navodi da nije prekršeno apelantovo pravo na obranu. Sud je u ovom slučaju učinio činjenični opis jasnijim i preciznijim u pogledu vremena kada se silovanje desilo utvrdivši ovu činjenicu na glavnoj raspravi, a na temelju iskaza oštećene osobe "A" i drugih iskaza saslušanih svjedoka. Optužnica nije prekoračena niti je narušen njezin objektivni identitet jer s ovom izmjenom nije doveden u pitanje inkriminirani događaj, budući da pobliže označavanje vremena izvršenja djela na temelju činjenica koje su dokazane nisu dovele do narušavanja identiteta optužbe niti prava na apelantovu obranu. Tužiteljstvo BiH navodi da je prvostupanijska presuda u potpunosti razumljiva, te da nije proturječna razlozima koji su detaljno navedeni u presudi i da sadrži sve obrazložene razloge o utvrđenim odlučnim činjenicama. Također, Tužiteljstvo BiH smatra da je Sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje i donio pravilan zaključak o odlučnim činjenicama, ocjenjujući sve dokaze kako pojedinačno tako i u njihovoj međusobnoj vezi. Na temelju svega navedenog, Tužiteljstvo BiH predlaže da Ustavni sud odbije apelaciju kao neutemeljenu, kao i apelantov zahtjev za donošenje privremene mjere za odlaganje izvršenja kazne zatvora.

AP 2552/14

23. U odgovoru Suda BiH na apelaciju apelanta Šijaka se navodi da su, suprotno apelantovim navodima, oba vijeća iznijela jasne i razumljive razloge kojima su se rukovodili u preciziranju činjeničnog opisa vezano za vrijeme izvršenja predmetne inkriminacije. U tom smislu, Apelacijsko vijeće je iznijelo jasne zaključke da kada se govori o identitetu između presude i optužnice govori se o identitetu radnji koje se optuženom stavljaju na teret, odnosno samog činjeničnog opisa, a ne i o pojedinim činjeničnim preciziranjima koje je izvršio sud, koja uostalom imaju podlogu u izvedenim dokazima (npr. u iskazu oštećene, „A“). Stoga, činjenica da je prvostupanijski sud za radnje optuženih pobliže pojasnio da su se dogodile u jutarnjim satima ne implicira povredu prava na obranu, kako to obrana uporno nastoji prikazati. U konačnici, Apelacijsko vijeće je u svojoj presudi u t. 19-33. dalo detaljnu i iscrpnu analizu u pogledu istaknutog prigovora, te, prema ocjeni Suda, nije povrijeđeno apelantovo pravo na obranu zajamčeno člankom 6. Europske konvencije. U tom smislu, Prvostupanijsko vijeće je ispitalo sve provedene dokaze, dalo njihovu potpunu ocjenu, kako svakog dokaza pojedinačno tako i u cjelini i njihovoj međusobnoj povezanosti, suprotstavljajući dokaze obrane i optužbe, te na temelju tako utvrđenog činjeničnog stanja donijelo odluku o pitanju krivice optuženog, dok je drugostupanijska presuda ocijenila detaljno svaki izneseni žalbeni prigovor, pa tako i onaj koji se tiče navodne povrede čl. 3. i 14. ZKPBiH, utvrdivši da su u svemu poštovani načelo jednakosti u postupanju i standard *in dubio pro reo*.

24. U odgovoru na apelaciju Tužiteljstva BiH se navodi da je u konkretnom slučaju Sud BiH učinio činjenični opis jasnijim i preciznijim utvrdivši približno vrijeme kada se silovanje desilo, a na temelju iskaza oštećene osobe „A“ i drugih iskaza saslušanih svjedoka. Prema ocjeni Tužiteljstva BiH, optužnica nije prekoračena niti je narušen njezin objektivni identitet. Tužiteljstvo BiH smatra da nije povrijeđeno apelantovo pravo na obranu, s obzirom na to da je oštećena „A“ saslušana kao prvi svjedok Tužiteljstva BiH i tada je, između ostalog, izjavila da se događaj desio u jutarnjim satima, što je obrani bilo poznato i na te okolnosti su i izvodili dokaze saslušanjem svjedoka. Tužiteljstvo BiH dalje navodi da je prvostupanijska presuda u potpunosti

razumljiva, te da nije proturječna razlozima koji su detaljno navedeni u presudi i da sadrži sve obrazložene razloge o utvrđenim odlučnim činjenicama. Također, Tužiteljstvo BiH smatra da je Sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje i donio pravilan zaključak o odlučnim činjenicama, ocjenjujući sve dokaze kako pojedinačno tako i u njihovoj međusobnoj povezanosti. Stoga, Tužiteljstvo BiH predlaže da Ustavni sud odbije apelaciju kao neutemeljenu, kao i apelantov zahtjev za donošenje privremene mjere za odlaganje izvršenja kazne zatvora.

V. Relevantni propisi

25. U **Krivičnom zakonu SFRJ** ("Službeni list SFRJ" br. 44/76, 36/77, 56/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90 i 45/90, Zakon o primjeni Krivičnog zakona RBiH i Krivičnog zakona SFRJ, koji je preuzet kao republički zakon za vrijeme neposredne ratne opasnosti ili za vrijeme ratnog stanja, "Službeni list RBiH" br. 6/92 i 13/94) relevantne odredbe glase:

Ratni zločin protiv civilnog stanovništva

Član 142. stav 1.

(1) Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedina civilna lica ili lica onesposobljena za borbu, koji je imao za posljedicu smrt, tešku tjelesnu povredu ili teško narušavanje zdravlja ljudi [...], prisiljavanje na prostituciju ili silovanja [...], ili ko izvrši neko od navedenih djela,

kaznit će se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.

26. U **Kaznenom zakonu BiH** ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 i 8/10), relevantne odredbe glase:

Članak 173. stavak 1. točka e)

Tko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili počinu koje od ovih djela:

(...)

e) prisiljavanje druge osobe, uporabom sile ili prijetnje da će se izravno napasti njezin život ili tijelo ili život ili tijelo njoj bliske osobe, na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju (silovanje)

(...)

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

27. **Zakon o kaznenom postupku BiH** ("Službeni glasnik BiH" br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09 i 93/09) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 3.

Pretpostavka nevinosti i in dubio pro reo

(1) Svatko se smatra nedužnim za kazneno djelo, dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja.

Članak 15.

Slobodna ocjena dokaza

Pravo Suda, Tužitelja i drugih tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku da ocjenjuju postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima.

Članak 280.

(1) Presuda se može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj odnosno na glavnoj raspravi izmijenjenoj optužnici.

(2) Sud nije vezan prijedlozima glede pravne ocjene djela.

Članak 281.

(1) Sud presudu temelji samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnoj raspravi.

(2) Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz posebice i u vezi s ostalim dokazima i temeljem takve ocjene zaključiti je li neka činjenica dokazana.

Članak 297.

(1) Bitna povreda odredaba kaznenog postupka postoji:

(...)

j) ako je optužba prekoračena,

(...)

Članak 309.

Povlastica povezanosti (beneficium cohaesionis)

Ako vijeće žalbenog odjeljenja povodom ma čije žalbe utvrdi da su razlozi zbog kojih je donio odluku u korist optuženika od koristi i za kojeg od saoptuženika koji nije podnio žalbu ili je nije podnio u tom pravcu, postupit će po službenoj dužnosti kao da takva žalba postoji.

Članak 314. stavak 1.

Preinaka prvostupanjske presude

(1) Vijeće žalbenog odjeljenja će uvažavajući žalbu presudom preinčiti prvostupanjsku presudu ako smatra da su odlučne činjenice u prvostupanjskoj presudi pravilno utvrđene i da se s obzirom na utvrđeno činjenično stanje pravilnom primjenom zakona ima donijeti drukčija presuda (...).

VI. Dopustivost

28. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

29. Sukladno članku 18. stavak 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

30. U konkretnom slučaju, predmet pobijanja apelacijom je Presuda Suda BiH broj S1 1 K 007209 13 Krž, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, pobijanu presudu apelant Bašić je primio 11. travnja 2014. godine, a apelacija je podnesena 27. svibnja 2014. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak 1. Pravila Ustavnog suda. Dalje, pobijanu presudu apelant Šijak je primio 11. travnja 2014. godine, a apelacija je podnesena 11. lipnja 2014. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak 1. Pravila Ustavnog suda.

31. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. 3. i 4. Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.

32. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. 1, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

33. Apelanti pobijaju navedene presude tvrdeći da im je tim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije. Apelant Bašić još navodi da mu je pobijanom presudom povrijeđeno pravo da ne bude podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni iz članka II/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 3. Europske

konvencije i pravo na djelotvoran pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije.

a) Pravo na pravično suđenje

34. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

35. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

36. U konkretnom slučaju, postupak se odnosi na utvrđivanje osnovanosti kaznene optužbe protiv apelanata pa su članak II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članak 6. Europske konvencije primjenjivi. Prema tome, Ustavni sud mora preispitati je li postupak pred redovitim sudovima bio pravičan onako kako to zahtijevaju navedene odredbe.

37. Ustavni sud zapaža da apelant Bašić nije posebno obrazlagao povredu prava na pravično suđenje, nego se najvećim dijelom fokusirao na razloge za donošenje privremene mjere. S druge strane, Ustavni sud zapaža da apelant Šijak kršenje prava na pravično suđenje vidi u navodno pogrešno i nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju, činjenici da Sud nije s jednakom pozornošću ispitivao i utvrđivao kako činjenice koje terete apelante tako i one koje im idu u korist, da je očitо proizvoljno primijenio procesno pravo i da je povrijedio pravo apelanata na obranu. On navodi i da ispravku optužnice nije izvršilo Tužiteljstvo BiH nego Prvostupajnsko vijeće, zatim da je izrekom presude iznesena nova optužba u bitnim dijelovima u odnosu na optužnicu. Apelant Šijak također navodi da je povrijeđeno načelo identiteta optužbe i presude, te da je proširena optužnica.

38. U vezi s navodima apelanta Šijaka kojim ukazuje na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, Ustavni sud podsjeća na to da, prema praksi Europskog suda i Ustavnog suda, zadaća ovih sudova nije da preispituju zaključke redovitih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene materijalnog prava (vidi Europski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. lipnja 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovite sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadaća redovitih sudova ocijeniti činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Europski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. svibnja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadaća Ustavnog suda je ispitati jesu li, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te je li primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

39. Ustavni sud će se, dakle, izuzetno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise, kada je očitо da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovitog suda, kako u postupku utvrđivanja činjenica tako i primjene relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 311/04 od 22. travnja 2005. godine, stavak 26). U kontekstu navedenoga, Ustavni sud podsjeća i na to da je u više svojih odluka istakao da očitа proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka jednom pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 1293/05 od 12. rujna 2006. godine, točka 25. i dalje). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud će u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja se postavljaju, ispitati jesu li pobijane odluke

utemeljene na proizvoljnoj primjeni materijalnog i procesnog prava.

40. Ustavni sud, u pogledu navoda apelanata kojim ukazuju na to da je u konkretnom slučaju izostala pravilna ocjena dokaza, prije svega, ističe da je izvan njegove nadležnosti procjenjivati kvalitetu zaključaka sudova u pogledu ocjene dokaza, ukoliko se ova ocjena ne doima očitо proizvoljnom. Isto tako, Ustavni sud se neće miješati u način na koji su redoviti sudovi usvojili dokaze kao dokaznu građu. Ustavni sud se neće miješati u situaciju kada redoviti sudovi povjeruju dokazima jedne strane u postupku na temelju slobodne sudačke ocjene. To je isključivo uloga redovitih sudova, čak i kada su izjave svjedoka na javnoj raspravi i pod zakletvom suprotne jedna drugoj (vidi Europski sud, *Doorson protiv Nizozemske*, presuda od 6. ožujka 1996. godine, objavljena u Izvješćima broj 1996-II, stavak 78).

41. Dovodeći prethodno iznesene stavove u vezu s konkretnim slučajem, Ustavni sud zapaža da je apelant Šijak identične prigovore kao u apelaciji iznosio i tijekom postupka pred redovitim sudovima, o čemu su se i Prvostupajnsko i Apelacijsko vijeće dovoljno jasno, precizno i argumentirano izjasnili. Naime, Ustavni sud uočava da je Apelacijsko vijeće, djelomično uvažavajući apellantovu žalbu, preinačilo prvostupajnsku presudu u odnosu na pravnu kvalifikaciju djela pri čemu je ukazano na to da je u prvostupajnskoj presudi Prvostupajnsko vijeće pravilno i potpuno utvrdilo činjenično stanje. U tom kontekstu, Ustavni sud zapaža da je tijekom postupka proveden velik broj dokaza koje su predložili obrana i Tužiteljstvo BiH, koji su ocijenjeni pojedinačno i u međusobnoj vezi, pri čemu nije izostala analiza provedenih dokaza, o čemu se Prvostupajnsko vijeće detaljno izjasnilo u obrazloženju presude. U pogledu dokaznog postupka (alibi apelanata, kredibilitet svjedočinje "A", dijagnoza PTSP-a kod oštećene), Ustavni sud smatra da u okolnostima konkretnog predmeta, te obrazloženja koje su u tom pogledu dali redoviti sudovi, nema ničega što bi ukazivalo na to da su dokazi pribavljeni povredama ljudskih prava i sloboda propisanih Ustavom i međunarodnim ugovorima, niti su pribavljeni bitnim povredama postupka. Ustavni sud smatra da je Apelacijsko vijeće razmotrilo navode apelanata u vezi s navodnom nezakonitošću pojedinih dokaza koji su korišteni u postupku, te dalo obrazloženje zašto su ti navodi neutemeljeni, a dana obrazloženja Ustavni sud ne smatra proizvoljnim. S obzirom na sve navedeno, Ustavni sud smatra da navodima apelanta Šijaka o proizvoljnoj ocjeni dokaza i u vezi s tim proizvoljno utvrđenom činjeničnom stanju nije dovedeno u pitanje poštovanje jamstava iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

42. Posebice, Ustavni sud zapaža da u pogledu određivanja vremena izvršenja kaznenog djela, iako je načinjena intervencija u pogledu bližeg određenja vremena izvršenja djela, pri čemu je očuvan objektivni identitet činjeničnih navoda, nije povrijeđen objektivni identitet optužnice, niti učinjena bitna povreda odredaba kaznenog postupka, a samim tim nije povrijeđeno ni pravo apelanata na obranu. Dalje, iako je obrana apelanta Šijaka navodila da je on veći dio tog dana, odnosno 25. siječnja 1994. godine bio izvan Vareša (alibi), Sud BiH nije prihvatio te navode o čemu su dani iscrpni i temeljni razlozi u presudama. On, također, navodi da ispravku optužnice nije izvršilo Tužiteljstvo BiH nego Prvostupajnsko vijeće, zatim da je izrekom presude iznesena nova optužba u bitnim dijelovima u odnosu na optužnicu, te da je povrijeđeno načelo identiteta optužbe i presude, kao i da je proširena optužnica. Međutim, i u pogledu ovih navoda apelanta Šijaka, Sud BiH je dao obrazloženje u kojem Ustavni sud ne vidi proizvoljnost. Prema ocjeni Ustavnog suda, Sud u konkretnom slučaju nije izašao iz okvira optužnice, budući da je apelante proglasio krivim za kazneno djelo čiji su svi potrebni elementi sadržani u samoj optužnici. Ustavni sud

podsjeca na to da kada se govori o identitetu između presude i optužnice govori se o identitetu radnji koje se optuženom stavljaju na teret, odnosno samog činjeničnog opisa, a ne i o pojedinim činjeničnim preciziranjima koje je izvršio sud. Stoga, činjenica da je prvostupajski sud za radnje optuženih pobliže pojasnio da su se dogodile u jutarnjim satima ne implicira povredu prava na obranu, kako je to obrana nastojala prikazati. Prema mišljenju Ustavnog suda, to što je prvostupajski sud precizirao svojstvo apelanta Šijaka, tj. da je postupao u svojstvu kriminalističkog inspektora u inkriminirano vrijeme, ni na koji način ne narušava objektivni identitet optužbe i presude. Prema tome, kada se usporede optužnica od 2. prosinca 2011. godine i izreka pobijane presude, jasnim se nameće zaključak da, iako je prvostupajski sud izvršio određene zahvate u činjeničnom opisu, radi se, prema mišljenju Ustavnog suda, o takvim izmjenama koje služe tome da se činjenični opis učini jasnijim i preciznijim, kako bi što više odgovarao utvrđenom činjeničnom stanju. U tom smislu, Prvostupajsko vijeće je na temelju činjeničnog utvrđenja u tijeku postupka precizirao činjenični opis, a da pri tom nije dirao u dijelove optužnice koji se tiču bitnih elemenata djela tako da se ni u kojem slučaju ne radi o novoj optužbi kako to obrana neutemeljeno potencira.

43. Dalje, u vezi s prigovorima apelanta Šijaka o kršenju prava iz članka 6. stavak 2. Europske konvencije, Ustavni sud zapaža da apelant ove navode ničim nije konkretizirao, ali iz navoda apelacije proizlazi da se navodi o kršenju načela presumpcije nevinosti i *in dubio pro reo* vezuju isključivo za ocjenu dokaza, budući da apelant nije ponudio bilo kakvu drugu argumentaciju kojom bi se poštivanje ovih načela, eventualno, moglo dovesti u pitanje, osim što je nezadovoljan zaključcima o svojoj krivici do kojih su sudovi došli. Imajući u vidu navedeno, kao i prethodni zaključak Ustavnog suda o tome da ništa ne ukazuje na to da su sudovi odlučivali proizvoljno i na način suprotan načelima članka 6. stavak 1. Europske konvencije, Ustavni sud navode o povredi prava iz članka 6. stavak 2. Europske konvencije smatra paušalnim i neutemeljenim.

44. Imajući u vidu sve navedeno, a naročito obrazloženja pobijanih presuda, nasuprot tvrdnjama apelanta, Ustavni sud smatra da iz pobijanih presuda ne proizlazi proizvoljnost redovitih sudova u bilo kojem segmentu prava na pravično suđenje koje su apelanti naveli, te zaključuje da u konkretnom slučaju pobijanim presudama redovitih sudova nisu povrijeđena prava apelanta iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Pravo osobe da ne bude podvrgnuta mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni iz članka II/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 3. Europske konvencije

45. Apelant Bašić navodi da mu je pobijanim presudama povrijeđeno pravo da ne bude podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni iz članka II/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 3. Europske konvencije.

Članak II/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

(...)

b) *Pravo osobe da ne bude podvrgnuta mučenju ili nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.*

Članak 3. Europske konvencije glasi:

Niko neće biti podvrgnut torturi, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.

46. Neljudski tretman mora imati minimalan stupanj jačine ukoliko se svrstava u okvir članka 3. Europske konvencije. Procjena ovog minimuma po prirodi stvari je relativna. Ona ovisi o svim okolnostima predmeta, kao što su priroda i sadržaj postupka, njegovo trajanje i njegove fizičke i mentalne

posljedice, a u nekim slučajevima to su i spol, starosna dob i zdravstveno stanje žrtve (vidi Europski sud za ljudska prava, *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 18. siječnja 1978. godine, serija A, broj 25, stranica 65, stavak 162).

47. Ustavni sud zapaža da se navodi apelanta Bašića o ponižavajućem i neljudskom postupku odnose na postupak izvršenja kazne, odnosno na navode da bi bio izložen tim postupcima ako bi bio upućen na izdržavanje kazne, što je izloženo u zahtjevu za donošenje privremene mjere, a ne na kazneni postupak u kojem je proglašen krivim. Stoga, Ustavni sud konstatira da apelant Bašić Ustavnom sudu nije ničim dokazao da je u konkretnom sudskom postupku u kojem mu je izrečena kazna zatvora bio izložen ponižavajućem i neljudskom postupku, u smislu članka 3. Europske konvencije, niti je to Ustavni sud zaključio uvidom u cjelokupan spis. Stoga, Ustavni sud smatra da su apelantovi navodi o povredi ovog ustavnog prava paušalne prirode, jer se tiču okolnosti koje će se eventualno desiti u budućnosti u postupku izvršenja kazne zatvora.

48. Na temelju navedenog, Ustavni sud zaključuje da nije povrijeđeno pravo apelanta Bašića iz članka II/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 3. Europske konvencije.

Pravo na djelotvoran pravni lijek

49. U vezi s navodima apelanta Bašića o kršenju prava na djelotvoran pravni lijek iz članka 13. Europske konvencije, Ustavni sud podsjeća na to da se radi o pravu koje ima supsidijarni karakter u smislu da uživa zaštitu samo u odnosu na neko od prava zaštićenih Europskom konvencijom, te da podrazumijeva pravo na pravni lijek pred nacionalnim vlastima. Ustavni sud zapaža da apelant nije eksplicitno naveo u vezi s kojim pravima smatra da postoji kršenje prava iz članka 13. Europske konvencije. Međutim, iz navoda apelacije se može zaključiti da se navodi o kršenju ovog prava dovode u vezu s pravom na pravično suđenje iz članka 5. Europske konvencije.

50. U kontekstu navedenog, Ustavni sud zapaža da su ovi apelacioni navodi neutemeljeni, budući da iz stanja spisa kao nesporno proizlazi da je apelantu Bašiću na raspolaganju bila mogućnost izjavljivanja žalbe protiv prvostupajske presude, koju je apelant i koristio. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je Sud BiH u žalbenim postupcima razmotrio sve apelantove navode i obrazložio zašto je preinačio prvostupajsku odluku u odnosu na primjenu materijalnog prava, odnosno zašto apelantovi navodi istaknuti u žalbama nisu mogli dovesti do drugačijeg rješenja konkretne pravne stvari. Imajući u vidu navedeno, činjenica da korišteni pravni lijekovi nisu rezultirali apelantovim uspjehom odnosno da je apelantova žalba u ostalom dijelu odbijena kao neutemeljena ne može voditi zaključku o nepostojanju ili nedjelotvornosti pravnih lijekova.

51. Imajući u vidu navedeno, kao i činjenicu da je Ustavni sud u prethodnim točkama ove odluke već obrazložio zašto smatra da nije povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje, Ustavni sud i navode o povredi prava na djelotvoran pravni lijek smatra neutemeljenim.

VIII. Zaključak

52. Ustavni sud zaključuje da ne postoji povreda prava iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada je Sud BiH za svoje odluke dao detaljno, jasno i argumentirano obrazloženje, kako u pogledu izvedenih dokaza tako i njihove međusobne povezanosti i ocjene donošenja zaključaka, i kada je apelantima omogućeno ravnopravno sudjelovati u postupku, u okviru zakonom propisanog postupka, pri čemu je primjena materijalnog i procesnog prava bila sukladna jamstvima koje pruža članak 6. stavak 1. Europske konvencije.

53. Također, Ustavni sud zaključuje da nema povrede prava iz članka II/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 3.

Еуропске конвенције јер у конкретном случају апелант Башић Уставном суду није доказао да је у конкретном поступку повриједено то уставно право, нити је то Уставни суд закључио увидом у cjелокупан спис. Уставни суд сматра да су апелантови наводи о повреди овог уставног права паушалне природе јер се тичу околности које ће се евентуално десити у будућности у поступку извршења казне затвора.

54. И коначно, Уставни суд закључује да нема кршења права на дјелотворан правни лијек из чланка 13. Еуропске конвенције у случају када је апеланту Башићу на располагању била могућност да изјави жалбу против првоступанске пресуде и када је апелант ту могућност искористио.

55. На основу чланка 59. ст. 1. и 3. Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

56. С обзиром на одлуку Уставног суда у овом предмету, није нужно посебно разматрати приједлог апеланата за доношење привремене мјере.

57. Према чланку VI/5. Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обвезујуће.

Председница
Уставног суда Босне и Херцеговине
Valerija Galić, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 2433/14**, рјешавајући апелацију **Мухидина Башића и других**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став 2 тачка б) и члана 59 ст. 1 и 3 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 22/14 и 57/14), у саставу:

Валерија Галић, председница
Миодраг Симовић, потпредседник
Сеада Палаврић, потпредседница
Мато Тадић, судија
Мирсад Ђеман, судија
Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 17. септембра 2014. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се као неоснована апелација **Мухидина Башића и Мирсада Шијака** поднесена против Пресуде Суда Босне и Херцеговине број C1 1 K 007209 13 Кж од 5. новембра 2013. године и Пресуде Суда Босне и Херцеговине број C1 1 K 007209 12 Кри од 18. јануара 2013. године

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Мухидин Башић (у даљњем тексту: апелант Башић) из Сарајева, ког заступа Керим Челик, адвокат из Сарајева, поднио је 27. маја 2014. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Суда Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Суд БиХ) број C1 1 K 007209 13 Кж од 5. новембра 2013. године и Пресуде Суда БиХ број C1 1 K 007209 12 Кри од 18. јануара 2013. године. Апелант је, такође, поднио захтјев за доношење привремене мјере којом би Уставни суд одложио издржавање казне изречене према правоснажној пресуди до доношења одлуке о апелацији. Апелација је заведена под бројем АП 2433/14.

2. Мирсад Шијак (у даљњем тексту: апелант Шијак) из Вареша, ког заступа Фахрија Каркин, адвокат из Сарајева, поднио је 3. јуна 2014. године апелацију Уставном суду против Пресуде Суда БиХ број C1 1 K 007209 13 Кж од 5. новембра 2013. године и Пресуде Суда БиХ број C1 1 K 007209 12 Кри од 18. јануара 2013. године. Апелант је допунио апелацију 9. јуна 2014. године и 25. августа 2014. године. Апелант је, такође, поднио захтјев за доношење привремене мјере којом би Уставни суд одложио издржавање казне изречене према правоснажној пресуди до доношења одлуке о апелацији. Апелација је заведена под бројем АП 2552/14.

II. Поступак пред Уставним судом

3. С обзиром на то да су Уставном суду достављене двије апелације из његове надлежности које се тичу истог чињеничног и правног основа, Уставни суд је, у складу с чланом 32 став 1 Правила Уставног суда, донио одлуку о спајању оба апелациона предмета у којима ће водити један поступак и донијети једну одлуку под бројем АП 2433/14.

4. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Суда БиХ и Тужилаштва Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Тужилаштво БиХ) за апеланта Башића је 14. јула 2014. године затражено да доставе одговоре на апелацију, а за апеланта Шијака 15. јула 2014. године.

5. Суд БиХ је одговор на апелацију за оба апеланта доставио 23. јула 2014. године, а Тужилаштво БиХ 21. јула 2014. године.

III. Чињенично стање

6. Чињенице предмета које произилазе из навода апеланата и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

7. Пресудом Суда БиХ број C1 1 K 007209 12 Кри од 18. јануара 2013. године апеланти су осуђени због кривичног дјела ратног злочина против цивилног становништва из члана 173 став 1 тачка е) Кривичног закона Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: КЗБиХ), па их је Суд БиХ осудио на казну затвора у трајању од седам година. Првостепено вијеће Суда БиХ (у даљњем тексту: Првостепено вијеће) утврдило је да су за вријеме ратног стања у БиХ и оружаног сукоба на подручју општине Вареш апеланти, кршећи одредбе члана 3 Женевске конвенције о заштити цивилних лица за вријеме рата, 25. јануара 1994. године извршили насртај на лично достојанство према цивилном женском лицу. Даље, Првостепено вијеће је утврдило да су се у радњама апеланата стекла сва битна обиљежја кривичног дјела ратног злочина против цивилног становништва из члана 173 став 1) тачка е) КЗБиХ у вези с чланом 180 став 1) и чланом 29 КЗБиХ.

8. Суд БиХ је на рочишту од 12. новембра 2012. године, након извођења материјалних доказа одбране и саслушања апеланта Шијака у својству свједока, окончао доказни поступак одбране. Тужилаштво БиХ је предложило саслушање два свједока и материјалне доказе реплике, након чега се одбрана изјаснила да неће имати приједлога за доказе. Даље се наводи да су на главном претресу од 19. новембра 2012. године саслушани предложени свједоци Тужилаштва БиХ у реплици, те су уложени одређени материјални докази, а Суд БиХ је извео своје доказе саслушањем Р. А. у својству свједока и заштићене свједокиње "А", као и саслушањем вјештака Б. Е., те увођењем материјалне документације. Приликом оцјене доказа изведених током главног претреса, како се наводи у пресуди, Првостепено вијеће је поклонило дужну пажњу, између осталог, појединачним околностима свједока, као и њиховог могућег учешћа у догађајима и ризика да себе

инкриминишу, те њиховом односу са апелантима. Првостепено вијеће је, такође, размотрило конзистентност свједочења сваког свједока током директног или унакрсног испитивања и упоредило га са изјавама које су дали током истраге. Доводећи у везу све проведене доказе, Првостепено вијеће је утврдило да су се у радњама апеланата стекла сва битна обиљежја кривичног дјела за које се апеланти терете. Како је Првостепено вијеће закључило, апеланти су у својству саизвршилаца починили кривично дјело за које су проглашени кривим, поступајући с директним умишљајем, свјесно и вољно, са спознајом о карактеру предузетих радњи. Поступајући према наредби Тужилаштва БиХ, вјештаци су провели психијатријско-психолошко вјештачење оштећене, свједокиње „А“, те сачинили писмени налаз и мишљење, а на околности ког интензитета су трауме које је оштећена доживјела у вези с догађајем који јој се десно, какве су последице настале за њу послје доживљених траума и да ли су њене психолошке реакције-симптоми карактеристични и везани за трауму силовања. Тако су вјештаци оптужбе закључили да су код оштећене установили постојање симптома силованог лица, а тај закључак је прихватило и Првостепено вијеће.

9. У погледу питања материјалног закона који треба примијенити, с обзиром на вријеме извршења кривичног дјела, Суд БиХ наводи да је прихватио правну квалификацију оптужбе, примијенивши одредбе важећег КЗБиХ, те апеланте осудио због кривичног дјела ратног злочина против цивилног становништва из члана 173 став 1 тачка е) КЗБиХ. Приликом одлучивања Првостепено вијеће је, полазећи од законског императива примјене блажег закона на учиниоце, оцијенило вријеме извршења кривичног дјела и одредбе материјалног закона који је био на снази у то вријеме, те одредбе касније донесеног закона КЗБиХ и закључило да је у конкретном случају ипак блажи важећи Кривични закон БиХ. При одмјеравању казне за кривично дјело за које су апеланти проглашени кривим Првостепено вијеће је, полазећи од сврхе кажњавања прописане чланом 39 КЗБиХ, те слиједећи општа правила за одмјеравање казне из члана 48 КЗБиХ, имало у виду начин извршења кривичног дјела, односно чињеницу да су апеланти оптужени за извршење дјела силовања оштећене. Вијеће је узело у обзир све околности учиненог кривичног дјела, а од олакшавајућих околности је оцијенило да апеланти имају породице, њихово коректно држање током поступка, њихову неосуђиваност, те их је у њиховој укупности оцијенило нарочито олакшавајућим сматрајући да ће се и с ублаженом казном у трајању од по седам година сваком апеланту у конкретном случају постићи сврха кажњавања.

10. Пресудом Суда БиХ број С1 1 К 007209 13 Крж од 5. новембра 2013. године жалба браниоца апеланта Башића је дјелимично уважена, па је Пресуда Суда БиХ број С1 1 К 007209 12 Кри од 18. јануара 2013. године преиначена у дијелу који се односи на правилну примјену Кривичног закона на начин да се дјело за које су апеланти као саизвршиоци проглашени кривим правно квалификује као кривично дјело ратног злочина против цивилног становништва из члана 142 став 1 Кривичног закона Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (у даљњем тексту: КЗСФРЈ) у вези с чланом 22 истог закона. Ставом II исте пресуде су, као неосноване, одбијене жалбе апеланта Шијака и његовог браниоца, па је првостепена пресуда у осталом дијелу остала неизмијењена.

11. Како је наведено у другостепеној пресуди, бранилац апеланта Башића је жалбу изјавио због битних повреда одредби кривичног поступка, повреде Кривичног закона, погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, те

одлуке о кривичноправној санкцији и трошковима поступка. Бранилац апеланта Шијака оспоравао је првостепену пресуду због битних повреда одредби кривичног поступка и због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања. Апелационо вијеће Суда БиХ (у даљњем тексту: Апелационо вијеће) утврдило је да нису основани жалбени приговори одбране у односу на оба апеланта у смислу члана 297 став 1 т. ј) и х) ЗКПБиХ, па су приговори одбијени. Такође, Апелационо вијеће је одбило приговоре жалби којима се указује на повреду права на одбрану одбијањем извођења неких доказних приједлога одбране за које је оцијењено да нису неопходни, као и приговоре којим се указује на то да првостепена пресуда не садржи разлоге о одлучним чињеницама. У погледу навода да је суд повриједио принцип који се односи на претпоставку невиности (*in dubio pro reo*), Апелационо вијеће закључује да је Првостепено вијеће испитало све проведене доказе, дало њихову потпуну оцјену, како сваког доказа појединачно тако и у цјелини и њиховој међусобној повезаности, супротстављајући доказе одбране и оптужбе, те на основу тако утврђеног чињеничног стања донијело одлуку о питању кривице апеланата. На основу свега наведеног, Апелационо вијеће сматра да су неосновани приговори којим се тврди да су поступањем првостепеног суда које се односи на исправност процесне стране предмета узроковане битне повреде одредби кривичног поступка из члана 297 став 2 ЗКПБиХ на штету апеланата, па их је као такве одбио. У вези са жалбеним приговором одбране апеланта Башића да се првостепена пресуда заснива искључиво на исказу заштићене свједокиње „А“, Апелационо вијеће наводи да је Првостепено вијеће своју одлуку у одлучујућој мјери засновало на исказу оштећене „А“ као свједока под мјерама заштите, а не као „заштићеног свједока“, па у конкретном случају није остварена битна повреда одредби кривичног поступка из члана 297 став 1 тачка и) ЗКПБиХ, усљед чега је ваљало истакнути жалбени приговор према овом подоснову одбити као неоснован. И коначно, Апелационо вијеће је, везано за приговоре који се односе на погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање из члана 299 ЗКПБиХ (статус апеланта Башића, алиби апеланата, кредибилитет свједокиње „А“, дијагноза ПТСП-а код оштећене), утврдило да су приговори неосновани, дајући јасне разлоге о њима.

12. Апелационо вијеће сматра да је првостепени суд на исцрпан и правно коректан начин у тачки 84 првостепене пресуде изнио убједљиве и у свему довољне разлоге зашто је сматрао, између осталог, позивајући се и на одредбе члана 280 став 2 ЗКПБиХ, да описане радње апеланата треба квалификовати као саизвршилачке. Првостепена пресуда у наведеној тачки истиче да су саизвршилачке радње инкорпорисане у чињенични супстрат оптужног акта, чиме је и очуван објективни идентитет између оптужбе и пресуде. Имајући то у виду, Апелационо вијеће несумњиво закључује да у чињеничном опису диспозитива пресуде не постоје никакве мањкавости које би довеле у сумњу исправност правних закључака првостепене пресуде везано за институт саизвршилаштва.

13. Имајући у виду учинено кривично дјело, у односу на жалбене приговоре о повреди Кривичног закона из члана 298 ЗКПБиХ, Апелационо вијеће је закључило да су основани приговори браниоца апеланта Башића којима је указано на погрешну примјену материјалног закона у оквиру Првостепеног вијећа, па је суд поводом те жалбе, а примјеном одредбе члана 309 ЗКПБиХ, тј. принципа *beneficium cohaesionis* и у односу на апеланта Шијака првостепену пресуду преиначио у погледу правне квалификације кривичног дјела за које су апеланти

проглашени кривим. Наиме, према овој погодности, другостепени суд је у обавези да при поступању поводом било чије жалбе у случају доношења одлуке у корист жалиоца те погодности примјени и на саопштене који нису изјавили жалбу или не из тих разлога или не у том смислу. У погледу изречене казне, Апелационо вијеће је закључило да је казна од по седам година затвора за учињено кривично дјело адекватна свим околностима и личности апеланата као учинилаца, те да ће се њоме у цијелости остварити сврха кажњавања и то не само специјалне него и генералне превенције.

14. Упутним актом Суда БиХ број С1 1К 007209 14 Икс од 29. маја 2014. године апелант Башић је упућен на издржавање казне у Казнено-поправни завод у Сарајеву, уз обавезу да се у наведени завод на издржавање казне јави 23. јуна 2014. године.

15. Рјешењем Суда БиХ број С1 1К 007209 14 Икс од 18. јуна 2014. године одгођено је извршење казне затвора апеланту Башићу у трајању од два мјесеца. Истим рјешењем је утврђено да је апелант Башић дужан да се јави на издржавање казне затвора у Казнено-поправни завод у Сарајеву 23. августа 2014. године. Разматрајући дио молбе који се односи на наводе апеланта Башића да би ступањем на издржавање изречене казне затвора била угрожена његова лична безбједност и безбједност његове породице, Суд БиХ је истакао да ти разлози нису прописани чланом 131 став 1 Закона Босне и Херцеговине о извршењу кривичних санкција, притвора и других мјера ("Службени гласник Босне и Херцеговине" број 12/10, у даљњем тексту: ЗИКС), као околности под којима је могуће усвојити молбу за одгађање извршења изречене казне затвора.

16. Рјешењем Суда БиХ број С1 1К 007209 14 Икс одгођено је извршење казне затвора апеланту Шијаку у трајању од два мјесеца. Истим рјешењем је утврђено да је апелант Шијак дужан да се јави на издржавање казне затвора у Казнено-поправни завод полуотвореног типа у Зеници 16. августа 2014. године.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

Апелација број АП 2433/14

17. Апелант Башић наводи да су му оспореном пресудом повријеђени право да не буде подвргнут мучењу, нечовјечном или понижавајућем третману или казни из члана II(3б) Устава Босне и Херцеговине и члана 3 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција), право на правичан поступак из члана II(3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције и право на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције. Апелант није посебно елаборирао наводе у вези с правом на правично суђење. Апелант сматра да би, уколико би био упућен на издржавање казне затвора, његов живот био апсолутно угрожен. Такође, он наводи да би његовим одласком на издржавање казне затвора у опасност био доведен и живот његове породице, која је већ примила бројне пријетње. Апелант наводи да је разлог за усвајање захтјева за доношење привремене мјере и приоритетно поступање приликом доношења одлуке о апелацији у меритуму чињеница да би се тиме заштитио не само апелант него и држава БиХ. Уколико би апелант према одлуци Суда БиХ био послан на издржавање казне затвора, а који му је већ прекршио право на правично суђење, при чему постоји реална опасност од кршења члана 3 Европске конвенције, Босна и Херцеговина би, како наводи апелант, била одговорна и изложена апликацији пред Европским судом за људска права у Стразбуру, а што би вјероватно

довело до плаћања одштете. Апелант скреће пажњу Уставном суду на то да је доношење привремене мјере одлагања извршења казне постало изнимно хитно, с обзиром на то да је апелант 24. маја 2014. године путем поште примио обавијест да се јави на издржавање казне затвора.

18. На основу наведених разлога, апелант предлаже да Уставни суд усвоји захтјев за доношење привремене мјере, односно да приоритетно одлучи о овој апелацији у меритуму, а у складу с праксом Уставног суда.

Наводи из апелације број АП 2552/14

19. Апелант Шијак сматра да му је оспореним одлукама повријеђено право на правично суђење из члана II(3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције. Он наводи да му је оспореним повредама повријеђено право на одбрану и то произвољном примјеном процесног права јер суд није правилно утврдио вријеме извршења кривичног дјела, затим да исправку оптужнице није извршило Тужилаштво БиХ него Првостепено вијеће, те је изреком пресуде изнесена нова оптужба у битним дијеловима у односу на оптужницу. Апелант Шијак наводи да су му повријеђена и процесна права, јер је поступак који је против њега вођен био очигледно неправичан будући да Суд БиХ није истинито и потпуно утврдио чињенице које су важне за доношење законите одлуке, да није с једнаком пажњом испитивао и утврђивао како чињенице које га терете тако и оне које му иду у корист, да је очигледно произвољно примјенио процесно право, што је све довело до онемогућавања права на одбрану и у коначници до осуђујуће пресуде. У погледу привремене мјере, апелант наводи да живи с мајком у заједничком породичном домаћинству и да је његовој мајци потребна стална туђа њега и помоћ. Апелант сматра да је он једини који може својој мајци пружити помоћ и његу, па би упућивањем на издржавање казне затвора било угрожено издржавање његове старе мајке која је тешко болесна.

20. С обзиром на наведено, апелант предлаже да Уставни суд донесе привремену мјеру којом се одлаже извршење казне затвора до доношења коначне одлуке Уставног суда о овој апелацији.

б) Одговор на апелацију

АП 2433/14

21. У одговору на апелацију Суд БиХ је навео да је одгађање извршења казне затвора за два мјесеца довољан период за провођење планираног оперативног захвата осуђеног на КЦУ Сарајево, Клиници за општу и абдоминалну хирургију, као и постоперативног третмана, након чега ће осуђени бити у могућности ступити на издржавање изречене казне затвора, без опасности за његово опште здравствено стање. У погледу апелантових навода да би ступањем на издржавање изречене казне затвора била угрожена његова лична безбједност и безбједност његове породице, Суд БиХ истиче да ти разлози нису прописани чланом 131 став 1 ЗИКС-а као околности под којима је могуће усвојити молбу за одгађање извршења изречене казне затвора. Стога, Суд БиХ предлаже да се апелантов приједлог да му се одгоди извршење казне у цијелости одбије као неоснован.

22. У одговору на апелацију Тужилаштва БиХ се наводи да није прекршено апелантово право на одбрану. Суд је у овом случају учинио чињенични опис јаснијим и прецизнијим у погледу времена када се силовање десило утврдивши ову чињеницу на главном претресу, а на основу исказа оштећеног лица "А" и других исказа саслушаних свједока. Оптужница није прекорачена нити је нарушен њен објективни идентитет јер с овом измјеном није доведен у

питање инкриминисани догађај, будући да поближе означавање времена извршења djela на основу чињеница које су доказане нису довеле до нарушавања идентитета оптужбе нити права на апелантову одбрану. Тузилаштво БиХ наводи да је првостепена пресуда у потпуности разумљива, те да није противрјечна разлозима који су детаљно наведени у пресуди и да садржи све образложене разлоге о утврђеним одлучним чињеницама. Такође, Тузилаштво БиХ сматра да је Суд правилно и потпуно утврдио чињенично стање и донио правилан закључак о одлучним чињеницама, оцјењујући све доказе како појединачно тако и у њиховој међусобној вези. На основу свега наведеног, Тузилаштво БиХ предлаже да Уставни суд одбије апелацију као неосновану, као и апелантов захтјев за доношење привремене мјере за одлагање извршења казне затвора.

АП 2552/14

23. У одговору Суда БиХ на апелацију апеланта Шијака се наводи да су, супротно апелантовим наводима, оба вијећа изнијела јасне и разумљиве разлоге којима су се руководили у прецизирању чињеничног описа везано за вријеме извршења предметне инкриминације. У том смислу, Апелационо вијеће је изнијело јасне закључке да када се говори о идентитету између пресуде и оптужнице говори се о идентитету радњи које се оптуженом стављају на терет, односно самог чињеничног описа, а не и о појединим чињеничним прецизирањима које је извршио суд, која уосталом имају подлогу у изведеним доказима (нпр. у исказу оштећене, „А“). Стога, чињеница да је првостепени суд за радње оптужених поближе појаснио да су се догодиле у јутарњим часовима не имплицира повреду права на одбрану, како то одбрана упорно настоји да прикаже. У коначници, Апелационо вијеће је у својој пресуди у т. 19-33 дало детаљну и исцрпну анализу у погледу истакнутог приговора, те, према оцјени Суда, није повријеђено апелантово право на одбрану загарантовано чланом 6 Европске конвенције. У том смислу, Првостепено вијеће је испитало све проведене доказе, дало њихову потпуну оцјену, како сваког доказа појединачно тако и у цјелини и њиховој међусобној повезаности, супротстављајући доказе одбране и оптужбе, те на основу тако утврђеног чињеничног стања донијело одлуку о питању кривице оптуженог, док је другостепена пресуда оцијенила детаљно сваки изнесени жалбени приговор, па тако и онај који се тиче наводне повреде чл. 3 и 14 ЗКПБиХ, утврдивши да је у свему поштовани принцип једнакости у поступању и стандард *in dubio pro reo*.

24. У одговору на апелацију Тузилаштва БиХ се наводи да је у конкретном случају Суд БиХ учинио чињенични опис јаснијим и прецизнијим утврдивши приближно вријеме када се силовање десило, а на основу исказа оштећеног лица, „А“ и других исказа саслушаних свједока. Према оцјени Тузилаштва БиХ, оптужница није прекорачена нити је нарушен њен објективни идентитет. Тузилаштво БиХ сматра да није повријеђено апелантово право на одбрану, с обзиром на то да је оштећена, „А“ саслушана као први свједок Тузилаштва БиХ и тада је, између осталог, изјавила да се догађај десило у јутарњим часовима, што је одбрани било познато и на те околности су и изводили доказе саслушањем свједока. Тузилаштво БиХ даље наводи да је првостепена пресуда у потпуности разумљива, те да није противрјечна разлозима који су детаљно наведени у пресуди и да садржи све образложене разлоге о утврђеним одлучним чињеницама. Такође, Тузилаштво БиХ сматра да је Суд правилно и потпуно утврдио чињенично стање и донио правилан закључак о

одлучним чињеницама, оцјењујући све доказе како појединачно тако и у њиховој међусобној повезаности. Стога, Тузилаштво БиХ предлаже да Уставни суд одбије апелацију као неосновану, као и апелантов захтјев за доношење привремене мјере за одлагање извршења казне затвора.

V. Релевантни прописи

25. У **Кривичном закону СФРЈ** ("Службени лист СФРЈ" бр. 44/76, 36/77, 56/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90 и 45/90, Закон о примјени Кривичног закона РБиХ и Кривичног закона СФРЈ, који је преузет као републички закон за вријеме непосредне ратне опасности или за вријеме ратног стања, "Службени лист РБиХ" бр. 6/92 и 13/94) релевантне одредбе гласе:

Ратни злочин против цивилног становништва

Члан 142. став 1.

(1) *Ко кршећи правила међународног права за вријеме рата, оружаног сукоба или окупације нареди да се изврши напад на цивилно становништво, насеље, поједина цивилна лица или лица онеспособљена за борбу, који је имао за последицу смрт, тешку тјелесну повреду или тешко нарушавање здравља људи [...], присиљавање на проституцију или силовања [...], или ко изврши неко од наведених djela,*

казнит ће се затвором најмање пет година или смртном казном.

26. У **Кривичном закону БиХ** ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 и 8/10), релевантне одредбе гласе:

Члан 173. став 1. тачка е)

Ко кршећи правила међународног права за вријеме рата, оружаног сукоба или окупације нареди или учини које од ових djela:

(...)

е) присиљавање другог лица употребом силе или пријетње директним нападом на његов живот или тијело или на живот или тијело њему блиског лица, на сексуални однос или с њом изједначену сексуалну радњу (силовање)

(...)

казниће се казном затвора најмање десет година или казном дуготрајног затвора.

27. **Закон о кривичном поступку БиХ** ("Службени гласник БиХ" бр. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09 и 93/09) у релевантном дијелу гласи:

Члан 3.

Претпоставка невиности и in dubio pro reo

(1) *Свако се сматра невиним за кривично djelo док се правоснажном пресудом не утврди његова кривња.*

Члан 15.

Слободна оцјена доказа

Право Суда, Тужиоца и других органа који учествују у кривичном поступку да оцјењују постојање или непостојање чињеница није везано ни ограничено посебним формалним доказним правилима.

Члан 280.

(1) *Пресуда се може односити само на лице које је оптужено и само на djelo које је предмет оптужбе садржане у потврђеној, односно на главном претресу измијењеној оптужници.*

(2) *Суд није везан за приједлоге у погледу правне оцјене djela.*

Члан 281.

(1) Суд заснива пресуду само на чињеницама и доказима који су изнесени на главном претресу.

(2) Суд је дужан савјесно оцијенити сваки доказ појединачно и у вези с осталим доказима и на основу такве оције невести закључак је ли нека чињеница доказана.

Члан 297.

(1) *Битна повреда одредаба кривичног поступка постоји:*

(...)

j) *ако је оптужба прекорачена,*

(...)

Члан 309.

Ако вијеће апелационог одјељења поводом ма чије жалбе утврди да су разлози због којих је донио одлуку у корист оптуженог од користи и за којег од саопштених који није поднио жалбу или је није поднио у том правцу, поступиће по службеној дужности као да таква жалба постоји.

Члан 314. став 1.**Преиначење првостепене пресуде**

(1) Вијеће апелационог одјељења ће, уважавајући жалбу, пресудом преиначити првостепену пресуду ако сматра да су одлучне чињенице у првостепеној пресуди правилно утврђене и да се, с обзиром на утврђено чињенично стање, по правилној примјени закона, има донијети другачија пресуда (...).

VI. Допустивост

28. У складу с чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом Уставу када она постану предмет спора због пресуде било ког суда у Босни и Херцеговини.

29. У складу с чланом 18 став 1 Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

30. У конкретном случају, предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Суда БиХ број С1 1 К 007209 13 Крж, против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Затим, оспорену пресуду апелант Башић је примио 11. априла 2014. године, а апелација је поднесена 27. маја 2014. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став 1 Правила Уставног суда. Даље, оспорену пресуду апелант Шијак је примио 11. априла 2014. године, а апелација је поднесена 11. јуна 2014. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став 1 Правила Уставног суда.

31. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. 3 и 4 Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због ког апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

32. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. 1, 3 и 4 Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да апелација испуњава услове у погледу допуштивости.

VII. Меритум

33. Апеланти оспоравају наведене пресуде тврдећи да им је тим пресудама повријеђено право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције. Апелант Башић још наводи да му је

оспореном пресудом повријеђено право да не буде подвргнут мучењу, нечовјечном или понижавајућем третману или казни из члана II/3б) Устава Босне и Херцеговине и члана 3 Европске конвенције и право на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције.

а) Право на правично суђење

34. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

35. Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом. [...]

36. У конкретном случају, поступак се односи на утврђивање основаности кривичне оптужбе против апеланата па су члан II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члан 6 Европске конвенције примјенљиви. Према томе, Уставни суд мора преиспитати да ли је поступак пред редовним судовима био правичан онако како то захтијевају наведене одредбе.

37. Уставни суд запажа да апелант Башић није посебно образлагао повреду права на правично суђење, него се највећим дијелом фокусирао на разлоге за доношење привремене мјере. С друге стране, Уставни суд запажа да апелант Шијак кршење права на правично суђење види у наводно погрешно и непотпуно утврђеном чињеничном стању, чињеници да Суд није с једнаком пажњом испитивао и утврђивао како чињенице које терете апеланте тако и оне које им иду у корист, да је очигледно произвољно примијенио процесно право и да је повриједио право апеланата на одбрану. Он наводи и да исправку оптужнице није извршило Тужилаштво БиХ него Првостепено вијеће, затим да је изреком пресуде изнесена нова оптужба у битним дијеловима у односу на оптужницу. Апелант Шијак такође наводи да је повријеђен принцип идентитета оптужбе и пресуде, те да је проширена оптужница.

38. У вези с наводима апеланта Шијака којим указује на погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање, Уставни суд подсјећа на то да, према пракси Европског суда и Уставног суда, задатак ових судова није да преиспитују закључке редовних судова у погледу чињеничног стања и примјене материјалног права (види Европски суд, *Pronina против Русије*, одлука о допуштивости од 30. јуна 2005. године, апликација број 65167/01). Наиме, Уставни суд није надлежан да супституише редовне судове у процјени чињеница и доказа, већ је, генерално, задатак редовних судова да оцијене чињенице и доказе које су извели (види Европски суд, *Thomas против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 10. маја 2005. године, апликација број 19354/02). Задатак Уставног суда је да испита да ли су, евентуално, повријеђена или занемарена уставна права (право на правично суђење, право на приступ суду, право на дјелотворан правни лијек и др.), те да ли је примјена закона била, евентуално, произвољна или дискриминаторска.

39. Уставни суд ће се, дакле, изузетно упустити у испитивање начина на који су надлежни судови утврђивали чињенице и на тако утврђене чињенице примијенили

позитивноправне прописе, када је очигледно да је у одређеном поступку дошло до произвољног поступања редовног суда, како у поступку утврђивања чињеница тако и примјене релевантних позитивноправних прописа (види Уставни суд, Одлука број АП 311/04 од 22. априла 2005. године, став 26). У контексту наведеног, Уставни суд подсјећа и на то да је у више својих одлука истакао да очигледна произвољност у примјени релевантних прописа никада не може водити ка једном правичном поступку (види Уставни суд, Одлука број АП 1293/05 од 12. септембра 2006. године, тачка 25 и даље). Имајући у виду наведено, Уставни суд ће у конкретном случају, с обзиром на питања која се постављају, испитати да ли су оспорене одлуке засноване на произвољној примјени материјалног и процесног права.

40. Уставни суд, у погледу навода апеланата којим указују на то да је у конкретном случају изостала правилна оцјена доказа, прије свега, истиче да је ван његове надлежности да процјењује квалитет закључака судова у погледу оцјене доказа, уколико се ова оцјена не доима очигледно произвољном. Исто тако, Уставни суд се неће мијешати у начин на који су редовни судови усвојили доказе као доказну грађу. Уставни суд се неће мијешати у ситуацију када редовни судови повјерују доказима једне стране у поступку на основу слободне судијске оцјене. То је искључиво улога редовних судова, чак и када су изјаве свједока на јавној расправи и под заклетвом супротне једна другој (види Европски суд, *Doorson против Холандије*, пресуда од 6. марта 1996. године, објављена у Извјештајима број 1996-II, став 78).

41. Доводећи претходно изнесене ставове у везу с конкретним случајем, Уставни суд запажа да је апелант Шијак идентичне приговоре као у апелацији износио и током поступка пред редовним судовима, о чему су се и Првостепено и Апелационо вијеће довољно јасно, прецизно и аргументовано изјаснили. Наиме, Уставни суд уочава да је Апелационо вијеће, дјелимично уважавајући апелантову жалбу, преиначило првостепену пресуду у односу на правну квалификацију дјела при чему је указано на то да је у првостепеној пресуди Првостепено вијеће правилно и потпуно утврдило чињенично стање. У том контексту, Уставни суд запажа да је током поступка проведен велик број доказа које су предложили одбрана и Тужилаштво БиХ, који су оцијењени појединачно и у међусобној вези, при чему није изостала анализа проведених доказа, о чему се Првостепено вијеће детаљно изјаснило у образложењу пресуде. У погледу доказног поступка (алиби апеланата, кредибилитет свједокиње "А", дијагноза ПТПС-а код оштећене), Уставни суд сматра да у околностима конкретног предмета, те образложења које су у том погледу дали редовни судови, нема ничега што би указивало на то да су докази прибављени повредама људских права и слобода прописаних Уставом и међународним уговорима, нити су прибављени битним повредама поступка. Уставни суд сматра да је Апелационо вијеће размотрило наводе апеланата у вези с наводном незаконитошћу појединих доказа који су коришћени у поступку, те дало образложење зашто су ти наводи неосновани, а дата образложења Уставни суд не сматра произвољним. С обзиром на све наведено, Уставни суд сматра да наводима апеланата Шијака о произвољној оцјени доказа и у вези с тим произвољно утврђеном чињеничном стању није доведено у питање поштовање гаранција из члана 6 став 1 Европске конвенције.

42. Посебно, Уставни суд запажа да у погледу одређивања времена извршења кривичног дјела, иако је начињена интервенција у погледу ближег одређења времена извршења дјела, при чему је очуван објективни идентитет

чињеничних навода, није повријеђен објективни идентитет оптужнице, нити учињена битна повреда одредби кривичног поступка, а самим тим није повријеђено ни право апеланата на одбрану. Даље, иако је одбрана апеланата Шијака наводила да је он већи дио тог дана, односно 25. јануара 1994. године био ван Вареша (алиби), Суд БиХ није прихватио те наводе о чему су дати исцрпни и темељни разлози у пресудама. Он, такође, наводи да исправку оптужнице није извршило Тужилаштво БиХ него Првостепено вијеће, затим да је изреком пресуде изнесена нова оптужба у битним дијеловима у односу на оптужницу, те да је повријеђен принцип идентитета оптужбе и пресуде, као и да је проширена оптужница. Међутим, и у погледу ових навода апеланата Шијака, Суд БиХ је дао образложење у ком Уставни суд не види произвољност. Према оцјени Уставног суда, Суд у конкретном случају није изашао из оквира оптужнице, будући да је апеланте прогласио кривим за кривично дјело чији су сви потребни елементи садржани у самој оптужници. Уставни суд подсјећа на то да када се говори о идентитету између пресуде и оптужнице говори се о идентитету радњи које се оптуженом стављају на терет, односно самог чињеничног описа, а не и о појединим чињеничним прецизирањима које је извршио суд. Стога, чињеница да је првостепени суд за радње оптужених поближе појаснио да су се догодиле у јутарњим часовима не имплицира повреду права на одбрану, како је то одбрана настојала да прикаже. Према мишљењу Уставног суда, то што је првостепени суд прецизирао својство апеланата Шијака, тј. да је поступао у својству криминалистичког инспектора у инкриминисано вријеме, ни на који начин не нарушава објективни идентитет оптужбе и пресуде. Према томе, када се упореде оптужница од 2. децембра 2011. године и изрека оспорене пресуде, јасним се намеће закључак да, иако је првостепени суд извршио одређене захвате у чињеничном опису, ради се, према мишљењу Уставног суда, о таквим измјенама које служе томе да се чињенични опис учини јаснијим и прецизнијим, како би што више одговарао утврђеном чињеничном стању. У том смислу, Првостепено вијеће је на основу чињеничног утврђења у току поступка прецизирао чињенични опис, а да при том није дирао у дијелове оптужнице који се тичу битних елемената дјела тако да се ни у ком случају не ради о новој оптужби како то одбрана неосновано потенцира.

43. Даље, у вези с приговорима апеланата Шијака о кршењу права из члана 6 став 2 Европске конвенције, Уставни суд запажа да апелант ове наводе ничим није конкретизовао, али из навода апелације произилази да се наводи о кршењу принципа пресумпције невиности и *in dubio pro reo* везују искључиво за оцјену доказа, будући да апелант није понудио било какву другу аргументацију којом би се поштовање ових принципа, евентуално, могло довести у питање, сем што је незадовољан закључцима о својој кривици до којих су судови дошли. Имајући у виду наведено, као и претходни закључак Уставног суда о томе да ништа не указује на то да су судови одлучивали произвољно и на начин супротан принципима члана 6 став 1 Европске конвенције, Уставни суд наводе о повреди права из члана 6 став 2 Европске конвенције сматра паушалним и неоснованим.

44. Имајући у виду све наведено, а нарочито образложења оспорених пресуда, насупрот тврдњама апеланата, Уставни суд сматра да из оспорених пресуда не произилази произвољност редовних судова у било ком сегменту права на правично суђење које су апеланти навели, те закључује да у конкретном случају оспореним пресудама редовних судова нису повријеђена права апеланата из члана

II/3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Право лица да не буде подвргнуто мучењу, нечовјечном или понижавајућем третману или казни из члана II/36) Устава Босне и Херцеговине и члана 3 Европске конвенције

45. Апелант Башић наводи да му је оспореним пресудама повријеђено право да не буде подвргнут мучењу, нечовјечном или понижавајућем третману или казни из члана II/36) Устава Босне и Херцеговине и члана 3 Европске конвенције.

Члан II/36) Устава Босне и Херцеговине гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

(...)

б) Право да не буду подвргнута мучењу или нехуманом и понижавајућем поступку или казни.

Члан 3 Европске конвенције гласи:

Нико неће бити подвргнут тортури, нељудском или понижавајућем поступку или кажњавању.

46. Нељудски третман мора имати минималан степен јачине уколико се сврстава у оквир члана 3 Европске конвенције. Процјена овог минимума по природи ствари је релативна. Она зависи од свих околности предмета, као што су природа и садржина поступка, његово трајање и његове физичке и менталне последице, а у неким случајевима то су и пол, старосна доб и здравствено стање жртве (види Европски суд за људска права, *Ирска против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 18. јануара 1978. године, серија А, број 25, страна 65, став 162).

47. Уставни суд запажа да се наводи апеланта Башића о понижавајућем и нељудском поступку односе на поступак извршења казне, односно на наводе да би био изложен тим поступцима ако би био упућен на издржавање казне, што је изложено у захтјеву за доношење привремене мјере, а не на кривични поступак у ком је проглашен кривим. Стога, Уставни суд констатује да апелант Башић Уставном суду није ничим доказао да је у конкретном судском поступку у ком му је изречена казна затвора био изложен понижавајућем и нељудском поступку, у смислу члана 3 Европске конвенције, нити је то Уставни суд закључио увидом у cjелокупан спис. Стога, Уставни суд сматра да су апелантови наводи о повреди овог уставног права паушалне природе, јер се тичу околности које ће се евентуално десити у будућности у поступку извршења казне затвора.

48. На основу наведеног, Уставни суд закључује да није повријеђено право апеланта Башића из члана II/36) Устава Босне и Херцеговине и члана 3 Европске конвенције.

Право на дјелотворан правни лијек

49. У вези с наводима апеланта Башића о кршењу права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције, Уставни суд подсјећа на то да се ради о праву које има супсидијарни карактер у смислу да ужива заштиту само у односу на неко од права заштићених Европском конвенцијом, те да подразумијева право на правни лијек пред националним властима. Уставни суд запажа да апелант није експлицитно навео у вези с којим правима сматра да постоји кршење права из члана 13 Европске конвенције. Међутим, из навода апелације може да се закључи да се наводи о кршењу овог права доводе у везу с правом на правично суђење из члана 5 Европске конвенције.

50. У контексту наведеног, Уставни суд запажа да су ови апелациони наводи неосновани, будући да из стања списка као неспорно произилази да је апеланту Башићу на

располагању била могућност изјављивања жалбе против првостепене пресуде, коју је апелант и користио. У вези с тим, Уставни суд запажа да је Суд БиХ у жалбеним поступцима размотрио све апелантове наводе и образложио зашто је преиначио првостепену одлуку у односу на примјену материјалног права, односно зашто апелантови наводи истакнути у жалбама нису могли довести до другачијег рјешења конкретне правне ствари. Имајући у виду наведено, чињеница да коришћени правни лијекови нису резултирали апелантовим успјехом односно да је апелантова жалба у осталом дијелу одбијена као неоснована не може водити закључку о непостојању или недјелотворности правних лијекова.

51. Имајући у виду наведено, као и чињеницу да је Уставни суд у претходним тачкама ове одлуке већ образложио зашто сматра да није повријеђено апелантово право на правично суђење, Уставни суд и наводе о повреди права на дјелотворан правни лијек сматра неоснованим.

VIII. Закључак

52. Уставни суд закључује да не постоји повреда права из члана II/3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када је Суд БиХ за своје одлуке дао детаљно, јасно и аргументовано образложење, како у погледу изведених доказа тако и њихове међусобне повезаности и оцјене доношења закључака, и када је апелантима омогућено да равноправно учествују у поступку, у оквиру законом прописаног поступка, при чему је примјена материјалног и процесног права била у складу с гаранцијама које пружа члан 6 став 1 Европске конвенције.

53. Такође, Уставни суд закључује да нема повреде права из члана II/36) Устава Босне и Херцеговине и члана 3 Европске конвенције јер у конкретном случају апелант Башић Уставном суду није доказао да је у конкретном поступку повријеђено то уставно право, нити је то Уставни суд закључио увидом у cjелокупан спис. Уставни суд сматра да су апелантови наводи о повреди овог уставног права паушалне природе јер се тичу околности које ће се евентуално десити у будућности у поступку извршења казне затвора.

54. И коначно, Уставни суд закључује да нема кршења права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције у случају када је апеланту Башићу на располагању била могућност да изјави жалбу против првостепене пресуде и када је апелант ту могућност искористио.

55. На основу члана 59 ст. 1 и 3 Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

56. С обзиром на одлуку Уставног суда у овом предмету, није неопходно посебно разматрати приједлог апеланата за доношење привремене мјере.

57. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједница

Уставног суда Босне и Херцеговине
Валерија Галић, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj AP 2433/14, rješavajući apelaciju Muhidina Bašića i drugih, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav 2. tačka b) i člana 59. st. 1. i 3. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Miodrag Simović, potpredsjednik

Seada Palavrić, potpredsjednica
Mato Tadić, sudija
Mirsad Čeman, sudija
Zlatko M. Knežević, sudija
na sjednici održanoj 17. septembra 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **Muhidina Bašića i Mirsada Šijaka** podnesena protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 007209 13 Kž od 5. novembra 2013. godine i Presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 007209 12 Kri od 18. januara 2013. godine

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Muhidin Bašić (u daljnjem tekstu: apelant Bašić) iz Sarajeva, kojeg zastupa Kerim Čelik, advokat iz Sarajeva, podnio je 27. maja 2014. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Sud BiH) broj S1 1 K 007209 13 Kž od 5. novembra 2013. godine i Presude Suda BiH broj S1 1 K 007209 12 Kri od 18. januara 2013. godine. Apelant je, također, podnio zahtjev za donošenje privremene mjere kojom bi Ustavni sud odložio izdržavanje kazne izrečene prema pravosnažnoj presudi do donošenja odluke o apelaciji. Apelacija je zavedena pod brojem AP 2433/14.

2. Mirsad Šijak (u daljnjem tekstu: apelant Šijak) iz Vareša, kojeg zastupa Fahrija Karkin, advokat iz Sarajeva, podnio je 3. juna 2014. godine apelaciju Ustavnom sudu protiv Presude Suda BiH broj S1 1 K 007209 13 Kž od 5. novembra 2013. godine i Presude Suda BiH broj S1 1 K 007209 12 Kri od 18. januara 2013. godine. Apelant je dopunio apelaciju 9. juna 2014. godine i 25. augusta 2014. godine. Apelant je, također, podnio zahtjev za donošenje privremene mjere kojom bi Ustavni sud odložio izdržavanje kazne izrečene prema pravosnažnoj presudi do donošenja odluke o apelaciji. Apelacija je zavedena pod brojem AP 2552/14.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

3. S obzirom na to da su Ustavnom sudu dostavljene dvije apelacije iz njegove nadležnosti koje se tiču istog činjeničnog i pravnog osnova, Ustavni sud je, u skladu s članom 32. stav 1. Pravila Ustavnog suda, donio odluku o spajanju oba apelaciona predmeta u kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku pod brojem AP 2433/14.

4. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Suda BiH i Tužilaštva Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Tužilaštvo BiH) za apelanta Bašića je 14. jula 2014. godine zatraženo da dostave odgovore na apelaciju, a za apelanta Šijaka 15. jula 2014. godine.

5. Sud BiH je odgovor na apelaciju za oba apelanta dostavio 23. jula 2014. godine, a Tužilaštvo BiH 21. jula 2014. godine.

III. Činjenično stanje

6. Činjenice predmeta koje proizlaze iz navoda apelanata i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

7. Presudom Suda BiH broj S1 1 K 007209 12 Kri od 18. januara 2013. godine apelanti su osuđeni zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka e) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZBiH), pa ih je Sud BiH osudio na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina. Prvostepeno vijeće Suda BiH (u

daljnjem tekstu: Prvostepeno vijeće) utvrdilo je da su za vrijeme ratnog stanja u BiH i oružanog sukoba na području općine Vareš apelanti, kršeći odredbe člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata, 25. januara 1994. godine izvršili nasrtaj na lično dostojanstvo prema civilnom ženskom licu. Dalje, Prvostepeno vijeće je utvrdilo da su se u radnjama apelanata stekla sva bitna obilježja krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1) tačka e) KZBiH u vezi s članom 180. stav 1) i članom 29. KZBiH.

8. Sud BiH je na ročištu od 12. novembra 2012. godine, nakon izvođenja materijalnih dokaza odbrane i saslušanja apelanta Šijaka u svojstvu svjedoka, okončao dokazni postupak odbrane. Tužilaštvo BiH je predložilo saslušanje dva svjedoka i materijalne dokaze replike, nakon čega se odbrana izjasnila da neće imati prijedloga za dokaze. Dalje se navodi da su na glavnom pretresu od 19. novembra 2012. godine saslušani predloženi svjedoci Tužilaštva BiH u replici, te su uloženi određeni materijalni dokazi, a Sud BiH je izveo svoje dokaze saslušanjem R. A. u svojstvu svjedoka i zaštićene svjedokinje "A", kao i saslušanjem vještaka B. E., te uvođenjem materijalne dokumentacije. Prilikom ocjene dokaza izvedenih tokom glavnog pretresa, kako se navodi u presudi, Prvostepeno vijeće je poklonilo dužnu pažnju, između ostalog, pojedinačnim okolnostima svjedoka, kao i njihovog mogućeg učešća u događajima i rizika da sebe inkriminiraju, te njihovom odnosu sa apellantima. Prvostepeno vijeće je, također, razmotrilo konzistentnost svjedočenja svakog svjedoka tokom direktnog ili unakrsnog ispitivanja i uporedilo ga sa izjavama koje su dali tokom istrage. Dovodeći u vezu sve provedene dokaze, Prvostepeno vijeće je utvrdilo da su se u radnjama apelanata stekla sva bitna obilježja krivičnog djela za koje se apelanti terete. Kako je Prvostepeno vijeće zaključilo, apelanti su u svojstvu saizvršilaca počinili krivično djelo za koje su proglašeni krivim, postupajući s direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru preduzetih radnji. Postupajući prema naredbi Tužilaštva BiH, vještaci su proveli psihijatrijsko-psihološko vještačenje oštećene, svjedokinje, "A", te sačinili pismeni nalaz i mišljenje, a na okolnosti kojeg intenziteta su traume koje je oštećena doživjela u vezi s događajem koji joj se desio, kakve su posljedice nastale za nju poslije doživljenih trauma i da li su njene psihološke reakcije-simptomi karakteristični i vezani za traumu silovanja. Tako su vještaci optužbe zaključili da su kod oštećene ustanovili postojanje simptoma silovanog lica, a taj zaključak je prihvatilo i Prvostepeno vijeće.

9. U pogledu pitanja materijalnog zakona koji treba primijeniti, s obzirom na vrijeme izvršenja krivičnog djela, Sud BiH navodi da je prihvatio pravnu kvalifikaciju optužbe, primijenivši odredbe važećeg KZBiH, te apelanata osudio zbog krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka e) KZBiH. Prilikom odlučivanja Prvostepeno vijeće je, polazeći od zakonskog imperativa primjene blažeg zakona na učinioce, ocijenilo vrijeme izvršenja krivičnog djela i odredbe materijalnog zakona koji je bio na snazi u to vrijeme, te odredbe kasnije donesenog zakona KZBiH i zaključilo da je u konkretnom slučaju ipak blaži važeći Krivični zakon BiH. Pri odmjerenju kazne za krivično djelo za koje su apelanti proglašeni krivim Prvostepeno vijeće je, polazeći od svrhe kažnjavanja propisane članom 39. KZBiH, te slijedeći opća pravila za odmjerenje kazne iz člana 48. KZBiH, imalo u vidu način izvršenja krivičnog djela, odnosno činjenicu da su apelanti optuženi za izvršenje djela silovanja oštećene. Vijeće je uzelo u obzir sve okolnosti učinjenog krivičnog djela, a od olakšavajućih okolnosti je ocijenilo da apelanti imaju porodice, njihovo korektno držanje tokom postupka, njihovu neosuđivanost, te ih je u njihovoj ukupnosti ocijenilo osobito olakšavajućim smatrajući

da će se i s ublaženom kaznom u trajanju od po sedam godina svakom apelantu u konkretnom slučaju postići svrha kažnjavanja.

10. Presudom Suda BiH broj S1 1 K 007209 13 Krž od 5. novembra 2013. godine žalba branioca apelanta Bašića je djelimično uvažena, pa je Presuda Suda BiH broj S1 1 K 007209 12 Kri od 18. januara 2013. godine preinačena u dijelu koji se odnosi na pravilnu primjenu Krivičnog zakona na način da se djelo za koje su apelanti kao saizvršioци proglašeni krivim pravno kvalificira kao krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: KZSFRJ) u vezi s članom 22. istog zakona. Stavom II iste presude su, kao neosnovane, odbijene žalbe apelanta Šijaka i njegovog branioca, pa je prvostepena presuda u ostalom dijelu ostala neizmijenjena.

11. Kako je navedeno u drugostepenoj presudi, branilac apelanta Bašića je žalbu izjavio zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povrede Krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, te odluke o krivičnopravnoj sankciji i troškovima postupka. Branilac apelanta Šijaka osporavao je prvostepenu presudu zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka i zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Apelaciono vijeće Suda BiH (u daljnjem tekstu: Apelaciono vijeće) utvrdilo je da nisu osnovani žalbeni prigovori odbrane u odnosu na oba apelanta u smislu člana 297. stav 1. t. j) i h) ZKPBiH, pa su prigovori odbijeni. Također, Apelaciono vijeće je odbilo prigovore žalbi kojima se ukazuje na povredu prava na odbranu odbijanjem izvođenja nekih dokaznih prijedloga odbrane za koje je ocijenjeno da nisu neophodni, kao i prigovore kojim se ukazuje na to da prvostepena presuda ne sadrži razloge o odlučnim činjenicama. U pogledu navoda da je sud povrijedio princip koji se odnosi na pretpostavku nevinosti (*in dubio pro reo*), Apelaciono vijeće zaključuje da je Prvostepeno vijeće ispitalo sve provedene dokaze, dalo njihovu potpunu ocjenu, kako svakog dokaza pojedinačno tako i u cjelini i njihovoj međusobnoj povezanosti, suprotstavljajući dokaze odbrane i optužbe, te na osnovu tako utvrđenog činjeničnog stanja donijelo odluku o pitanju krivice apelanata. Na osnovu svega navedenog, Apelaciono vijeće smatra da su neosnovani prigovori kojim se tvrdi da su postupanjem prvostepenog suda koje se odnosi na ispravnost procesne strane predmeta uzrokovane bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 2. ZKPBiH na štetu apelanata, pa ih je kao takve odbio. U vezi sa žalbenim prigovorom odbrane apelanta Bašića da se prvostepena presuda zasniva isključivo na iskazu zaštićene svjedokinje "A", Apelaciono vijeće navodi da je Prvostepeno vijeće svoju odluku o odlučujućoj mjeri zasnovalo na iskazu oštećene "A" kao svjedoka pod mjerama zaštite, a ne kao "zaštićenog svjedoka", pa u konkretnom slučaju nije ostvarena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka i) ZKPBiH, usljed čega je valjalo istaknuti žalbeni prigovor prema ovom podosnovu odbiti kao neosnovan. I konačno, Apelaciono vijeće je, vezano za prigovore koji se odnose na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje iz člana 299. ZKPBiH (status apelanta Bašića, alibi apelanata, kredibilitet svjedokinje "A", dijagnoza PTSP-a kod oštećene), utvrdilo da su prigovori neosnovani, dajući jasne razloge o njima.

12. Apelaciono vijeće smatra da je prvostepeni sud na iscrpan i pravno korektan način u tački 84. prvostepene presude iznio uvjerljive i u svemu dovoljne razloge zašto je smatrao, između ostalog, pozivajući se i na odredbe člana 280. stav 2. ZKPBiH, da opisane radnje apelanata treba kvalificirati kao saizvršilačke. Prvostepena presuda u navedenoj tački ističe da su saizvršilačke radnje inkorporirane u činjenični supstrat optužnog akta, čime je i očuvan objektivni identitet između optužbe i presude. Imajući to u vidu, Apelaciono vijeće nesumnjivo zaključuje da u činjeničnom opisu dispozitiva presude ne postoje

nikakve manjkavosti koje bi dovele u sumnju ispravnost pravnih zaključaka prvostepene presude vezano za institut saizvršilaštva.

13. Imajući u vidu učinjeno krivično djelo, u odnosu na žalbene prigovore o povredi Krivičnog zakona iz člana 298. ZKPBiH, Apelaciono vijeće je zaključilo da su osnovani prigovori branioca apelanta Bašića kojima je ukazano na pogrešnu primjenu materijalnog zakona u okviru Prvostepenog vijeća, pa je sud povodom te žalbe, a primjenom odredbe člana 309. ZKPBiH, tj. principa *beneficium cohaesionis* i u odnosu na apelanta Šijaka prvostepenu presudu preinačio u pogledu pravne kvalifikacije krivičnog djela za koje su apelanti proglašeni krivim. Naime, prema ovoj pogodnosti, drugostepeni sud je u obavezi da pri postupanju povodom bilo čije žalbe u slučaju donošenja odluke u korist žalioca te pogodnosti primijeni i na saoptužene koji nisu izjavili žalbu ili ne iz tih razloga ili ne u tom smislu. U pogledu izrečene kazne, Apelaciono vijeće je zaključilo da je kazna od po sedam godina zatvora za učinjeno krivično djelo adekvatna svim okolnostima i ličnosti apelanata kao učinilaca, te da će se njome u cijelosti ostvariti svrha kažnjavanja i to ne samo specijalne nego i generalne prevencije.

14. Uputnim aktom Suda BiH broj S1 1K 007209 14 Iks od 29. maja 2014. godine apelant Bašić je upućen na izdržavanje kazne u Kazneno-popravni zavod u Sarajevu, uz obavezu da se u navedeni zavod na izdržavanje kazne javi 23. juna 2014. godine.

15. Rješenjem Suda BiH broj S1 1K 007209 14 Iks od 18. juna 2014. godine odgođeno je izvršenje kazne zatvora apelanatu Bašiću u trajanju od dva mjeseca. Istim rješenjem je utvrđeno da se apelant Bašić dužan javiti na izdržavanje kazne zatvora u Kazneno-popravni zavod u Sarajevu 23. augusta 2014. godine. Razmatrajući dio molbe koji se odnosi na navode apelanta Bašića da bi stupanjem na izdržavanje izrečene kazne zatvora bila ugrožena njegova lična sigurnost i sigurnost njegove porodice, Sud BiH je istakao da ti razlozi nisu propisani članom 131. stav 1. Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 12/10, u daljnjem tekstu: ZIKS), kao okolnosti pod kojima je moguće usvojiti molbu za odgađanje izvršenja izrečene kazne zatvora.

16. Rješenjem Suda BiH broj S1 1K 007209 14 Iks odgođeno je izvršenje kazne zatvora apelanatu Šijaku u trajanju od dva mjeseca. Istim rješenjem je utvrđeno da je apelant Šijak dužan da se javi na izdržavanje kazne zatvora u Kazneno-popravni zavod poluotvorenog tipa u Zenici 16. augusta 2014. godine.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

Apelacija broj AP 2433/14

17. Apelant Bašić navodi da su mu osporenim presudom povrijeđeni pravo da ne bude podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni iz člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija), pravo na pravičan postupak iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije i pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije. Apelant nije posebno elaborirao navode u vezi s pravom na pravično suđenje. Apelant smatra da bi, ukoliko bi bio upućen na izdržavanje kazne zatvora, njegov život bio apsolutno ugrožen. Također, on navodi da bi njegovim odlaskom na izdržavanje kazne zatvora u opasnost bio doveden i život njegove porodice, koja je već primila brojne prijetnje. Apelant navodi da je razlog za usvajanje zahtjeva za donošenje privremene mjere i prioritarno postupanje prilikom donošenja odluke o apelaciji u meritumu činjenica da bi se time zaštitio ne samo apelant nego i država BiH. Ukoliko bi apelant prema odluci Suda BiH bio poslan na

izdržavanje kazne zatvora, a koji mu je već prekršio pravo na pravično suđenje, pri čemu postoji realna opasnost od kršenja člana 3. Evropske konvencije, Bosna i Hercegovina bi, kako navodi apelant, bila odgovorna i izložena aplikaciji pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, a što bi vjerovatno dovelo do plaćanja odštete. Apelant skreće pažnju Ustavnom sudu na to da je donošenje privremene mjere odlaganja izvršenja kazne postalo iznimno hitno, s obzirom na to da je apelant 24. maja 2014. godine putem pošte primio obavijest da se javi na izdržavanje kazne zatvora.

18. Na osnovu navedenih razloga, apelant predlaže da Ustavni sud usvoji zahtjev za donošenje privremene mjere, odnosno da prioriteto odluču o ovoj apelaciji u meritumu, a u skladu s praksom Ustavnog suda.

Navodi iz apelacije broj AP 2552/14

19. Apelant Šijak smatra da mu je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije. On navodi da mu je osporenim povredama povrijeđeno pravo na odbranu i to proizvoljnom primjenom procesnog prava jer sud nije pravilno utvrdio vrijeme izvršenja krivičnog djela, zatim da ispravku optužnice nije izvršilo Tužilaštvo BiH nego Prvostepeno vijeće, te je izrekom presude iznesena nova optužba u bitnim dijelovima u odnosu na optužnicu. Apelant Šijak navodi da su mu povrijeđena i procesna prava, jer je postupak koji je protiv njega vođen bio očigledno nepravičan budući da Sud BiH nije istinito i potpuno utvrdio činjenice koje su važne za donošenje zakonite odluke, da nije s jednakom pažnjom ispitivao i utvrđivao kako činjenice koje ga terete tako i one koje mu idu u korist, da je očigledno proizvoljno primijenio procesno pravo, što je sve dovelo do onemogućavanja prava na odbranu i u konačnici do osuđujuće presude. U pogledu privremene mjere, apelant navodi da živi s majkom u zajedničkom porodičnom domaćinstvu i da je njegovoj majci potrebna stalna tuđa njega i pomoć. Apelant smatra da je on jedini koji može svojoj majci pružiti pomoć i njegu, pa bi upućivanjem na izdržavanje kazne zatvora bilo ugroženo izdržavanje njegove stare majke koja je teško bolesna.

20. S obzirom na navedeno, apelant predlaže da Ustavni sud donese privremenu mjeru kojom se odlaže izvršenje kazne zatvora do donošenja konačne odluke Ustavnog suda o ovoj apelaciji.

b) Odgovor na apelaciju AP 2433/14

21. U odgovoru na apelaciju Sud BiH je naveo da je odgađanje izvršenja kazne zatvora za dva mjeseca dovoljan period za provođenje planiranog operativnog zahvata osuđenog na KCU Sarajevo, Klinici za opću i abdominalnu hirurgiju, kao i postoperativnog tretmana, nakon čega će osuđeni biti u mogućnosti stupiti na izdržavanje izrečene kazne zatvora, bez opasnosti za njegovo opće zdravstveno stanje. U pogledu apelantovih navoda da bi stupanjem na izdržavanje izrečene kazne zatvora bila ugrožena njegova lična sigurnost i sigurnost njegove porodice, Sud BiH ističe da ti razlozi nisu propisani članom 131. stav 1. ZIKS-a kao okolnosti pod kojima je moguće usvojiti molbu za odgađanje izvršenja izrečene kazne zatvora. Stoga, Sud BiH predlaže da se apelantov prijedlog da mu se odgodi izvršenje kazne u cijelosti odbije kao neosnovan.

22. U odgovoru na apelaciju Tužilaštva BiH se navodi da nije prekršeno apelantovo pravo na odbranu. Sud je u ovom slučaju učinio činjenični opis jasnijim i preciznijim u pogledu vremena kada se silovanje desilo utvrdivši ovu činjenicu na glavnom pretresu, a na osnovu iskaza oštećenog lica "A" i drugih iskaza saslušanih svjedoka. Optužnica nije prekoracena niti je narušen njen objektivni identitet jer s ovom izmjenom nije doveden u pitanje inkriminirani događaj, budući da pobliže

označavanje vremena izvršenja djela na osnovu činjenica koje su dokazane nisu dovele do narušavanja identiteta optužbe niti prava na apelantovu odbranu. Tužilaštvo BiH navodi da je prvostepena presuda u potpunosti razumljiva, te da nije protivrječna razlozima koji su detaljno navedeni u presudi i da sadrži sve obrazložene razloge o utvrđenim odlučnim činjenicama. Također, Tužilaštvo BiH smatra da je Sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje i donio pravilan zaključak o odlučnim činjenicama, ocjenjujući sve dokaze kako pojedinačno tako i u njihovoj međusobnoj vezi. Na osnovu svega navedenog, Tužilaštvo BiH predlaže da Ustavni sud odbije apelaciju kao neosnovanu, kao i apelantov zahtjev za donošenje privremene mjere za odlaganje izvršenja kazne zatvora.

AP 2552/14

23. U odgovoru Suda BiH na apelaciju apelanta Šijaka se navodi da su, suprotno apelantovim navodima, oba vijeća iznijela jasne i razumljive razloge kojima su se rukovodili u preciziranju činjeničnog opisa vezano za vrijeme izvršenja predmetne inkriminacije. U tom smislu, Apelaciono vijeće je iznijelo jasne zaključke da kada se govori o identitetu između presude i optužnice govori se o identitetu radnji koje se optuženom stavljaju na teret, odnosno samog činjeničnog opisa, a ne i o pojedinim činjeničnim preciziranjima koje je izvršio sud, koja uostalom imaju podlogu u izvedenim dokazima (npr. u iskazu oštećene „A“). Stoga, činjenica da je prvostepeni sud za radnje optuženih pobliže pojasnio da su se dogodile u jutarnjim satima ne implicira povredu prava na odbranu, kako to odbrana uporno nastoji prikazati. U konačnici, Apelaciono vijeće je u svojoj presudi u t. 19-33. dalo detaljnu i iscrpnu analizu u pogledu istaknutog prigovora, te, prema ocjeni Suda, nije povrijeđeno apelantovo pravo na odbranu zagarantirano članom 6. Evropske konvencije. U tom smislu, Prvostepeno vijeće je ispitalo sve provedene dokaze, dalo njihovu potpunu ocjenu, kako svakog dokaza pojedinačno tako i u cjelini i njihovoj međusobnoj povezanosti, suprotstavljajući dokaze odbrane i optužbe, te na osnovu tako utvrđenog činjeničnog stanja donijelo odluku o pitanju krivice optuženog, dok je drugostepena presuda ocijenila detaljno svaki izneseni žalbeni prigovor, pa tako i onaj koji se tiče navodne povrede čl. 3. i 14. ZKPBiH, utvrdivši da je u svemu poštovani princip jednakosti u postupanju i standard *in dubio pro reo*.

24. U odgovoru na apelaciju Tužilaštva BiH se navodi da je u konkretnom slučaju Sud BiH učinio činjenični opis jasnijim i preciznijim utvrdivši približno vrijeme kada se silovanje desilo, a na osnovu iskaza oštećenog lica „A“ i drugih iskaza saslušanih svjedoka. Prema ocjeni Tužilaštva BiH, optužnica nije prekoracena niti je narušen njen objektivni identitet. Tužilaštvo BiH smatra da nije povrijeđeno apelantovo pravo na odbranu, s obzirom na to da je oštećena „A“ saslušana kao prvi svjedok Tužilaštva BiH i tada je, između ostalog, izjavila da se događaj desio u jutarnjim satima, što je odbrani bilo poznato i na te okolnosti su i izvodili dokaze saslušanjem svjedoka. Tužilaštvo BiH dalje navodi da je prvostepena presuda u potpunosti razumljiva, te da nije protivrječna razlozima koji su detaljno navedeni u presudi i da sadrži sve obrazložene razloge o utvrđenim odlučnim činjenicama. Također, Tužilaštvo BiH smatra da je Sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje i donio pravilan zaključak o odlučnim činjenicama, ocjenjujući sve dokaze kako pojedinačno tako i u njihovoj međusobnoj povezanosti. Stoga, Tužilaštvo BiH predlaže da Ustavni sud odbije apelaciju kao neosnovanu, kao i apelantov zahtjev za donošenje privremene mjere za odlaganje izvršenja kazne zatvora.

V. Relevantni propisi

25. U **Krivičnom zakonu SFRJ** ("Službeni list SFRJ" br. 44/76, 36/77, 56/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90 i 45/90, Zakon o primjeni Krivičnog zakona RBiH i Krivičnog zakona SFRJ, koji je preuzet kao republički zakon za vrijeme neposredne ratne opasnosti ili za vrijeme ratnog stanja, "Službeni list RBiH" br. 6/92 i 13/94) relevantne odredbe glase:

Ratni zločin protiv civilnog stanovništva**Član 142. stav 1.**

(1) Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedina civilna lica ili lica onesposobljena za borbu, koji je imao za posljedicu smrt, tešku tjelesnu povredu ili teško narušavanje zdravlja ljudi [...], prisiljavanje na prostituciju ili silovanja [...], ili ko izvrši neko od navedenih djela,

kaznit će se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.

26. U **Krivičnom zakonu BiH** ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 i 8/10), relevantne odredbe glase:

Član 173. stav 1. tačka e)

Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini koje od ovih djela:

(...)

e) prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos ili s njom izjednačenu seksualnu radnju (silovanje)

(...)

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

27. **Zakon o krivičnom postupku BiH** ("Službeni glasnik BiH" br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09 i 93/09) u relevantnom dijelu glasi:

Član 3.**Pretpostavka nevinosti i in dubio pro reo**

(1) Svako se smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja.

Član 15.**Slobodna ocjena dokaza**

Pravo Suda, Tužitelja i drugih organa koji učestvuju u krivičnom postupku da ocjenjuju postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima.

Član 280.

(1) Presuda se može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj, odnosno na glavnom pretresu izmijenjenoj optužnici.

(2) Sud nije vezan za prijedloge u pogledu pravne ocjene djela.

Član 281.

(1) Sud zasniva presudu samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretresu.

(2) Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana.

Član 297.

(1) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji:

(...)

j) ako je optužba prekoračena,

(...)

Član 309.**Beneficium cohaesionis**

Ako vijeće apelacionog odjeljenja povodom ma čije žalbe utvrdi da su razlozi zbog kojih je donio odluku u korist optuženog od koristi i za kojeg od saoptuženih koji nije podnio žalbu ili je nije podnio u tom pravcu, postupit će po službenoj dužnosti kao da takva žalba postoji.

Član 314. stav 1.**Preinačenje prvostepene presude**

(1) Vijeće apelacionog odjeljenja će, uvažavajući žalbu, presudom preinačiti prvostepenu presudu ako smatra da su odlučne činjenice u prvostepenoj presudi pravilno utvrđene i da se, s obzirom na utvrđeno činjenično stanje, po pravilnoj primjeni zakona, ima donijeti drukčija presuda (...).

VI. Dopustivost

28. U skladu s članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

29. U skladu s članom 18. stav 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

30. U konkretnom slučaju, predmet osporavanja apelacijom je Presuda Suda BiH broj S1 1 K 007209 13 Krž, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Zatim, osporenu presudu apelant Bašić je primio 11. aprila 2014. godine, a apelacija je podnesena 27. maja 2014. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav 1. Pravila Ustavnog suda. Dalje, osporenu presudu apelant Šijak je primio 11. aprila 2014. godine, a apelacija je podnesena 11. juna 2014. godine, tj. u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav 1. Pravila Ustavnog suda.

31. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. 3. i 4. Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

32. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. 1, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

33. Apelanti osporavaju navedene presude tvrdeći da im je tim presudama povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije. Apelant Bašić još navodi da mu je osporenim presudom povrijeđeno pravo da ne bude podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni iz člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije i pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije.

a) Pravo na pravično suđenje

34. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

35. Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

36. U konkretnom slučaju, postupak se odnosi na utvrđivanje osnovanosti krivične optužbe protiv apelanta pa su član II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i član 6. Evropske konvencije primjenjivi. Prema tome, Ustavni sud mora preispitati je li postupak pred redovnim sudovima bio pravičan onako kako to zahtijevaju navedene odredbe.

37. Ustavni sud zapaža da apelant Bašić nije posebno obrazlagao povredu prava na pravično suđenje, nego se najvećim dijelom fokusirao na razloge za donošenje privremene mjere. S druge strane, Ustavni sud zapaža da apelant Šijak kršenje prava na pravično suđenje vidi u navodno pogrešno i nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju, činjenici da Sud nije s jednakom pažnjom ispitivao i utvrđivao kako činjenice koje terete apelante tako i one koje im idu u korist, da je očigledno proizvoljno primijenio procesno pravo i da je povrijedio pravo apelanta na odbranu. On navodi i da ispravku optužnice nije izvršilo Tužilaštvo BiH nego Prvostepeno vijeće, zatim da je izrekom presude iznesena nova optužba u bitnim dijelovima u odnosu na optužnicu. Apelant Šijak također navodi da je povrijeđen princip identiteta optužbe i presude, te da je proširena optužnica.

38. U vezi s navodima apelanta Šijaka kojim ukazuje na pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, Ustavni sud podsjeća na to da, prema praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, zadatak ovih sudova nije da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene materijalnog prava (vidi Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01). Naime, Ustavni sud nije nadležan da supstituirao redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je, općenito, zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli (vidi Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02). Zadatak Ustavnog suda je da ispita da li su, eventualno, povrijeđena ili zanemarena ustavna prava (pravo na pravično suđenje, pravo na pristup sudu, pravo na djelotvoran pravni lijek i dr.), te da li je primjena zakona bila, eventualno, proizvoljna ili diskriminacijska.

39. Ustavni sud će se, dakle, izuzetno upustiti u ispitivanje načina na koji su nadležni sudovi utvrđivali činjenice i na tako utvrđene činjenice primijenili pozitivnopravne propise, kada je očigledno da je u određenom postupku došlo do proizvoljnog postupanja redovnog suda, kako u postupku utvrđivanja činjenica tako i primjene relevantnih pozitivnopravnih propisa (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 311/04 od 22. aprila 2005. godine, stav 26). U kontekstu navedenog, Ustavni sud podsjeća i na to da je u više svojih odluka istakao da očigledna proizvoljnost u primjeni relevantnih propisa nikada ne može voditi ka jednom pravičnom postupku (vidi Ustavni sud, Odluka broj AP 1293/05 od 12. septembra 2006. godine, tačka 25. i dalje). Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud će u konkretnom slučaju, s obzirom na pitanja koja se postavljaju, ispitati da li su osporene odluke zasnovane na proizvoljnoj primjeni materijalnog i procesnog prava.

40. Ustavni sud, u pogledu navoda apelanta kojim ukazuje na to da je u konkretnom slučaju izostala pravilna ocjena dokaza, prije svega, ističe da je van njegove nadležnosti da procjenjuje kvalitet zaključaka sudova u pogledu ocjene dokaza, ukoliko se ova ocjena ne doima očigledno proizvoljnom. Isto tako, Ustavni sud se neće miješati u način na koji su redovni sudovi usvojili dokaze kao dokaznu građu. Ustavni sud se neće miješati u situaciju kada redovni sudovi povjeruju dokazima jedne strane u postupku na osnovu slobodne sudijske ocjene. To je isključivo

uloga redovnih sudova, čak i kada su izjave svjedoka na javnoj raspravi i pod zakletvom suprotne jedna drugoj (vidi Evropski sud, *Doorson protiv Holandije*, presuda od 6. marta 1996. godine, objavljena u Izvještajima broj 1996-II, stav 78).

41. Dovodeći prethodno iznesene stavove u vezi s konkretnim slučajem, Ustavni sud zapaža da je apelant Šijak identične prigovore kao u apelaciji iznio i tokom postupka pred redovnim sudovima, o čemu su se i Prvostepeno i Apelaciono vijeće dovoljno jasno, precizno i argumentirano izjasnili. Naime, Ustavni sud uočava da je Apelaciono vijeće, djelimično uvažavajući apelantovu žalbu, preinačilo prvostepenu presudu u odnosu na pravnu kvalifikaciju djela pri čemu je ukazano na to da je u prvostepenoj presudi Prvostepeno vijeće pravilno i potpuno utvrdilo činjenično stanje. U tom kontekstu, Ustavni sud zapaža da je tokom postupka proveden velik broj dokaza koje su predložili odbrana i Tužilaštvo BiH, koji su ocijenjeni pojedinačno i u međusobnoj vezi, pri čemu nije izostala analiza provedenih dokaza, o čemu se Prvostepeno vijeće detaljno izjasnilo u obrazloženju presude. U pogledu dokaznog postupka (alibi apelanta, kredibilitet svjedokinje "A", dijagnoza PTSP-a kod oštećene), Ustavni sud smatra da u okolnostima konkretnog predmeta, te obrazloženja koje su u tom pogledu dali redovni sudovi, nema ničega što bi ukazivalo na to da su dokazi pribavljeni povredama ljudskih prava i sloboda propisanih Ustavom i međunarodnim ugovorima, niti su pribavljeni bitnim povredama postupka. Ustavni sud smatra da je Apelaciono vijeće razmotrilo navode apelanta u vezi s navodnom nezakonitošću pojedinih dokaza koji su korišteni u postupku, te dalo obrazloženje zašto su ti navodi neosnovani, a data obrazloženja Ustavni sud ne smatra proizvoljnim. S obzirom na sve navedeno, Ustavni sud smatra da navodima apelanta Šijaka o proizvoljnoj ocjeni dokaza i u vezi s tim proizvoljno utvrđenom činjeničnom stanju nije dovedeno u pitanje poštivanje garancija iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

42. Posebno, Ustavni sud zapaža da u pogledu određivanja vremena izvršenja krivičnog djela, iako je načinjena intervencija u pogledu bližeg određenja vremena izvršenja djela, pri čemu je očuvan objektivni identitet činjeničnih navoda, nije povrijeđen objektivni identitet optužnice, niti učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka, a samim tim nije povrijeđeno ni pravo apelanta na odbranu. Dalje, iako je odbrana apelanta Šijaka navodila da je on veći dio tog dana, odnosno 25. januara 1994. godine bio izvan Vareša (alibi), Sud BiH nije prihvatio te navode o čemu su dati iscrpni i temeljni razlozi u presudama. On, također, navodi da ispravku optužnice nije izvršilo Tužilaštvo BiH nego Prvostepeno vijeće, zatim da je izrekom presude iznesena nova optužba u bitnim dijelovima u odnosu na optužnicu, te da je povrijeđen princip identiteta optužbe i presude, kao i da je proširena optužnica. Međutim, i u pogledu ovih navoda apelanta Šijaka, Sud BiH je dao obrazloženje u kojem Ustavni sud ne vidi proizvoljnost. Prema ocjeni Ustavnog suda, Sud u konkretnom slučaju nije izašao iz okvira optužnice, budući da je apelante proglasio krivim za krivično djelo čiji su svi potrebni elementi sadržani u samoj optužnici. Ustavni sud podsjeća na to da kada se govori o identitetu između presude i optužnice govori se o identitetu radnji koje se optuženom stavljaju na teret, odnosno samog činjeničnog opisa, a ne i o pojedinim činjeničnim preciziranjima koje je izvršio sud. Stoga, činjenica da je prvostepeni sud za radnje optuženih pobliže pojasnio da su se dogodile u jutarnjim satima ne implicira povredu prava na odbranu, kako je to odbrana nastojala prikazati. Prema mišljenju Ustavnog suda, to što je prvostepeni sud precizirao svojstvo apelanta Šijaka, tj. da je postupao u svojstvu kriminalističkog inspektora u inkriminirano vrijeme, ni na koji način ne narušava objektivni identitet optužbe i presude. Prema tome, kada se uporede optužnica od 2. decembra 2011. godine i

izreka osporene presude, jasnim se nameće zaključak da, iako je prvostepeni sud izvršio određene zahvate u činjeničnom opisu, radi se, prema mišljenju Ustavnog suda, o takvim izmjenama koje služe tome da se činjenični opis učini jasnijim i preciznijim, kako bi što više odgovarao utvrđenom činjeničnom stanju. U tom smislu, Prvostepeno vijeće je na osnovu činjeničnog utvrđenja u toku postupka precizirao činjenični opis, a da pri tom nije dirao u dijelove optužnice koji se tiču bitnih elemenata djela tako da se ni u kojem slučaju ne radi o novoj optužbi kako to odbrana neosnovano potencira.

43. Dalje, u vezi s prigovorima apelanta Šijaka o kršenju prava iz člana 6. stav 2. Evropske konvencije, Ustavni sud zapaža da apelant ove navode ničim nije konkretizirao, ali iz navoda apelacije proizlazi da se navodi o kršenju principa presumpcije nevinosti i *in dubio pro reo* vezuju isključivo za ocjenu dokaza, budući da apelant nije ponudio bilo kakvu drugu argumentaciju kojom bi se poštivanje ovih principa, eventualno, moglo dovesti u pitanje, osim što je nezadovoljan zaključcima o svojoj krivici do kojih su sudovi došli. Imajući u vidu navedeno, kao i prethodni zaključak Ustavnog suda o tome da ništa ne ukazuje na to da su sudovi odlučivali proizvoljno i na način suprotan principima člana 6. stav 1. Evropske konvencije, Ustavni sud navode o povredi prava iz člana 6. stav 2. Evropske konvencije smatra paušalnim i neosnovanim.

44. Imajući u vidu sve navedeno, a naročito obrazloženja osporenih presuda, nasuprot tvrdnjama apelanata, Ustavni sud smatra da iz osporenih presuda ne proizlazi proizvoljnost redovnih sudova u bilo kojem segmentu prava na pravično suđenje koje su apelanti naveli, te zaključuje da u konkretnom slučaju osporenim presudama redovnih sudova nisu povrijeđena prava apelanata iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Pravo lica da ne bude podvrgnuto mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni iz člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije

45. Apelant Bašić navodi da mu je osporenim presudama povrijeđeno pravo da ne bude podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni iz člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije.

Član II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

(...)

b) Pravo lica da ne budu podvrgnuto mučenju niti nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni.

Član 3. Evropske konvencije glasi:

Niko neće biti podvrgnut torturi, neljudskom ili ponižavajućem postupku ili kažnjavanju.

46. Neljudski tretman mora imati minimalan stepen jačine ukoliko se svrstava u okvir člana 3. Evropske konvencije. Procjena ovog minimuma po prirodi stvari je relativna. Ona zavisi od svih okolnosti predmeta, kao što su priroda i sadržaj postupka, njegovo trajanje i njegove fizičke i mentalne posljedice, a u nekim slučajevima to su i spol, starosna dob i zdravstveno stanje žrtve (vidi Evropski sud za ljudska prava, *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 18. januara 1978. godine, serija A, broj 25, stranica 65, stav 162).

47. Ustavni sud zapaža da se navodi apelanta Bašića o ponižavajućem i neljudskom postupku odnose na postupak izvršenja kazne, odnosno na navode da bi bio izložen tim postupcima ako bi bio upućen na izdržavanje kazne, što je izloženo u zahtjevu za donošenje privremene mjere, a ne na krivični postupak u kojem je proglašen krivim. Stoga, Ustavni sud konstatira da apelant Bašić Ustavnom sudu nije ničim dokazao da je u konkretnom sudskom postupku u kojem mu je

izrečena kazna zatvora bio izložen ponižavajućem i neljudskom postupku, u smislu člana 3. Evropske konvencije, niti je to Ustavni sud zaključio uvidom u cjelokupan spis. Stoga, Ustavni sud smatra da su apelantovi navodi o povredi ovog ustavnog prava paušalne prirode, jer se tiču okolnosti koje će se eventualno desiti u budućnosti u postupku izvršenja kazne zatvora.

48. Na osnovu navedenog, Ustavni sud zaključuje da nije povrijeđeno pravo apelanta Bašića iz člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije.

Pravo na djelotvoran pravni lijek

49. U vezi s navodima apelanta Bašića o kršenju prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije, Ustavni sud podsjeća na to da se radi o pravu koje ima supsidijarni karakter u smislu da uživa zaštitu samo u odnosu na neko od prava zaštićenih Evropskom konvencijom, te da podrazumijeva pravo na pravni lijek pred nacionalnim vlastima. Ustavni sud zapaža da apelant nije eksplicitno naveo u vezi s kojim pravima smatra da postoji kršenje prava iz člana 13. Evropske konvencije. Međutim, iz navoda apelacije se može zaključiti da se navodi o kršenju ovog prava dovode u vezu s pravom na pravično suđenje iz člana 5. Evropske konvencije.

50. U kontekstu navedenog, Ustavni sud zapaža da su ovi apelacioni navodi neosnovani, budući da iz stanja spisa kao nesporno proizlazi da je apelantu Bašiću na raspolaganju bila mogućnost izjavljivanja žalbe protiv prvostepene presude, koju je apelant i koristio. U vezi s tim, Ustavni sud zapaža da je Sud BiH u žalbenim postupcima razmotrio sve apelantove navode i obrazložio zašto je preinačio prvostepenu odluku u odnosu na primjenu materijalnog prava, odnosno zašto apelantovi navodi istaknuti u žalbama nisu mogli dovesti do drugačijeg rješenja konkretne pravne stvari. Imajući u vidu navedeno, činjenica da korišteni pravni lijekovi nisu rezultirali apelantovim uspjehom odnosno da je apelantova žalba u ostalom dijelu odbijena kao neosnovana ne može voditi zaključku o nepostojanju ili nedjelotvornosti pravnih lijekova.

51. Imajući u vidu navedeno, kao i činjenicu da je Ustavni sud u prethodnim tačkama ove odluke već obrazložio zašto smatra da nije povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje, Ustavni sud i navode o povredi prava na djelotvoran pravni lijek smatra neosnovanim.

VIII. Zaključak

52. Ustavni sud zaključuje da ne postoji povreda prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada je Sud BiH za svoje odluke dao detaljno, jasno i argumentirano obrazloženje, kako u pogledu izvedenih dokaza tako i njihove međusobne povezanosti i ocjene donošenja zaključaka, i kada je apelantima omogućeno da ravnopravno učestvuju u postupku, u okviru zakonom propisanog postupka, pri čemu je primjena materijalnog i procesnog prava bila u skladu s garancijama koje pruža član 6. stav 1. Evropske konvencije.

53. Također, Ustavni sud zaključuje da nema povrede prava iz člana II/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 3. Evropske konvencije jer u konkretnom slučaju apelant Bašić Ustavnom sudu nije dokazao da je u konkretnom postupku povrijeđeno to ustavno pravo, niti je to Ustavni sud zaključio uvidom u cjelokupan spis. Ustavni sud smatra da su apelantovi navodi o povredi ovog ustavnog prava paušalne prirode jer se tiču okolnosti koje će se eventualno desiti u budućnosti u postupku izvršenja kazne zatvora.

54. I konačno, Ustavni sud zaključuje da nema kršenja prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Evropske konvencije u slučaju kada je apelantu Bašiću na raspolaganju bila mogućnost da izjavi žalbu protiv prvostepene presude i kada je apelant tu mogućnost iskoristio.

55. Na osnovu člana 59. st. 1. i 3. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

56. S obzirom na odluku Ustavnog suda u ovom predmetu, nije neophodno posebno razmatrati prijedlog apelanata za donošenje privremene mjere.

57. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, s. r.

1307

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3315/13**, rješavajući apelaciju **Asifa Masnopite**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak 2. točka b), članka 59. st. 1. i 2. i članka 62. stavak 7. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, dopredsjednik
Seada Palavrić, dopredsjednica
Mato Tadić, sudac
Mirsad Čeman, sudac
Zlatko M. Knežević, sudac
na sjednici održanoj 17. rujna 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Asifa Masnopite**.

Utvrdjuje se povreda prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u odnosu na suđenje u razumnom roku u ovršnom postupku koji se vodi pred Općinskim sudom u Sarajevu pod brojem 65 0 I 093580 01 (stari broj I-2811/01).

Nalaže se Općinskom sudu u Sarajevu da hitno okonča ovršni postupak u predmetu broj 65 0 I 093580 01, sukladno članku 11/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članku 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Nalaže se Općinskom sudu u Sarajevu da, sukladno članku 72. stavak 5. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostave ove odluke, obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Ova odluka se dostavlja Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću Bosne i Hercegovine, kao tijelu nadležnom za imenovanje sudaca redovitih sudova i praćenje i ocjenjivanje njihovog rada, kako bi moglo ocijeniti postupanje sudaca u konkretnom slučaju.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Asif Masnopita iz Sarajeva (u daljnjem tekstu: apelant) podnio je 25. srpnja 2013. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zbog dužine trajanja ovršnog postupka pred Općinskim sudom u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Općinski sud) u predmetu broj I-2811/01 od 4. travnja 2001. godine.

2. Apelant je 4. studenog 2013. godine zatražio donošenje privremene mjere kojom će se obustaviti od izvršenja kao nezakoniti zaključci Općinskog suda broj 65 0 I 093580 01 I od 7. srpnja 2013. godine i od 2. srpnja 2013. godine, te od 7. lipnja

2012. godine, te naložiti Izvršnom odjelenju Općinskog suda da bez odlaganja izvrši zabilježbu ovrhe po službenoj dužnosti u zk. izvatku broj 116, KO Odžak, stari broj zk. izvadak 167 KO Odžak, te najzad da se ukine Rješenje Općinskog suda broj 65 0 I 093580 09 I od 21. listopada 2013. godine i da se Općinskom sudu naloži nastavak postupka ovrhe.

3. Apelant je u tijeku 2013. godine dopunio apelaciju 10. rujna, 4. studenog, te 2. i 31. prosinca. Apelant je u tijeku 2014. godine dopunio apelaciju 30. siječnja, 10. ožujka, 3. i 15. travnja, te 20. svibnja.

4. U dopunama apelacije od 15. travnja i 20. svibnja 2014. godine apelant je zatražio donošenje privremene mjere kojom će se omogućiti da njegov punomoćnik dobije pristupni bar-kod Općinskog suda u predmetu ostavinskog postupka broj 0387291

II. Postupak pred Ustavnim sudom

5. Ustavni sud je Odlukom o privremenoj mjeri broj AP 3315/13 od 19. studenog 2013. godine odbio kao neutemeljen apelantov zahtjev od 4. studenog 2013. godine za donošenje privremene mjere.

6. Na temelju članka 23. Pravila Ustavnog suda, od Općinskog suda zatraženo je 24. travnja 2014. godine da dostavi na uvid spise broj 65 0 I 093580 01 i 65 0 O 387291 13 O. Općinski sud je spis broj 65 0 I 093580 01 dostavio 19. svibnja 2014. godine. Spis broj 65 0 O 387291 13 O, na ponovljeno traženje od 15. svibnja i 24. lipnja 2014. godine, dostavljen je na uvid 7. srpnja 2014. godine.

7. Nakon ostvarenog uvida navedeni spisi vraćeni su Općinskom sudu 16. srpnja 2014. godine.

III. Činjenično stanje

8. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Uvodne napomene

9. Apelant je 5. studenog 1997. godine podnio tužbu Općinskom sudu kojom je tražio da se D. J. (u daljnjem tekstu: tuženi) obveže da mu nadoknadi prouzrokovanu štetu. Predmet je registriran pod brojem P-1314/97.

10. Općinski sud je Rješenjem broj P-1314/97 od 6. prosinca 1997. godine odredio privremenu mjeru zabrane otuđenja nekretnina upisanih u zk. izvadak broj 167 KO Odžak, vlasništvo tuženog, do pravomoćnog okončanja postupka, te odredio da Zemljišnoknjižni ured izvrši zabilježbu zabrane. Zabilježba zabrane otuđenja nekretnina izvršena je 4. studenog 1998. godine.

11. Općinski sud je Presudom broj P-1314/97 od 21. rujna 2000. godine usvojio apelantov tužbeni zahtjev, te obvezao tuženog da apelantu na ime naknade štete za otuđene i uništene stvari isplati označeni novčani iznos. U obrazloženju presude je, između ostaloga, navedeno da je tuženi nepoznatog boravišta, pa da je rješenjem Centra za socijalni rad Općine Ilijaš (u daljnjem tekstu: Centar za socijalni rad) u postupku za privremenog zastupatelja postavljen Z. H., odvjetnik iz Visokog.

12. Presuda Općinskog suda broj P-1314/97 od 21. rujna 2000. godine postala je pravomoćna 26. ožujka 2001. godine.

Ovršni postupak

13. Apelant je 27. ožujka 2001. godine podnio prijedlog za izvršenje presude Općinskog suda pljenidbom, procjenom i prodajom nekretnina tuženog upisanih u zk. uložak broj 167 KO Odžak (u daljnjem tekstu: predmetne nekretnine). Općinski sud je Rješenjem o ovrši broj I-2811/01 od 3. travnja 2001. godine odredio predloženu ovrhu.

14. Centar za socijalni rad je, rješavajući povodom zahtjeva Općinskog suda, Rješenjem broj 35/VII-07 550-384/01 od 11.

prosinca 2001. godine u predmetu postavljanja posebnog staratelja tuženom, sada ovršeniku, kao osobi nepoznatog prebivališta, radi ovrhe, odredio odvjetnika Z. H. iz Visokog.

15. Treća osoba M. M. je 27. lipnja 2002. godine izjavila prigovor protiv rješenja o ovrsi od 3. travnja 2001. godine.

16. Općinski sud je Rješenjem broj I-2811/01 od 1. listopada 2002. godine treću osobu M. M. uputio na pokretanje parnice radi proglašenja nedopuštenim ovrhe prema rješenju o ovrsi od 3. travnja 2001. godine u roku od 30 dana, odnosno i nakon proteka ovog roka, a do okončanja ovršnog postupka.

17. Apelant je protiv tog rješenja izjavio žalbu 14. listopada 2002. godine. Kantonalni sud je Rješenjem broj Gž-1086/03 od 27. srpnja 2003. godine apelantovu žalbu odbio i potvrdio rješenje od 1. listopada 2002. godine.

18. Podneskom od 12. rujna 2003. godine apelant je od Općinskog suda zatražio da se postupak ovrhe nastavi jer treća osoba M. M. u ostavljenom roku od 30 dana prema rješenju od 1. listopada 2002. godine nije pokrenula parnični postupak. Apelant je zahtjev za nastavak postupka ponovio i 22. siječnja i 21. srpnja 2004. godine.

19. Općinski sud je 12. listopada 2004. godine u apelantovom ovršnom predmetu održao ročište na kojem je donio rješenje o provedbi postupka utvrđivanja vrijednosti predmetne nekretnine.

20. Vještak građevinske struke određen za procjenu vrijednosti predmetne nekretnine obavijestio je Općinski sud 30. studenog 2004. godine da mu je onemogućen pristup predmetnoj nekretnini. Uz asistenciju policije omogućen je pristup vještaku koji je sačinio nalaz i mišljenje 12. rujna 2005. godine.

21. Općinski sud je zakazao i održao 17. studenoga 2005. godine ročište za utvrđivanje vrijednosti predmetne nekretnine.

22. Općinski sud je 4. siječnja 2006. godine donio zaključke o prodaji predmetnih nekretnina za 23. ožujak 2006. godine.

23. Općinski sud je Rješenjem o privremenoj mjeri broj P-4107/05 od 2. veljače 2006. godine, odlučujući o prijedlogu treće osobe M. M., odložio postupak ovrhe u predmetu broj I-2811/03 prema zaključku o prodaji od 4. siječnja 2006. godine, koja je trebala biti na snazi najduže 30 dana od dana nastupanja uvjeta za prinudnu ovrhu. Shodno ovom rješenju, Općinski sud je zaključkom od 13. veljače 2006. godine odložio na neodređeno vrijeme ročište za prodaju do pravomoćnosti parničnog postupka koji je pokrenula treća osoba M. M.

24. Kantonalni sud je, odlučujući o apelantovoj žalbi protiv rješenja od 2. veljače 2006. godine, Rješenjem broj 009-Gž-06-000983 od 17. travnja 2006. godine žalbu usvojio, prvostupanjsko rješenje ukinuo i predmet vratio na ponovno odlučivanje.

25. Podneskom od 24. travnja 2006. godine apelant je zatražio da se postupak ovrhe nastavi jer je mjera osiguranja izrečena sa rokom od 30 dana. Apelant je ponovio zahtjev za nastavak postupka 25. svibnja 2006. godine prilažući i rješenje Kantonalnog suda od 17. travnja 2006. godine. Apelant je isti zahtjev podnio i 22. studenog 2006. godine.

26. Općinski sud je 15. prosinca 2006. godine donio zaključak o prodaji predmetnih nekretnina zakazujući prodaju za 15. ožujak 2007. godine.

27. Treća osoba M. M. je 7. ožujka 2007. godine zatražila odgodu ročišta za prodaju jer Općinski sud nije postupio prema rješenju Kantonalnog suda od 17. travnja 2006. godine i donio odluku o njegovom zahtjevu za izdavanje mjere osiguranja.

28. Općinski sud je Rješenjem broj P-4107/05 od 14. ožujka 2007. godine usvojio zahtjev treće osobe M. M. i odložio ovrhu u predmetu I-2811/01 od 3. travnja 2001. godine do pravomoćnosti presude u ovom predmetu. Shodno ovom rješenju, Općinski sud je zaključkom od 15. ožujka 2007. godine odložio ročište za prodaju nekretnina.

29. Kantonalni sud je Rješenjem broj 009-0-Gž-07-001278 od 29. svibnja 2007. godine apelantovu žalbu uvažio i rješenje od 14. ožujka 2007. godine ukinuo i predmet vratio na ponovno odlučivanje.

30. Apelant je podneskom od 16. travnja, te 19. rujna 2008. godine zatražio da se postupak ovrhe nastavi. Apelantovi zahtjevi za izuzeće predsjednika Općinskog suda odbijeni su rješenjima Kantonalnog suda od 16. srpnja i 24. listopada 2008. godine.

31. Općinski sud je Presudom broj 65 0 P 062657 05 P od 30. siječnja 2009. godine, koja je u cjelini potvrđena Presudom Kantonalnog suda u Sarajevu broj 65 0 P 062657 09 Gž od 20. lipnja 2012. godine, odbio tužbeni zahtjev treće osobe M. M. kojim je tražio da se utvrdi da je nedopušteno Rješenje o ovrsi broj I-2811/01 od 3. travnja 2001. godine, kao i da se naloži Općinskom sudu da izvrši uknjižbu Ugovora o kupoprodaji broj Ov 744/98 od 7. svibnja 1998. godine, te da se izda mjera osiguranja – odlaganje izvršenja Rješenja broj I-2811/01 od 3. travnja 2001. godine do pravomoćnosti presude u ovom postupku. Zahtjev za ponavljanje ovog postupka koji je podnio M. M. odbijen je Rješenjem Kantonalnog suda broj 65 0 P 0626 57 13 Gvl od 27. prosinca 2013. godine.

32. Apelant je 3. srpnja 2012. godine, pozivajući se na navedene presude, od Općinskog suda zatražio nastavak postupka ovrhe u predmetu broj I-2811/01.

33. Apelant se 14. kolovoza 2012. godine obratio Općinskom sudu da mu se povjere na čuvanje nekretnine koje su predmet ovrhe a 17. kolovoza 2012. godine je podnio zahtjev Zemljišnoknjižnom uredu da se izvrši zabilježba ovrhe sukladno članku 73. Zakona o ovršnom postupku u zk. ulošku 167 KO Odžak.

34. Zemljišnoknjižni ured Općinskog suda je Rješenjem broj 065-0-Dn-12-016295 od 25. rujna 2012. godine, postupajući prema apelantovom zahtjevu radi zabilježbe ovrhe, naložio apelantu da dostavi Rješenje o ovrsi broj I 2811/01, te punomoć za zastupanje. Apelant je 1. listopada 2012. godine postupio sukladno ovom nalogu, a 18. lipnja 2013. godine je tražio informaciju zašto se nije postupilo povodom njegovog zahtjeva.

35. Općinski sud je Zaključkom broj 65 0 I 093580 01 I od 9. listopada 2012. godine apelantu naložio da u roku od 15 dana od prijema zaključka dostavi prijedlog, shodno članku 34. stavak 4. Zakona o ovršnom postupku (postavljanje privremenog zastupnika nasljednicima), s obzirom na to da je tuženi-ovršenik, prema saznanjima suda i to uvidom u Odluku Ustavnog suda broj AP 954/08 od 12. lipnja 2008. godine, preminuo 15. prosinca 2011. godine.

36. Apelant je podneskom od 22. siječnja 2013. godine predložio Općinskom sudu da za privremenog zastupnika nasljednika umrlog tuženog-ovršenika bude postavljen odvjetnik Z. H. iz Visokog, koji je u dosadašnjem postupku bio privremeni zastupnik tuženog-ovršenika, na temelju rješenja Centra za socijalni rad. Apelant je ponovio zahtjev za nastavak postupka.

37. Centar za socijalni rad je obavijestio Općinski sud dopisom od 16. travnja 2013. godine da je Rješenje broj 35/VII-07 550-384/01 od 11. prosinca 2001. godine bilo na snazi do 2007. godine kada je arhivirano, jer Centar nije imao saznanja da je tuženi-ovršenik umro, pa ga zbog toga nije mogao staviti izvan snage. Dalje, ukazano je na to da je na temelju uvida u Odluku Ustavnog suda broj AP 954/08 od 12. lipnja 2008. godine, kojom je odlučeno o apelaciji nasljednika tuženog-ovršenika, utvrđeno da su njihove adrese poznate, zbog čega Centar neće postavljati posebnog staratelja nasljednicima umrlog tuženog-ovršenika.

38. Općinski sud je Zaključkom broj 65 0 I 093580 01 I od 7. lipnja 2013. godine naložio apelantu da u roku od 15 dana od prijema zaključka dostavi izvod iz zemljišnih knjiga u kojem su nasljednici tuženog-ovršenika upisani kao vlasnici nekretnina, te da sukladno tome uredi prijedlog za nastavak ovrhe na način da

nasljednike označi kao pasivno legitimirane ili, u protivnom, u odnosu na njih odredi novo sredstvo i predmet ovrhe. Apelantu je uz zaključak dostavljen podnesak Centra, te rješenje o nasljeđivanju iza ovršenika koje je donio Općinski sud u Nišu.

39. Apelant je 25. lipnja 2013. godine podneskom obavijestio Općinski sud da će pokrenuti ostavinski postupak u korist nasljednika tuženog-ovršenika, te zamolio da se prolongira rok od 15 dana iz zaključka od 7. lipnja 2013. godine. Istog dana apelant je Općinskom sudu podnio i zahtjev za pokretanje ostavinskog postupka iza umrlog tuženog-ovršenika u korist njegovih nasljednika. Najzad, istog dana apelant je podnio i zahtjev za izuzeće postupajućeg suca.

40. Općinski sud je Zaključkom broj 65 0 I 093580 01 I od 2. srpnja 2013. godine uvažio apelantov prijedlog i produžio rok za postupanje prema zaključku od 7. lipnja 2013. godine za 30 dana, a Rješenjem broj 065 0 Su 13 002067 od 11. srpnja 2013. godine odbio apelantov zahtjev za izuzeće suca.

41. Općinski sud je Rješenjem broj 65 0 I 093580 09 I od 21. listopada 2013. godine obustavio ovršni postupak i ukinuo sve provedene radnje. U obrazloženju rješenja je navedeno da je u tijeku provođenja postupka ovrhe utvrđeno da je tuženi-ovršenik preminuo 15. prosinca 2011. godine, da je od apelanta zatraženo da dostavi prijedlog shodno članku 34. stavak 4. Zakona o ovršnom postupku, uz upozorenje da će postupak biti obustavljen ako to ne učini. Budući da apelant u ostavljenom odnosno produženom roku nije postupio po nalogu suda, postupak je, shodno članku 63. st. 3. i 4. Zakona o ovršnom postupku, obustavljen.

42. Apelant je protiv ovog rješenja žalbu izjavio 29. listopada 2013. godine.

43. Kantonalni sud je Rješenjem broj 65 0 I 093580 13 Gž od 12. veljače 2014. godine apelantovu žalbu uvažio, prvostupanjsko rješenje ukinuo i predmet vratio na ponovni postupak prvostupanjskom sudu.

44. Općinski sud je zaključkom od 7. travnja 2014. godine naložio apelantu da u roku od osam dana dostavi uređen prijedlog za nastavak ovrhe u odnosu na nasljednike iz rješenja o nasljeđivanju tako da ih označi kao ovršenike.

45. Apelant je 16. travnja 2014. godine Općinskom sudu podnio prijedlog da mu se, sukladno članku 78. stavak 1. točka 2. Zakona o ovršnom postupku, povjere na čuvanje ovršenikove označene nekretnine. Istog dana apelant je dostavio i podnesak u povodu zaključka suda od 7. travnja 2014. godine u kojem je istakao da ostavinski postupak iza ovršenika po njegovom zahtjevu od 21. lipnja 2013. godine još uvijek nije pokrenut, pa da još uvijek nema rješenja o nasljeđivanju. Najzad, apelant je zatražio da se ovršni postupak nastavi tako što će biti prodana nekretnina koja je upisana u zemljišnim knjigama na ovršenikovo ime, te predložio da mu se kao privremeni zastupnik odredi imenovani odvjetnik.

46. Treća osoba M. M. je 21. travnja 2014. godine dostavila podnesak Općinskom sudu u kojem je istakla da su predmetne nekretnine bile predmet ugovora o kupoprodaji zaključenog sa ovršenikom 7. svibnja 1998. godine, da je po nalogu iz rješenja Kantonalnog suda od 25. svibnja 2011. godine Zemljišnoknjižni ured Općinskog suda izvršio uknjižbu predmetnih nekretnina kao njegovo vlasništvo. Shodno navedenom, Općinskom sudu je predloženo da obustavi postupak ovrhe na predmetnim nekretninama.

47. Prema stanju spisa postupak još uvijek nije okončan.

Ostavinski postupak

48. Apelant je 21. lipnja 2013. godine Općinskom sudu podnio zahtjev za pokretanje ostavinskog postupka iza umrlog ovršenika. U zahtjevu je ukazano na apelantov pravni interes da se utvrde nasljednici iza umrlog ovršenika kako bi mogao

okončati postupak ovrhe koji za predmet ima nekretnine koje su uknjižene kao ovršenikovo vlasništvo. Zahtjev je registriran pod brojem 65 0 O 387291 13 O.

49. Općinski sud je 30. kolovoza 2013. godine obavijestio apelanta, u povodu njegovog zahtjeva od 25. lipnja 2013. godine kojim je tražio dostavu rješenja o nasljeđivanju, da taj sud nije u mogućnosti pristupiti provjeri kroz "O" upisnik, te da je potrebno dostaviti izvod iz matične knjige za ovršenika.

50. Apelant je 25. rujna 2013. godine dostavio izvod iz matične knjige umrlih za ovršenika.

51. Općinski sud je 25. prosinca 2013. godine naložio apelantu da u roku od osam dana dostavi dokaze o ovršenikovo nepokretnoj imovini.

52. U podnesku od 31. prosinca 2013. godine apelant je obavijestio sud da je sve tražene dokumente već dostavio, te ih ponovno dostavio i uz taj podnesak.

53. Općinski sud je 17. ožujka 2014. godine zakazao ročište za 8. svibnja 2014. godine. Pozivi su uredno dostavljeni nasljednicima ovršenika B. J., Bo. J. i V. J.

54. Nasljednik ovršenika B. J. je podneskom od 16. travnja 2014. godine obavijestio Općinski sud da raspolaže samo pokretnom imovinom, te je kao dokaz predočio rješenje o nasljeđivanju Općinskog suda u Nišu.

55. Treća osoba M. M. je podneskom od 28. travnja 2014. godine obavijestila Općinski sud da je zainteresirana osoba u ovom postupku, te da su predmetne nekretnine upisane na njezino ime.

56. Općinski sud je na ročištu održanom 8. svibnja 2014. godine, na koje nije pristupio niti jedan od ovršenikovih uredno obaviještenih nasljednika, utvrdio da zaostavštinu iza umrlog ovršenika čine novčana potraživanja u Ljubljanskoj banci. Općinski sud je donio rješenje da se ročište odlaže i novo zakazuje za 27. kolovoza 2014. godine na koje se trebaju pozvati nasljednici ovršenika, treća osoba M. M., te apelant od kojeg je zatraženo da obavijesti sud je li postupak u predmetu P-1314/97 okončan, i ako jeste, da dostavi pravomoćnu odluku kako bi se postupak mogao okončati.

IV. Apelacija Navodi iz apelacije

57. Apelant u apelaciji, kao ni u dopunama apelacije, ne ukazuje izričito na pravo iz Ustava Bosne i Hercegovine ili Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) za koje smatra da mu je povrijeđeno, ali iz njegovih navoda proizlazi da smatra da su mu povrijeđena prava iz članka II/3.(e) i (k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije, te članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Apelant tvrdi da ni nakon 12 godina nije u mogućnosti namiriti svoje potraživanje koje je utvrđeno pravomoćnom presudom na temelju koje je i dopuštena ovrha. Razlog za ovako dugo trajanje postupka, prema apelantovom mišljenju, jesu opstrukcije i nesavjestan rad sudaca koji su bili zaduženi njegovim predmetom, nepostupanje suda povodom njegovih brojnih zahtjeva kojim je tražio da se postupak nastavi/okonča, te da se podzmu mjere koje je predlagao kako bi zaštitio svoja prava. U vezi s tim, apelant ukazuje na to da sud nije imao pravo od njega tražiti da dostavi izvod iz zemljišne knjige u kojoj su kao nasljednici iza umrlog tuženog-ovršenika upisani kao vlasnici, kao i da od njega traži da pokrene ostavinski postupak. Također, apelant tvrdi da je sud na ovaj način štitio treću osobu M. M. za koju je pravomoćnim presudama utvrđeno da nema nikakvih prava u odnosu na imovinu tuženog-ovršenika koja je predmet ovrhe. Najzad, apelant ukazuje na to da ovakvo postupanje Općinskog suda ukazuje i na nepoštivanje Odluke Ustavnog suda broj AP-954/08, te presuda Općinskog suda broj 65 0 P 062657 05 P od 30.

siječnja 2009. godine i Kantonalnog suda u Sarajevu broj 65 0 P 062657 09 Gž od 20. lipnja 2012. godine.

58. U dopunama apelacije podnesenim u tijeku 2013. godine i 2014. godine apelant je detaljno obavještavao Ustavni sud o svim promjenama koje su se dešavale kako u ovršnom tako i u ostavinskom postupku, kako je već izloženo u činjeničnom dijelu ove odluke. Najzad, u zahtjevima za donošenje privremene mjere od 15. travnja i 20. svibnja 2014. godine apelant je zatražio donošenje privremene mjere kojom će se omogućiti da njegov punomoćnik dobije pristupni bar-kod Općinskog suda u predmetu ostavinskog postupka broj 0387291 13.

V. Relevantni propisi

59. **Zakon o ovršnom postupku** ("Službene novine FBiH" br. 32/03, 52/03, 33/06, 39/06, 39/09, 74/11 i 35/12) u relevantnom dijelu glasi:

Članak 5.

Žurnost i redosljed postupanja

- (1) *U postupku ovrhe sud je dužan postupati žurno.*
(...)

Članak 34.

Prekid postupka

- (1) *Sud ne može prekinuti ovršni postupak da bi sačekao odluku nadležnog suda ili drugog organa o prethodnom pitanju.*
(...)

(4) *U slučaju smrti ovršenika koji nema punomoćnika ili zakonskog zastupnika sud će nasljednicima, ako to predloži tražitelj ovrhe, u roku od 15 dana od dana kada je primio izvješće suda o smrti ovršenika, postaviti privremenog zastupnika, na trošak tražitelja ovrhe, u pravilu iz reda osoba koje su u posjedu imovine koja je predmetom ovrhe i nastaviti postupak. Sud imenuje privremenog zastupnika u roku od osam dana od podneska zahtjeva. Ako ovlaštene osobe ne predlože nastavak postupka u ostavljenom roku, sud će obustaviti postupak.*

Članak 51.

Pretpostavke za prigovor

- (1) *Osoba koja tvrdi kako glede predmeta ovrhe ima takvo pravo koje sprečava ovrhu može podnijeti prigovor protiv ovrhe, tražeći da se ovrha na tom predmetu proglasi nedopuštenom u opsegu u kojem su prava te treće osobe zahvaćena ovrhom.*

(2) *Prigovor se može podnijeti do okončanja ovršnog postupka. Podnošenje prigovora ne sprečava provedbu ovrhe i ostvarenje tražbine tražitelja ovrhe, ako ovim zakonom nije drugačije određeno.*
(...)

Članak 52.

Odluke suda po prigovoru treće osobe

- (1) *Sud će o prigovoru treće osobe odlučiti u ovršnom postupku ili će podnositelja prigovora zaključkom uputiti da svoja prava ostvaruje u parnici.*

(2) *Ovršni će sud o prigovoru odlučiti u ovršnom postupku kada to okolnosti slučaja dopuštaju, a posebice ako podnositelj prigovora dokazuje opravdanost svojega prigovora pravomoćnom presudom, javnom ispravom ili po zakonu ovjerovljenoj privatnoj ispravom.*

Članak 64.

Dovršenje ovrhe

Postupak ovrhe smatra se okončanim pravomoćnošću odluke o odbacivanju ili odbijanju ovršnog prijedloga, sprovedbom ovršne radnje kojom se ovrha dovršava ili obustavom ovrhe.

VI. Dopustivost

60. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

61. Sukladno članku 18. stavak 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

62. U konkretnom slučaju, iz apelantovih navoda u biti proizlazi da smatra da mu je povrijeđeno pravo iz članka 6. stavak 1. Europske konvencije koje sadrži i pravo na "sudeње u razumnom roku", zato što redoviti sud do danas nije okončao postupak ovrhe prema Rješenju o ovrsi broj I-2811/01 od 3. travnja 2001. godine.

63. Sukladno članku 18. stavak 2. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može iznimno razmatrati apelaciju i kada nema odluke nadležnog suda, ukoliko apelacija ukazuje na ozbiljna kršenja prava i temeljnih sloboda koja štite Ustav Bosne i Hercegovine ili međunarodni dokumenti koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. 3. i 4. Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.

VII. Meritum

64. Apelant tvrdi da mu je zbog trajanja ovršnog postupka u predmetu Općinskog suda povrijeđeno pravo na donošenje odluke u razumnom roku kao segment prava na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

65. Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

66. Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

Relevantna načela

67. Ustavni sud podsjeća na to da se, prema praksi Europskog suda i Ustavnog suda, razumnošću dužine trajanja postupka mora ocjenjivati u svjetlu okolnosti pojedinog predmeta, vodeći računa o kriterijima uspostavljenim praksom Europskog suda, a naročito o složenosti predmeta, ponašanju strana u postupku i nadležnog suda ili drugih javnih vlasti, te o značaju koji konkretna pravna stvar ima za apelanta. Također, s ovršnim postupkom se zbog same njegove prirode treba postupati hitno (vidi Europski sud, *Mahmutović protiv Hrvatske*, aplikacija broj 9505/03 od 15. veljače 2007. godine, stavak 26).

a) Relevantno razdoblje

68. U konkretnom slučaju apelant je 27. ožujka 2001. godine podnio prijedlog za ovrhu koji je usvojen rješenjem Općinskog suda od 3. travnja 2001. godine. Ovaj postupak do danas nije okončan. Shodno navedenom, proizlazi da relevantno

razdoblje do trenutka donošenja ove odluke obuhvaća 13 godina, pet mjeseci i 20 dana.

b) Analiza dužine trajanja postupka

69. Ustavni sud primjećuje da se u konkretnom slučaju radi o ovršnom postupku koji se prema relevantnim zakonskim odredbama i praksi Europskog suda smatra hitnim i zahtijeva dodatnu ažurnost suda u odnosu na zakonsku obvezu suda da ovršni postupak provede bez nepotrebnih odugovlačenja i zastoja.

70. Ustavni sud uočava da se u konkretnom slučaju radi o ovršnom postupku koji je pokrenut protiv ovršenika koji je u trenutku pokretanja postupka bio na nepoznatoj adresi, a zatim u tijeku tog postupka i preminuo, da je u postupku sudjelovala i treća zainteresirana osoba ističući da ima prava na nekretnini koja je predmet ovrhe zbog čega je vođen i poseban parnični postupak. Shodno navedenom, radi se o postupku kojim su pokrenuta relativno složena činjenična i pravna pitanja ali koja u svojoj ukupnosti ne mogu biti prihvaćena kao opravdanje za trajanje postupka više od 13 godina.

71. Dalje, Ustavni sud nije mogao zaključiti da je trajanju postupka doprinio apelant svojim ponašanjem. Na temelju uvida u spis utvrđeno je da je apelant prema nalogima suda postupao pravodobno i u ostavljenim rokovima. Također, apelant je iskazao i posebnu marljivost u ostvarivanju i zaštiti svojih prava, obraćanjem sudu i pravodobnim obavještanjem o svim promjenama koje su bile značajne za okončanje postupka. Na drugoj strani, imajući u vidu relevantne odredbe Zakona o ovršnom postupku, izuzev razdoblja u kojem su bile donesene mjere osiguranja na prijedlog treće osobe, koji obuhvaćaju nešto više od četiri mjeseca, kod Općinskog suda nije postojala zakonska prepreka da nastavi i okonča postupak ovrhe. Shodno navedenom, te imajući u vidu navedene stavove Ustavnog i Europskog suda, dužina postupka od više od 13 godina smatra se *a priori* nerazumno i traži globalnu ocjenu. Naime, takva dužina bi se mogla opravdati samo u izuzetnim okolnostima koje Ustavni sud nije prepoznao niti ih je redoviti sud predočio.

72. S obzirom na navedeno, a imajući u vidu da postupak nije okončan ni na jedan od načina propisanih člankom 64. Zakona o ovršnom postupku, Ustavni sud zaključuje da je zbog neokončavanja ovršnog postupka koji traje 13 godina, pet mjeseci i 20 dana i koji je još uvijek u tijeku povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje u razumnom roku iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije.

Ostali navodi

73. Apelant je u dopunama apelacije od 15. travnja i 20. svibnja 2014. godine zatražio donošenje privremene mjere kojom će se omogućiti da njegov punomoćnik dobije pristupni bar-kod Općinskog suda u predmetu ostavinskog postupka broj 0387291 13. Izuzev ovog navoda, apelant u dopunama apelacije nije istakao da mu je u ovom postupku povrijeđeno bilo koje od prava zajamčenih Ustavom Bosne i Hercegovine ili Europskom konvencijom. Apelant tvrdi da sudac zadužen ovim predmetom odbija izdati navedeni kod obrazlažući da apelant nije stranka u tom postupku.

74. Na temelju uvida u spis Općinskog suda broj 65 0 O 387291 13 O, Ustavni sud nije mogao utvrditi da je apelantu onemogućeno učešće u tom postupku kao podnositelju zahtjeva za njegovo pokretanje. Naime, prema zapisniku s ročišta održanog 8. svibnja 2014. godine, apelant se trebao pozvati na ročište koje je u tom predmetu zakazano za 27. kolovoz 2014. godine, sa uputom koje dokumente je dužan predočiti kako bi taj postupak mogao biti okončan. Shodno navedenom, Ustavni sud je zaključio da nema potrebe da posebno ispituje apelantove navode u ovom dijelu.

VIII. Zaključak

75. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda prava na pravično suđenje u razumnom roku iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije kada ovršni postupak povodom apelantovog prijedloga za izvršenje pravomoćne presude traje više od 13 godina i još uvijek nije okončan, iako se i prema domaćem zakonu i prema Europskoj konvenciji ovršni postupak smatra postupkom hitne prirode, pri čemu se dužina postupka u cijelosti može staviti na teret redovitom sudu.

76. Na temelju članka 59. st. 1. i 2. i članka 62. stavak 7. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

77. S obzirom na odluku Ustavnog suda u ovom predmetu, nije nužno posebno razmatrati apelantove prijedloge od 15. travnja i 20. svibnja 2014. godine za donošenje privremene mjere.

78. Prema članku VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 3315/13**, рјешавајући апелацију **Асифа Маснопите**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став 2 тачка б), члана 59 ст. 1 и 2 и члана 62 став 7 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 22/14 и 57/14), у саставу:

Валерија Галић, председница
Миодраг Симовић, потпредседник
Сеада Палаврић, потпредседница
Мато Тадић, судија
Мирсад Ђеман, судија
Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 17. септембра 2014. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Усваја се апелација **Асифа Маснопите**.

Утврђује се повреда права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у односу на суђење у разумном року у извршном поступку који се води пред Општинским судом у Сарајеву под бројем 65 0 И 093580 01 (стари број И-2811/01).

Налаже се Општинском суду у Сарајеву да хитно оконча извршни поступак у предмету број 65 0 И 093580 01, у складу с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Налаже се Општинском суду у Сарајеву да, у складу с чланом 72 став 5 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине, у року од три мјесеца од дана достављања ове одлуке, обавијести Уставни суд Босне и Херцеговине о предузетим мјерама с циљем извршења ове одлуке.

Ова одлука се доставља Високом судском и тужилачком савјету Босне и Херцеговине, као органу надлежном за именовање судија редовних судова и праћење и оцјењивање њиховог рада, како би могло да оцијени поступање судија у конкретном случају.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и

"Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Асиф Маснопита из Сарајева (у даљњем тексту: апелант) поднио је 25. јула 2013. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) због дужине трајања извршног поступка пред Општинским судом у Сарајеву (у даљњем тексту: Општински суд) у предмету број И-2811/01 од 4. априла 2001. године.

2. Апелант је 4. новембра 2013. године затражио доношење привремене мјере којом ће се обуставити од извршења као незаконити закључци Општинског суда број 65 0 И 093580 01 И од 7. јула 2013. године и од 2. јула 2013. године, те од 7. јуна 2012. године, те наложити Извршном одјељењу Општинског суда да без одлагања изврши забиљежбу извршења по службеној дужности у зк. извату број 116, КО Оцак, стари број зк. извадак 167 КО Оцак, те најзад да се укине Рјешење Општинског суда број 65 0 И 093580 09 И од 21. октобра 2013. године и да се Општинском суду наложи наставак поступка извршења.

3. Апелант је у току 2013. године допунио апелацију 10. септембра, 4. новембра, те 2. и 31. децембра. Апелант је у току 2014. године допунио апелацију 30. јануара, 10. марта, 3. и 15. априла, те 20. маја.

4. У допунама апелације од 15. априла и 20. маја 2014. године апелант је затражио доношење привремене мјере којом ће се омогућити да његов пуномоћник добије приступни бар-код Општинског суда у предмету оставинског поступка број 0387291 13.

II. Поступак пред Уставним судом

5. Уставни суд је Одлуком о привременој мјери број АП 3315/13 од 19. новембра 2013. године одбио као неоснован апелантов захтјев од 4. новембра 2013. године за доношење привремене мјере.

6. На основу члана 23 Правила Уставног суда, од Општинског суда затражено је 24. априла 2014. године да достави на увид списе број 65 0 И 093580 01 и 65 0 О 387291 13 О. Општински суд је спис број 65 0 И 093580 01 доставио 19. маја 2014. године. Спис број 65 0 О 387291 13 О, на поновљено тражење од 15. маја и 24. јуна 2014. године, достављен је на увид 7. јула 2014. године.

7. Након оствареног увида наведени списи враћени су Општинском суду 16. јула 2014. године.

III. Чињенично стање

8. Чињенице предмета које произиласе из апелантових навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

Уводне напомене

9. Апелант је 5. новембра 1997. године поднио тужбу Општинском суду којом је тражио да се Д. Ј. (у даљњем тексту: тужени) обавезе да му надокнади проузроковану штету. Предмет је регистрован под бројем П-1314/97.

10. Општински суд је Рјешењем број П-1314/97 од 6. децембра 1997. године одредио привремену мјеру забране отуђења непокретности уписаних у зк. извадак број 167 КО Оцак, својина туженог, до правоснажног окончања поступка, те одредио да Земљишнокњижни уред изврши забиљежбу забране. Забиљежба забране отуђења непокретности извршена је 4. новембра 1998. године.

11. Општински суд је Пресудом број П-1314/97 од 21. септембра 2000. године усвојио апелантов тужбени захтјев, те обавезао туженог да апеланту на име накнаде штете за отуђене и уништене ствари исплати означени новчани износ.

У образложењу пресуде је, између осталог, наведено да је тужени непознатог боравишта, па да је рјешењем Центра за социјални рад Општине Илијаш (у даљњем тексту: Центар за социјални рад) у поступку за привременог староца постављен З. Х., адвокат из Високог.

12. Пресуда Општинског суда број П-1314/97 од 21. септембра 2000. године постала је правоснажна 26. марта 2001. године.

Извршни поступак

13. Апелант је 27. марта 2001. године поднио приједлог за извршење пресуде Општинског суда пленидбом, процјеном и продајом непокретности туженог уписаних у зк. уложак број 167 КО Оцак (у даљњем тексту: предметне покретности). Општински суд је Рјешењем о извршењу број И-2811/01 од 3. априла 2001. године одредио предложено извршење.

14. Центар за социјални рад је, рјешавајући поводом захтјева Општинског суда, Рјешењем број 35/ВИИ-07 550-384/01 од 11. децембра 2001. године у предмету постављања посебног староца туженом, сада извршенику, као лицу непознатог пребивалишта, ради извршења, одредио адвоката З. Х. из Високог.

15. Треће лице М. М. је 27. јуна 2002. године изјавило приговор против рјешења о извршењу од 3. априла 2001. године.

16. Општински суд је Рјешењем број И-2811/01 од 1. октобра 2002. године треће лице М. М. упutio на покретање парнице ради проглашења недозвољеним извршења према рјешењу о извршењу од 3. априла 2001. године у року од 30 дана, односно и након протекла овог рока, а до окончања извршног поступка.

17. Апелант је против тог рјешења изјавио жалбу 14. октобра 2002. године. Кантонални суд је Рјешењем број Гж-1086/03 од 27. јула 2003. године апелантову жалбу одбио и потврдио рјешење од 1. октобра 2002. године.

18. Поднеском од 12. септембра 2003. године апелант је од Општинског суда затражио да се поступак извршења настави јер треће лице М. М. у остављеном року од 30 дана према рјешењу од 1. октобра 2002. године није покренуло парнични поступак. Апелант је захтјев за наставак поступка поновио и 22. јануара и 21. јула 2004. године.

19. Општински суд је 12. октобра 2004. године у апелантовом извршном предмету одржао рочиште на ком је донио рјешење да се проведе поступак утврђивања вриједности предметне покретности.

20. Вјештак грађевинске струке одређен за процјену вриједности предметне непокретности обавијестио је Општински суд 30. новембра 2004. године да му је онемогућен приступ предметној непокретности. Уз асистенцију полиције омогућен је приступ вјештаку који је сачинио налаз и мишљење 12. септембра 2005. године.

21. Општински суд је казао и одржао 17. новембра 2005. године рочиште за утврђивање вриједности предметне непокретности.

22. Општински суд је 4. јануара 2006. године донио закључке о продаји предметних непокретности за 23. март 2006. године.

23. Општински суд је Рјешењем о привременој мјери број П-4107/05 од 2. фебруара 2006. године, одлучујући о приједлогу трећег лица М. М., одложио поступак извршења у предмету број И-2811/03 према закључку о продаји од 4. јануара 2006. године, која је требала бити на снази најдуже 30 дана од дана наступања услова за принудно извршење. Сходно овом рјешењу, Општински суд је закључком од 13. фебруара 2006. године одложио на неодређено вријеме

рочиште за продају до правоснажности парничног поступка који је покренуло треће лице М. М.

24. Кантонални суд је, одлучујући о апелантовој жалби против рјешења од 2. фебруара 2006. године, Рјешењем број 009-Гж-06-000983 од 17. априла 2006. године жалбу усвојио, првостепено рјешење укинуо и предмет вратио на поновно одлучивање.

25. Поднеском од 24. априла 2006. године апелант је затражио да се поступак извршења настави јер је мјера обезбјеђења изречена са роком од 30 дана. Апелант је поновио захтјев за наставак поступка 25. маја 2006. године прилажући и рјешење Кантоналног суда од 17. априла 2006. године. Апелант је исти захтјев поднио и 22. новембра 2006. године.

26. Општински суд је 15. децембра 2006. године донио закључак о продаји предметних непокретности заказујући продају за 15. март 2007. године.

27. Треће лице М. М. је 7. марта 2007. године затражило одлогу рочишта за продају јер Општински суд није поступио према рјешењу Кантоналног суда од 17. априла 2006. године и донио одлуку о његовом захтјеву за издавање мјере обезбјеђења.

28. Општински суд је Рјешењем број П-4107/05 од 14. марта 2007. године усвојио захтјев трећег лица М. М. и одложио извршење у предмету И-2811/01 од 3. априла 2001. године до правоснажности пресуде у овом предмету. Сходно овом рјешењу, Општински суд је закључком од 15. марта 2007. године одложио рочиште за продају непокретности.

29. Кантонални суд је Рјешењем број 009-0-Гж-07-001278 од 29. маја 2007. године апелантову жалбу уважио и рјешење од 14. марта 2007. године укинуо и предмет вратио на поновно одлучивање.

30. Апелант је поднеском од 16. априла, те 19. септембра 2008. године затражио да се поступак извршења настави. Апелантови захтјеви за изузеће председника Општинског суда одбијени су рјешењима Кантоналног суда од 16. јула и 24. октобра 2008. године.

31. Општински суд је Пресудом број 65 0 П 062657 05 П од 30. јануара 2009. године, која је у цјелини потврђена Пресудом Кантоналног суда у Сарајеву број 65 0 П 062657 09 Гж од 20. јуна 2012. године, одбио тужбени захтјев трећег лица М. М. којим је тражио да се утврди да је недозвољено Рјешење о извршењу број И-2811/01 од 3. априла 2001. године, као и да се наложи Општинском суду да изврши укњижбу Уговора о купопродаји број Ов 744/98 од 7. маја 1998. године, те да се изда мјера обезбјеђења – одлагање извршења Рјешења број И-2811/01 од 3. априла 2001. године до правоснажности пресуде у овом поступку. Захтјев за понављање овог поступка који је поднио М. М. одбијен је Рјешењем Кантоналног суда број 65 0 П 0626 57 13 Гвл од 27. децембра 2013. године.

32. Апелант је 3. јула 2012. године, позивајући се на наведене пресуде, од Општинског суда затражио да настави поступак извршења у предмету број И-2811/01.

33. Апелант се 14. августа 2012. године обратио Општинском суду да му се повјере на чување непокретности које су предмет извршења а 17. августа 2012. године је поднио захтјев Земљишнокњижном уреду да се изврши забиљежба извршења у складу с чланом 73 Закона о извршном поступку у зк. улошку 167 КО Одак.

34. Земљишнокњижни уред Општинског суда је Рјешењем број 065-0-Дн-12-016295 од 25. септембра 2012. године, поступајући према апелантовом захтјеву ради забиљежбе извршења, наложио апеланту да достави Рјешење о извршењу број И 2811/01, те пуномоћ за заступање. Апелант је 1. октобра 2012. године поступио у складу с овим

налогом, а 18. јуна 2013. године је тражио информацију зашто поводом његовог захтјева није поступљено.

35. Општински суд је Закључком број 65 0 И 093580 01 И од 9. октобра 2012. године апеланту наложио да у року од 15 дана од пријема закључка достави приједлог, сходно члану 34 став 4 Закона о извршном поступку (постављање привременог заступника наследицима), с обзиром на то да је тужени-извршеник, према сазнањима суда и то увидом у Одлуку Уставног суда број АП 954/08 од 12. јуна 2008. године, преминуо 15. децембра 2011. године.

36. Апелант је поднеском од 22. јануара 2013. године предложио Општинском суду да за привременог заступника наследица умрлог туженог-извршеника буде постављен адвокат З. Х. из Високог, који је у досадашњем поступку био привремени заступник туженог-извршеника, на основу рјешења Центра за социјални рад. Апелант је поновио захтјев да се поступак настави.

37. Центар за социјални рад је обавијестио Општински суд дописом од 16. априла 2013. године да је Рјешење број 35/ВИИ-07 550-384/01 од 11. децембра 2001. године било на снази до 2007. године када је архивирано, јер Центар није имао сазнања да је тужени-извршеник умро, па га због тога није могао ставити ван снаге. Даље, указано је на то да је на основу увида у Одлуку Уставног суда број АП 954/08 од 12. јуна 2008. године, којом је одлучено о апелацији наследица туженог-извршеника, утврђено да су њихове адресе познате, због чега Центар неће постављати посебног староца наследицима умрлог туженог-извршеника.

38. Општински суд је Закључком број 65 0 И 093580 01 И од 7. јуна 2013. године наложио апеланту да у року од 15 дана од пријема закључка достави извод из земљишних књига у ком су наследици туженог-извршеника уписани као власници непокретности, те да у складу с тим уреди приједлог за наставак извршења на начин да наследице означе као пасивно легитимисане или, у противном, у односу на њих одреди ново средство и предмет извршења. Апеланту је уз закључак достављен поднесак Центра, те рјешење о наслеђивању иза извршеника које је донио Општински суд у Нишу.

39. Апелант је 25. јуна 2013. године поднеском обавијестио Општински суд да ће покренути оставински поступак у корист наследица туженог-извршеника, те замолио да се пролонгира рок од 15 дана из закључка од 7. јуна 2013. године. Истог дана апелант је Општинском суду поднио и захтјев за покретање оставинског поступка иза умрлог туженог-извршеника у корист његових наследица. Најзад, истог дана апелант је поднио и захтјев за изузеће поступајућег судије.

40. Општински суд је Закључком број 65 0 И 093580 01 И од 2. јула 2013. године уважио апелантов приједлог и продужио рок за поступање према закључку од 7. јуна 2013. године за 30 дана, а Рјешењем број 065 0 Су 13 002067 од 11. јула 2013. године одбио апелантов захтјев за изузеће судије.

41. Општински суд је Рјешењем број 65 0 И 093580 09 И од 21. октобра 2013. године обуставио извршни поступак и укинуо све проведене радње. У образложењу рјешења је наведено да је у току провођења поступка извршења утврђено да је тужени-извршеник преминуо 15. децембра 2011. године, да је од апеланта затражено да достави приједлог сходно члану 34 став 4 Закона о извршном поступку, уз упозорење да ће поступак бити обустављен ако то не учини. Будући да апелант у остављеном односно продуженом року није поступио по налогу суда, поступак је, сходно члану 63 ст. 3 и 4 Закона о извршном поступку, обустављен.

42. Апелант је против овог рјешења жалбу изјавио 29. октобра 2013. године.

43. Кантонални суд је Рјешењем број 65 0 И 093580 13 Гж од 12. фебруара 2014. године апелантову жалбу уважио, првостепено рјешење укинуо и предмет вратио на поновни поступак првостепеном суду.

44. Општински суд је закључком од 7. априла 2014. године наложио апеланту да у року од осам дана достави уређен приједлог за наставак извршења у односу на насљеднике из рјешења о насљеђивању тако да их означи као извршенике.

45. Апелант је 16. априла 2014. године Општинском суду поднио приједлог да му се, у складу с чланом 78 став 1 тачка 2 Закона о извршном поступку, повјере на чување извршеникове означене непокретности. Истог дана апелант је доставио и поднесак у поводу закључка суда од 7. априла 2014. године у ком је истакао да оставински поступак иза извршеника по његовом захтјеву од 21. јуна 2013. године још увијек није покренут, па да још увијек нема рјешења о насљеђивању. Најзад, апелант је затражио да се извршни поступак настави тако што ће бити продана непокретност која је уписана у земљишним књигама на извршениково име, те предложио да му се као привремени заступник одреди именовани адвокат.

46. Треће лице М. М. је 21. априла 2014. године доставило поднесак Општинском суду у ком је истакло да су предметне непокретности биле предмет уговора о купопродаји закљученог са извршеником 7. маја 1998. године, да је по налогу из рјешења Кантоналног суда од 25. маја 2011. године Земљишнокњижни уред Општинског суда извршио укњижу предметних непокретности као његову својину. Сходно наведеном, Општинском суду је предложено да обустави поступак извршења на предметним непокретностима.

47. Према стању списка поступак још увијек није окончан.

Оставински поступак

48. Апелант је 21. јуна 2013. године Општинском суду поднио захтјев за покретање оставинског поступка иза умрлог извршеника. У захтјеву је указано на апелантов правни интерес да се утврде насљедници иза умрлог извршеника како би могао да оконча поступак извршења који за предмет има непокретности које су укњижене као извршеникова својина. Захтјев је регистрован под бројем 65 0 О 387291 13 О.

49. Општински суд је 30. августа 2013. године обавијестио апеланта, у поводу његовог захтјева од 25. јуна 2013. године којим је тражио доставу рјешења о насљеђивању, да тај суд није у могућности да приступи провјери кроз "О" уписник, те да је потребно да достави извод из матичне књиге за извршеника.

50. Апелант је 25. септембра 2013. године доставио извод из матичне књиге умрлих за извршеника.

51. Општински суд је 25. децембра 2013. године наложио апеланту да у року од осам дана достави доказе о извршениковој непокретној имовини.

52. У поднеску од 31. децембра 2013. године апелант је обавијестио суд да је све тражене документе већ доставио, те их поново доставио и уз тај поднесак.

53. Општински суд је 17. марта 2014. године заказао рочиште за 8. мај 2014. године. Позиви су уредно достављени насљедницима извршеника Б. Ј., Бо. Ј. и В. Ј.

54. Насљедник извршеника Б. Ј. је поднеском од 16. априла 2014. године обавијестио Општински суд да

располажу само покретном имовином, те је као доказ предочио рјешење о насљеђивању Општинског суда у Нишу.

55. Треће лице М. М. је поднеском од 28. априла 2014. године обавијестило Општински суд да је заинтересовано лице у овом поступку, те да су предметне непокретности уписане на његово име.

56. Општински суд је на рочишту одржаном 8. маја 2014. године, на које није приступио нити један од извршеникових уредно обавијештених насљедника, утврдио да заоставштину иза умрлог извршеника чине новчана потраживања у Љубљанској банци. Општински суд је донио рјешење да се рочиште одлаже и ново заказује за 27. август 2014. године на које се требају позвати насљедници извршеника, треће лице М. М., те апелант од ког је затражено да обавијести суд да ли је поступак у предмету П-1314/97 окончан, и ако јесте, да достави правоснажну одлуку како би се поступак могао окончати.

IV. Апелација

Наводи из апелације

57. Апелант у апелацији, као ни у допунама апелације, не указује изричито на право из Устава Босне и Херцеговине или Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција) за које сматра да му је повријеђено, али из његових навода произилази да сматра да су му повријеђена права из члана II/3е) и к) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције, те члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Апелант тврди да ни након 12 година није у могућности да намири своје потраживање које је утврђено правоснажном пресудом на основу које је и дозвољено извршење. Разлог за овако дуго трајање поступка, према апелантовом мишљењу, јесу опструкције и несавјестан рад судија који су били задужени његовим предметом, непоступање суда поводом његових бројних захтјева којим је тражио да се поступак настави/оконча, те да се предузму мјере које је предлагао како би заштитио своја права. У вези с тим, апелант указује на то да суд није имао право да од њега тражи да достави извод из земљишне књиге у којој су као насљедници иза умрлог туженог-извршеника уписани као власници, као и да од њега тражи да покрене оставински поступак. Такође, апелант тврди да је суд на овај начин штитио треће лице М. М. за које је правоснажним пресудама утврђено да нема никаквих права у односу на имовину туженог-извршеника која је предмет извршења. Најзад, апелант указује на то да овакво поступање Општинског суда указује и на непоштовање Одлуке Уставног суда број АП-954/08, те пресуда Општинског суда број 65 0 П 062657 05 П од 30. јануара 2009. године и Кантоналног суда у Сарајеву број 65 0 П 062657 09 Гж од 20. јуна 2012. године.

58. У допунама апелације поднесеним у току 2013. године и 2014. године апелант је детаљно обавјештавао Уставни суд о свим промјенама које су се дешавале како у извршном тако и у оставинском поступку, како је већ изложено у чињеничном дијелу ове одлуке. Најзад, у захтјевима за доношење привремене мјере од 15. априла и 20. маја 2014. године апелант је затражио доношење привремене мјере којом ће се омогућити да његов пуномоћник добије приступни бар-код Општинског суда у предмету оставинског поступка број 0387291 13.

V. Релевантни прописи

59. **Закон о извршном поступку** ("Службене новине ФБиХ" бр. 32/03, 52/03, 33/06, 39/06, 39/09, 74/11 и 35/12) у релевантном дијелу гласи:

Члан 5.*Хитност и редослијед поступања*

(1) У поступку извршења суд је дужан да поступа хитно.

(...)

Члан 34.*Прекид поступка*

(1) Суд не може прекинути извршни поступак да би сачекао одлуку надлежног суда или другог органа о претходном питању.

(...)

(4) У случају смрти извршеника који нема опуномоћеника или законског заступника суд ће насљедницима, ако то предложи тражилац извршења, у року од 15 дана од дана када је примио обавјештење суда о смрти извршеника, поставити привременог заступника на трошак тражиоца извршења, по правилу, из реда лица која су у посједу имовине која је предмет извршења и наставити поступак. Суд именује привременог заступника у року од осам дана од подношења захтјева. Ако овлашћено лице не предложи наставак поступка у остављеном року, суд ће обуставити поступак.

Члан 51.*Претпоставке за приговор*

(1) Лице које тврди да у погледу предмета извршења има такво право које спречава извршење може да поднесе приговор против извршења тражећи да се извршење на том предмету прогласи недозвољеним у обиму у којем су права тог трећег лица захваћена извршењем.

(2) Приговор се може поднијети до окончања извршног поступка. Подношење приговора не спречава провођење извршења и остварење потраживања тражиоца извршења, ако овим законом није другачије одређено.

(...)

Члан 52.*Одлуке суда по приговору трећег лица*

(1) Суд ће о приговору трећег лица одлучити у извршном поступку или ће подносиоца приговора закључком упутити да своја права остварује у парници.

(2) Извршни суд ће о приговору одлучити у извршном поступку када то околности случаја дозвољавају, а нарочито ако подносилац приговора доказује оправданост свог приговора правоснажном пресудом, јавним документом или према закону овјереним приватним документом.

Члан 64.*Довршење извршења*

Поступак извршења сматра се завршеним правоснажношћу одлуке о одбацивању или одбијању извршног приједлога, провођењем извршине радње којом се извршење довршава или обуставом извршења.

VI. Допустивост

60. У складу с чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом Уставу када она постану предмет спора због пресуде било ког суда у Босни и Херцеговини.

61. У складу с чланом 18 став 1 Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

62. У конкретном случају, из апелантових навода у суштини произилази да сматра да му је повријеђено право из члана 6 став 1 Европске конвенције које садржи и право на "суђење у разумном року", зато што редовни суд до данас није окончао поступак извршења према Рјешењу о извршењу број И-2811/01 од 3. априла 2001. године.

63. У складу с чланом 18 став 2 Правила Уставног суда, Уставни суд може изнимно да разматра апелацију и када нема одлуке надлежног суда, уколико апелација указује на озбиљна кршења права и основних слобода која штите Устав Босне и Херцеговине или међународни документи који се примјењују у Босни и Херцеговини. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. 3 и 4 Правила Уставног суда јер не постоји неки формални разлог због ког апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

VII. Меритум

64. Апелант тврди да му је због трајања извршног поступка у предмету Општинског суда повријеђено право на доношење одлуке у разумном року као сегмент права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Право на правично суђење

65. Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

66. Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом. [...]

Релевантни принципи

67. Уставни суд подсјећа на то да се, према пракси Европског суда и Уставног суда, разумност дужине трајања поступка мора оцјењивати у свјетлу околности појединог предмета, водећи рачуна о критеријумима успостављеним праксом Европског суда, а нарочито о сложености предмета, понашању страна у поступку и надлежног суда или других јавних власти, те о значају који конкретна правна ствар има за апеланта. Такође, с извршним поступком се због саме његове природе треба поступати хитно (види Европски суд, *Махмудовић против Хрватске*, апликација број 9505/03 од 15. фебруара 2007. године, став 26).

а) Релевантни период

68. У конкретном случају апелант је 27. марта 2001. године поднио приједлог за извршење који је усвојен рјешењем Општинског суда од 3. априла 2001. године. Овај поступак до данас није окончан. Сходно наведеном, произилази да релевантни период до тренутка доношења ове одлуке обухвата 13 година, пет мјесеци и 20 дана.

б) Анализа дужине трајања поступка

69. Уставни суд примјењује да се у конкретном случају ради о извршном поступку који се према релевантним законским одредбама и пракси Европског суда сматра хитним и захтијева додатну ажурност суда у односу на законску обавезу суда да извршни поступак проведе без непотребних одуговлачења и застоја.

70. Уставни суд уочава да се у конкретном случају ради о извршном поступку који је покренут против извршеника који је у тренутку покретања поступка био на непознатој адреси, а затим у току тог поступка и преминуо, да је у поступку учествовало и треће заинтересовано лице истичући да има права на непокретности која је предмет извршења због чега је вођен и посебан парнични поступак. Сходно наведеном, ради се о поступку којим су покренута релативно сложена чињенична и правна питања али која у својој укупности не могу бити прихваћена као оправдање за трајање поступка више од 13 година.

71. Даље, Уставни суд није могао да закључи да је трајању поступка допринио апелант својим понашањем. На основу увида у спис утврђено је да је апелант према налозима суда поступао благовремено и у остављеним роковима. Такође, апелант је исказао и посебну марљивост у остваривању и заштити својих права, обраћањем суду и благовременим обавјештавањем о свим промјенама које су биле значајне за окончање поступка. На другој страни, имајући у виду релевантне одредбе Закона о извршном поступку, изузев периода у ком су биле донесене мјере обезбјеђења на приједлог трећег лица, који обухватају нешто више од четири мјесеца, код Општинског суда није постојала законска препрека да настави и оконча поступак извршења. Сходно наведеном, те имајући у виду наведене ставове Уставног и Европског суда, дужина поступка од више од 13 година сматра се *a priori* неразумном и тражи глобалну оцјену. Наиме, таква дужина би могла да се оправда само у изузетним околностима које Уставни суд није препознао нити их је редовни суд предочио.

72. С обзиром на наведено, а имајући у виду да поступак није окончан ни на један од начина прописаних чланом 64 Закона о извршном поступку, Уставни суд закључује да је због неокончавања извршног поступка који траје 13 година, пет мјесеци и 20 дана и који је још увијек у току повријеђено апелантово право на правично суђење у разумном року из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Остали наводи

73. Апелант је у допунама апелације од 15. априла и 20. маја 2014. године затражио доношење привремене мјере којом ће се омогућити да његов пуномоћник добије приступни бар-код Општинског суда у предмету оставиног поступка број 0387291 13. Изузев овог навода, апелант у допунама апелације није истакао да му је у овом поступку повријеђено било које од права гарантованих Уставом Босне и Херцеговине или Европском конвенцијом. Апелант тврди да судија задужен овим предметом одбија да изда наведени код образлажући да апелант није странка у том поступку.

74. На основу увида у спис Општинског суда број 65 О 387291 13 О, Уставни суд није могао да утврди да је апеланту онемогућено учешће у том поступку као подносиоцу захтјева за његово покретање. Наиме, према записнику с рочишта одржаног 8. маја 2014. године, апелант се требао позвати на рочиште које је у том предмету заказано за 27. август 2014. године, са упутством које документе је дужан да предочи како би тај поступак могао да буде окончан. Сходно наведеном, Уставни суд је закључио да нема потребе да посебно испитује апелантове наводе у овом дијелу.

VIII. Закључак

75. Уставни суд закључује да постоји повреда права на правично суђење у разумном року из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције

када извршни поступак поводом апелантовог приједлога за извршење правоснажне пресуде траје више од 13 година и још увијек није окончан, иако се и према домаћем закону и према Европској конвенцији извршни поступак сматра поступком хитне природе, при чему дужина поступка у цијелости може да се стави на терет редовном суду.

76. На основу члана 59 ст. 1 и 2 и члана 62 став 7 Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

77. С обзиром на одлуку Уставног суда у овом предмету, није неопходно посебно разматрати апелантове приједлоге од 15. априла и 20. маја 2014. године за доношење привремене мјере.

78. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједница
Уставног суда Босне и Херцеговине
Валерија Галић, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj **AP 3315/13**, rješavajući apelaciju **Asifa Masnopite**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav 2. tačka b), člana 59. st. 1. i 2. i člana 62. stav 7. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, potpredsjednik
Seada Palavrić, potpredsjednica
Mato Tadić, sudija
Mirsad Ćeman, sudija
Zlatko M. Knežević, sudija

na sjednici održanoj 17. septembra 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Usvaja se apelacija **Asifa Masnopite**.

Utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u odnosu na suđenje u razumnom roku u izvršnom postupku koji se vodi pred Općinskim sudom u Sarajevu pod brojem 65 О I 093580 01 (stari broj I-2811/01).

Nalaže se Općinskom sudu u Sarajevu da hitno okonča izvršni postupak u predmetu broj 65 О I 093580 01, u skladu s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Nalaže se Općinskom sudu u Sarajevu da, u skladu s članom 72. stav 5. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, u roku od tri mjeseca od dana dostavljanja ove odluke, obavijesti Ustavni sud Bosne i Hercegovine o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja ove odluke.

Ova odluka se dostavlja Visokom sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine, kao tijelu nadležnom za imenovanje sudija redovnih sudova i praćenje i ocjenjivanje njihovog rada, kako bi moglo ocijeniti postupanje sudija u konkretnom slučaju.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Asif Masnopita iz Sarajeva (u daljnjem tekstu: apelant) podnio je 25. jula 2013. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) zbog dužine

trajanja izvršnog postupka pred Općinskim sudom u Sarajevu (u daljnjem tekstu: Općinski sud) u predmetu broj I-2811/01 od 4. aprila 2001. godine.

2. Apelant je 4. novembra 2013. godine zatražio donošenje privremene mjere kojom će se obustaviti od izvršenja kao nezakoniti zaključci Općinskog suda broj 65 0 I 093580 01 I od 7. jula 2013. godine i od 2. jula 2013. godine, te od 7. juna 2012. godine, te naložiti Izvršnom odjeljenju Općinskog suda da bez odlaganja izvrši zabilježbu izvršenja po službenoj dužnosti u zk. izvratku broj 116, KO Odžak, stari broj zk. izvatak 167 KO Odžak, te najzad da se ukinu Rješenje Općinskog suda broj 65 0 I 093580 09 I od 21. oktobra 2013. godine i da se Općinskom sudu naloži nastavak postupka izvršenja.

3. Apelant je u toku 2013. godine dopunio apelaciju 10. septembra, 4. novembra, te 2. i 31. decembra. Apelant je u toku 2014. godine dopunio apelaciju 30. januara, 10. marta, 3. i 15. aprila, te 20. maja.

4. U dopunama apelacije od 15. aprila i 20. maja 2014. godine apelant je zatražio donošenje privremene mjere kojom će se omogućiti da njegov punomoćnik dobije pristupni bar-kod Općinskog suda u predmetu ostavinskog postupka broj 0387291 13.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

5. Ustavni sud je Odlukom o privremenoj mjeri broj AP 3315/13 od 19. novembra 2013. godine odbio kao neosnovan apelantov zahtjev od 4. novembra 2013. godine za donošenje privremene mjere.

6. Na osnovu člana 23. Pravila Ustavnog suda, od Općinskog suda zatraženo je 24. aprila 2014. godine da dostavi na uvid spise broj 65 0 I 093580 01 i 65 0 O 387291 13 O. Općinski sud je spis broj 65 0 I 093580 01 dostavio 19. maja 2014. godine. Spis broj 65 0 O 387291 13 O, na ponovljeno traženje od 15. maja i 24. juna 2014. godine, dostavljen je na uvid 7. jula 2014. godine.

7. Nakon ostvarenog uvida navedeni spisi vraćeni su Općinskom sudu 16. jula 2014. godine.

III. Činjenično stanje

8. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantovih navoda i dokumenata predočenih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

Uvodne napomene

9. Apelant je 5. novembra 1997. godine podnio tužbu Općinskom sudu kojom je tražio da se D. J. (u daljnjem tekstu: tuženi) obaveže da mu nadoknadi prouzrokovanu štetu. Predmet je registriran pod brojem P-1314/97.

10. Općinski sud je Rješenjem broj P-1314/97 od 6. decembra 1997. godine odredio privremenu mjeru zabrane otuđenja nekretnina upisanih u zk. izvatak broj 167 KO Odžak, vlasništvo tuženog, do pravosnažnog okončanja postupka, te odredio da Zemljišnoknjižni ured izvrši zabilježbu zabrane. Zabilježba zabrane otuđenja nekretnina izvršena je 4. novembra 1998. godine.

11. Općinski sud je Presudom broj P-1314/97 od 21. septembra 2000. godine usvojio apelantov tužbeni zahtjev, te obavezao tuženog da apelantu na ime naknade štete za otuđene i uništene stvari isplati označeni novčani iznos. U obrazloženju presude je, između ostalog, navedeno da je tuženi nepoznatog boravišta, pa da je rješenjem Centra za socijalni rad Općine Ilijaš (u daljnjem tekstu: Centar za socijalni rad) u postupku za privremeni staraoca postavljen Z. H., advokat iz Visokog.

12. Presuda Općinskog suda broj P-1314/97 od 21. septembra 2000. godine postala je pravosnažna 26. marta 2001. godine.

Izvršni postupak

13. Apelant je 27. marta 2001. godine podnio prijedlog za izvršenje presude Općinskog suda pljenidbom, procjenom i prodajom nekretnina tuženog upisanih u zk. uložak broj 167 KO Odžak (u daljnjem tekstu: predmetne nekretnine). Općinski sud je Rješenjem o izvršenju broj I-2811/01 od 3. aprila 2001. godine odredio predloženo izvršenje.

14. Centar za socijalni rad je, rješavajući povodom zahtjeva Općinskog suda, Rješenjem broj 35/VII-07 550-384/01 od 11. decembra 2001. godine u predmetu postavljanja posebnog staraoca tuženom, sada izvršeniku, kao licu nepoznatog prebivališta, radi izvršenja, odredio advokata Z. H. iz Visokog.

15. Treće lice M. M. je 27. juna 2002. godine izjavilo prigovor protiv rješenja o izvršenju od 3. aprila 2001. godine.

16. Općinski sud je Rješenjem broj I-2811/01 od 1. oktobra 2002. godine treće lice M. M. uputio na pokretanje parnice radi proglašenja nedopuštenim izvršenja prema rješenju o izvršenju od 3. aprila 2001. godine u roku od 30 dana, odnosno i nakon proteka ovog roka, a do okončanja izvršnog postupka.

17. Apelant je protiv tog rješenja izjavio žalbu 14. oktobra 2002. godine. Kantonalni sud je Rješenjem broj GŽ-1086/03 od 27. jula 2003. godine apelantovu žalbu odbio i potvrdio rješenje od 1. oktobra 2002. godine.

18. Podneskom od 12. septembra 2003. godine apelant je od Općinskog suda zatražio da se postupak izvršenja nastavi jer treće lice M. M. u ostavljenom roku od 30 dana prema rješenju od 1. oktobra 2002. godine nije pokrenulo parnični postupak. Apelant je zahtjev za nastavak postupka ponovio i 22. januara i 21. jula 2004. godine.

19. Općinski sud je 12. oktobra 2004. godine u apelantovom izvršnom predmetu održao ročište na kojem je donio rješenje da se provede postupak utvrđivanja vrijednosti predmetne nekretnine.

20. Vještak građevinske struke određen za procjenu vrijednosti predmetne nekretnine obavijestio je Općinski sud 30. novembra 2004. godine da mu je onemogućen pristup predmetnoj nekretnini. Uz asistenciju policije omogućen je pristup vještaku koji je sačinio nalaz i mišljenje 12. septembra 2005. godine.

21. Općinski sud je zakazao i održao 17. novembra 2005. godine ročište za utvrđivanje vrijednosti predmetne nekretnine.

22. Općinski sud je 4. januara 2006. godine donio zaključke o prodaji predmetnih nekretnina za 23. mart 2006. godine.

23. Općinski sud je Rješenjem o privremenoj mjeri broj P-4107/05 od 2. februara 2006. godine, odlučujući o prijedlogu trećeg lica M. M., odložio postupak izvršenja u predmetu broj I-2811/03 prema zaključku o prodaji od 4. januara 2006. godine, koja je trebala biti na snazi najduže 30 dana od dana nastupanja uvjeta za prinudno izvršenje. Shodno ovom rješenju, Općinski sud je zaključkom od 13. februara 2006. godine odložio na neodređeno vrijeme ročište za prodaju do pravosnažnosti parničnog postupka koji je pokrenulo treće lice M. M.

24. Kantonalni sud je, odlučujući o apelantovoj žalbi protiv rješenja od 2. februara 2006. godine, Rješenjem broj 009-GŽ-06-000983 od 17. aprila 2006. godine žalbu usvojio, prvostepeno rješenje ukinuo i predmet vratio na ponovno odlučivanje.

25. Podneskom od 24. aprila 2006. godine apelant je zatražio da se postupak izvršenja nastavi jer je mjera osiguranja izrečena sa rokom od 30 dana. Apelant je ponovio zahtjev za nastavak postupka 25. maja 2006. godine prilažući i rješenje Kantonalnog suda od 17. aprila 2006. godine. Apelant je isti zahtjev podnio i 22. novembra 2006. godine.

26. Općinski sud je 15. decembra 2006. godine donio zaključak o prodaji predmetnih nekretnina zakazujući prodaju za 15. mart 2007. godine.

27. Treće lice M. M. je 7. marta 2007. godine zatražilo odgodu ročišta za prodaju jer Općinski sud nije postupio prema rješenju Kantonalnog suda od 17. aprila 2006. godine i donio odluku o njegovom zahtjevu za izdavanje mjere osiguranja.

28. Općinski sud je Rješenjem broj P-4107/05 od 14. marta 2007. godine usvojio zahtjev trećeg lica M. M. i odložio izvršenje u predmetu I-2811/01 od 3. aprila 2001. godine do pravosnažnosti presude u ovom predmetu. Shodno ovom rješenju, Općinski sud je zaključkom od 15. marta 2007. godine odložio ročište za prodaju nekretnina.

29. Kantonalni sud je Rješenjem broj 009-0-Gž-07-001278 od 29. maja 2007. godine apelantovu žalbu uvažio i rješenje od 14. marta 2007. godine ukinuo i predmet vratio na ponovno odlučivanje.

30. Apelant je podneskom od 16. aprila, te 19. septembra 2008. godine zatražio da se postupak izvršenja nastavi. Apelantovi zahtjevi za izuzeće predsjednika Općinskog suda odbijeni su rješenjima Kantonalnog suda od 16. jula i 24. oktobra 2008. godine.

31. Općinski sud je Presudom broj 65 0 P 062657 05 P od 30. januara 2009. godine, koja je u cjelini potvrđena Presudom Kantonalnog suda u Sarajevu broj 65 0 P 062657 09 Gž od 20. juna 2012. godine, odbio tužbeni zahtjev trećeg lica M. M. kojim je tražio da se utvrdi da je nedopušteno Rješenje o izvršenju broj I-2811/01 od 3. aprila 2001. godine, kao i da se naloži Općinskom sudu da izvrši uknjižbu Ugovora o kupoprodaji broj Ov 744/98 od 7. maja 1998. godine, te da se izda mjera osiguranja – odlaganje izvršenja Rješenja broj I-2811/01 od 3. aprila 2001. godine do pravosnažnosti presude u ovom postupku. Zahtjev za ponavljanje ovog postupka koji je podnio M. M. odbijen je Rješenjem Kantonalnog suda broj 65 0 P 0626 57 13 Gvl od 27. decembra 2013. godine.

32. Apelant je 3. jula 2012. godine, pozivajući se na navedene presude, od Općinskog suda zatražio da nastavi postupak izvršenja u predmetu broj I-2811/01.

33. Apelant se 14. augusta 2012. godine obratio Općinskom sudu da mu se povjere na čuvanje nekretnine koje su predmet izvršenja a 17. augusta 2012. godine je podnio zahtjev Zemljišnoknjižnom uredu da se izvrši zabilježba izvršenja u skladu s članom 73. Zakona o izvršnom postupku u zk. ulošku 167 KO Odžak.

34. Zemljišnoknjižni ured Općinskog suda je Rješenjem broj 065-0-Dn-12-016295 od 25. septembra 2012. godine, postupajući prema apelantovom zahtjevu radi zabilježbe izvršenja, naložio apelantu da dostavi Rješenje o izvršenju broj I 2811/01, te punomoć za zastupanje. Apelant je 1. oktobra 2012. godine postupio u skladu s ovim nalogom, a 18. juna 2013. godine je tražio informaciju zašto povodom njegovog zahtjeva nije postupljeno.

35. Općinski sud je Zaključkom broj 65 0 I 093580 01 I od 9. oktobra 2012. godine apelantu naložio da u roku od 15 dana od prijema zaključka dostavi prijedlog, shodno članu 34. stav 4. Zakona o izvršnom postupku (postavljanje privremenog zastupnika nasljednicima), s obzirom na to da je tuženi-izvršenik, prema saznanjima suda i to uvidom u Odluku Ustavnog suda broj AP 954/08 od 12. juna 2008. godine, preminuo 15. decembra 2011. godine.

36. Apelant je podneskom od 22. januara 2013. godine predložio Općinskom sudu da za privremenog zastupnika nasljednika umrlog tuženog-izvršenika bude postavljen advokat Z. H. iz Visokog, koji je u dosadašnjem postupku bio privremeni zastupnik tuženog-izvršenika, na osnovu rješenja Centra za socijalni rad. Apelant je ponovio zahtjev da se postupak nastavi.

37. Centar za socijalni rad je obavijestio Općinski sud dopisom od 16. aprila 2013. godine da je Rješenje broj 35/VII-07 550-384/01 od 11. decembra 2011. godine bilo na snazi do 2007.

godine kada je arhivirano, jer Centar nije imao saznanja da je tuženi-izvršenik umro, pa ga zbog toga nije mogao staviti van snage. Dalje, ukazano je na to da je na osnovu uvida u Odluku Ustavnog suda broj AP 954/08 od 12. juna 2008. godine, kojom je odlučeno o apelaciji nasljednika tuženog-izvršenika, utvrđeno da su njihove adrese poznate, zbog čega Centar neće postavljati posebnog staraoca nasljednicama umrlog tuženog-izvršenika.

38. Općinski sud je Zaključkom broj 65 0 I 093580 01 I od 7. juna 2013. godine naložio apelantu da u roku od 15 dana od prijema zaključka dostavi izvod iz zemljišnih knjiga u kojem su nasljednici tuženog-izvršenika upisani kao vlasnici nekretnina, te da u skladu s tim uredi prijedlog za nastavak izvršenja na način da nasljednike označi kao pasivno legitimirane ili, u protivnom, u odnosu na njih odredi novo sredstvo i predmet izvršenja. Apelantu je uz zaključak dostavljen podnesak Centra, te rješenje o nasljeđivanju iza izvršenika koje je donio Općinski sud u Nišu.

39. Apelant je 25. juna 2013. godine podneskom obavijestio Općinski sud da će pokrenuti ostavinski postupak u korist nasljednika tuženog-izvršenika, te zamolio da se prolongira rok od 15 dana iz zaključka od 7. juna 2013. godine. Istog dana apelant je Općinskom sudu podnio i zahtjev za pokretanje ostavinskog postupka iza umrlog tuženog-izvršenika u korist njegovih nasljednika. Najzad, istog dana apelant je podnio i zahtjev za izuzeće postupajućeg sudijske.

40. Općinski sud je Zaključkom broj 65 0 I 093580 01 I od 2. jula 2013. godine uvažio apelantov prijedlog i produžio rok za postupanje prema zaključku od 7. juna 2013. godine za 30 dana, a Rješenjem broj 065 0 Su 13 002067 od 11. jula 2013. godine odbio apelantov zahtjev za izuzeće sudijske.

41. Općinski sud je Rješenjem broj 65 0 I 093580 09 I od 21. oktobra 2013. godine obustavio izvršni postupak i ukinuo sve provedene radnje. U obrazloženju rješenja je navedeno da je u toku provođenja postupka izvršenja utvrđeno da je tuženi-izvršenik preminuo 15. decembra 2011. godine, da je od apelanta zatraženo da dostavi prijedlog shodno članu 34. stav 4. Zakona o izvršnom postupku, uz upozorenje da će postupak biti obustavljen ako to ne učini. Budući da apelant u ostavljenom odnosno produženom roku nije postupio po nalogu suda, postupak je, shodno članu 63. st. 3. i 4. Zakona o izvršnom postupku, obustavljen.

42. Apelant je protiv ovog rješenja žalbu izjavio 29. oktobra 2013. godine.

43. Kantonalni sud je Rješenjem broj 65 0 I 093580 13 Gž od 12. februara 2014. godine apelantovu žalbu uvažio, prvostepeno rješenje ukinuo i predmet vratio na ponovni postupak prvostepenom sudu.

44. Općinski sud je zaključkom od 7. aprila 2014. godine naložio apelantu da u roku od osam dana dostavi uređen prijedlog za nastavak izvršenja u odnosu na nasljednike iz rješenja o nasljeđivanju tako da ih označi kao izvršenike.

45. Apelant je 16. aprila 2014. godine Općinskom sudu podnio prijedlog da mu se, u skladu s članom 78. stav 1. tačka 2. Zakona o izvršnom postupku, povjere na čuvanje izvršenikove označene nekretnine. Istog dana apelant je dostavio i podnesak u povodu zaključka suda od 7. aprila 2014. godine u kojem je istakao da ostavinski postupak iza izvršenika po njegovom zahtjevu od 21. juna 2013. godine još uvijek nije pokrenut, pa da još uvijek nema rješenja o nasljeđivanju. Najzad, apelant je zatražio da se izvršni postupak nastavi tako što će biti prodana nekretnina koja je upisana u zemljišnim knjigama na izvršenikovo ime, te predložio da mu se kao privremeni zastupnik odredi imenovani advokat.

46. Treće lice M. M. je 21. aprila 2014. godine dostavilo podnesak Općinskom sudu u kojem je istaklo da su predmetne nekretnine bile predmet ugovora o kupoprodaji zaključenog sa izvršenikom 7. maja 1998. godine, da je po nalogu iz rješenja

Kantonalnog suda od 25. maja 2011. godine Zemljišnoknjižni ured Općinskog suda izvršio uknjižbu predmetnih nekretnina kao njegovo vlasništvo. Shodno navedenom, Općinskom sudu je predloženo da obustavi postupak izvršenja na predmetnim nekretninama.

47. Prema stanju spisa postupak još uvijek nije okončan.

Ostavinski postupak

48. Apelant je 21. juna 2013. godine Općinskom sudu podnio zahtjev za pokretanje ostavinskog postupka iza umrlog izvršenika. U zahtjevu je ukazano na apelantov pravni interes da se utvrde nasljednici iza umrlog izvršenika kako bi mogao da okonča postupak izvršenja koji za predmet ima nekretnine koje su uknjižene kao izvršenikovo vlasništvo. Zahtjev je registriran pod brojem 65 0 O 387291 13 O.

49. Općinski sud je 30. augusta 2013. godine obavijestio apelanta, u povodu njegovog zahtjeva od 25. juna 2013. godine kojim je tražio dostavu rješenja o nasljeđivanju, da taj sud nije u mogućnosti pristupiti provjeri kroz "O" upisnik, te da je potrebno da dostavi izvod iz matične knjige za izvršenika.

50. Apelant je 25. septembra 2013. godine dostavio izvod iz matične knjige umrlih za izvršenika.

51. Općinski sud je 25. decembra 2013. godine naložio apelantu da u roku od osam dana dostavi dokaze o izvršenikovo nepokretnoj imovini.

52. U podnesku od 31. decembra 2013. godine apelant je obavijestio sud da je sve tražene dokumente već dostavio, te ih ponovo dostavio i uz taj podnesak.

53. Općinski sud je 17. marta 2014. godine zakazao ročište za 8. maj 2014. godine. Pozivi su uredno dostavljeni nasljednicima izvršenika B. J., Bo. J. i V. J.

54. Nasljednik izvršenika B. J. je podneskom od 16. aprila 2014. godine obavijestio Općinski sud da raspoložu samo pokretnom imovinom, te je kao dokaz predložio rješenje o nasljeđivanju Općinskog suda u Nišu.

55. Treće lice M. M. je podneskom od 28. aprila 2014. godine obavijestilo Općinski sud da je zainteresirano lice u ovom postupku, te da su predmetne nekretnine upisane na njegovo ime.

56. Općinski sud je na ročištu održanom 8. maja 2014. godine, na koje nije pristupio niti jedan od izvršenikovih uredno obaviještenih nasljednika, utvrdio da zaostavštinu iza umrlog izvršenika čine novčana potraživanja u Ljubljanskoj banci. Općinski sud je donio rješenje da se ročište odlaže i novo zakazuje za 27. august 2014. godine na koje se trebaju pozvati nasljednici izvršenika, treće lice M. M., te apelant od kojeg je zatraženo da obavijesti sud da li je postupak u predmetu P-1314/97 okončan, i ako jeste, da dostavi pravosnažnu odluku kako bi se postupak mogao okončati.

IV. Apelacija

Navodi iz apelacije

57. Apelant u apelaciji, kao ni u dopunama apelacije, ne ukazuje izričito na pravo iz Ustava Bosne i Hercegovine ili Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) za koje smatra da mu je povrijeđeno, ali iz njegovih navoda proizlazi da smatra da su mu povrijeđena prava iz člana II(3.e) i k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije, te člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Apelant tvrdi da ni nakon 12 godina nije u mogućnosti da namiri svoje potraživanje koje je utvrđeno pravosnažnom presudom na osnovu koje je i dopušteno izvršenje. Razlog za ovako dugo trajanje postupka, prema apelantovom mišljenju, jesu opstrukcije i nesavjestan rad sudija koji su bili zaduženi njegovim predmetom, nepostupanje suda povodom njegovih brojnih zahtjeva kojim je tražio da se postupak nastavi/okonča, te da se preduzmu mjere koje je predlagao kako bi zaštitio svoja prava. U vezi s tim, apelant

ukazuje na to da sud nije imao pravo da od njega traži da dostavi izvod iz zemljišne knjige u kojoj su kao nasljednici iza umrlog tuženog-izvršenika upisani kao vlasnici, kao i da od njega traži da pokrene ostavinski postupak. Također, apelant tvrdi da je sud na ovaj način štitio treće lice M. M. za koje je pravosnažnim presudama utvrđeno da nema nikakvih prava u odnosu na imovinu tuženog-izvršenika koja je predmet izvršenja. Najzad, apelant ukazuje na to da ovakvo postupanje Općinskog suda ukazuje i na nepoštivanje Odluke Ustavnog suda broj AP-954/08, te presuda Općinskog suda broj 65 0 P 062657 05 P od 30. januara 2009. godine i Kantonalnog suda u Sarajevu broj 65 0 P 062657 09 Gž od 20. juna 2012. godine.

58. U dopunama apelacije podnesenim u toku 2013. godine i 2014. godine apelant je detaljno obavještavao Ustavni sud o svim promjenama koje su se dešavale kako u izvršnom tako i u ostavinskom postupku, kako je već izloženo u činjeničnom dijelu ove odluke. Najzad, u zahtjevima za donošenje privremene mjere od 15. aprila i 20. maja 2014. godine apelant je zatražio donošenje privremene mjere kojom će se omogućiti da njegov punomoćnik dobije pristupni bar-kod Općinskog suda u predmetu ostavinskog postupka broj 0387291 13.

V. Relevantni propisi

59. **Zakon o izvršnom postupku** ("Službene novine FBiH" br. 32/03, 52/03, 33/06, 39/06, 39/09, 74/11 i 35/12) u relevantnom dijelu glasi:

Član 5.

Hitnost i redoslijed postupanja

(1) U postupku izvršenja sud je dužan da postupa hitno.
(...)

Član 34.

Prekid postupka

(1) Sud ne može prekinuti izvršni postupak da bi sačekao odluku nadležnog suda ili drugog organa o prethodnom pitanju.
(...)

(4) U slučaju smrti izvršenika koji nema punomoćnika ili zakonskog zastupnika sud će nasljednicima, ako to predloži tražilac izvršenja, u roku od 15 dana od dana kada je primio obavijest suda o smrti izvršenika, postaviti privremenog zastupnika na trošak tražioca izvršenja, po pravilu, iz reda lica koja su u posjedu imovine koja je predmet izvršenja i nastaviti postupak. Sud imenuje privremenog zastupnika u roku od osam dana od podnošenja zahtjeva. Ako ovlašteno lice ne predloži nastavak postupka u ostavljenom roku, sud će obustaviti postupak.

Član 51.

Pretpostavke za prigovor

(1) Lice koje tvrdi da u pogledu predmeta izvršenja ima takvo pravo koje sprečava izvršenje može podnijeti prigovor protiv izvršenja tražeći da se izvršenje na tom predmetu proglašeno nedopuštenim u obimu u kojem su prava tog trećeg lica zahvaćena izvršenjem.

(2) Prigovor se može podnijeti do okončanja izvršnog postupka. Podnošenje prigovora ne sprečava provedbu izvršenja i ostvarenje potraživanja tražioca izvršenja, ako ovim zakonom nije drukčije određeno.
(...)

Član 52.

Odluke suda po prigovoru trećeg lica

(1) Sud će o prigovoru trećeg lica odlučiti u izvršnom postupku ili će podnosioca prigovora zaključkom uputiti da svoja prava ostvaruje u parnici.

(2) Izvršni sud će o prigovoru odlučiti u izvršnom postupku kada to okolnosti slučaja dopuštaju, a naročito ako podnosilac prigovora dokazuje opravdanost svog prigovora pravosnažnom

presudom, javnom ispravom ili prema zakonu ovjerenom privatnom ispravom.

Član 64.

Dovršenje izvršenja

Postupak izvršenja smatra se završenim pravosnažnošću odluke o odbacivanju ili odbijanju izvršnog prijedloga, provođenjem izvršne radnje kojom se izvršenje dovršava ili obustavom izvršenja.

VI. Dopustivost

60. U skladu s članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

61. U skladu s članom 18. stav 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

62. U konkretnom slučaju, iz apelantovih navoda u suštini proizlazi da smatra da mu je povrijeđeno pravo iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije koje sadrži i pravo na "suđenje u razumnom roku", zato što redovni sud do danas nije okončao postupak izvršenja prema Rješenju o izvršenju broj I-2811/01 od 3. aprila 2001. godine.

63. U skladu s članom 18. stav 2. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može iznimno razmatrati apelaciju i kada nema odluke nadležnog suda, ukoliko apelacija ukazuje na ozbiljna kršenja prava i osnovnih sloboda koja štite Ustav Bosne i Hercegovine ili međunarodni dokumenti koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. 3. i 4. Pravila Ustavnog suda jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

VII. Meritum

64. Apelant tvrdi da mu je zbog trajanja izvršnog postupka u predmetu Općinskog suda povrijeđeno pravo na donošenje odluke u razumnom roku kao segment prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Pravo na pravično suđenje

65. Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

66. Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. [...]

Relevantni principi

67. Ustavni sud podsjeća na to da se, prema praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, razumnost dužine trajanja postupka mora ocjenjivati u svjetlu okolnosti pojedinog predmeta, vodeći računa o kriterijima uspostavljenim praksom Evropskog suda, a naročito o složenosti predmeta, ponašanju strana u postupku i nadležnog suda ili drugih javnih vlasti, te o značaju koji konkretna pravna stvar ima za apelanta. Također, s

izvršnim postupkom se zbog same njegove prirode treba postupati hitno (vidi Evropski sud, *Mahmutović protiv Hrvatske*, aplikacija broj 9505/03 od 15. februara 2007. godine, stav 26).

a) Relevantni period

68. U konkretnom slučaju apelant je 27. marta 2001. godine podnio prijedlog za izvršenje koji je usvojen rješenjem Općinskog suda od 3. aprila 2001. godine. Ovaj postupak do danas nije okončan. Shodno navedenom, proizlazi da relevantni period do trenutka donošenja ove odluke obuhvata 13 godina, pet mjeseci i 20 dana.

b) Analiza dužine trajanja postupka

69. Ustavni sud primjećuje da se u konkretnom slučaju radi o izvršnom postupku koji se prema relevantnim zakonskim odredbama i praksi Evropskog suda smatra hitnim i zahtijeva dodatnu ažurnost suda u odnosu na zakonsku obavezu suda da izvršni postupak provede bez nepotrebnih odugovlačenja i zastoja.

70. Ustavni sud uočava da se u konkretnom slučaju radi o izvršnom postupku koji je pokrenut protiv izvršenika koji je u trenutku pokretanja postupka bio na nepoznatoj adresi, a zatim u toku tog postupka i preminuo, da je u postupku učestvovalo i treće zainteresirano lice ističući da ima prava na nekretnini koja je predmet izvršenja zbog čega je vođen i poseban parnični postupak. Shodno navedenom, radi se o postupku kojim su pokrenuta relativno složena činjenična i pravna pitanja ali koja u svojoj ukupnosti ne mogu biti prihvaćena kao opravdanje za trajanje postupka više od 13 godina.

71. Dalje, Ustavni sud nije mogao zaključiti da je trajanju postupka doprinio apelant svojim ponašanjem. Na osnovu uvida u spis utvrđeno je da je apelant prema nalogima suda postupao blagovremeno i u ostavljenim rokovima. Također, apelant je iskazao i posebnu marljivost u ostvarivanju i zaštiti svojih prava, obraćanjem sudu i blagovremenim obavještanjem o svim promjenama koje su bile značajne za okončanje postupka. Na drugoj strani, imajući u vidu relevantne odredbe Zakona o izvršnom postupku, izuzev perioda u kojem su bile donijete mjere osiguranja na prijedlog trećeg lica, koji obuhvataju nešto više od četiri mjeseca, kod Općinskog suda nije postojala zakonska prepreka da nastavi i okonča postupak izvršenja. Shodno navedenom, te imajući u vidu navedene stavove Ustavnog i Evropskog suda, dužina postupka od više od 13 godina smatra se *a priori* nerazumnom i traži globalnu ocjenu. Naime, takva dužina bi se mogla opravdati samo u izuzetnim okolnostima koje Ustavni sud nije prepoznao niti ih je redovni sud predočio.

72. S obzirom na navedeno, a imajući u vidu da postupak nije okončan ni na jedan od načina propisanih članom 64. Zakona o izvršnom postupku, Ustavni sud zaključuje da je zbog neokončavanja izvršnog postupka koji traje 13 godina, pet mjeseci i 20 dana i koji je još uvijek u toku povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje u razumnom roku iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Ostali navodi

73. Apelant je u dopunama apelacije od 15. aprila i 20. maja 2014. godine zatražio donošenje privremene mjere kojom će se omogućiti da njegov punomoćnik dobije pristupni bar-kod Općinskog suda u predmetu ostavinskog postupka broj 0387291/13. Izuzev ovog navoda, apelant u dopunama apelacije nije istakao da mu je u ovom postupku povrijeđeno bilo koje od prava garantiranih Ustavom Bosne i Hercegovine ili Evropskom konvencijom. Apelant tvrdi da sudija zadužen ovim predmetom odbija da izda navedeni kod obrazlažući da apelant nije stranka u tom postupku.

74. Na osnovu uvida u spis Općinskog suda broj 65 0 O 387291 13 O, Ustavni sud nije mogao utvrditi da je apelantu onemogućeno učešće u tom postupku kao podnosiocu zahtjeva za njegovo pokretanje. Naime, prema zapisniku s ročišta održanog 8. maja 2014. godine, apelant se trebao pozvati na ročište koje je u tom predmetu zakazano za 27. august 2014. godine, sa uputom koje dokumente je dužan predložiti kako bi taj postupak mogao biti okončan. Shodno navedenom, Ustavni sud je zaključio da nema potrebe da posebno ispituje apelantove navode u ovom dijelu.

VIII. Zaključak

75. Ustavni sud zaključuje da postoji povreda prava na pravično suđenje u razumnom roku iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada izvršni postupak povodom apelantovog prijedloga za izvršenje pravosnažne presude traje više od 13 godina i još uvijek nije okončan, iako se i prema domaćem zakonu i prema Evropskoj konvenciji izvršni postupak smatra postupkom hitne prirode, pri čemu se dužina postupka u cijelosti može staviti na teret redovnom sudu.

76. Na osnovu člana 59. st. 1. i 2. i člana 62. stav 7. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

77. S obzirom na odluku Ustavnog suda u ovom predmetu, nije neophodno posebno razmatrati apelantove prijedloge od 15. aprila i 20. maja 2014. godine za donošenje privremene mjere.

78. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, s. r.

1308

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj AP 3460/11, rješavajući apelaciju **Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine**, na temelju članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 57. stavak 2. točka b. i članka 59. st. 1. i 3. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica
Miodrag Simović, dopredsjednik
Seada Palavrić, dopredsjednica
Mato Tadić, sudac
Mirsad Čeman, sudac
Zlatko M. Knežević, sudac
na sjednici održanoj 17. rujna 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neutemeljena apelacija **Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine** podnesena protiv Presude Višeg privrednog suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 007075 11 Pž od 16. lipnja 2011. godine i Presude Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 007075 05 Ps od 9. ožujka 2011. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (daljnjem tekstu: apelantica) iz Sarajeva, koju zastupa Zoran Butorac, odvjetnik iz Banje Luke, podnijela je 29. kolovoza 2011. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u

daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Višeg privrednog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Viši privredni sud) broj 57 0 Ps 007075 11 Pž od 16. lipnja 2011. godine i Presude Okružnog privrednog suda (u daljnjem tekstu: Okružni privredni sud) broj 57 0 Ps 007075 05 Ps od 9. ožujka 2011. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na temelju članka 22. st. 1. i 2. Pravila Ustavnog suda, ranije važeća Pravila ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 60/05, 64/08 i 51/09), od Višeg privrednog suda, Okružnog privrednog suda i Pravobranilaštva Republike Srpske, koje je u postupku zastupalo Republiku Srpsku kao tuženu (u daljnjem tekstu: tužena), zatraženo je 19. ožujka 2014. godine da dostave odgovore na apelaciju.

3. Viši privredni sud i Okružni privredni sud su dostavili odgovore na apelaciju 31. ožujka i 3. travnja 2014. godine. Tužena je dostavila odgovor na apelaciju 31. ožujka 2014. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantičinih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Okružnog privrednog suda broj 57 0 Ps 007075 05 Ps od 9. ožujka 2011. godine, koja je potvrđena Presudom Višeg privrednog suda broj 57 0 Ps 007075 11 Pž od 16. lipnja 2011. godine, odbijen je apelantičin tužbeni zahtjev kojim je tražila da se utvrdi da je po osnovu ulaganja i prava raspolaganja vlasnica poslovne zgrade izgrađene na k.č. 13/87, upisane u zk. ul. br. 5747 KO Banja Luka, koja se nalazi u Banjoj Luci u ulici Mirka Višnjica broj 15 (sada Bana Milosavljevića broj 15), da se naloži brisanje društvenog vlasništva i prava raspolaganja na toj poslovnoj zgradi i da se upiše pravo vlasništva na poslovnoj zgradi u apelantičinu korist, te da se tuženoj naloži da apelantici po osnovu jačeg prava preda u posjed i slobodno raspolaganje navedenu zgradu. Navedenom presudom apelantica je obvezana na ime troškova postupka isplatiti iznos od 3.600,00 KM.

6. U obrazloženju prvostupanjske presude se navodi da je na temelju ugovora o darovanju od 15. prosinca 1946. godine utvrđeno da je predmetne nekretnine (zgrada i gradilište) Mirko Divjak kao darodavac darovao Okružnom komitetu Komunističke partije Jugoslavije kao daroprimcu. Na temelju zk. ul. br. 5747 KO Banja Luka utvrđeno je da je u "B" listu spomenutog uloška na tim nekretninama upisano društveno vlasništvo, a u "C" listu je upisano pravo raspolaganja u korist Okružnog komiteta KPJ sa 1/1.

7. Istaknuto je da je u konkretnom slučaju sporno je li apelantica stekla vlasništvo na spomenutoj zgradi po osnovu ulaganja, te je li ovlaštena po osnovu jače pravne osnove od tužene zahtijevati predaju u posjed poslovne zgrade. Apelantica je svoj tužbeni zahtjev temeljila na tvrdnji da je postala vlasnica predmetne zgrade po osnovu izgradnje-ulaganja, odnosno na temelju zakona stvaranjem nove stvari.

8. Okružni privredni sud se pozvao na odredbe čl. 20. i 21. Zakona o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOSPO). Dalje je ukazao na to da su bitne pretpostavke za stjecanje prava vlasništva građenjem na tuđem zemljištu i stvaranjem nove stvari prema odredbama ZOSPO-a izgradnja zgrade ili drugog građevinskog objekta, dok se privremena sanacija i adaptacija (kako je to navedeno u rješenju od 7. listopada 1975. godine) postojeće poslovne zgrade ne može smatrati građevinom, odnosno adaptacija, sanacija i rekonstrukcija postojećeg poslovnog prostora kao građevine nema pravni učinak stvaranja nove stvari. Navedeno je da je na temelju provedenih dokaza utvrđeno da izvedeni građevinski radovi i intervencije na građevinskom objektu ne čine taj objekt

novim objektom u smislu odredaba ZOSPO-a, te da stoga nisu ispunjeni uvjeti za stjecanje vlasništva na temelju ulaganja, odnosno na temelju zakona stvaranjem nove stvari.

9. Istaknuto je da je apelantica (kao pretpostavljeni vlasnik) zahtijevala i predaju predmetne poslovne zgrade po osnovi jačeg prava na posjed. Ukazano je na to da se presumpcija da neko pravo na stvar postoji ocjenjuje kroz određenu kvalitetu posjeda što je istodobno nužna pretpostavka za uspješnu zaštitu ovog prava.

10. Istaknuto je da ZOSPO predviđa da tužitelj vlasničkom tužbom kojom se štiti jače pravo na posjed može biti samo onaj koji ima kvalificiran posjed, a to je posjed koji je zakonit, istinit i savjestan, a osim ovog uvjeta za uspjeh u sporu potrebno je da je kod tuženog njegov posjed pravno slabijeg kvaliteta. Upis apelantice u Registar udruženja građana kao pravnog sljednika, odnosno to što je apelantica donijela Statut kojim je određeno da je pravni sljednik Saveza komunista Jugoslavije (u daljnjem tekstu: SKJ), sukladno relevantnim odredbama ZOSPO-a, ne predstavlja valjanu pravnu osnovu koju objektivno pravo traži za stjecanje prava vlasništva, a apelantičin pravni prethodnik nije mogao na apelanticu prenijeti veći obujam prava nego što ga sam ima, jer je nesporno da nije upisan kao vlasnik predmetne zgrade već je imao pravo raspolaganja. To, prema mišljenju Okružnog privrednog suda, znači da temeljna pretpostavka za utvrđivanje da je apelantica vlasnica i da ima jaču pravnu osnovu za predaju u posjed predmetnih nekretnina nije ispunjena.

11. Okružni privredni sud nije prihvatio apelantičinu tvrdnju da je stekla vlasništvo na nekretninama kao pravno-politički sljednik Komunističke partije Jugoslavije (u daljnjem tekstu: KPJ) jer apelantica nije dokazala da je SKJ donio akt odnosno diobnu bilancu nakon raspada SFRJ kojom je utvrđeno i regulirano pitanje preuzimanja prava, obveza i imovine koja je postojala na području bivše SFRJ a koja je pripadala SKJ. Time što je apelantica donijela jednostranu odluku (Statut na koji se poziva) o preuzimanju sredstava, prava i obveza SKJ nije regulirano pitanje diobe imovine SKJ na području SFRJ.

12. Stoga, prema mišljenju prvostupanskog suda, kako apelantica nije stekla pravo vlasništva ni po osnovi prava svog prethodnika, a niti građenjem i stvaranjem nove stvari, te da pri tome iz zk. ul. br. 5747 KO Banja Luka proizlazi da su nekretnine društveno vlasništvo (što znači da je neutemeljen apelantičin prigovor da se tužena u posjedu nekretnina nalazi bez ikakve pravne osnove), zbog čega je njezin tužbeni zahtjev neutemeljen jer nisu ispunjeni uvjeti iz odredaba ZOSPO-a.

13. U obrazloženju drugostupanske presude se navodi da apelantica svoju aktivnu legitimaciju temelji na svom Statutu od 5. veljače 2005. godine u kojem je odredbom članka 2. stavak 2. propisano da je jedini pravni sljedbenik Komunističke partije BiH (u daljnjem tekstu: KPBiH). Stoga je, prema mišljenju Okružnog privrednog suda, apelantica sama sebe svojim osnivačkim aktom imenovala pravnim sljednikom bivše KPBiH.

14. Okružni privredni sud je naveo da je KPSFRJ bila društveno-politička organizacija i kao takva je utemeljena 1919. godine. U razdoblju od 1937. godine do 1948. godine utemeljene su u okviru Saveza komunista komunističke partije svih bivših Republika SFRJ. Ta Komunistička partija, u okviru koje su postojale partije u bivšim republikama, prestala je postojati, ona nema pravnog sljednika, niti je između tadašnje KPSFRJ, u okviru koje je postojala KPBiH, i apelantice postojao pravni kontinuitet.

15. Prema mišljenju Okružnog privrednog suda, apelantica nije dokazala da je aktivno legitimirana i da je pravni sljednik KPBiH, Okružnog komiteta Komunističke partije na kojeg je ugovorom iz 1946. godine preneseno pravo vlasništva. Stoga, prema mišljenju drugostupanskog suda, historijat prava vlasništva, historijat pretvaranja društvene u državnu imovinu, te

navodi žalbe kojima se ukazuje na to da se trebao primijeniti Opći građanski zakonik ne utječu na pravilnost odluke prvostupanskog suda. Također je navedeno da ulaganje u sanaciju i adaptaciju objekta ne predstavlja stvaranje nove stvari niti može biti osnova za stjecanje prava vlasništva i za postavljanje stvarnopravnog zahtjeva. Raspolaganje je način vršenja vlasničkih prava a ne osnova za stjecanje prava vlasništva, kako to apelantica traži. Za brisovnu tužbu je legitimiran upisani vlasnik čija su prava povrijeđena, te se brisovnom tužbom zahtijeva zaštita povrijeđenih prava u odnosu na osobu čijim radnjama su ta prava i u čiju korist su prava vlasnika povrijeđena. Također je ukazano na to da apelantičini žalbeni navodi u kojima se izlaže historijat izmjena zakona i vlasničkih odnosa u Bosni i Hercegovini i bivšoj SFRJ ne utječu na razrješenje spora.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

16. Apelantica smatra da su joj pobijanim presudama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: Europska konvencija) i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju. Ukazuje na proizvoljnu primjenu materijalnog prava. Smatra da drugostupanski sud neutemeljeno navodi da apelantica nije dokazala legitimaciju za vođenje spora. Ističe da je postojala samo jedna politička partija, a to je Savez komunista Jugoslavije sa svojim sastavnim dijelovima, republičkim i pokrajinskim savezima komunista. Smatra da je apelantica aktivno legitimirana voditi parnicu jer joj pripada pravo na predaju u posjed poslovne zgrade koju tužena drži u nezakonitom posjedu. Smatra da joj ovo pravo pripada na temelju prava raspolaganja njezinog pravnog prednika na poslovnoj zgradi. Smatra da je na konkretan slučaj trebalo primijeniti odredbe članka 324. st. 1. i 4. Zakona o stvarnim pravima. Ukazuje na to da u odnosu na tuženu nije bila ravnopravna i jednaka pred zakonom. Ističe da je tužena imala povlašten položaj jer je bila oslobođena dokazivanja prava na tuđu imovinu koju drži u posjedu, a nije dokazala svoje pravo na predmetnu zgradu.

b) Odgovor na apelaciju

17. U svom odgovoru na apelaciju Viši privredni sud je naveo da u postupku nisu prekršena apelantičina ustavna prava. Apelantici je, sukladno raspravnom načelu, omogućeno raspravljati pred sudom, te, sukladno načelu tereta dokazivanja, predlagati i provoditi sve dokaze koje smatra relevantnim za odluku o predmetu spora.

18. Okružni privredni sud je u svom odgovoru na apelaciju naveo da nisu prekršena apelantičina ustavna prava, te da je taj sud na temelju dokaza koje su stranke izvele utvrdio činjenično stanje na koje je primijenio materijalno pravo, o čemu je dao obrazloženje u svojoj presudi.

19. U svom odgovoru na apelaciju tužena je navela da nisu prekršena apelantičina ustavna prava. Apelantica nije dokazala sljedništvo niti legitimitet u predmetnom sporu niti je dokazala da je pravo vlasništva stekla na način koji je propisan zakonom. Smatra da je apelantica sama sebe svojim osnivačkim aktom imenovala pravnim sljednikom bivše Komunističke partije BiH. Prema tome, ona nije legitimirana za postavljanje ovakvog tužbenog zahtjeva. Ulaganje u sanaciju objekta ne predstavlja stvaranje nove stvari niti može biti osnova za stjecanje prava vlasništva i za postavljanje stvarnopravnog zahtjeva.

V. Relevantni propisi

20. **Zakon o parničnom postupku Republike Srpske** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07 i 49/09) u relevantnom dijelu glasi:

Član 7. stav 1.

Stranke su dužne da iznesu sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i da izvedu dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Član 123.

Svaka stranka dužna je da dokaže činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.

Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na osnovu kojih će donijeti odluku.

21. **Zakon o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 6/80 i 36/90 i "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 38/03) u relevantnom dijelu glasi:

Član 20.

Pravo svojine stiče se po samom zakonu, na osnovu pravnog posla i nasljeđivanjem.

Pravo svojine stiče se i odlukom državnog organa, na način i pod uslovima određenim zakonom.

Član 21.

Po samom zakonu pravo svojine se stiče stvaranjem nove stvari, spajanjem, mešanjem, građenjem na tuđem zemljištu, odvajanjem plodova, održajem, sticanjem svojine od nevlasnika, okupacijom i u drugim slučajevima određenim zakonom.

Član 37.

Vlasnik može tužbom zahtjevati od držaoca povraćaj individualno određene stvari.

Vlasnik mora dokazati da na stvar čiji povraćaj traži ima pravo svojine, kao i da se stvar nalazi u faktičkoj vlasti tuženog.

Pravo na podnošenje tužbe iz stava 1. ovog člana ne zastareva.

Član 41.

Lice koje je pribavilo individualno određenu stvar po pravnom osnovu i na zakonit način, a nije znalo i nije moglo znati da nije postalo vlasnik (pretpostavljeni vlasnik), ima pravo da zahteva njen povraćaj i od savesnog držaoca kod koga se ta stvar nalazi bez pravnog osnova ili po slabijem pravnom osnovu.

Kada se dva lica smatraju pretpostavljenim vlasnicima iste stvari, jači pravni osnov ima lice koje je stvar steklo teretno u odnosu na lice koje je stvar steklo besteretno. Ako su pravni osnovi ovih lica iste jačine, prvenstvo ima lice kod koga se stvar nalazi.

Pravo na podnošenje tužbe iz stava 1. ovog člana ne zastareva.

VI. Dopustivost

22. Sukladno članku VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

23. Sukladno članku 18. stavak 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

24. U konkretnom slučaju, predmet pobijanja apelacijom je Presuda Višeg privrednog suda broj 57 0 Ps 007075 11 Pž od 16. lipnja 2011. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Navedenu presudu apelantica je primila 13. srpnja 2011. godine, a apelacija je podnesena 29.

kolovoza 2011. godine, dakle, u roku od 60 dana, kako je propisano člankom 18. stavak 1. Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz članka 18. st. 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očito (*prima facie*) neutemeljena.

25. Imajući u vidu odredbe članka VI/3.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, članka 18. st. 1, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

26. Apelantica navodi da su joj pobijanim presudama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz članka II/3.(e) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 6. Europske konvencije i pravo na imovinu iz članka II/3.(k) Ustava Bosne i Hercegovine i članka 1. Protokola broj 1 uz Europsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.

Članak 6. stavak 1. Europske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom.

27. Ustavni sud naglašava svoj stav da, općenito, nije nadležan vršiti provjeru utvrđenih činjenica i načina na koji su redoviti sudovi protumačili pozitivnopravne propise, osim ukoliko odluke tih sudova krše ustavna prava. To će biti slučaj kada odluka redovitog suda krši ustavna prava, tj. ukoliko je redoviti sud pogrešno protumačio ili primijenio neko ustavno pravo, ili je zanemario to pravo, ako je primjena zakona bila proizvoljna ili diskriminacijska, ukoliko su povrijeđena procesna prava (pravično suđenje, pristup sudu, djelotvorni pravni lijekovi i u drugim slučajevima), ili ukoliko utvrđeno činjenično stanje ukazuje na povredu Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, odluke br. U 39/01 od 5. travnja 2002. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 25/02, i U 29/02 od 27. lipnja 2003. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 31/03).

28. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da je apelantičin tužbeni zahtjev odbijen budući da apelantica u postupku nije dokazala da je pravo vlasništva na predmetnom objektu stekla na način kako je to propisano odredbama čl. 20. i 21. ZOSPO-a niti je dokazala da je pravni sljednik KPBiH i Okružnog komiteta KPJ na kojeg je ugovorom o darovanju iz 1946. preneseno pravo vlasništva na predmetnom objektu. Redoviti sudovi su dali jasno i precizno obrazloženje koje ne ukazuje na bilo kakvu proizvoljnost u primjeni materijalnog prava. Naime, utvrđeno je da je apelantica svojim Statutom od 5. veljače 2005. godine (članak 2. stavak 2) odredila da je ona pravni sljednik bivše KPBiH, čime se, prema mišljenju redovitih sudova, ne dokazuje sljedništvo kao ni aktivna legitimacija u postupku. Pri tome je ukazano na to da je Komunistička partija u okviru koje su postojale partije u bivšim republikama prestala postojati i da ona nema pravnog sljednika, kao ni da između tadašnje KPSFRJ, u okviru koje je postojala KPBiH, i apelantice ne postoji pravni kontinuitet.

29. Dalje, Ustavni sud primjećuje da je apelantici kao i tuženoj bilo omogućeno raspravljati pred sudom u smislu raspravnog načela iz članka 7. Zakona o parničnom postupku,

као и у смислу начела терета доказивања из чланка 123. наведеног закона предлагати и проводити све доказе којима би доказала основаност свог туђеног захтјева, из чега произлази да апелантница није била у неравноправном положају у односу на туђену. Стога, апелантнично незадовољство ishodom конкретног поступка не значи уједно и повреду права на прaviчно суђење. Према томе, имајући у виду све околности конкретног случаја, Уставни суд у разложима побјаних пресуда не може наћи елементе који би указивали на arbitrарност у доношењу побјаних одлука, нити на било какву процесну неправичност која би водила кршењу права на прaviчно суђење. До оваквог закључка Уставни суд је дошао анализирајући побјане пресуде и прописе на којима су утемљене, те доводећи наведено у везу са захтјевима из чланка 6. ставак 1. Европске конвенције.

30. На темелју наведеног, Уставни суд закључује да апелантница није повриједено право на прaviчно суђење у смислу јамства из чланка II/3.(e) Устава Босне и Херцеговине и чланка 6. ставак 1. Европске конвенције.

Остали наводи

31. Уставни суд сматра да, с обзиром на закључке у вези с чланком II/3.(e) Устава Босне и Херцеговине и чланком 6. ставак 1. Европске конвенције, није потребно посебно разматрати апелантничне наводе о повреди права на имовину из чланка II/3.(k) Устава Босне и Херцеговине и чланка 1. Протокола број 1 уз Европску конвенцију будући да се, у бити, наводи о кршењу права на имовину темелје на наводима о кршењу права на прaviчно суђење, о којим је Уставни суд већ изнио свој став у претходним точкатама ове одлуке.

VIII. Закључак

32. Уставни суд сматра да у конкретном случају нема повреду апелантничног права на прaviчно суђење из чланка II/3.(e) Устава Босне и Херцеговине и чланка 6. ставак 1. Европске конвенције када у образложењу побјаних одлука нема ни чега што указује на произвољну примјену материјалног права на апелантничну жету, те када су редовити судови за своје одлуке дали јасне разлоге.

33. На темелју чланка 59. ст. 1. и 3. Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

34. Према чланку VI/5. Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обвезујуће.

Предсједница
Уставног суда Босне и Херцеговине
Valerija Galić, v. r.

Уставни суд Босне и Херцеговине у Великом вијећу, у предмету број **АП 3460/11**, рјешавајући апелацију **Социјал-демократске партије Босне и Херцеговине**, на основу члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 57 став 2 тачка б. и члана 59 ст. 1 и 3 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 22/14 и 57/14), у саставу:

Валерија Галић, предсједница
Миодраг Симовић, потпредсједник
Сеада Палаврић, потпредсједница
Мато Тадић, судија
Мирсад Ђеман, судија
Златко М. Кнежевић, судија

на сједници одржаној 17. септембра 2014. године донио је

ОДЛУКУ О ДОПУСТИВОСТИ И МЕРИТУМУ

Одбија се као неоснована апелација **Социјал-демократске партије Босне и Херцеговине** поднесена против Пресуде Вишег привредног суда у Бањалуци број 57 0 Пс

007075 11 Пж од 16. јуна 2011. године и Пресуде Окружног привредног суда у Бањалуци број 57 0 Пс 007075 05 Пс од 9. марта 2011. године.

Одлуку објавити у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине", "Службеним новинама Федерације Босне и Херцеговине", "Службеном гласнику Републике Српске" и "Службеном гласнику Дистрикта Брчко Босне и Херцеговине".

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Увод

1. Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине (даљњем тексту: апеланткиња) из Сарајева, коју заступа Зоран Буторац, адвокат из Бањалуке, поднијела је 29. августа 2011. године апелацију Уставном суду Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд) против Пресуде Вишег привредног суда у Бањалуци (у даљњем тексту: Виши привредни суд) број 57 0 Пс 007075 11 Пж од 16. јуна 2011. године и Пресуде Окружног привредног суда (у даљњем тексту: Окружни привредни суд) број 57 0 Пс 007075 05 Пс од 9. марта 2011. године.

II. Поступак пред Уставним судом

2. На основу члана 22 ст. 1 и 2 Правила Уставног суда, раније важећа Правила ("Службени гласник Босне и Херцеговине" бр. 60/05, 64/08 и 51/09), од Вишег привредног суда, Окружног привредног суда и Правобранилаштва Републике Српске, које је у поступку заступало Републику Српску као тужену (у даљњем тексту: тужена), затражено је 19. марта 2014. године да доставе одговоре на апелацију.

3. Виши привредни суд и Окружни привредни суд су доставили одговоре на апелацију 31. марта и 3. априла 2014. године. Тужена је доставила одговор на апелацију 31. марта 2014. године.

III. Чињенично стање

4. Чињенице предмета које произилазе из апеланткињиних навода и докумената предочених Уставном суду могу да се сумирају на следећи начин.

5. Пресудом Окружног привредног суда број 57 0 Пс 007075 05 Пс од 9. марта 2011. године, која је потврђена Пресудом Вишег привредног суда број 57 0 Пс 007075 11 Пж од 16. јуна 2011. године, одбијен је апеланткињин тужбени захтјев којим је тражила да се утврди да је по основу улагања и права располагања власница пословне зграде изграђене на к.ч. 13/87, уписане у зк. ул. бр. 5747 КО Бањалука, која се налази у Бањалуци у улици Мирка Вишњића број 15 (сада Бана Милосављевића број 15), да се наложи брисање друштвене својине и права располагања на тој пословној згради и да се упише право својине на пословној згради у апеланткињину корист, те да се туженој наложи да апеланткињи по основу јачег права преда у посјед и слободно располагање наведену зграду. Наведеном пресудом апеланткиња је обавезана да на име трошкова поступка исплати износ од 3.600,00 КМ.

6. У образложењу првостепене пресуде се наводи да је на основу уговора о даровању од 15. децембра 1946. године утврђено да је предметне непокретности (зграда и градилиште) Мирко Дивјак као дародавац даровао Окружном комитету Комунистичке партије Југославије као даропримцу. На основу зк. ул. бр. 5747 КО Бањалука утврђено је да је у "Б" листу поменутог улошка на тим непокретностима уписана друштвена својина, а у "Ц" листу је уписано право располагања у корист Окружног комитета КПЈ са 1/1.

7. Истакнуто је да је у конкретном случају спорно да ли је апеланткиња стекла својину на поменутој згради по

основу улагања, те да ли је овлашћена да по основу јачег правног основа од тужене захтијева предају у посјед пословне зграде. Апеланткиња је свој тужбени захтјев засновала на тврдњи да је постала власница предметне зграде по основу изградње-улагања, односно на основу закона стварањем нове ствари.

8. Окружни привредни суд се позвао на одредбе чл. 20 и 21 Закона о основним својинско-правним односима (у даљњем тексту: ЗОСПО). Даље је указао на то да су битне претпоставке за стицање права својине грађењем на туђем земљишту и стварањем нове ствари према одредбама ЗОСПО-а изградња зграде или другог грађевинског објекта, док се привремена санација и адаптација (како је то наведено у рјешењу од 7. октобра 1975. године) постојеће пословне зграде не може сматрати грађевином, односно адаптација, санација и реконструкција постојећег пословног простора као грађевине нема правни учинак стварања нове ствари. Наведено је да је на основу проведених доказа утврђено да изведени грађевински радови и интервенције на грађевинском објекту не чине тај објект новим објектом у смислу одредби ЗОСПО-а, те да стога нису испуњени услови за стицање својине на основу улагања, односно на основу закона стварањем нове ствари.

9. Истакнуто је да је апеланткиња (као претпостављени власник) захтијевала и предају предметне пословне зграде по основу јачег права на посјед. Указано је на то да се пресумпција да неко право на ствар постоји оцјењује кроз одређен квалитет посједа што је истовремено нужна претпоставка за успјешну заштиту овог права.

10. Истакнуто је да ЗОСПО предвиђа да тужилац власником тужбом којом се штити јаче право на посјед може бити само онај који има квалификован посјед, а то је посјед који је законит, истинит и савјестан, а сем овог услова за успјех у спору потребно је да је код туженог његов посјед правно слабијег квалитета. Упис апеланткиње у Регистар удружења грађана као правног сљедника, односно то што је апеланткиња донијела Статут којим је одређено да је правни сљедник Савеза комуниста Југославије (у даљњем тексту: СКЈ), у складу с релевантним одредбама ЗОСПО-а, не представља ваљан правни основ који објективно право тражи за стицање права својине, а апеланткињин правни претходник није могао на апеланткињу пренијети већи обим права него што га сам има, јер је неспорно да није уписан као власник предметне зграде већ је имао право располагања. То, према мишљењу Окружног привредног суда, значи да основна претпоставка за утврђивање да је апеланткиња власница и да има јачи правни основ за предају у посјед предметних непокретности није испуњена.

11. Окружни привредни суд није прихватио апеланткињину тврдњу да је стекла својину на непокретностима као правно-политички сљедник Комунистичке партије Југославије (у даљњем тексту: КПЈ) јер апеланткиња није доказала да је СКЈ донио акт односно диобни биланс након распада СФРЈ којим је утврђено и регулисано питање преузимања права, обавеза и имовине која је постојала на подручју бивше СФРЈ а која је припадала СКЈ. Тиме што је апеланткиња донијела једнострану одлуку (Статут на који се позива) о преузимању средстава, права и обавеза СКЈ није регулисано питање диобе имовине СКЈ на подручју СФРЈ.

12. Стога, према мишљењу првостепеног суда, како апеланткиња није стекла право својине ни по основу права свог претходника, а нити грађењем и стварањем нове ствари, те да при томе из зк. ул. бр. 5747 КО Бањалука произилази да су непокретности друштвена својина (што значи да је неоснован апеланткињин приговор да се тужена у посједу

непокретности налази без икаквог правног основа), због чега је њен тужбени захтјев неоснован јер нису испуњени услови из одредби ЗОСПО-а.

13. У образложењу другостепене пресуде се наводи да апеланткиња своју активну легитимацију заснива на свом Статуту од 5. фебруара 2005. године у ком је одредбом члана 2 став 2 прописано да је једини правни сљедбеник Комунистичке партије БиХ (у даљњем тексту КПБиХ). Стога је, према мишљењу Окружног привредног суда, апеланткиња сама себе својим оснивачким актом именовала правним сљедником бивше КПБиХ.

14. Окружни привредни суд је навео да је КПСФРЈ била друштвено-политичка организација и као таква је основана 1919. године. У периоду од 1937. године до 1948. године основане су у оквиру Савеза комуниста комунистичке партије свих бивших Република СФРЈ. Та Комунистичка партија, у оквиру које су постојале партије у бившим републикама, престала је да постоји, она нема правног сљедника, нити је између тадашње КПСФРЈ, у оквиру које је постојала КПБиХ, и апеланткиње постојао правни континуитет.

15. Према мишљењу Окружног привредног суда, апеланткиња није доказала да је активно легитимисана и да је правни сљедник КПБиХ, Окружног комитета Комунистичке партије на ког је уговором из 1946. године пренесено право својине. Стога, према мишљењу другостепеног суда, историјат права својине, историјат претварања друштвене у државну имовину, те наводи жалбе којима се указује на то да се требао примјенити Општи грађански законик не утичу на правилност одлуке првостепеног суда. Такође је наведено да улагање у санацију и адаптацију објекта не представља стварање нове ствари нити може да буде основ за стицање права својине и за постављање стварноправног захтјева. Располагање је начин вршења својинских права а не основ за стицање права својине, како то апеланткиња тражи. За брисовну тужбу је легитимисан уписани власник чија су права повријеђена, те се брисовном тужбом захтијева заштита повријеђених права у односу на лице чијим радњама су та права и у чију корист су права власника повријеђена. Такође је указано на то да апеланткињини жалбени наводи у којима се излаже историјат измјена закона и власничких односа у Босни и Херцеговини и бившој СФРЈ не утичу на разрјешење спора.

IV. Апелација

а) Наводи из апелације

16. Апеланткиња сматра да су јој оспореним пресудама повријеђени право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљњем тексту: Европска конвенција) и право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију. Указује на произвољну примјену материјалног права. Сматра да другостепени суд неосновано наводи да апеланткиња није доказала легитимацију за вођење спора. Истиче да је постојала само једна политичка партија, а то је Савез комуниста Југославије са својим саставним дијеловима, републичким и покрајинским савезима комуниста. Сматра да је апеланткиња активно легитимисана да води парницу јер јој припада право на предају у посјед пословне зграде коју тужена држи у незаконитом посједу. Сматра да јој ово право припада на основу права располагања њеног правног предника на пословној згради. Сматра да је на конкретан случај требало примјенити одредбе члана 324 ст. 1 и 4 Закона о стварним правима. Указује на то да у односу на тужену није била

равноправна и једнака пред законом. Истиче да је тужена имала повлашћен положај јер је била ослобођена доказивања права на туђу имовину коју држи у посједу, а није доказала своје право на предметну зграду.

б) Одговор на апелацију

17. У свом одговору на апелацију Виши привредни суд је навео да у поступку нису прекршена апеланткињина уставна права. Апеланткињи је, у складу с расправним принципом, омогућено да расправља пред судом, те да, у складу с принципом терета доказивања, предложи и проведе све доказе које сматра релевантним за одлуку о предмету спора.

18. Окружни привредни суд је у свом одговору на апелацију навео да нису прекршена апеланткињина уставна права, те да је тај суд на основу доказа које су странке извеле утврдио чињенично стање на које је примијенио материјално право, о чему је дао образложење у својој пресуди.

19. У свом одговору на апелацију тужена је навела да нису прекршена апеланткињина уставна права. Апеланткиња није доказала сљедништво нити легитимитет у предметном спору нити је доказала да је право својине стакла на начин који је прописан законом. Сматра да је апеланткиња сама себе својим оснивачким актом именовала правним сљедником бивше Комунистичке партије БиХ. Према томе, она није легитимисана за постављање оваквог тужбеног захтјева. Улагање у санацију објекта не представља стварање нове ствари нити може да буде основ за стицање права својине и за постављање стварноправног захтјева.

V. Релевантни прописи

20. **Закон о парничном поступку Републике Српске** ("Службени гласник Републике Српске" бр. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07 и 49/09) у релевантном дијелу гласи:

Члан 7. став 1.

Странке су дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтјеве и да изводе доказе којима се утврђују те чињенице.

Члан 123.

Свака странка дужна је да докаже чињенице на којима заснива свој захтјев.

Суд ће слободном оцјеном доказа утврдити чињенице на основу којих ће донијети одлуку.

21. **Закон о основним својинско-правним односима** ("Службени лист СФРЈ" бр. 6/80 и 36/90 и "Службени гласник Републике Српске" број 38/03) у релевантном дијелу гласи:

Члан 20.

Право својине стиче се по самом закону, на основу правног посла и наследивањем.

Право својине стиче се и одлуком државног органа, на начин и под условима одређеним законом.

Члан 21.

По самом закону право својине се стиче стварањем нове ствари, спајањем, мешањем, грађењем на туђем земљишту, одвајањем плодова, одржањем, стицањем својине од невласника, окупацијом и у другим случајевима одређеним законом.

Члан 37.

Власник може тужбом захтевати од држаоца повраћај индивидуално одређене ствари.

Власник мора доказати да на ствар чији повраћај тражи има право својине, као и да се ствар налази у фактичкој власти туженог.

Право на подношење тужбе из става 1. овог члана не застарева.

Члан 41.

Лице које је прибавило индивидуално одређену ствар по правном основу и на законит начин, а није знало и није могло знати да није постало власник (претпостављени власник), има право да захтева њен повраћај и од савесног држаоца код кога се та ствар налази без правног основа или по слабијем правном основу.

Када се два лица сматрају претпостављеним власницима исте ствари, јачи правни основ има лице које је ствар стакло теретно у односу на лице које је ствар стакло бестеретно. Ако су правни основи ових лица исте јачине, првенство има лице код кога се ствар налази.

Право на подношење тужбе из става 1. овог члана не застарева.

VI. Допустивост

22. У складу с чланом VI/36) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом Уставу када она постану предмет спора због пресуде било ког суда у Босни и Херцеговини.

23. У складу с чланом 18 став 1 Правила Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.

24. У конкретном случају, предмет оспоравања апелацијом је Пресуда Вишег привредног суда број 57 0 Пс 007075 11 Пж од 16. јуна 2011. године, против које нема других дјелотворних правних лијекова могућих према закону. Наведену пресуду апеланткиња је примила 13. јула 2011. године, а апелација је поднесена 29. августа 2011. године, дакле, у року од 60 дана, како је прописано чланом 18 став 1 Правила Уставног суда. Коначно, апелација испуњава и услове из члана 18 ст. 3 и 4 Правила Уставног суда, јер не постоји неки формални разлог због ког апелација није допуштена, нити је очигледно (*prima facie*) неоснована.

25. Имајући у виду одредбе члана VI/36) Устава Босне и Херцеговине, члана 18 ст. 1, 3 и 4 Правила Уставног суда, Уставни суд је утврдио да апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII. Меритум

26. Апеланткиња наводи да су јој оспореним пресудама повријеђени право на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције и право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Право на правично суђење

Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине у релевантном дијелу гласи:

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.

Члан 6 став 1 Европске конвенције у релевантном дијелу гласи:

1. Приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном

року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом.

27. Уставни суд наглашава свој став да, генерално, није надлежан да врши проверу утврђених чињеница и начина на који су редовни судови протумачили позитивноправне прописе, сем уколико одлуке тих судова крше уставна права. То ће бити случај када одлука редовног суда крши уставна права, тј. уколико је редовни суд погрешно протумачио или примијенио неко уставно право, или је занемарио то право, ако је примјена закона била произвољна или дискриминаторска, уколико су повријеђена процесна права (правично суђење, приступ суду, дјелотворни правни лијекови и у другим случајевима), или уколико утврђено чињенично стање указује на повреду Устава Босне и Херцеговине (види Уставни суд, одлуке бр. У 39/01 од 5. априла 2002. године, објављена у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине" број 25/02, и У 29/02 од 27. јуна 2003. године, објављена у "Службеном гласнику Босне и Херцеговине" број 31/03).

28. У конкретном случају, Уставни суд запажа да је апеланткињин тужбени захтјев одбијен будући да апеланткиња у поступку није доказала да је право својине на предметном објекту стекла на начин како је то прописано одредбама чл. 20 и 21 ЗОСПО-а нити је доказала да је правни сљедник КПБиХ и Окружног комитета КПЈ на ког је уговором о даровању из 1946. пренесено право својине на предметном објекту. Редовни судови су дали јасно и прецизно образложење које не указује на било какву произвољност у примјени материјалног права. Наиме, утврђено је да је апеланткиња својим Статутом од 5. фебруара 2005. године (члан 2 став 2) одредила да је она правни сљедник бивше КПБиХ, чиме се, према мишљењу редовних судова, не доказује сљедништво као ни активна легитимација у поступку. При томе је указано на то да је Комунистичка партија у оквиру које су постојале партије у бившим републикама престала да постоји и да она нема правног сљедника, као ни да између тадашње КПСФРЈ, у оквиру које је постојала КПБиХ, и апеланткиње не постоји правни континуитет.

29. Даље, Уставни суд примјећује да је апеланткињи као и туженој било омогућено да расправља пред судом у смислу расправног принципа из члана 7 Закона о парничном поступку, као и да у смислу принципа терета доказивања из члана 123 наведеног закона предложи и проведе све доказе којима би доказала основаност свог тужбеног захтјева, из чега произилази да апеланткиња није била у неравноправном положају у односу на тужену. Стога, апеланткињино незадовољство исходом конкретног поступка не значи уједно и повреду права на правично суђење. Према томе, имајући у виду све околности конкретног случаја, Уставни суд у разлозима оспорених пресуда не може да нађе елементе који би указивали на арбитрарност у доношењу оспорених одлука, нити на било какву процесну неправичност која би водила кршењу права на правично суђење. До оваквог закључка Уставни суд је дошао анализирајући оспорене пресуде и прописе на којима су засноване, те доводећи наведено у везу са захтјевима из члана 6 став 1 Европске конвенције.

30. На основу наведеног, Уставни суд закључује да апеланткињи није повријеђено право на правично суђење у смислу гаранција из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције.

Остали наводи

31. Уставни суд сматра да, с обзиром на закључке у вези с чланом II/3е) Устава Босне и Херцеговине и чланом 6

став 1 Европске конвенције, није потребно посебно разматрати апеланткињине наводе о повреди права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију будући да се, у суштини, наводи о кршењу права на имовину заснивају на наводима о кршењу права на правично суђење, о којим је Уставни суд већ изнио свој став у претходним тачкама ове одлуке.

VIII. Закључак

32. Уставни суд сматра да у конкретном случају нема повреде апеланткињиног права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције када у образложењу оспорених одлука нема ничега што указује на произвољну примјену материјалног права на апеланткињину штету, те када су редовни судови за своје одлуке дали јасне разлоге.

33. На основу члана 59 ст. 1 и 3 Правила Уставног суда, Уставни суд је одлучио као у диспозитиву ове одлуке.

34. Према члану VI/5 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједница

Уставног суда Босне и Херцеговине
Валерија Галић, с. р.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Velikom vijeću, u predmetu broj AP 3460/11, rješavajući apelaciju **Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine**, na osnovu člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 57. stav 2. tačka b. i člana 59. st. 1. i 3. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 22/14 i 57/14), u sastavu:

Valerija Galić, predsjednica

Miodrag Simović, potpredsjednik

Seada Palavrić, potpredsjednica

Mato Tadić, sudija

Mirsad Čeman, sudija

Zlatko M. Knežević, sudija

na sjednici održanoj 17. septembra 2014. godine donio je

ODLUKU O DOPUSTIVOSTI I MERITUMU

Odbija se kao neosnovana apelacija **Socijaldemokratske partije Bosne i Hercegovine** podnesena protiv Presude Višeg privrednog suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 007075 11 Pž od 16. juna 2011. godine i Presude Okružnog privrednog suda u Banjoj Luci broj 57 0 Ps 007075 05 Ps od 9. marta 2011. godine.

Odluku objaviti u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine", "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", "Službenom glasniku Republike Srpske" i "Službenom glasniku Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine".

OBRAZLOŽENJE

I. Uvod

1. Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine (daljnjem tekstu: apelantica) iz Sarajeva, koju zastupa Zoran Butorac, advokat iz Banje Luke, podnijela je 29. augusta 2011. godine apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud) protiv Presude Višeg privrednog suda u Banjoj Luci (u daljnjem tekstu: Viši privredni sud) broj 57 0 Ps 007075 11 Pž od 16. juna 2011. godine i Presude Okružnog privrednog suda (u daljnjem tekstu: Okružni privredni sud) broj 57 0 Ps 007075 05 Ps od 9. marta 2011. godine.

II. Postupak pred Ustavnim sudom

2. Na osnovu člana 22. st. 1. i 2. Pravila Ustavnog suda, ranije važeća Pravila ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" br. 60/05, 64/08 i 51/09), od Višeg privrednog suda, Okružnog

privrednog suda i Pravobranilaštva Republike Srpske, koje je u postupku zastupalo Republiku Srpsku kao tuženu (u daljnjem tekstu: tužena), zatraženo je 19. marta 2014. godine da dostave odgovore na sljedeći način.

3. Viši privredni sud i Okružni privredni sud su dostavili odgovore na apelaciju 31. marta i 3. aprila 2014. godine. Tužena je dostavila odgovor na apelaciju 31. marta 2014. godine.

III. Činjenično stanje

4. Činjenice predmeta koje proizlaze iz apelantinih navoda i dokumenata predloženih Ustavnom sudu mogu se sumirati na sljedeći način.

5. Presudom Okružnog privrednog suda broj 57 0 Ps 007075 05 Ps od 9. marta 2011. godine, koja je potvrđena Presudom Višeg privrednog suda broj 57 0 Ps 007075 11 Pž od 16. juna 2011. godine, odbijen je apelantčin tužbeni zahtjev kojim je tražila da se utvrdi da je po osnovu ulaganja i prava raspolaganja vlasnica poslovne zgrade izgrađene na k.č. 13/87, upisane u zk. ul. br. 5747 KO Banja Luka, koja se nalazi u Banjoj Luci u ulici Mirka Višnjića broj 15 (sada Bana Milosavljevića broj 15), da se naloži brisanje društvenog vlasništva i prava raspolaganja na toj poslovnoj zgradi i da se upiše pravo vlasništva na poslovnoj zgradi u apelanticinu korist, te da se tuženoj naloži da apelantici po osnovu jačeg prava preda u posjed i slobodno raspolaganje navedenu zgradu. Navedenom presudom apelantica je obavezana da na ime troškova postupka isplati iznos od 3.600,00 KM.

6. U obrazloženju prvostepene presude se navodi da je na osnovu ugovora o darovanju od 15. decembra 1946. godine utvrđeno da je predmetne nekretnine (zgrada i gradilište) Mirko Divjak kao darodavac darovao Okružnom komitetu Komunističke partije Jugoslavije kao daroprimcu. Na osnovu zk. ul. br. 5747 KO Banja Luka utvrđeno je da je u "B" listu spomenutog uloška na tim nekretninama upisano društveno vlasništvo, a u "C" listu je upisano pravo raspolaganja u korist Okružnog komiteta KPJ sa 1/1.

7. Istaknuto je da je u konkretnom slučaju sporno da li je apelantica stekla vlasništvo na spomenutoj zgradi po osnovu ulaganja, te da li je ovlaštena po osnovu jačeg pravnog osnova od tužene zahtijevati predaju u posjed poslovne zgrade. Apelantica je svoj tužbeni zahtjev zasnovala na tvrdnji da je postala vlasnica predmetne zgrade po osnovu izgradnje-ulaganja, odnosno na osnovu zakona stvaranjem nove stvari.

8. Okružni privredni sud se pozvao na odredbe čl. 20. i 21. Zakona o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima (u daljnjem tekstu: ZOSPO). Dalje je ukazao na to da su bitne pretpostavke za sticanje prava vlasništva građenjem na tuđem zemljištu i stvaranjem nove stvari prema odredbama ZOSPO-a izgradnja zgrade ili drugog građevinskog objekta, dok se privremena sanacija i adaptacija (kako je to navedeno u rješenju od 7. oktobra 1975. godine) postojeće poslovne zgrade ne može smatrati građevinom, odnosno adaptacija, sanacija i rekonstrukcija postojećeg poslovnog prostora kao građevine nema pravni učinak stvaranja nove stvari. Navedeno je da je na osnovu provedenih dokaza utvrđeno da izvedeni građevinski radovi i intervencije na građevinskom objektu ne čine taj objekt novim objektom u smislu odredbi ZOSPO-a, te da stoga nisu ispunjeni uvjeti za sticanje vlasništva na osnovu ulaganja, odnosno na osnovu zakona stvaranjem nove stvari.

9. Istaknuto je da je apelantica (kao pretpostavljeni vlasnik) zahtijevala i predaju predmetne poslovne zgrade po osnovu jačeg prava na posjed. Ukazano je na to da se presumpcija da neko pravo na stvar postoji ocjenjuje kroz određen kvalitet posjeda što je istovremeno nužna pretpostavka za uspješnu zaštitu ovog prava.

10. Istaknuto je da ZOSPO predviđa da tužilac vlasničkom tužbom kojom se štiti jače pravo na posjed može biti samo onaj koji ima kvalificiran posjed, a to je posjed koji je zakonit, istinit i savjestan, a osim ovog uvjeta za uspjeh u sporu potrebno je da je kod tuženog njegov posjed pravno slabijeg kvaliteta. Upis apelantice u Registar udruženja građana kao pravnog sljednika, odnosno to što je apelantica donijela Statut kojim je određeno da je pravni sljednik Saveza komunista Jugoslavije (u daljnjem tekstu: SKJ), u skladu s relevantnim odredbama ZOSPO-a, ne predstavlja valjan pravni osnov koji objektivno pravo traži za sticanje prava vlasništva, a apelantčin pravni prethodnik nije mogao na apelanticu prenijeti veći obim prava nego što ga sam ima, jer je nesporno da nije upisan kao vlasnik predmetne zgrade već je imao pravo raspolaganja. To, prema mišljenju Okružnog privrednog suda, znači da osnovna pretpostavka za utvrđivanje da je apelantica vlasnica i da ima jači pravni osnov za predaju u posjed predmetnih nekretnina nije ispunjena.

11. Okružni privredni sud nije prihvatio apelanticinu tvrdnju da je stekla vlasništvo na nekretninama kao pravno-politički sljednik Komunističke partije Jugoslavije (u daljnjem tekstu: KPJ) jer apelantica nije dokazala da je SKJ donio akt odnosno diobni bilans nakon raspada SFRJ kojim je utvrđeno i regulirano pitanje preuzimanja prava, obaveza i imovine koja je postojala na području bivše SFRJ a koja je pripadala SKJ. Time što je apelantica donijela jednostranu odluku (Statut na koji se poziva) o preuzimanju sredstava, prava i obaveza SKJ nije regulirano pitanje diobe imovine SKJ na području SFRJ.

12. Stoga, prema mišljenju prvostepenog suda, kako apelantica nije stekla pravo vlasništva ni po osnovu prava svog prethodnika, a niti građenjem i stvaranjem nove stvari, te da pri tome iz zk. ul. br. 5747 KO Banja Luka proizlazi da su nekretnine društveno vlasništvo (što znači da je neosnovan apelantčin prigovor da se tužena u posjedu nekretnina nalazi bez ikakvog pravnog osnova), zbog čega je njen tužbeni zahtjev neosnovan jer nisu ispunjeni uvjeti iz odredbi ZOSPO-a.

13. U obrazloženju drugostepene presude se navodi da apelantica svoju aktivnu legitimaciju zasniva na svom Statutu od 5. februara 2005. godine u kojem je odredbom člana 2. stav 2. propisano da je jedini pravni sljedbenik Komunističke partije BiH (u daljnjem tekstu: KPBiH). Stoga je, prema mišljenju Okružnog privrednog suda, apelantica sama sebe svojim osnivačkim aktom imenovala pravnim sljednikom bivše KPBiH.

14. Okružni privredni sud je naveo da je KPSFRJ bila društveno-politička organizacija i kao takva je osnovana 1919. godine. U periodu od 1937. godine do 1948. godine osnovane su u okviru Saveza komunista komunističke partije svih bivših Republika SFRJ. Ta Komunistička partija, u okviru koje su postojale partije u bivšim republikama, prestala je postojati, ona nema pravnog sljednika, niti je između tadašnje KPSFRJ, u okviru koje je postojala KPBiH, i apelantice postojao pravni kontinuitet.

15. Prema mišljenju Okružnog privrednog suda, apelantica nije dokazala da je aktivno legitimirana i da je pravni sljednik KPBiH, Okružnog komiteta Komunističke partije na kojeg je ugovorom iz 1946. godine preneseno pravo vlasništva. Stoga, prema mišljenju drugostepenog suda, historijat prava vlasništva, historijat pretvaranja društvene u državnu imovinu, te navodi žalbe kojima se ukazuje na to da se trebao primijeniti Opći građanski zakonik ne utječu na pravilnost odluke prvostepenog suda. Također je navedeno da ulaganje u sanaciju i adaptaciju objekta ne predstavlja stvaranje nove stvari niti može biti osnov za sticanje prava vlasništva i za postavljanje stvarnopravnog zahtjeva. Raspolaganje je način vršenja vlasničkih prava a ne osnov za sticanje prava vlasništva, kako to apelantica traži. Za brisovnu tužbu je legitimiran upisani vlasnik čija su prava povrijeđena, te se brisovnom tužbom zahtijeva zaštita povrijeđenih

prava u odnosu na lice čijim radnjama su ta prava i u čiju korist su prava vlasnika povrijeđena. Također je ukazano na to da apelantici žalbeni navodi u kojima se izlaže historijat izmjena zakona i vlasničkih odnosa u Bosni i Hercegovini i bivšoj SFRJ ne utječu na razrješenje spora.

IV. Apelacija

a) Navodi iz apelacije

16. Apelantica smatra da su joj osporenim presudama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: Evropska konvencija) i pravo na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Ukazuje na proizvoljnu primjenu materijalnog prava. Smatra da drugostepeni sud neosnovano navodi da apelantica nije dokazala legitimaciju za vođenje spora. Ističe da je postojala samo jedna politička partija, a to je Savez komunista Jugoslavije sa svojim sastavnim dijelovima, republičkim i pokrajinskim savezima komunista. Smatra da je apelantica aktivno legitimirana da vodi parnicu jer joj pripada pravo na predaju u posjed poslovne zgrade koju tužena drži u nezakonitom posjedu. Smatra da joj ovo pravo pripada na osnovu prava raspolaganja njenog pravnog prednika na poslovnoj zgradi. Smatra da je na konkretan slučaj trebalo primijeniti odredbe člana 324. st. 1. i 4. Zakona o stvarnim pravima. Ukazuje na to da u odnosu na tuženu nije bila ravnopravna i jednaka pred zakonom. Ističe da je tužena imala povlašten položaj jer je bila oslobođena dokazivanja prava na tuđu imovinu koju drži u posjedu, a nije dokazala svoje pravo na predmetnu zgradu.

b) Odgovor na apelaciju

17. U svom odgovoru na apelaciju Viši privredni sud je naveo da u postupku nisu prekršena apelanticina ustavna prava. Apelantici je, u skladu s raspravnim principom, omogućeno da raspravlja pred sudom, te da, u skladu s principom tereta dokazivanja, predloži i provede sve dokaze koje smatra relevantnim za odluku o predmetu spora.

18. Okružni privredni sud je u svom odgovoru na apelaciju naveo da nisu prekršena apelanticina ustavna prava, te da je taj sud na osnovu dokaza koje su stranke izvele utvrdio činjenično stanje na koje je primijenio materijalno pravo, o čemu je dao obrazloženje u svojoj presudi.

19. U svom odgovoru na apelaciju tužena je navela da nisu prekršena apelanticina ustavna prava. Apelantica nije dokazala sljedništvo niti legitimitet u predmetnom sporu niti je dokazala da je pravo vlasništva stekla na način koji je propisan zakonom. Smatra da je apelantica sama sebe svojim osnivačkim aktom imenovala pravnim sljednikom bivše Komunističke partije BiH. Prema tome, ona nije legitimirana za postavljanje ovakvog tužbenog zahtjeva. Ulaganje u sanaciju objekta ne predstavlja stvaranje nove stvari niti može biti osnov za sticanje prava vlasništva i za postavljanje stvarnopravnog zahtjeva.

V. Relevantni propisi

20. **Zakon o parničnom postupku Republike Srpske** ("Službeni glasnik Republike Srpske" br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07 i 49/09) u relevantnom dijelu glasi:

Član 7. stav 1.

Stranke su dužne da iznesu sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i da izvedu dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.

Član 123.

Svaka stranka dužna je da dokaže činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.

Sud će slobodnom ocjenom dokaza utvrditi činjenice na osnovu kojih će donijeti odluku.

21. **Zakon o osnovnim svojinsko-pravnim odnosima** ("Službeni list SFRJ" br. 6/80 i 36/90 i "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 38/03) u relevantnom dijelu glasi:

Član 20.

Pravo svojine stiče se po samom zakonu, na osnovu pravnog posla i nasljeđivanjem.

Pravo svojine stiče se i odlukom državnog organa, na način i pod uslovima određenim zakonom.

Član 21.

Po samom zakonu pravo svojine se stiče stvaranjem nove stvari, spajanjem, mešanjem, građenjem na tuđem zemljištu, odvajanjem plodova, održajem, sticanjem svojine od nevlasnika, okupacijom i u drugim slučajevima određenim zakonom.

Član 37.

Vlasnik može tužbom zahtevati od držaoca povraćaj individualno određene stvari.

Vlasnik mora dokazati da na stvar čiji povraćaj traži ima pravo svojine, kao i da se stvar nalazi u faktučkoj vlasti tuženog.

Pravo na podnošenje tužbe iz stava 1. ovog člana ne zastareva.

Član 41.

Lice koje je pribavilo individualno određenu stvar po pravnom osnovu i na zakonit način, a nije znalo i nije moglo znati da nije postalo vlasnik (pretpostavljeni vlasnik), ima pravo da zahteva njen povraćaj i od savesnog držaoca kod koga se ta stvar nalazi bez pravnog osnova ili po slabijem pravnom osnovu.

Kada se dva lica smatraju pretpostavljenim vlasnicima iste stvari, jači pravni osnov ima lice koje je stvar steklo teretno u odnosu na lice koje je stvar steklo besteretno. Ako su pravni osnovi ovih lica iste jačine, prvenstvo ima lice kod koga se stvar nalazi.

Pravo na podnošenje tužbe iz stava 1. ovog člana ne zastareva.

VI. Dopustivost

22. U skladu s članom VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud, također, ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

23. U skladu s članom 18. stav 1. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.

24. U konkretnom slučaju, predmet osporavanja apelacijom je Presuda Višeg privrednog suda broj 57 0 Ps 007075 11 Pž od 16. juna 2011. godine, protiv koje nema drugih djelotvornih pravnih lijekova mogućih prema zakonu. Navedenu presudu apelantica je primila 13. jula 2011. godine, a apelacija je podnesena 29. augusta 2011. godine, dakle, u roku od 60 dana, kako je propisano članom 18. stav 1. Pravila Ustavnog suda. Konačno, apelacija ispunjava i uvjete iz člana 18. st. 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, jer ne postoji neki formalni razlog zbog kojeg apelacija nije dopustiva, niti je očigledno (*prima facie*) neosnovana.

25. Imajući u vidu odredbe člana VI/3.b) Ustava Bosne i Hercegovine, člana 18. st. 1, 3. i 4. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je utvrdio da apelacija ispunjava uvjete u pogledu dopustivosti.

VII. Meritum

26. Apelantica navodi da su joj osporenim presudama povrijeđeni pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. Evropske konvencije i pravo na

imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju.

Pravo na pravično suđenje

Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu glasi:

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

Član 6. stav 1. Evropske konvencije u relevantnom dijelu glasi:

1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom.

27. Ustavni sud naglašava svoj stav da, općenito, nije nadležan vršiti provjeru utvrđenih činjenica i načina na koji su redovni sudovi protumačili pozitivnopravne propise, osim ukoliko odluke tih sudova krše ustavna prava. To će biti slučaj kada odluka redovnog suda krši ustavna prava, tj. ukoliko je redovni sud pogrešno protumačio ili primijenio neko ustavno pravo, ili je zanemario to pravo, ako je primjena zakona bila proizvoljna ili diskriminacijska, ukoliko su povrijeđena procesna prava (pravično suđenje, pristup sudu, djelotvorni pravni lijekovi i u drugim slučajevima), ili ukoliko utvrđeno činjenično stanje ukazuje na povredu Ustava Bosne i Hercegovine (vidi Ustavni sud, odluke br. *U 39/01* od 5. aprila 2002. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 25/02, i *U 29/02* od 27. juna 2003. godine, objavljena u "Službenom glasniku Bosne i Hercegovine" broj 31/03).

28. U konkretnom slučaju, Ustavni sud zapaža da je apelantčin tužbeni zahtjev odbijen budući da apelantica u postupku nije dokazala da je pravo vlasništva na predmetnom objektu stekla na način kako je to propisano odredbama čl. 20. i 21. ZOSPO-a niti je dokazala da je pravni sljednik KPBiH i Okružnog komiteta KPJ na kojeg je ugovorom o darovanju iz 1946. preneseno pravo vlasništva na predmetnom objektu. Redovni sudovi su dali jasno i precizno obrazloženje koje ne ukazuje na bilo kakvu proizvoljnost u primjeni materijalnog prava. Naime, utvrđeno je da je apelantica svojim Statutom od 5. februara 2005. godine (član 2. stav 2) odredila da je ona pravni sljednik bivše KPBiH, čime se, prema mišljenju redovnih sudova, ne dokazuje sljedništvo kao ni aktivna legitimacija u postupku. Pri tome je ukazano na to da je Komunistička partija u okviru koje su postojale partije u bivšim republikama prestala postojati i da ona nema pravnog sljednika, kao ni da između tadašnje KPSFRJ, u okviru koje je postojala KPBiH, i apelantice ne postoji pravni kontinuitet.

29. Dalje, Ustavni sud primjećuje da je apelantici kao i tuženoj bilo omogućeno da raspravlja pred sudom u smislu raspravnog principa iz člana 7. Zakona o parničnom postupku, kao i da u smislu principa tereta dokazivanja iz člana 123. navedenog zakona predloži i provede sve dokaze kojima bi dokazala osnovanost svog tužbenog zahtjeva, iz čega proizlazi da apelantica nije bila u neravnomjernom položaju u odnosu na tuženu. Stoga, apelanticino nezadovoljstvo ishodom konkretnog postupka ne znači ujedno i povredu prava na pravično suđenje. Prema tome, imajući u vidu sve okolnosti konkretnog slučaja, Ustavni sud u razlozima osporenih presuda ne može naći elemente koji bi ukazivali na arbitarnost u donošenju osporenih odluka, niti na bilo kakvu procesnu nepravilnost koja bi vodila kršenju prava na pravično suđenje. Do ovakvog zaključka Ustavni sud je došao analizirajući osporene presude i propise na kojima su zasnovane, te dovodeći navedeno u vezu sa zahtjevima iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

30. Na osnovu navedenog, Ustavni sud zaključuje da apelantici nije povrijeđeno pravo na pravično suđenje u smislu garancija iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije.

Ostali navodi

31. Ustavni sud smatra da, s obzirom na zaključke u vezi s članom II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6. stav 1. Evropske konvencije, nije potrebno posebno razmatrati apelanticine navode o povredi prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju budući da se, u suštini, navodi o kršenju prava na imovinu zasnivaju na navodima o kršenju prava na pravično suđenje, o kojim je Ustavni sud već iznio svoj stav u prethodnim tačkama ove odluke.

VIII. Zaključak

32. Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju nema povrede apelantčinog prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6. stav 1. Evropske konvencije kada u obrazloženju osporenih odluka nema ničega što ukazuje na proizvoljnu primjenu materijalnog prava na apelanticinu štetu, te kada su redovni sudovi za svoje odluke dali jasne razloge.

33. Na osnovu člana 59. st. 1. i 3. Pravila Ustavnog suda, Ustavni sud je odlučio kao u dispozitivu ove odluke.

34. Prema članu VI/5. Ustava Bosne i Hercegovine, odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Predsjednica
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Valerija Galić, s. r.

KAZALO

**VIJEĆE MINISTARA
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 1296 Odluka o načinu korištenja namjenskih sredstava uplaćenih na ime dodijeljene dozvole za Univerzalne mobilne telekomunikacijske sustave u 2014. godini (hrvatski jezik)
Одлука о начину коришћења намјенских средстава уплаћених на име додијелјене дозволе за Универзалне мобилне телекомуникационе системе у 2014. години (српски језик)
Odluka o načinu korištenja namjenskih sredstava uplaćenih na ime dodijeljene dozvole za Univerzalne mobilne telekomunikacione sisteme u 2014. godini (bosanski jezik)
- 1297 Odluka o usvajanju Dokumenta o modalitetima planiranja, razvitka i implementacije programskih rješenja u institucijama Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik)
Одлука о усвајању Документа о модалитетима планирања, развоја и имплементације програмских рјешења у институцијама Босне и Херцеговине (српски језик)
Odluka o usvajanju Dokumenta o modalitetima planiranja, razvoja i implementacije programskih rješenja u institucijama Bosne i Hercegovine (bosanski jezik)
- 1298 Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće proračunske pričuve (hrvatski jezik)
Одлука о интервентном кориштењу средстава текуће буџетске резерве (српски језик)
Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće budžetske rezerve (bosanski jezik)
- 1299 Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće proračunske pričuve (hrvatski jezik)
Одлука о интервентном коришћењу средстава текуће буџетске резерве (српски језик)
Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće budžetske rezerve (bosanski jezik)
- 1300 Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće proračunske pričuve (hrvatski jezik)
Одлука о интервентном коришћењу средстава текуће буџетске резерве (српски језик)
Odluka o interventnom korištenju sredstava tekuće budžetske rezerve (bosanski jezik)

**MINISTARSTVO FINACIJA I TREZORA
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 1301 Naredba o dopuni Naredbe o uplatnim računima za administrativne pristojbe (hrvatski jezik) 34
Наредба о допуни Наредбе о уплатним рачунима за административне таксе (српски језик) 34
Naredba o dopuni Naredbe o uplatnim računima za administrativne takse (bosanski jezik) 34
- 1302 Instrukcija o raspodjeli raspoloživih novčanih sredstava sukcesije (hrvatski jezik) 34
Инструкција о расподели расположивих новчаних средстава сукцесије (српски језик) 35
Instrukcija o raspodjeli raspoloživih novčanih sredstava sukcesije (bosanski jezik) 35

**KONKURENCIJSKO VIJEĆE
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 1303 Zaključak broj 04-26-1-028-5-II/14 (hrvatski jezik) 36
Закључак број 04-26-1-028-5-II/14 (српски језик) 38
Zaključak broj 04-26-1-028-5-II/14 (bosanski jezik) 40

**AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 1304 Rješenje broj 03-34-2-51-23/13 (hrvatski jezik) 41
Рјешење број 03-34-2-51-23/13 (српски језик) 42
Rješenje broj 03-34-2-51-23/13 (bosanski jezik) 42

**USTAVNI SUD
BOSNE I HERCEGOVINE**

- 1305 Odluka broj AP 1781/11 (hrvatski jezik) 42
Одлука број АП 1781/11 (српски језик) 46
Odluka broj AP 1781/11 (bosanski jezik) 51
- 1306 Odluka broj AP 2433/14 (hrvatski jezik) 55
Одлука број АП 2433/14 (српски језик) 62
Odluka broj AP 2433/14 (bosanski jezik) 68
- 1307 Odluka broj AP 3315/13 (hrvatski jezik) 75
Одлука број АП 3315/13 (српски језик) 79
Odluka broj AP 3315/13 (bosanski jezik) 84
- 1308 Odluka broj AP 3460/11 (hrvatski jezik) 89
Одлука број АП 3406/11 (српски језик) 92
Odluka broj AP 3460/11 (bosanski jezik) 95

ALMIR BERIDAN

**ZAŠTITA I SPAŠAVANJE U
MEĐUNARODNOM I
NACIONALNOM PRAVU**

Sarajevo, 2014.

KATA SENJAK

**NOTARIJAT U UPOREDNOM
PRAVU I PRAVU
BOSNE I HERCEGOVINE**

Sarajevo, 2014.

NERMIN HALILAGIĆ

**POSEBNE
ISTRAŽNE
RADNJE
KAO ODGOVOR
NA ORGANIZOVANI
KRIMINALITET**

Sarajevo, 2013.

SAMIR SABLJICA

**ZAŠTITA POTROŠAČA
U BOSNI I HERCEGOVINI
U PROCESU PRIBLIŽAVANJA
EVROPSKOJ UNIJI**

Sarajevo, 2013.

Nakladnik: Ovlaštena služba Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Trg BiH 1, Sarajevo - Za nakladnika: tajnik Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Marin Vukoja - Priprema i distribucija: JP NIO Službeni list BiH Sarajevo, Džemala Bijedića 39/III - Ravnatelj: Dragan Prusina - Telefoni: Centrala: 722-030 - Ravnatelj: 722-061 - Pretplata: 722-054, faks: 722-071 - Oglasi odjel: 722-049, 722-050 faks: 722-074 - Služba za pravne i opće poslove: 722-051 - Računovodstvo: 722-044, 722-046 - Komercijala: 722-042 - Pretplata se utvrđuje polugodišnje, a uplata se vrši UNAPRIJED u korist računa: UNICREDIT BANK d.d. 338-320-22000052-11, VAKUFKA BANKA d.d. Sarajevo 160-200-00005746-51, HYPO-ALPE-ADRIA-BANK A.D. Banja Luka, filijala Brčko 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK d.d. BiH Sarajevo 161-000-00071700-57 - Tisak: GIK "OKO" d.d. Sarajevo - Za tiskaru: Mevludin Hamzić - Reklamacije za neprimljene brojeve primaju se 20 dana od izlaska glasila.

"Službeni glasnik BiH" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 731.

Upis u sudski registar kod Kantonalnog suda u Sarajevu, broj UF/I - 2168/97 od 10.07.1997. godine. - Identifikacijski broj 4200226120002. - Porezni broj 01071019. - PDV broj 200226120002. Molimo pretplatnike da obvezno dostave svoj PDV broj radi izdavanja poreske fakture.

Pretplata za II polugodište 2014. za "Službeni glasnik BiH" i "Međunarodne ugovore" 120,00 KM, "Službene novine Federacije BiH" 110,00 KM.

Web izdanje: <http://www.sluzbenilist.ba> - godišnja pretplata 200,00 KM